SOU
1969:6 A

Statens
offentliga
utredningar
1969:6
Civil-
departementet

Offentliga tjänstemäns bisysslor

SOU

Betänkande av bisyssleutredningen
Stockholm 1969

Statens offentliga utredningar 1969

Kronologisk förteckning

1. Faktisk brottslighet bland skolbarn. Esselte. Ju.
2. Om sexuallivet i Sverige. Esselte. U.
3. Ny sjöarbetstidslag. Esselte. K.
4. Bostadsrätt. Esselte. Ju.
5. Utsökningsrätt IX. Norstedt & Söner. Ju.
6. Offentliga tjänstemäns bisysslor. Esselte. C.

Anm. Om särskild tryckort ej anges är tryckorten Stockholm.

Statens offentliga utredningar
1969:6
Civildepartementet

Offentliga tjänstemäns bisysslor

Betänkande av bisyssleutredningen
Stockholm 1969

ESSELTE AB, STOCKHOLM 1969

Innehåll

Skrivelse till Statsrådet och chefen för civildepartementet 7

Författningsförslag 9

Kapitel 1 *Inledning* 11
1.1 Utredningens uppdrag 11
1.2 Utredningsarbetets bedrivande . . 13
1.3 Sammanfattning av utredningens överväganden och förslag 14

Kapitel 2 *Historik* 16
2.1 Inledning 16
2.2 Bisysslebestämmelser i samband med 1800-talets löneregleringar . . 17
2.3 Bisysslebestämmelser i 1907 års löneregleringar 17
2.4 Debatten om bisysslebestämmelser under 1910- och 1920-talen 18
2.5 1926 års bisyssleutredning 19
2.6 Utvecklingen under 1930- och 1940-talen. Kommittéförslag och generella regler 20
2.7 Riksdagen och statstjänstemännens bisysslor 24
2.7.1 Inledning 24
2.7.2 Statsrevisorernas behandling av bisysslefrågor 24
2.7.3 Konstitutionsutskottet och fall av bisyssleinnehav . . . 25
2.7.4 Riksdagens ombudsmäns ingripanden i bisysslefrågor . . 26

Kapitel 3 *Tjänstemannarättsreformen 1.1.1966* 30
3.1 Inledning 30
3.2 Områdena för avtalsfrihet i statstjänstemannalagen och kommunaltjänstemannalagen 30
3.3 Arbetsgivarbegreppen i statstjänstemannalagen och kommunaltjänstemannalagen 32
3.4 Tjänstemannabegreppen i statstjänstemannalagen och kommunaltjänstemannalagen 32
3.5 Sanktionssystemet i statstjänstemannalagen och kommunaltjänstemannalagen 33
3.6 Frikretsfrågan 34
3.7 Kommunaltjänstemannastadgans räckvidd 35
3.8 Förhandlingsverksamheten på den statliga och den statligt reglerade sektorn 36
3.9 Vissa övergångsanordningar . . . 38

Kapitel 4 *Regler om statstjänstemäns och vissa andra offentliga tjänstemäns rätt att ha bisysslor* 39
4.1 Inledning 39
4.2 Generella regler 39
4.2.1 13 § statstjänstemannalagen och 16 § kommunaltjänstemannastadgan 39
4.2.2 Särskilt om jäv 40
4.2.3 8 § Allmänt avlöningsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän 43
4.3 Specialregler om bisysslor 44
4.3.1 Specialregler meddelade i offentligrättslig ordning . . 44
4.3.2 Specialregler om bisysslor i vissa statliga kollektivavtal . 51
4.4 Förening av tjänster 52
4.5 Vissa regler i övrigt om offentlig tjänstemans rätt att ha bisysslor . . 52

Kapitel 5 *Utredningens statistiska undersökningar, m. m.* 54
5.1 Inledning 54
5.2 Synpunkter på tillförlitligheten av de statistiska undersökningarna . 55
5.3 Utvärdering av de statistiska undersökningarna 57

Kapitel 6 *Utredningens allmänna överväganden och förslag* 60
6.1 Inledning 60
6.2 Vissa allmänna frågeställningar . . 60
6.3 Behovet av särskilda kvantitetsreglerande bestämmelser och system med tillståndsprövning, anmälningsskyldighet och uppgiftsskyldighet 62
6.4 Olägenheter vid uppdelning av rätten att ha bisysslor på områden för avtalsfrihet och avtalsförbud . . . 65
6.5 Frågor sammanhängande med avgränsningen av områdena för avtalsfrihet och avtalsförbud 66
6.5.1 Regleringen av bisysslor som kan rubba förtroendet för tjänstemannens oväld i tjänsteutövningen 66
6.5.2 Förslag om skyldighet för domare att söka tillstånd till innehav av vissa bisysslor . . . 70
6.5.3 Frågor om bisysslor som kan rubba förtroendet till annan tjänstemans oväld eller skada myndighetens anseende . . . 71
6.5.4 Frågor om reglering av konkurrensbisysslor 71
6.6 Åtgärder för förenkling av gällande bisyssleregler 73

Kapitel 7 *Förslagens närmare innebörd* 75
7.1 Inledning 75
7.2 Bisysslebegreppet i 13 § statstjänstemannalagen och 16 § kommunaltjänstemannastadgan enligt utredningen 75
7.2.1 Tjänstemans huvudtjänst . . 75
7.2.2 Bisysslebegreppet 76
7.3 Bisysslors tillåtlighet med hänsyn till risker för förtroendet till ovälden 79
7.3.1 Allmänna synpunkter . . . 79
7.3.2 Förhållanden i huvudtjänsten och vad därmed har samband 80
7.3.3 Bisysslan och vad därmed har samband 81
7.3.4 Allmänna intressens inverkan på bisysslas tillåtlighet . . . 83
7.3.5 Bisysslans betydelse för tjänstemannen personligen eller för tredje man 85
7.4 Bisysslenämndens uppgifter och organisation 86
7.4.1 Förfarandet i beskeds- och tillståndsärenden 86
7.4.2 Bisysslenämndens organisation 87
7.5 Utredningens synpunkter på utnyttjandet av befogenheter enligt 8 § AST 87
7.6 Utredningens förslag om viss samverkan mellan myndigheter . . . 88

Kapitel 8 *Specialmotivering* 90
8.1 Förslaget om ändring av 13 § statstjänstemannalagen 90
8.2 Förslaget om ändring av 16 § kommunaltjänstemannastadgan 91

Bilaga 1 *Undersökning av de offentliga tjänstemännens bisyssleförhållanden* . . . 92
1.1 Inledning 92
1.2 Provundersökningen bland de offentliga tjänstemännen 93
1.3 Huvudundersökningen av de offentliga tjänstemännens bisysslor: undersökningspopulation, urval och datainsamling 93
1.3.1 Undersökningspopulation och urvalsram 93
1.3.2 Urval 93
1.3.3 Datainsamling 94
1.4 Variabler 94
1.4.1 Inledning 94
1.4.2 Variabler angående tjänstemän 95
1.4.3 Variabler angående bisysslor 98
1.4.4 Övriga variabler 101
1.5 Granskning, kodning och tabellframställning samt resultatens tillförlitlighet 101
1.5.1 Granskning och kodning . . 101
1.5.2 Tabellframställning 102
1.5.3 Resultatens tillförlitlighet . . 102
1.6 Bisysslehavarfrekvensen bland offentliga tjänstemän 104
1.7 Bisysslorna 108
1.7.1 Inledning 108
1.7.2 Bisyssletyperna 109
1.7.3 Ersättningsgivande och inte ersättningsgivande bisysslor. 114
1.7.4 Bisysslor som innehas främst av ekonomiska skäl eller av andra anledningar 115
1.8 Tjänstemännen med bisysslor . . . 116
1.8.1 Inledning 116
1.8.2 Vissa tjänstemannagruppers andelar i bisyssletyper m. m. 117
1.8.3 Bisysslor och tid för bisysslor

fördelade på tjänstemän och bisysslehavare i vissa grupper 120
1.8.4 Bisysslornas fördelning på typer inom vissa tjänstemannagrupper 121
1.8.5 Ersättningsgivande och inte ersättningsgivande bisysslor inom vissa tjänstemannagrupper 123
1.8.6 Bisysslor som innehas på grund av tjänsteåliggande eller av andra skäl inom vissa grupper 125
1.9 1926 års bisyssleutrednings statistiska undersökning 126
1.9.1 Inledning 126
1.9.2 Omfattning och vissa begreppsbestämningar 126
1.9.3 Vissa undersökningsresultat 127
1.10 Frågeformulär till 1967 års undersökning 130

Bilaga 2 *Undersökning av de privata tjänstemännens bisyssleförhållanden* . . 136
2.1 Teknisk redogörelse och resultatens tillförlitlighet 136
2.1.1 Inledning 136
2.1.2 Undersökningspopulation . . 136
2.1.3 Urval 136
2.1.4 Datainsamling 137
2.1.5 Granskning 137
2.1.6 Tabellframställning 138
2.1.7 Resultatens tillförlitlighet . . 138
2.2 Tjänstemannabegreppet i undersökningen av de privatanställda . . . 139
2.3 Variabler 139
2.3.1 Variabler angående tjänstemän 139
2.3.2 Variabler angående bisysslor 140
2.4 Bisysslehavarfrekvensen, bisysslorna och tjänstemännen med bisysslor på den privata sektorn 142
2.4.1 Inledning 142
2.4.2 Bisysslehavarfrekvensen . . 142
2.4.3 Bisysslorna 143
2.4.4 Tjänstemännen med bisysslor 144

Bilaga 3 *Tabeller* 146

Offentliga tjänstemän

Tabell 1. Tjänstemän i olika tjänstemannagrupper, fördelade på bisysslehavare och andra: relativa tal 147

Tabell 2:1. Tjänstemän inom vissa löneskikt i olika tjänstemannagrupper, fördelade på bisysslehavare och andra: relativa tal 148

Tabell 2:2. Akademiker och andra inom vissa myndighetsgrupper, fördelade på bisysslehavare och andra: relativa tal . 148

Tabell 3. Tjänstemän i olika tjänstemannagrupper, fördelade på mångsysslare och andra: absoluta och relativa tal 149

Tabell 4. Bisysslor och timmar i bisysslor, fördelade på bisyssletyper: absoluta och relativa tal 150

Tabell 5. Bisysslor och timmar i bisysslor i olika bisyssletyper, fördelade på ersättningsgivande och andra, m. fl. variabler: absoluta och relativa tal . . . . utviksblad efter s. 150

Tabell 6. Ersättningsgivande och inte ersättningsgivande offentliga och enskilda bisysslor och däri använda timmar, fördelade på sådana som kräver samma kunskaper etc. som huvudtjänsten, m. fl. variabler: absoluta och relativa tal . 151

Tabell 7. Bisysslor som innehas på grund av motiven 1–4, fördelade på bisyssletyper, m. fl. variabler: relativa tal . . . 154

Tabell 8. Offentliga och enskilda bisysslor som innehas på grund av motiven 1–4, fördelade på ersättningsgivande och andra, m. fl. variabler: relativa tal 156

Tabell 9. Olika tjänstemannagruppers andelar av undersökningspopulationen, av bisysslehavarna samt av alla bisysslor och vissa typer och grupper av bisysslor m. m. 158

Tabell 10. Antalet bisysslor och timmar i bisysslor per tjänsteman och bisysslehavare i vissa tjänstemannagrupper . . 162

Tabell 11. Bisysslor och timmar i bisysslor i olika tjänstemannagrupper, fördelade på bisyssletyper: absoluta och relativa tal 163

Tabell 12. Bisysslor och timmar i bisysslor i olika tjänstemannagrupper, förde-

lade på offentliga och enskilda ersättningsgivande och andra: relativa tal . . 169

Tabell 13. Bisysslor bland tjänstemän inom vissa löneskikt i olika tjänstemannagrupper, fördelade på offentliga och enskilda samt efter ersättning: absoluta och relativa tal 172

Tabell 14. Bisysslor bland akademiker och andra inom vissa myndighetsgrupper, fördelade på offentliga och enskilda samt efter ersättning: absoluta och relativa tal 173

Tabell 15. Bisysslor bland tjänstemän inom vissa löneskikt i olika tjänstemannagrupper, fördelade på offentliga och enskilda samt på motiv till innehav: absoluta och relativa tal 174

Tabell 16. Bisysslor bland akademiker och andra inom vissa myndighetsgrupper, fördelade på motiv till innehav: absoluta och relativa tal 176

Privata tjänstemän

Tabell 17. Tjänstemän i olika tjänstemannagrupper, fördelade på bisysslehavare och andra: relativa tal 177

Tabell 18. Bisysslor och timmar i bisysslor, fördelade på bisyssletyper: absoluta och relativa tal 177

Tabell 19. Bisysslor och timmar i bisysslor i olika bisyssletyper, fördelade på ersättningsgivande och andra: absoluta och relativa tal 178

Tabell 20. Bisysslor och timmar i bisysslor i olika bisyssletyper, fördelade på motiv till innehav: absoluta och relativa tal 179

Tabell 21. Bisysslor och timmar i bisysslor bland tjänstemän i olika lönegrupper, fördelade på bisyssletyper: absoluta och relativa tal. 180

Tabell 22. Bisysslor och timmar i bisysslor bland akademiker och andra, fördelade på bisyssletyper: absoluta och relativa tal 181

Tabell 23. Ersättningsgivande och inte ersättningsgivande bisysslor och timmar i sådana bisysslor, fördelade efter tjänstemännens lönegrupper: absoluta och relativa tal 182

Tabell 24. Ersättningsgivande och inte ersättningsgivande bisysslor och timmar i sådana bisysslor, fördelade på akademiker och andra: absoluta och relativa tal 183

Bilaga 4 *Intervjuer med representanter för vissa statliga myndigheter om tjänstemäns bisysslor* 184
4.1 Inledning. 184
4.2 Frågor rörande 13 § statstjänstemannalagen 184
4.3 Frågor om behovet av reglering av omfattningen av tjänstemäns bisysslor 186
4.4 Konkurrensbisysslor 186
4.5 Övriga synpunkter. 187

Bilaga 5 *Sammanställning av vissa bisysslеregler för kommunala och privata tjänstemän i Sverige och för offentliga tjänstemän i några främmande länder.* 188
5.1 Inledning. 188
5.2 Bisysslеregler för kommunala tjänstemän. 188
5.2.1 Inledning 188
5.2.2 Bisysslеregler i de allmänna bestämmelserna och i tjänstemannastadgorna 188
5.2.3 Vissa synpunkter från arbetsgivare- och tjänstemannaorganisationer 189
5.2.4 Vissa författningsbestämmelser om rätt att ha bisysslor. 191
5.3 Bestämmelser i kollektivavtal och författningar angående privata tjänstemäns rätt att ha bisysslor . . . 191
5.3.1 Vissa kollektivavtalsbestämmelser 191
5.3.2 Några författningsbestämmelser 193
5.4 Bisysslеregler i några främmande länder 194

Statsrådet och chefen för civildepartementet

Med stöd av Kungl. Maj:ts bemyndigande 29.4.1966 tillkallade chefen för civildepartementet 3.5.1966 undertecknad att som sakkunnig se över de offentligrättsliga bestämmelser som reglerar rätten för statstjänstemän m. fl. att inneha bisysslor.

Vidare tillkallade departementschefen 6.10.1966 numera borgmästaren Georg Ericsson och numera regeringsrådet Ingmar Lidbeck att vara experter åt utredningen. Till sekreterare åt utredningen utsågs samma dag numera assessorn Anders Andersson.

Utredningen har antagit namnet bisyssleutredningen.

Utredningens arbete har bedrivits så, att experterna deltagit i alla förekommande frågor.

Till utredningen har, för att vara tillgängliga vid fullgörandet av utredningsuppdraget, överlämnats dels Sveriges advokatsamfunds skrivelse 23.2.1948 med hemställan om utredning av frågan om enhetliga bestämmelser om domares och vid domstol anställda lagfarna tjänstemäns bisysslor, dels arbetsmarknadsstyrelsens skrivelse 24.5. 1961 med framställning om bemyndigande för styrelsen att utfärda anvisningar om vissa förmedlingstjänstemäns möjligheter att åtaga sig bisysslor inom yrkesområden som tjänstemännen betjänar, dels Svenska polisförbundets skrivelse 13.3.1968 med hemställan om ändring av 79 § polisinstruktionen den 3 december 1965 (nr 686).

Utredningen har 8.3.1968 avgett infordrat yttrande över styrelsens för Tornedalens rättshjälpsanstalts framställning om ändring av 25 § fjärde stycket reglementet för anstalten.

Den av chefen för justitiedepartementet tillkallade sakkunnige för översyn av de författningsbestämmelser som rör justitieråds, regeringsråds och justitiekanslerns offentligrättsliga anställningsvillkor och arbetsrättsliga ställning i övrigt har avgett betänkande »Justitieråds, regeringsråds och justitiekanslerns arbetsrättsliga ställning» (stencil Ju 1967:16). Såsom framgår av detta har det i direktiven för bisyssleutredningen omnämnda samrådet inte skett.

Sedan utredningsuppdraget nu slutförts, får utredningen härmed överlämna sitt betänkande *Offentliga tjänstemäns bisysslor*.

Experterna biträder utredningens överväganden och förslag.

Stockholm 25.4.1969.

Ivar Löfqvist

/Anders Andersson

Förslag till

lag om ändrad lydelse av 13 § statstjänstemannalagen den 3 juni 1965 (nr 274)

Härigenom förordnas, att 13 § statstjänstemannalagen den 3 juni 1965 skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
13 §.	
Tjänsteman må ej åtaga sig uppdrag eller utöva verksamhet som kan rubba förtroendet till *hans* oväld i tjänsteutövningen. *Närmare bestämmelser härom meddelas för vissa fall i lag och i övrigt av Konungen.*	Tjänsteman må ej åtaga sig uppdrag eller utöva verksamhet som kan rubba förtroendet till oväld i tjänsteutövningen. *Den som utövar domartjänst må ej i något fall utan tillstånd driva näringsverksamhet eller mot ersättning åtaga sig uppdrag som skiljeman eller som ombud, ställföreträdare eller rådgivare åt annan i rättslig angelägenhet eller som ordförande eller ledamot i styrelse för bolag, ekonomisk förening eller annan inrättning som tjänar ett huvudsakligen ekonomiskt syfte.* *Närmare bestämmelser om vad som åligger tjänsteman enligt första stycket meddelas för vissa fall i lag och i övrigt av Konungen.*

Denna lag träder i kraft den .

Förslag till

kungörelse om ändrad lydelse av 16 § stadgan den 3 december 1965 (nr 602) om vissa tjänstemän hos kommuner m. fl.

Härigenom förordnas, att 16 § stadgan den 3 december 1965 om vissa tjänstemän hos kommuner m. fl. skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan anges.

(Nuvarande lydelse)	*(Föreslagen lydelse)*
16 §.	
Tjänsteman må ej åtaga sig uppdrag eller utöva verksamhet som kan rubba förtroendet till *hans* oväld i tjänsteutövningen.	Tjänsteman må ej åtaga sig uppdrag eller utöva verksamhet som kan rubba förtroendet till oväld i tjänsteutövningen.

Denna kungörelse träder i kraft den .

1 Inledning

1.1 *Utredningens uppdrag*

I yttrande till statsrådsprotokollet 29.4.1966 anförde chefen för civildepartementet följande.

Enligt den nya lagstiftning om de offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt som trätt i kraft den 1 januari 1966 (prop. 1965: 60, KL²U 1, rskr 267, SFS 1965: 274–284) har tjänstemännen rätt att genom sina organisationer förhandla om lön och andra ekonomiska anställningsvillkor samt att sluta kollektivavtal därom. Rätten att påkalla förhandling och träffa avtal begränsas bl. a. genom bestämmelserna i 3 § statstjänstemannalagen (StjL). Enligt denna paragraf undantas från förhandlings- och avtalsområdet – förutom vissa särskilt angivna frågor – anställnings- eller arbetsvillkor som regleras i StjL eller i författning vartill StjL hänvisar.

I fråga om tjänstemans rätt till bisysslor innehåller StjL ett allmänt stadgande i 13 §. Däri föreskrivs att tjänsteman inte får åta sig uppdrag eller utöva verksamhet som kan rubba förtroendet för hans oväld i tjänsteutövningen. Närmare bestämmelser härom meddelas enligt samma paragraf för vissa fall i lag och i övrigt av Kungl. Maj:t. Enligt den uppfattning som ligger till grund för 13 § är en reglering av frågan om tjänstemans rätt att vid sidan av tjänsten inneha annan anställning eller bedriva annan verksamhet påkallad från två skilda synpunkter. Å ena sidan gäller det att ta till vara statens intresse av att tjänstemannen i tillbörlig utsträckning ägnar sin arbetskraft åt den uppgift för vilken han erhåller lön och att hans möjligheter härvidlag inte obehörigen inkräktas genom att han åtar sig andra uppgifter. Å andra sidan har en reglering av frågan ansetts nödvändig från allmän synpunkt med hänsyn till rättsordningens krav på att privata intressen inte obehörigen får inverka på tjänstemans sätt att utöva tjänsten och att allmänhetens förtroende för myndigheterna inte rubbas. Vid tillkomsten av StjL har det bedömts som en fråga närmast av lönereglerings natur om och i vilken utsträckning tjänsteman bör få inneha sådan bisyssla, som med hänsyn till sysslans omfattning kan inverka på tjänsteutövningen men som inte med hänsyn till sysslans art är i och för sig oförenlig med tjänsten. I StjL har därför tagits upp endast förenämnda bestämmelse om förbud för tjänsteman att åta sig uppdrag eller utöva verksamhet som kan rubba förtroendet för hans oväld i tjänsten. Utöver de särskilda lagbestämmelser som finns för vissa tjänstemän skall det liksom tidigare ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser om vilka bisysslor som tjänsteman från sist angivna synpunkt inte får inneha. I övrigt har frågan om tjänstemännens bisysslor överlämnats för reglering i avtal (prop. 1965: 60 s. 167).

I 16 § stadgan den 3 december 1965 (nr 602) om vissa tjänstemän hos kommuner m. fl. meddelas ett allmänt stadgande om bisysslor som svarar mot 13 § StjL. Denna stadga gäller, i den mån Kungl. Maj:t förordnar, anställning på vilken kommunaltjänstemannalagen (KtjL) är tillämplig. Föreskrift om tillämpning av bl. a. 16 § stadgan har meddelats för arbetstagare inom vissa icke-statliga förvaltningsområden, exempelvis genom 2 § kungörelsen den 3 december 1965 (nr 729) med vissa bestämmelser om anställning som präst, 2 a § kyrkomusikerstadgan den 2 juni 1950 (nr 375), 1 kap. 7 § skolstadgan den 6 juni 1962 (nr 439) och 5 a § privatläroverksstadgan den 25 mars 1960 (nr 92). Stadgandet blir härigenom tillämpligt på vissa arbetstagare för vilka förhandlingar om anställnings- och arbetsvillkor förs av statens avtalsverk i den ordning som följer av lagen den 3 december 1965 (nr 576) om ställföre-

trädare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m. m.

Statens avtalsverk har den 29 december 1965 slutit ett kollektivavtal med Statstjänarkartellen, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation och Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion rörande anställnings- och arbetsvillkor för statstjänstemän m. fl., benämnt allmänt avlöningsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän (AST). Avtalet gäller fr. o. m. den 1 januari 1966. AST äger i princip tillämpning på alla tjänstemän inom avtalsområdet som innehar lönegradsplacerad tjänst. I 8 § AST ges vissa regler om bisysslor. Enligt dessa är tjänsteman skyldig att på anfordran lämna uppgift till arbetsgivaren, huruvida och i vilken omfattning han innehar bisyssla. Arbetsgivaren äger ålägga tjänsteman att helt eller delvis upphöra med bisyssla som enligt arbetsgivarens bedömande inverkar hindrande på tjänsteutövningen. Enligt protokollsanteckning till paragrafen skall skyldigheten att lämna uppgift om bisyssla avse endast fall, då arbetsgivaren med hänsyn till tjänstemannens sätt att utöva tjänsten finner anledning begära sådan uppgift.

Den förutvarande regleringen i 7 § statens allmänna avlöningsreglemente (Saar) av frågor om förening av tjänst med tjänstebefattning eller uppdrag har upphört att gälla vid utgången av år 1965. Enligt 2 § andra stycket kungörelsen den 3 december 1965 (nr 886) om upphävande av vissa författningar och beslut i anslutning till genomförandet av förhandlingsrättsreformen för offentliga tjänstemän, m. m., äger dock bestämmelserna i 7 § Saar om förbud för justitieråd, regeringsråd, häradshövding, borgmästare och vattenrättsdomare att inneha vissa bisysslor tills vidare fortsatt giltighet.

Inför ikraftträdandet av StjL har i december 1965 efter en allmän översyn utfärdats ny allmän verksstadga och nya stadgor och instruktioner för myndigheterna. Översynen har i viss omfattning avsett även regler om bisysslor för statstjänstemän m. fl. Av tidsskäl har det dock inte givits tillfälle i detta sammanhang till en mer djupgående omprövning av tidigare meddelade bestämmelser i ämnet. I den mån de ansetts inte strida mot den nya lagstiftningen har de förts över till de nya författningarna med oförändrat sakinnehåll.

Frågan om de offentliga tjänstemännens rätt att inneha bisysslor och de begränsningar som bör gälla i denna rätt tillhör de ämnen som ofta återkommer i den offentliga debatten. Detta gäller inte minst bisysslor som med hänsyn till sin art skulle kunna äventyra förtroendet för tjänstemännens och därmed även för myndigheternas objektivitet och opartiskhet, dvs. den del av frågekomplexet som även i fortsättningen skall regleras i offentligrättslig ordning. Frågan har under senare tid berörts i olika sammanhang. Riksdagens år 1965 församlade revisorer har under 36 § i sin berättelse behandlat vissa enskilda fall av bisyssleinnehav. Vissa ytterligare fall som även uppmärksammats i pressen har föranlett anmälan till justitieombudsmannen och en interpellation i riksdagens första kammare.

Justitieombudsmannen begärde i framställning till Kungl. Maj:t den 3 juli 1963 (JO:s ämb.ber. 1964 s. 479) en allmän översyn av bestämmelserna rörande rätten för statstjänstemän att inneha bisysslor. I framställningen behandlades – utom frågor om bisysslor som numera hänförts till avtalsområdet – frågor om sådana inskränkningar i tjänstemännens rätt att inneha bisysslor som kan anses påkallade med hänsyn till rättsordningens krav på att förhindra obehörigt inflytande av privatintressen vid tjänsteutövningen.

Även om det inte med fog kan göras gällande att allmänhetens förtroende för tjänstemännens och myndigheternas objektivitet och opartiskhet skulle ha minskat under den tid hittillsvarande regler gällt, finner jag skäl tala för att en översyn av reglerna nu sker. Föreskrifterna om bisysslor i stadgor och instruktioner har meddelats vid olika tidpunkter för olika områden och personalkategorier utan att någon gång en allmän och grundligare översyn skett. Detta har lett till att föreskrifterna är i viss mån oenhetliga och kan vara behäftade med vissa brister. Sakligt sett omotiverade skillnader kan även föreligga mellan olika personalgruppers rätt att åta sig bisysslor.

Till de skäl för en översyn som framgår av det anförda kommer att den nya tjänstemannalagstiftningen medfört vissa nya frågeställningar. Det har bl. a. visat sig svårt att dra gränsen mellan bisyssla som avses i lag eller annan författning och bisyssla som kan behandlas i avtal. Fråga har också uppkommit om bisyssla, som inte kan sägas rubba förtroendet till tjänstemannens oväld, ändå i vissa fall kan vara oförenlig med tjänstens beskaffenhet t. ex. därför att innehavet av bisysslan skadar tjänstemannens eller myndighetens anseende eller på annat sätt inverkar på tilliten till myndigheten. Ytterligare bör nämnas förhållandet mellan stadgandet i 13 § StjL och de regler om konkurrensbisysslor som behövs vid vissa myndigheter. Dessa regler innefattar förbud för tjänstemän hos myndigheten att åta sig sådana uppdrag eller i övrigt utöva sådan verksamhet som innebär att tjänstemannen utom tjänsten utför arbetsuppgifter som ingår i myndighetens verksamhet och därigenom konkurrerar med myndigheten.

Jag föreslår på anförda skäl att en översyn genom särskild sakkunnig sker av de offentlig-

rättsliga bestämmelserna om rätt för statstjänstemän m. fl. att inneha bisysslor.

Vid översynen bör mot bakgrund av det anförda i första hand undersökas räckvidden av de allmänna stadgandena i 13 § StjL och 16 § stadgan om tjänstemän hos vissa kommuner m. fl. Om en sådan undersökning skulle ge till resultat att dessa stadganden inte tillräckligt tillgodoser intresset av att förtroendet för myndigheterna och tjänstemännen upprätthålles, bör förslag framläggas till de ändringar som behövs. Det bör även undersökas i vad mån det föreligger behov att komplettera de allmänna stadgandena med särskilda föreskrifter för vissa förvaltningsområden eller för vissa personalgrupper. En sådan undersökning bör omfatta även de domare, utom justitieråd och regeringsråd, för vilka föreskrift meddelats om fortsatt tillämpning tills vidare av Saars regler om bisysslor.

Vidare bör undersökas om de föreskrifter som behövs bör innehålla absoluta förbud eller ge utrymme för en tillståndsprövning för innehav av bisyssla.

Den sakkunnige bör när det gäller frågan om rätt för domare att inneha bisysslor samråda med den av justitieministern tillkallade sakkunnige som har i uppdrag att överse de författningsbestämmelser som rör bl. a. justitieråds och regeringsråds offentligrättsliga anställningsvillkor och arbetsrättsliga ställning i övrigt.

Den sakkunnige skall vara oförhindrad att lägga fram förslag successivt under utredningsarbetets gång i delar där detta finnes möjligt.

1.2 *Utredningsarbetets bedrivande*

Utredningen har ansett det nödvändigt att som underlag för sin översyn av reglerna om statstjänstemäns och vissa andra offentliga tjänstemäns rätt att ha bisysslor få tillgång till en aktuell bild av dessa offentliga tjänstemäns bisyssleförhållanden. Utredningen har därför låtit utföra en statistisk urvalsundersökning av dessa förhållanden. Undersökningen, som byggde på tjänstemännens frivilliga medverkan, utfördes med avseende på förhållandena i november 1967. Den föregicks av en provundersökning våren och sommaren 1967. Som ytterligare underlag för utredningens bedömningar av behovet av regler har utförts en statistisk undersökning av privata tjänstemäns bisyssleförhållanden, avseende oktober 1967. Dessa tre undersökningar, som utförts genom statistiska centralbyråns utredningsinstituts försorg, redovisar utredningen i Bilaga 1–3. En utvärdering av vissa undersökningsresultat sker i kap. 5. Dessutom kan hänvisas till utredningsinstitutets tekniska rapporter över provundersökningen 6.10.1967 och över de båda övriga undersökningarna 16.1.1969 (stenciler).

För att utröna möjligheterna att genom undersökningar av ärenden om tillstånd att ha bisysslor från tiden närmast före tjänstemannarättsreformen få en kompletterande bild av eventuellt föreliggande samband mellan tjänstemannagrupper och vissa typer av bisysslor, liksom också en bild av tillståndsgivande myndigheters praxis i sådana ärenden, uppdrogs åt utredningsinstitutet att utföra en försöksundersökning av sådana ärenden. Denna avsåg ärenden om tillstånd, prövade åren 1964 och 1965 av Kungl. Maj:t i jordbruksdepartementet och av lantmäteristyrelsen. Om dessa undersökningar har avgetts rapporter till utredningen 6.9.1967, 28.9.1967 och 13.10.1967 (stenciler). Undersökningar av detta slag har bedömts inte kunna ge önskad information och har därför inte fullföljts.

Frågor om statstjänstemäns bisysslor och om behovet av regler därom har utredningen diskuterat vid intervjuer med chefer vid statliga myndigheter. Redogörelse för intervjuerna lämnas i Bilaga 4.

Under arbetets gång har utredningen dryftat frågor om de offentliga tjänstemännens bisysslor och om regleringen av rätten att ha bisysslor med kontaktmän från personalorganisationer.

Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet, Svenska stadsförbundet och Svenska pastoratens riksförbund har tillhandagått utredningen med upplysningar om bisyssleregler och bisyssleförhållanden på den oreglerade kommunala sektorn. Ytterligare informationer om dessa förhållanden där har utredningen fått genom tjänstemannaorganisationer. Sådana organisationer samt arbetsgivarsammanslutningar och enskilda företag har gett utredningen upplysningar om regler angående bisysslor i kollektivavtal på den privata sektorn och syn-

punkter på sådana regler där. Genom utrikesdepartementets försorg har utredningen fått upplysningar om bisysslefrågor och bisysslereglер för offentliga tjänstemän i Danmark, Finland, Norge och Holland. En summarisk sammanställning av de lämnade upplysningarna om regler m. m. på den kommunala och den privata sektorn och i nämnda länder ges i Bilaga 5.

1.3 *Sammanfattning av utredningens överväganden och förslag*

Utredningen föreslår att rätten att ha bisysslor för statliga och andra offentliga tjänstemän, som omfattas av utredningsuppdraget, alltjämt skall vara till viss del reglerad i offentligrättslig ordning och i övrigt vara föremål för avtal. Gränsen mellan områdena för avtalsförbud och avtalsfrihet föreslås undergå en väsentligen endast formell justering. Denna skall bestå däri att det i 13 § statstjänstemannalagen och 16 § kommunaltjänstemannastadgan uttryckligen anges att till det förra området hör bisysslor som kan rubba förtroendet inte endast till tjänstemannens oväld i tjänstutövningen utan också till annan tjänstemans oväld eller till myndighetens anseende för att oväld iakttages i dess verksamhet. I enlighet härmed skall förbuden i nyssnämnda författningsbestämmelser avse bisysslor, som kan rubba förtroendet till oväld i tjänstutövningen.

Bisysslor i en vid mening träffas enligt utredningen av förbudsbestämmelserna. Med bisysslor får i detta sammanhang förstås i princip sådana sysselsättningar vid sidan av uppgifterna i den anställning som får anses vara vederbörande tjänstemans huvudtjänst vilka inte typiskt sett får anses höra hemma på privatlivets område och vad därmed har omedelbart samband. Uttrycket åtaga sig uppdrag eller utöva verksamhet i de nämnda författningsbestämmelserna skall enligt utredningens mening ha denna innebörd.

Av det nämnda framgår att utredningen funnit att det inte skall ske en reglering i offentligrättslig ordning av rätten att ha bisysslor med hänsyn till deras omfattning i och för sig. Inte heller har utredningen funnit anledning föreslå att avtalsbestämmelser införs som direkt syftar till att begränsa denna rätt. Den statistiska undersökningen bland de offentliga tjänstemännen har nämligen inte gett vid handen att, vad beträffar förhållandena för de granskade grupperna i sin helhet, ett missbruk av rådande frihet på förevarande område förekommer. Utredningen har vidare funnit att system, som innebär att myndighet på förhand kontrollerar bisysslevolymen bland alla offentliga tjänstemän eller för stora grupper av sådana, för att vara effektiva medför olägenheter framför allt av administrativ art som är klart större än fördelarna för det allmänna med sådana regleringar. Därtill kommer att befogenheter, som enligt 8 § AST nu tillkommer arbetsgivaren, riktigt använda utgör tillfredsställande medel att komma till rätta med eventuella fall av missbruk av denna frihet. Vidare kan, särskilt vad beträffar grupper av tjänstemän där bisysslor nu förekommer i en förhållandevis stor omfattning, en viss minskning av bisysslevolymen följa av samverkan mellan myndigheter. Denna samverkan bör enligt utredningens uppfattning ske när offentlig myndighet vill taga tjänsteman vid annan myndighet i anspråk för bisyssla. Syftet med samverkan är dels att undvika att tjänstemannen genom bisyssla försätts i situationer där fara för bristande förtroende till oväld i tjänstutövningen kan uppstå, dels att möjliggöra en avvägning av fördelar och nackdelar ur allmän synpunkt av att tjänstemannen tages i anspråk för bisysslan. Enligt utredningens mening bör det inte i och för sig vid ett sådant samråd vara avgörande om tjänstemannen genom det ifrågasatta bisyssleinnehavet har bisysslor till visst antal eller om huvudarbetsgivaren av bisyssleinnehavet kan åsamkas viss olägenhet.

Frågan om en bisyssla är tillåtlig eller inte med hänsyn till eventuella faror för bristande förtroende till oväld är inte sällan svårbedömbar. Nu ankommer det som regel på tjänstemannen att själv göra bedömningen. Han kan inte kräva att få ledning i saken av

myndigheten. Utredningen har ansett det vara av vikt såväl för det allmänna som för tjänstemannen att han får hjälp vid denna bedömning. Utredningen har funnit övervägande skäl tala för att hjälpen bör lämnas inom ramen för ett i huvudsak frivilligt system. Detta innebär att tjänsteman berättigas att av sin myndighet få besked huruvida viss bisyssla som han innehar eller vill åtaga sig enligt myndighetens bedömning kan rubba förtroendet till oväld i tjänsteutövningen. Utredningen anser att myndigheterna på olika sätt bör vara verksamma för att informera sina tjänstemän om bisysslor som kan innefatta risker för bristande förtroende till oväld.

Med hänsyn till beskaffenheten av de arbetsuppgifter som ankommer på dem som utövar domartjänst och den särskilda vikten att fara för bristande förtroende till ovälden inte uppkommer föreslår utredningen att dessa tjänstemän skall vara skyldiga att söka tillstånd till vissa bisysslor. Det är frågan om näringsverksamhet och vissa ersättningsgivande uppdrag, såsom skiljemannauppdrag, uppdrag att vara ombud m. m. i rättslig angelägenhet och uppdrag som ordförande eller ledamot i styrelsen för bolag eller annan inrättning som tjänar ett huvudsakligen ekonomiskt syfte.

Det är betydelsefullt att ärenden om besked och tillstånd blir föremål för en så långt möjligt enhetlig bedömning. Utredningen har funnit att kravet på enhetlighet bör tillgodoses genom att rådgivande funktioner i dessa ärenden anförtros åt en särskilt inrättad nämnd, bisysslenämnden. Denna bör bestå av ordförande och två andra ledamöter. Ordföranden bör vara eller ha varit domare. Av de båda övriga ledamöterna bör den ene ha erfarenhet av den offentliga förvaltningens förhållanden och den andre företräda allmänna intressen. Nämnden skall kunna höras i ärenden om besked eller tillstånd när tjänstemannen begär det eller myndigheten eljest finner det erforderligt. Nämndens beslut skall inte kunna överklagas.

Utredningen förordar att initiativ tages till förhandlingar om avtalsbestämmelser som innebär begränsningar i möjligheterna för vissa grupper av tjänstemän att driva med sin myndighet konkurrerande verksamhet.

De nuvarande talrika i offentligrättslig ordning meddelade specialreglerna om begränsningar i möjligheterna för offentliga tjänstemän att ha bisysslor bör i viss utsträckning successivt utmönstras ur författningsmaterialet. Förslaget om skyldighet för den som utövar domartjänst att söka tillstånd till vissa bisysslor medför att de absoluta förbuden i 7 § Saar för chefsdomare vid underrätt att ha vissa bisysslor och i arbetsordningar och andra instruktioner för bl. a. lagfarna tjänstemän vid domstolar att idka advokatverksamhet eller driva viss annan förvärvsverksamhet m. m. bör upphävas.

2 Historik

2.1 *Inledning*

Den före tjänstemannarättsreformen gällande regleringen av de offentliga tjänstemännens rätt att ha bisysslor har i olika sammanhang, bl. a. i prop. 1965: 60 s. 167, karakteriserats sålunda. Ur två skilda synpunkter har en reglering av statstjänstemäns rätt att vid sidan av tjänsten inneha annan anställning eller driva annan verksamhet ansetts påkallad. Å ena sidan har det gällt att taga tillvara statens intresse av att tjänstemannen i behörig utsträckning ägnar sin arbetskraft åt den uppgift för vilken han får lön och att hans möjligheter därvidlag inte obehörigen begränsas genom att han åtager sig andra uppgifter. Denna synpunkt har kommit till uttryck i generella bestämmelser i 7 § 1 mom. statens allmänna avlöningsreglemente den 30 juni 1948 (nr 436), Saar, och i andra avlöningsreglementen. Å andra sidan har en reglering av frågan bedömts nödvändig med hänsyn till rättsordningens krav på att privata intressen inte obehörigen skall inverka vid tjänstens utövande eller att eljest allmänhetens förtroende för myndigheterna inte rubbas. Ur denna senare synpunkt har regler getts i bl. a. myndigheternas instruktioner med stöd av bemyndigande för Kungl. Maj:t i 7 § 3 mom. Saar.

I äldre tider låg tonvikten i huvudsak på den förra synpunkten, kvantitetssynpunkten. Efterhand kommer den senare synpunkten, den kvalitativt präglade, mer i förgrunden. 1926 års bisyssleutredning påpekade i sitt betänkande »Statstjänstemännens bisysslor» (SOU 1928: 14 s. 10).

Ehuru förbud mot förening av statsämbeten med andra tjänster icke saknades i äldre tider – bl. a. må erinras om 34 § i 1809 års regeringsform, vilken stadgade, att statsråds- och justitierådsämbete icke finge av någon tillika med andra civila ämbeten beklädas – synes bisysslefrågan i dess nutida gestalt blivit aktuell först efter mitten av 1800-talet.

Att frågorna om statstjänstemännens rätt att ha bisysslor aktualiserats ganska sent torde få ses i samband med utvecklingen av tjänstemännens villkor i övrigt. Gränsen mellan vad som ålåg tjänstemannen i hans tjänst och vad som utgjorde göromål vid sidan av denna torde i äldre tider inte sällan ha varit föga framträdande. För många tjänstemän utgick lönen helt eller delvis i form av sportler. Ett ansenligt utrymme fanns för sysselsättningar vid sidan av tjänsten. Enligt en undersökning från år 1901, omnämnd av 1902 års löneregleringskommitté i dess betänkande »Allmänna förutsättningar och grunder för en reglering av löneförhållanden m. m. inom de centrala ämbetsverken», I, 1903, s. 39 och 119, var den dagliga genomsnittliga arbetstiden på tjänsterummet i de centrala ämbetsverkan 4–5 timmar. Extra ordinarie personal hade i många fall kortare arbetstid. För många var förvärvsarbete vid sidan av tjänsten en tvingande nödvändighet. Kammarrättsrådet

Otto Ekenberg uttalar i sitt verk »Den svenska statsförvaltningens avlöningsväsen», I, 1952, s. 27 följande.

Om sålunda vid slutet av 1800-talet ett avlöningssystem för de ordinarie erhållits – låt vara att detsamma i likformighet och smidighet lämnade åtskilligt övrigt att önska samt att lönerna, särskilt för de lägre befattningshavarna, voro alldeles för små – så voro däremot förhållandena för de icke-ordinarie (i slutet av århundradet vanligen benämnda *extra-ordinarie)* under hela 1800-talet praktiskt taget oreglerade. I en stor del av ämbetsverken var det brukligt att emottaga alla, som önskade vinna inträde, under förutsättning att de voro formellt kompetenta. Fanns det arbete att tillgå, arbetade de, eljest gingo de utan. Ofta tjänstgjorde de extra-ordinarie på detta sätt i ett flertal verk samtidigt. Vid jul eller midsommar kunde smärre gratifikationer utgå, renskrivning fingo de ibland betala själva. Inkomster kunde förvärvas genom vikariatstjänst, mot slutet av 1800-talet inrättades i en del verk vissa arvodestjänster (»amanuenstjänster»). Väntetiden före befordran till ordinarie tjänst sträckte sig i många verk regelmässigt över en lång följd av år.

2.2 *Bisysslebestämmelser i samband med 1800-talets löneregleringar*

Utförlig historik finns i 1902 års löneregleringskommittés betänkande I s. 7, i 1925 års statsrevisorers berättelse s. 212 samt i SOU 1928: 14 s. 9; i de båda sistnämnda för tiden till mitten av 1920-talet.

Bestämmelser av mera allmän räckvidd till begränsning av statstjänstemäns verksamhet vid sidan av tjänsten gavs i samband med 1858–1860 års löneregleringar. Enligt cirkulär 9.11.1860 fick de nya höjda lönerna inte åtnjutas av dem som förenade två eller flera ämbeten eller tjänster med lön på rikets stat. Undantag kunde medges beträffande tjänstemän i de lägsta lönegraderna. Härigenom önskade man undvika splittring av tjänstemännens krafter och man ville förbättra rekryteringsmöjligheterna till högre tjänster. Tjänstemännen föredrog nämligen att stanna kvar på lägre tjänster som medgav bisysslor i större omfattning framför att befordras till mera krävande tjänster (se SOU 1928: 14 s. 11).

En kvalitativt präglad synpunkt framträdde genom förbudet i förordningen den 18 juni 1864 (nr 41 s. 1) angående utvidgad näringsfrihet, vars 3 § förbjöd den som hade kronouppbörd om händer, var allmän åklagare eller var anställd i tullverkets tjänst att idka handelsrörelse.

Vid löneregleringar i mitten och senare delen av 1870-talet vidgades förbudsområdet något. Det blev förbjudet att med tjänst i ämbetsverk som berördes av dessa regleringar förena annan tjänst på rikets, riksdagens eller kommuns stat med mindre denna befanns inte vara hinderlig för tjänstgöringen i verket.

I riksdagens skrivelse 1895: 93, föranledd av motion om bl. a. förbud för tjänstemän att ha befattningar i bolag eller föreningar med ekonomiskt ändamål, begärdes utredning om den omfattning i vilken statstjänster var förenade med andra tjänstebefattningar. Utredningen ledde till att det utfärdades kungörelsen den 3 december 1897 (nr 107) angående sättet för sökande av tillstånd till förening av statstjänst med annan tjänstebefattning, för vilken lön eller arvode erhölls. Förbudsområdet ändrades inte.

2.3 *Bisysslebestämmelser i 1907 års löneregleringar*

I uppdraget för 1902 års löneregleringskommitté ingick att se över statsförvaltningens lönestater och att i anslutning därtill utreda vissa organisatoriska frågor. I betänkandet I, s. 106, uttalade kommittén beträffande frågan om statstjänsts förening med andra befattningar eller uppdrag.

Uti detta viktiga ämne omfattar kommittén den åsikt, som vid olika tillfällen och särskilt från riksdagens sida gjorts gällande, eller att staten bör äga att å sina tjänare, där dessa avlönas på ett tillfredsställande sätt, ställa det anspråk, att åtminstone i regel deras tid och krafter helt ägnas åt dem anförtrodda befattningar, varför även dessa befattningar böra så ordnas, att de i allmänhet fullt kräva sin man.

Kommittén föreslog dels viss vidgning av förbuden för ordinarie tjänstemän att med sin tjänst förena offentliga tjänster eller befattningar, dels förbud mot förening med den ordinarie befattningen av uppdrag som

styrelseledamot i aktiebolag m. fl. inrättningar, befattning som tjänsteman i sådan inrättning eller annan tjänstebefattning av vad slag som helst, om inte i särskilda fall tillstånd till bisysslan lämnades på grund av förekommande omständigheter och efter prövning att ifrågavarande uppdrag eller befattning inte kunde anses inverka hinderligt på tjänstgöringen. Kommitténs förslag grundades på överväganden där kvantitativt präglade synpunkter dominerade.

Departementschefen tog i prop. 1907: 100 om löneregleringen för statskontoret ställning till kommittéförslagen. Han fann dem alltför långtgående. I synnerhet förslaget om förbud mot bisysslor av enskild karaktär ansåg departementschefen gå längre än vad som var billigt eller lämpligt; sådana bisysslor kunde vara till nytta för staten genom de erfarenheter tjänstemännen vann. Inte heller kunde förbises att i konkurrensen om den dugande arbetskraften det statliga löneläget kunde medföra rekryteringssvårigheter. Kontroll mot missbruk kunde enligt departementschefen vinnas genom föreskrift om skyldighet att söka tillstånd för att taga emot ifrågavarande enskilda bisysslor. Tillstånd skulle inte få meddelas med mindre bisysslan inte fanns vara hinderlig för tjänstgöringen. Departementschefens uttalanden föranledde inte någon erinran från riksdagen. Regler i enlighet härmed infördes i avlöningsbestämmelserna för åtskilliga myndigheter.

2.4 *Debatten om bisysslebestämmelser under 1910- och 1920-talen*

En översikt av äldre specialregler, som väsentligen ur kvalitativ synpunkt begränsade för vissa grupper av tjänstemän möjligheterna att ha bisysslor, ges i 1902 års löneregleringskommittés betänkande »Om begränsning av tjänstemäns rätt att åtaga sig enskilda uppdrag», L II, 1916, s. 76.

I JO:s skrivelse till Kungl. Maj:t 5.2.1915, föranledd av att en tjänsteman vid patentverkets aktiebolagsavdelning mot betalning biträtt enskilda i bolagsregistreringsärenden, underströks de kvalitativa synpunkterna. JO framhöll bl. a. att det inte var tillbörligt att en tjänsteman själv satte sig i ett sådant läge att han blev jävig att taga befattning med ärenden som han eljest skulle ha fått pröva. Om tjänstemän uppträdde som ombud inom området för deras egen tjänsteverksamhet kunde det ge stöd för uppfattningen att man som betalt ombud kunde anlita den som hade att pröva ens ärende eller åtminstone genom sin särskilda ställning kunde i fråga om ärendets avgörande skaffa en förmåner som inte eljest stod till buds. JO erinrade om förbud mot bisysslor i vissa specialregler och framhöll att en utsträckning av sådana förbud behövdes. Däremot kunde ett generellt förbud för tjänstemän mot utövande av enskild verksamhet inom deras tjänsteområde inte anses vara lämpligt.

Löneregleringskommittén fick i uppdrag att göra utredning i anledning av JO:s skrivelse. I betänkandet LII framhöll kommittén (s. 81) att den inte funnit någon framkomlig väg att på tillfredsställande sätt fixera omfattningen av ett mera generellt förbud mot sådana enskilda uppdrag som avsågs med JO:s skrivelse. Vidare kunde man enligt kommittén ifrågasätta om några reella fördelar skulle uppnås genom sådant förbud. Kommittén hänvisade till den rådande kontrollen över förvaltningen och betydelsen av en god anda inom tjänstemannakåren, m. m. Den underströk att räckvidden av ett generellt förbud skulle till men bl. a. för rekryteringen komma att »inkräkta på det område där statstjänaren bör äga självbestämningsrätt efter personliga intressen i motsvarighet till andra tjänstinnehavare» (s. 93). Kommittén avvisade därför tanken på ett generellt förbud mot ifrågavarande bisysslor. Den rekommenderade att man meddelade för vissa grupper speciella förbud mot enskild verksamhet.

1922 års statsrevisorer lät, närmast med anledning av kraven på ökad arbetskraft inom förvaltningen, göra en begränsad undersökning av statstjänstemännens bisysslor (revisionsberättelsen s. 93). Undersökningen avsåg förhållandena år 1921. Den gällde offentliga befattningar eller uppdrag vid sidan av statstjänsten och uppdrag som ordförande

eller styrelseledamot i bolag som oktrojerats eller registrerats såsom aktiebolag eller befattning som tjänsteman där eller annan tjänstebefattning av vad slag som helst. Uppgifter lämnades beträffande ca 2 400 högre tjänstemän. Enligt uppgifterna hade omkring hälften av tjänstemännen bisysslor. I justitiestaten och i de centrala verken var bisysslehavarna i minoritet. Inom länsstyrelserna var bisysslehavarna ungefär dubbelt så många som de som saknade bisysslor. Tjänstemän i chefsställning hade bisysslor som ofta var omfattande. Nära nog alla de av undersökningen berörda verkscheferna hade enligt revisorerna i synnerligen stor omfattning bisysslor av enskild karaktär, ofta i bolag med verksamhet på verkets förvaltningsområde. Revisorerna pekade på riskerna för splittringar och för pliktkollisioner. Man underströk vikten av en effektiv kontroll över bisysslevåsendet.

1925 års statsrevisorer fullföljde den tidigare undersökningen (revisionsberättelsen s. 212). Den nya undersökningen avsåg ca 5 200 högre tjänstemän och gällde förhållandena 1.7.1924 – 30.6.1925. 1925 års revisorer använde ett något vidare bisysslebegrepp än 1922 års. Från allmänt medborgerliga förtroendeuppdrag bortsågs i huvudsak. Enligt 1925 års undersökning hade ca $^{2}/_{5}$ av tjänstemännen en eller flera bisysslor. Ungefär $^{1}/_{20}$ hade fem eller fler bisysslor. Av de högsta tjänstemännen (expeditionschefer, överstar m. fl.) hade ungefär $^{2}/_{3}$ bisysslor och inemot $^{1}/_{10}$ hade fler än fem bisysslor. Inom landsstaten hade omkring $^{9}/_{10}$ av tjänstemännen bisysslor, inom statsdepartementen och de centrala verken något över hälften och vid armén och marinen mindre än $^{1}/_{3}$. Bisysslor hos bolag förekom i särskilt stor utsträckning inom departementen, justitiestaten och de centrala ämbetsverken samt landsstaten.

1925 års revisorer framhöll (s. 237) att eftersom statstjänstemännen hade bisysslor i den utsträckning som ådagalagts, så hade kraven på tjänstens behöriga skötsel och på kontrollen därav inte upprätthållits på ett tillfredsställande sätt. Risker för att pliktkollisioner uppstod vid utövandet av bisysslor i bolag och andra enskilda sammanslutningar med ekonomisk inriktning underströks. Man framhöll att med hänsyn därtill och till de särskilt höga fordringar på objektivitet och frihet från obehöriga hänsyn som måste ställas på domare borde för dessa tjänstemän sådana bisysslor vara tillåtna i endast undantagsfall. För övriga tjänstemän borde åsyftade bisysslor av enskild karaktär tillåtas bara när särskilda skäl talade därför och under inga förhållanden när företagets verksamhetsområde hade anknytning till tjänstemannens uppgifter i tjänsten. Såväl det rena arbetsgivarintresset som vikten av att statstjänstemän i sin tjänst var helt oberoende krävde enligt revisorernas mening att en allsidig utredning av bisysslefrågan företogs.

Statsutskottet delade i allt väsentligt revisorernas åsikter och yrkade på en allsidig och fullständig utredning (SU 1926: 145). Riksdagen hemställde i skrivelse till Kungl. Maj:t härom (rskr 293).

2.5 *1926 års bisyssleutredning*

Den av riksdagen begärda utredningen tillsattes 10.12.1926. I direktiven (se SOU 1928:14 s. 5) återgavs de två huvudmotiven för förbud. Sålunda framhölls att bisysslevåsendet kunde väcka allvarliga betänkligheter ur statsnyttans synpunkt. Hänsyn måste tagas till statens intresse av att tjänstemännen i största möjliga utsträckning ägnade sin arbetskraft åt de uppgifter för vilka staten betalade dem lön och till det för rättsordningens upprätthållande betydelsefulla kravet att de i tjänstutövningen inte lät sig ledas av andra hänsyn än sådana som betingades av det allmännas bästa. Å andra sidan medförde bisysslorna vissa direkta och indirekta fördelar för staten som arbetsgivare bl. a. genom de vidgade erfarenheter tjänstemännen erhöll och genom att rekryteringsmöjligheterna förbättrades. Utredningen hade att efter en statistisk undersökning göra en avvägning av de mot varandra stående intressena och lägga fram förslag till lösning av frågan om ordnandet av statstjänstemännens bisysslor.

Utredningen företog en statistisk undersökning (»Sveriges officiella statistik, socialstatistik. Statistisk undersökning av statstjänstemännens bisysslor», 1928). Undersökningen (se bilaga 1, 1.9) visade enligt 1926 års utredning att bisysslefrekvensen var betydande (SOU 1928: 14 s. 174). Bisysslorna var så vanliga bland de högre tjänstemännen att man där kunde tala om en gruppföreteelse. Frekvensen varierade dock åtskilligt inom olika förvaltningsgrenar och tjänstemannagrupper. Bisysslefrågan framträdde enligt utredningen egentligen som en de högre tjänstemännens fråga. En viktig förklaring till den höga frekvensen ansågs ligga i den rätt ansenliga lönesänkning som dessa statstjänstemän i jämförelse med andra grupper fått vidkännas. Enligt utredningens åsikt intog den svenska statsförvaltningen inte någon särställning i fråga om bisysslesväsendet jämfört med kommunalförvaltningen eller med administrationen i grannländerna. Utredningen ansåg inte förhållandena påkalla några omedelbara genomgripande åtgärder. Å andra sidan borde situationen inte bestå oförändrad. Särbestämmelser för högre tjänstemän borde av hänsyn till rekryteringen inte införas. Statens chefslöner låg vida under den privata marknadens. Däremot borde man vara mera restriktiv när det gällde att ge tillstånd att ha bisysslor till högre tjänstemän än till lägre. Det bästa medlet till förebyggande av missbruk på bisysslesområdet låg enligt utredningens mening i en god tjänstemannaanda och ett effektivt chefsskap. Författningsbestämmelser kunde dock inte undvaras. De generella bestämmelserna borde kompletteras så att uppdrag som styrelseledamot eller befattning som tjänsteman i företag vars verksamhet hade huvudsakligen ekonomiskt syfte blev föremål för tillståndsprövning. Också uppdrag som till sin natur liknade tjänstebefattningar (s. k. stående uppdrag) borde underkastas tillståndsprövning. Av skäl som 1902 års löneregleringskommitté anfört i sitt betänkande om tjänstemäns rätt att åtaga sig enskilda uppdrag borde inte meddelas generella regler med förbud för statstjänstemän att mottaga enskilda uppdrag inom området för deras tjänsteverksamhet. Däremot borde man, när anledning gavs att se över författningar med speciella regler om bisysslor, överväga om inte dessa regler borde ändras med hänsyn till utvecklingens gång. I samband med reformer på skilda områden kunde anledning också finnas att införa nya restriktioner. De föreslagna stadgandena borde enligt utredningen utsträckas att avse även icke ordinarie tjänstemän.

2.6 *Utvecklingen under 1930- och 1940-talen. Kommittéförslag och generella regler*

I 1928 års lönekommittés betänkande »Allmänt avlöningsreglemente för ordinarie tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen» karakteriserades bisysslefrågan som ett av de mera ömtåliga och svårlösta spörsmål som kommittén haft att taga ställning till (SOU 1930: 17 s. 68 och 131). Kommittén föreslog att det i princip skulle vara förbjudet att förena tjänst, som omfattades av reglementet, med annan ordinarie tjänst på rikets, riksdagens eller kommuns stat. Enligt kommittén borde reglementet beträffande rätten att ha bisysslor innehålla endast föreskrifter med karaktär av avlöningsvillkor, dvs. föreskrifter som reglerade rätten ur kvantitativ synpunkt. De bestämmelser som behövdes för att tillgodose rättsordningens krav på att hindra obehörigt inflytande av privatintressen vid statstjänstens utövande borde placeras i verksinstruktioner. Myndigheterna skulle pröva i vad mån bisysslorna kunde inverka hinderligt på tjänstutövningen. Anmälningsplikt borde därför införas. Denna borde i princip omfatta alla slag av bisysslor. En av praktiska skäl nödvändig begränsning i anmälningsskyldigheten skulle vinnas genom föreskrift om att denna var begränsad till befattningar i allmän eller enskild tjänst, varaktiga uppdrag, mera tidskrävande tillfälliga uppdrag samt yrkesmässigt bedriven verksamhet. Om myndigheten fann att bisysslan kunde inverka hinderligt skulle förbud meddelas att ha bisysslan. Från förbud undantogs bisysslor som tjänstemännen fått av Kungl. Maj:t eller med Kungl. Maj:ts medgivande.

Tjänsteman kunde inte heller vägras att vara riksdagsman. I fråga om övriga offentliga uppdrag – därmed avsågs uppdrag av förtroendekaraktär – borde enligt kommittén gälla att tjänsteman inte utan tvingande skäl fick vägras åtaga sig sådana. Kommittén föreslog i betänkandet »Avlöningsreglemente för extra ordinarie och extra tjänstemän, tillhörande den civila statsförvaltningen m. m.» (SOU 1931: 12 s. 58 och 91), som avsågs bli tillämpligt vid myndigheter där ordinariereglementet skulle tillämpas, att för extra ordinarie tjänstemän skulle gälla samma regler som för ordinarie tjänstemän i fråga om anmälningsskyldighet för bisyssla och förbud.

1928 års lönekommittés förslag ledde inte till några reformer. Anledningen var framför allt statsfinansiella skäl (se direktiven till 1936 års lönekommitté, intagna i SOU 1937:48 s. 10).

Statstjänstemännens bisysslefrågor behandlades härefter av 1936 års lönekommitté i betänkandet »Civilt avlöningsreglemente» (SOU 1937:48). Detta skulle enligt 1936 års kommitté tillämpas på ordinarie civila tjänster och ersätta ett antal åren 1919 –1934 utfärdade avlöningsreglementen. Kommittén framhöll (SOU 1937:48 s. 118) att ett syfte med skärpningar av dittillsvarande bestämmelser var att »hindra *missbruk* av tjänstemännens i och för sig naturliga rätt att använda sin fritid efter gottfinnande.»

Enligt kommittén borde man inte utgå från att varje bisyssla var olämplig ur statstjänstens synpunkt. Tjänstemännen togs i betydande utsträckning i anspråk för uppdrag av offentlig karaktär, statliga och icke-statliga, och i sådana fall kunde lämpligheten av mera restriktiva bestämmelser i varje fall diskuteras. Kommittén uttalade (s. 118) följande.

> En åtgärd till minskande av bisysslevåsendet inom statsförvaltningen synes kommittén framför allt böra gå ut på att förhindra, att tjänstemännen i rent *förvärvssyfte* åtaga sig sådana tidskrävande eller eljest maktpåliggande sysslor och uppdrag vid sidan om statstjänsten, vilka inverka hinderligt för tjänsteutövningen.

Med denna utgångspunkt lade kommittén fram ett förslag som nära anslöt till 1926 års bisyssleutrednings. De bestämmelser som behövdes ur kvalitativ synpunkt borde ges i administrativ ordning. I övrigt föreslog man ett system med tillståndsprövning beträffande vissa bisysslor. Tillståndsskyldighet skulle gälla för uppdrag som ordförande eller ledamot i styrelse för verk, bolag, förening eller inrättning som hade till ändamål att driva rörelse inom industri, handel, transport-, bank- eller försäkringsväsen eller annan näringsgren eller vars verksamhet eljest hade huvudsakligen ekonomiskt syfte. Vidare skulle tjänsteman behöva tillstånd för att ha befattning som tjänsteman hos sådant företag eller för annan tjänstebefattning eller därmed jämförligt uppdrag. Tillstånd skulle kunna beviljas endast om uppdraget eller befattningen prövades inte inverka menligt för utövandet av den ordinarie tjänsten.

De föreningar som åsyftades var de ekonomiska. För uppdrag i ideella, fackliga eller politiska föreningar skulle inte behövas tillstånd. Med uttrycket annan tjänstebefattning syftade man på varje annan anställning i statlig eller kommunal tjänst än sådan som träffades av förbudet mot förening av offentliga tjänster och varje annan enskild anställning än befattning hos verk, bolag etc., »allt i den mån anställningen, med hänsyn till arbetets kontinuerliga fortgång, dess omfattning eller därför utgående ersättning kan karakteriseras såsom befattning.»

Genom att uppdrag jämförliga med tjänstebefattning förutsattes kräva tillstånd skulle prövningen enligt kommittén avse även andra uppdrag än styrelseuppdrag inom privata företag med ekonomiskt syfte, nämligen om uppdragen kunde karakteriseras som så varaktiga eller tidskrävande att de kunde jämföras med tjänstebefattningar. Därigenom skulle under regleringen inordnas uppdrag vilka till arten ehuru inte till formen närmade sig karaktären av verklig anställning.

Tillstånd skulle inte behövas för uppdrag som meddelades av Kungl. Maj:t eller av myndighet som kunde bevilja tillståndet. Från tillståndstvång skulle vidare undanta-

gas uppdrag i det allmännas tjänst som tjänsteman fick på grund av allmänna val. Sådana uppdrag ansågs inte jämförliga med befattning. Kommittén framhöll att det synts den alltför vanskligt att föra in yrkesmässigt bedriven verksamhet under regleringen.

I civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) infördes bisysslebestämmelser, som i endast formellt hänseende avvek från 1936 års lönekommittés förslag (se prop. 1938: 263 s. 119).

1939 års reglemente ersattes av statens allmänna avlöningsreglemente den 30 juni 1947 (nr 411). Reglementet, som byggde på 1945 års lönekommittés betänkanden »Statliga löneplaner m. m.» och »Statens allmänna avlöningsreglemente m. m.» (SOU 1946: 48 och 1947: 23), hade provisorisk karaktär. Efter en i huvudsak formell överarbetning av detta reglemente lades i prop. 1948: 225 fram förslag till statens allmänna avlöningsreglemente. Förslaget godtogs av riksdagen och Saar utfärdades.

Frågor om bisysslor reglerades i 6 och 7 §§ Saar. De allmänna bestämmelserna där hade vid tiden närmast före tjänstemannarättsreformen följande lydelse.

6 §

Förening av lönegradsplacerade tjänster m. m.

A. Allmänna bestämmelser

1 mom. Förening må ske,

a) av ordinarie eller extra ordinarie tjänst med ordinarie tjänst, som tillsättes medelst förordnande tills vidare, eller med högre aspiranttjänst eller högre extra tjänst, samt

b) av ordinarie tjänst med högre extra ordinarie tjänst,

allt dock under förutsättning att tjänstemannen fränträder utövningen av den av de båda tjänsterna som först nämnts.

Vidare må extra ordinarie tjänster, aspiranttjänster och extra tjänster förenas, så framt anställningen i tjänsterna avser avkortad tjänstgöringstid och den sammanlagda tjänstgöringstiden icke överstiger den för jämförlig ordinarie tjänsteman bestämda.

Ovan meddelade bestämmelser om förening av tjänster skola gälla jämväl om den ena tjänsten är sådan ordinarie, extra ordinarie, aspirant- eller extra tjänst, som icke avses i detta reglemente men vid vilken avlöning utgår enligt av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser.

Efter tillstånd av Kungl. Maj:t må med ordinarie eller extra ordinarie civil – men ej militär eller civilmilitär – tjänst förenas beställning å reservstat vid försvaret.

2 mom. Utöver vad i 1 mom. stadgas må förening icke ske

a) av ordinarie eller extra ordinarie tjänst med annan ordinarie eller extra ordinarie statlig tjänst eller med jämförlig kommunal befattning, med mindre Kungl. Maj:t, i fråga om ordinarie tjänst med stöd av riksdagens beslut, för visst fall därtill lämnat medgivande;

b) av ordinarie eller extra ordinarie tjänst, aspiranttjänst eller extra tjänst med statlig aspiranttjänst eller extra tjänst eller med jämförlig kommunal befattning, med mindre Kungl. Maj:t eller, efter Kungl. Maj:ts bemyndigande, vederbörande myndighet därtill lämnat medgivande.

7 §

Förening av tjänst med tjänstebefattning eller uppdrag

A. Allmänna bestämmelser

1 mom. För förening av ordinarie eller extra ordinarie tjänst med tjänstebefattning eller därmed jämförligt uppdrag i andra fall än i 6 § avses eller med uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för verk, bolag, förening eller inrättning, som har till ändamål att driva rörelse inom industri, handel, transport-, bank- eller försäkringsväsen eller annan näringsgren eller vars verksamhet eljest har huvudsakligen ekonomiskt syfte, fordras särskilt tillstånd, så framt icke den, som äger bevilja tillståndet, tillsatt tjänstebefattningen eller meddelat uppdraget. Tillstånd beviljas av vederbörande myndighet, såvitt fråga är om tjänst med lönegradsbeteckning Ao eller Ae och något av lönegradsnumren 1–23, samt eljest av Kungl. Maj:t eller efter Kungl. Maj:ts bemyndigande av vederbörande myndighet.

Tillstånd, varom i detta moment är fråga, må beviljas endast för såvitt innehavet av befattningen eller uppdraget prövas icke inverka hinderligt för utövandet av den tjänst, varmed förening skulle ske. Tillstånd bör avse viss tid.

2 mom. Föranleder befattning eller uppdrag, att tjänsteman tillfälligtvis icke kan bestrida sin tjänst, skall han göra framställning om ledighet i erforderlig omfattning.

3 mom. I fråga om förbud för tjänsteman vid visst verk eller för innehavare av viss tjänst att åtaga sig visst uppdrag eller att utöva verksamhet, som ej lämpligen bör förenas med hans tjänst, äger Kungl. Maj:t utfärda erforderliga föreskrifter.

För vissa förvaltningsområden och tjänstemannagrupper gällde särskilda bestämmelser. Sålunda stadgades beträffande domare i 7 § B Saar.

Högsta domstolen. Regeringsrätten. Häradsrätterna. Rådhusrätterna. Vattendomstolarna

Med tjänst såsom justitieråd eller regeringsråd må icke förenas tjänstebefattning eller uppdrag, som avses i 1 mom. Med sådan tjänst må ej heller förenas skiljemannauppdrag.

Med tjänst som häradshövding, borgmästare eller vattenrättsdomare må ej förenas tjänstebefattning eller därmed jämförligt uppdrag hos verk, bolag, förening eller inrättning, som har till ändamål att driva rörelse inom industri, handel, transport-, bank- eller försäkringsväsen eller annan näringsgren eller vars verksamhet eljest har huvudsakligen ekonomiskt syfte. Ej heller må med sådan tjänst förenas uppdrag som ordförande eller ledamot av styrelse för verk, bolag, förening eller inrättning av angivet slag och ej heller skiljemannauppdrag annat än som ordförande eller ensam skiljedomare. Med tjänsten må dock förenas uppdrag som ordförande eller ledamot i styrelse för sparbank eller som ordförande i styrelse för virkesmätningsförening eller i kontrollnämnd med uppgift att pröva klagan över auktoriserad virkesmätning.

Beträffande tjänstebefattning eller uppdrag, som häradshövding, borgmästare eller vattenrättsdomare må innehava, skola bestämmelserna om särskilt tillstånd i 1 mom. iakttagas.

För lärare i allmänhet föreskrevs bl. a.

Lärare må endast efter tillstånd av skolstyrelsen eller, såvitt gäller lärare vid skola som ej står under skolstyrelses förvaltning, av vederbörande rektor åtaga sig i tjänsten icke ingående undervisning vid annan läroanstalt. Såvitt gäller lärare vid omskolningskurs ankommer dock prövningen på vederbörande centrala myndighet. Rektor må åtaga sig dylik undervisning endast efter tillstånd av skolstyrelsen eller, såvitt gäller skola som ej står under skolstyrelses förvaltning, av vederbörande skolas styrelse, därest sådan finnes, och eljest av vederbörande centrala myndighet. -------- Utan särskilt tillstånd må med lärartjänst förenas av vederbörande rektor meddelat uppdrag såsom biträde å rektorsexpeditionen.

Beträffande länsstyrelserna stadgades.

Med tjänst såsom landshövding må ej förenas tjänstebefattning eller därmed jämförligt uppdrag, som avses i 1 mom., såvida ej befattningen tillsatts eller uppdraget meddelats av Kungl. Maj:t. Med sådan tjänst må vidare icke förenas uppdrag såsom ordförande eller ledamot i styrelse för bankaktiebolag och ej heller uppdrag såsom ordförande eller ledamot i annat i nämnda moment angivet företag, såvida icke i sistberörda fall uppdraget medelats antingen av Kungl. Maj:t eller genom val å bolagsstämma efter av Kungl. Maj:t därom meddelat beslut.

Härutöver gavs under de särskilda bestämmelserna föreskrifter om tillståndsprövning.

Saar gällde för statens tjänstemän med undantag av dels tjänstemän för vilka andra avlöningsbestämmelser skulle tillämpas enligt beslut av Kungl. Maj:t och riksdagen, dels tjänstemän vid riksdagens verk. Arbetstagare med ställning som arbetare gick inte in under Saar. Uppdragstagare ansågs inte som tjänsteman. Innehavare av arvodesbefattningar var tjänstemän (1 § 2 mom. f Saar). Deras avlöningsförmåner bestämdes enligt 52 § Saar av vederbörande myndighet i den mån Kungl. Maj:t inte meddelade beslut därom. Som arvodesbefattning ansågs varje tjänstemannaanställning som inte var lönegradsplacerad. Saar ägde vidare tillämpning på vissa i 1 § 1 mom. b – m angivna grupper, nämligen bl. a. vissa lärare och andra tjänstemän inom undervisningsområdet samt tjänstemän vid hushållningssällskap och skogsvårdsstyrelser, i den mån de hade tjänster upptagna på personalförteckning som fastställts av Kungl. Maj:t eller av Kungl. Maj:t med stöd av riksdagens beslut.

För tjänstemän vid riksdagens verk samt för justitieombudsmannen och militieombudsmannen gällde avlöningsreglemente den 20 juli 1948, vars bestämmelser om förening av lönegradsplacerade tjänster och om förening av tjänst med tjänstebefattning eller uppdrag var i allt väsentligt likalydande med motsvarande i Saar. Justitieombudsmannen och militieombudsmannen fick under sin ämbetstid inte utöva tjänst, befattning eller uppdrag, som enligt vad därom var föreskrivet inte fick förenas med justitieråds- eller regeringsrådsämbete.

För övningslärare och facklärare, anställda enligt bestämmelserna i skolstadgan den 6 juni 1962 (nr 439) eller övningslärarstadgan den 3 juni 1960 (nr 507), gällde avlöningsreglementet den 9 juni 1950 (nr 386) för övningslärare. Bestämmelser om bl. a. förening av lönegradsplacerade tjänster och förening av tjänst med tjänstebefattning el-

ler uppdrag gavs i 65 och 66 §§ övningslärarstadgan. 66 § 1 mom. stadgan föreskrev tillståndsprövning beträffande samma slag av bisysslor som 7 § 1 mom. Saar. Också extra lärare var underkastade tillståndstvång. Vidare gällde enligt 66 § 2 mom. stadgan att ordinarie, extra ordinarie och extra lärare inte fick åtaga sig undervisning i annan läroanstalt utan tillstånd av skolstyrelsen då inte fråga var om fyllnadstjänstgöring. Enligt stadgan den 12 september 1958 (nr 478) för statsunderstödda folkhögskolor gällde i huvudsak motsvarande bestämmelser för rektorer och ordinarie och extra ordinarie ämneslärare vid sådana skolor. Avlöningsreglementet den 9 juni 1950 (nr 385) för kyrkomusiker hänvisade beträffande bestämmelser om förening av lönegradsplacerade tjänster och om förening av tjänst med tjänstebefattning eller uppdrag till kyrkomusikerstadgan den 2 juni 1950 (nr 375). Enligt 44 § stadgan hade ordinarie och extra ordinarie organist skyldighet att söka tillstånd för att inneha sådana bisysslor som angavs i 7 § 1 mom Saar. Dessa bestämmelser gällde också för biträdande kyrkomusiker.

Prästlönereglementet den 29 juni 1951 (nr 577) hade tillämpning på det alldeles övervägande antalet av svenska kyrkans präster. I 6 § 1 mom. reglementet gavs föreskrifter om förening av tjänst med tjänstebefattning eller uppdrag, överensstämmande med motsvarande i 7 § 1 mom. Saar.

2.7 *Riksdagen och statstjänstemännens bisysslor*

2.7.1 Inledning

1926 års bisyssleutredning framhöll att utvecklingen i riktning mot allt strängare bestämmelser för statstjänstemän att ha bisysslor i stort sett framdrivits av riksdagen (se SOU 1928: 14 s. 170). Av den historiska överblick som lämnas i betänkandet framgår att inte minst betydelsefullt varit initiativ från enskilda riksdagsmän. Också under senare år har riksdagsmän ådagalagt stort intresse för frågan om statstjänstemäns bisysslor. I motion 1946:I:81 yrkade herr Nerman på utredning av frågan om och i vilken utsträckning offentliga tjänstemän fick engagera sig i det privata affärslivet. Motionären framhöll att avlönade engagemang i privata företag kunde medföra risker för beroendeförhållande. Motionen avslogs. År 1966 interpellerade herr Sundin angående åtgärder mot risker för minskat förtroende för statstjänstemännen på grund av förekomsten av vissa bisysslor. Interpellanten yrkade bl. a. på att en översyn av de offentligrättsliga reglerna av tjänstemännens rätt till bisysslor skulle göras och underströk vikten av att klara och entydiga regler utfärdades om rätten att ha bisysslor. Civilministern hänvisade i sitt svar bl. a. till att förevarande utredning tillsatts.

Riksdagens organ, framför allt revisorerna, konstitutionsutskottet och ombudsmännen, har ofta behandlat bisysslefrågor. I det följande lämnas en summarisk översikt över deras behandling av aktuella frågor på förevarande område under senare år.

2.7.2 Statsrevisorernas behandling av bisysslefrågor

Sedan början av 1920-talet har revisorerna haft uppe omkring tjugo ärenden om individuella fall av bisyssleinnehav bland statstjänstemän. Några har bedömts ur kvantitativ synpunkt. Så t. ex. ifrågasatte 1939 års revisorer (revisionsberättelsen s. 147) om inte tjänstemän vid vissa ämbetsverk åtagit sig undervisning vid läroanstalter i en omfattning som sträckt sig utöver vad som var förenligt med statens intressen. I ett fall tog undervisningen 18 veckotimmar i anspråk. 1934 års revisorer (revisionsberättelsen s. 232) ansåg det böra övervägas om inte den undervisning om 10–12 veckotimmar vid enskilda läroanstalter, som vissa lärare hade tillstånd till, borde nedbringas.

Vanligare är de fall där kritiken huvudsakligen berört annat än kvantitetssynpunkten. 1931 års revisorer (revisionsberättelsen s. 184) fann det olämpligt att jägmästare av

domänstyrelsen medgetts vara styrelseledamöter i affärsbanks avdelningskontor med hänsyn till bankernas intressen i företag som drev skogshantering. Intressekollisioner kunde uppkomma. 1942 års revisorer (revisionsberättelsen s. 127) fann det synnerligen anmärkningsvärt att myntdirektören, utan att ha inhämtat tillstånd, innehaft betalt uppdrag som styrelseordförande och verkställande ledamot i en ekonomisk förening som hade till ändamål att av myntverket köpa silver och sälja detta till sina medlemmar. Det anmärkningsvärda ansågs bestå inte minst däri att myntdirektören i sin statliga tjänst hade att företräda statens intressen gentemot köpare av silver. 1932 års revisorer (revisionsberättelsen s. 36) fann det anmärkningsvärt att tjänstemän vid väg- och vattenbyggnadsstyrelsen som privatuppdrag upprättade förslag till nybyggnader m. m. av hamnar, vilka uppdrag sedermera skulle prövas av styrelsen, och att i vissa fall sådana tjänstemän också deltog i verkets handläggning av ärenden i vilka de upprättat byggnadsförslag. Inom byggnadsstyrelsen förekom det, enligt 1931 års revisorer, att tjänstemän hade egen arkitektverksamhet i betydande omfattning och att i vissa fall uppdragen i denna verksamhet varit sådana att de sedermera skulle komma under verkets prövning (revisionsberättelsen s. 72). Vederbörande tjänsteman deltog visserligen i sådana fall inte i ärendets handläggning inom styrelsen, men enligt revisorerna kunde berörda förhållanden likväl ge anledning till att förtroendet till objektiviteten i styrelsens ämbetsåtgärder rubbades. Till frågan om uppdrag inom byggnadsstyrelsen återkom 1934 års revisorer. De framhöll det olämpliga i dessa privatuppdrag. De uttalade att tjänstemännens ifrågavarande verksamhet förekom i en utsträckning som inte var förenlig med statens intressen (revisionsberättelsen s. 68). En lärares advokatverksamhet fann 1937 års revisorer olämplig med hänsyn bl. a. till riskerna att han genom denna kom i motsatsförhållande till vissa målsmän (revisionsberättelsen s. 103). 1965 års revisorer påtalade att vissa statliga tandläkare var styrelseledamöter i enskilda företag, vilkas verksamhet direkt eller indirekt omfattade leveranser av dentalmaterial till statliga myndigheter, bl. a. till den myndighet vid vilken tjänstemännen var anställda (revisionsberättelsen s. 261). Revisorerna ansåg att förhållandena var i hög grad anmärkningsvärda, inte minst mot bakgrunden av att tjänstemännen i sina statliga tjänster skaffat sig sådan kännedom om och erfarenhet av dentalmaterial att deras uppfattning i fråga om användbarheten av olika slag av material kunde få betydelse i samband med upphandlingar. Revisorerna ansåg att starka principiella skäl talade för att revisorsuppdrag blev föremål för tillståndsprövning. Önskemål om skärpta eller tydligare bestämmelser har också i flera andra fall framförts av revisorerna, t. ex. i de nämnda ärendena om tjänstemännens i byggnadsstyrelsen privata bisysslor.

2.7.3 Konstitutionsutskottet och fall av bisyssleinnehav

Även KU har sedan 1920-talets början behandlat ett tjugotal fall rörande statstjänstemäns bisysslor. Bland de äldre av fallen är sådana om statsråds bisysslor vanliga. Några gånger har KU behandlat omfattningen av tjänstemäns bisysslor. Så skedde bl. a. i dechargememorialet 1944: 24 s. 3, där KU beträffande två tjänstemän framhöll att de tilldelats offentliga uppdrag i sådan utsträckning att det inte kunnat undgå att inverka hinderligt på de ordinarie tjänsternas skötsel. Oftare har eljest olämpliga kombinationer av huvudtjänst och bisyssla påtalats. Sålunda uttalades i dechargememorialet 1937: 11 s. 8 att det var principiellt betänkligt att landshövdingar hade uppdrag som styrelseledamöter i enskilda kommunikationsföretag med verksamhet inom vederbörande landshövdings län. Med hänsyn till konkurrensen mellan olika kommunikationsmedel och till länsstyrelsernas uppgifter med avseende på kommunikationsväsendet kunde landshövdingarna lätt sättas i den situationen att de antingen under ämbetsansvar måste bedöma

vad de i annat sammanhang beslutat eller anmäla jäv vid ärendenas behandling i länsstyrelserna. Båda förhållandena var ägnade väcka samma principiella betänkligheter.

2.7.4 Riksdagens ombudsmäns ingripanden i bisysslefrågor

Särskilda fall av statstjänstemäns bisysslеinnehav

Tidigare (2.4) har berörts JO:s skrivelse 5.2.1915 om begränsning av tjänstemäns möjligheter åtaga sig enskilda uppdrag inom området för deras tjänsteverksamhet. JO har därefter ofta haft anledning att taga upp frågor om tjänstemäns bisysslor. I de fall som redovisas i ämbetsberättelserna dominerar de kvalitativa synpunkter som anlagts på bisysslefrågorna.

I framställningen 3.7.1963 till Kungl. Maj:t om allmän översyn av bestämmelserna rörande rätten för statstjänstemän att inneha bisysslor, som utredningen återkommer till i det följande, framhöll JO att bl. a. vad som framkommit vid en av honom någon tid dessförinnan företagen utredning av förhållandena i ett centralt ämbetsverk gett honom anledning antaga att tjänstemän i betydande utsträckning utan tillstånd innehade privata uppdrag som avsågs med 7 § 1 mom. Saar. JO framhöll beträffande stadgandet (ämbetsberättelsen år 1964 s. 487).

Med hänsyn till stadgandets avfattning är det emellertid icke möjligt – annat än i rena undantagsfall – att göra gällande att en tjänstemans underlåtenhet att söka tillstånd eller en myndighets bedömning att tillstånd för visst uppdrag ej erfordras skulle stå i sådan strid mot stadgandet, att den kan läggas vederbörande till last som tjänstefel. Rättstillämpningen på området kan därför icke i nämnvärd grad påverkas genom ingripanden från JO-ämbetets sida.

I några fall har JO låtit anställa åtal mot tjänsteman för överträdelse av jävsbestämmelser. Så t. ex. dömdes en tf landskamrerare för tjänstefel för det han som ordförande i länsprövningsnämnd deltagit i prövning av vissa taxeringar, oaktat han som ordförande i vederbörande taxeringsnämnd tidigare tagit befattning med samma taxeringar (ämbetsberättelsen år 1961 s. 228). Bristen på uttryckliga jävsbestämmelser på förvaltningens område har ibland bidragit till att åtgärder inte vidtagits mot tjänsteman som, ehuru jävig på grund av bisyssla, det oaktat deltagit i ärendes handläggning. Så skedde bl. a. när ordförande i taxeringsnämnd tjänstgjorde såsom protokollförare i prövningsnämnd vid handläggning där av besvär över taxeringar i vilka han själv deltagit (ämbetsberättelsen år 1961 s. 388).

JO:s ingripanden mot fall av bisysslor som ansetts olämpliga ur kvalitativ synpunkt har varit talrika. I ett i ämbetsberättelsen år 1958 s. 30 refererat ärende om en hovrättsdomare som kunde ha medverkat vid tillkomsten av ett antal rättegångsskrifter uttalade JO att bestämmelserna i 25 kap. 4 § strafflagen om tjänstefel innefattar även en förpliktelse för domare att avhålla sig från sådan verksamhet utom tjänsten som utan att till följd av sin omfattning verka hinderlig för tjänsten, likväl är oförenlig med domartjänstens beskaffenhet. Härmed torde främst åsyftas verksamhet som är ägnad fläcka domarens anseende och sätta förtroendet för domstolarna i fara.

De nu återgivna och med dem besläktade synpunkter möter i åtskilliga fall. I ämbetsberättelsen år 1958 s. 291 redovisas ett ärende om bl. a. länsstyrelsetjänstemäns biträde åt företag med upprättande av verkskyddsplaner. JO framhöll att även om uttryckligt förbud mot sådana uppdrag inte fanns meddelat, det inte kunde anses förenligt med tjänstens beskaffenhet att tjänstemän, som hade att deltaga i länsstyrelsens prövning av dylika frågor, genom att åtaga sig ifrågavarande uppdrag försatte sig själva i jävsställning med påföljd att de blev ur stånd att fullgöra vad tjänsten krävde.

Det i ämbetsberättelsen år 1960 s. 78 redovisade ärendet gällde en utmätningsman som drev privat inkasseringsverksamhet. Utredningen gav vid handen att det förekom att utmätningsmannen handlade verkställighetsärenden i vilka han sålunda

privat biträtt borgenären. JO underströk att utmätningsmannen var jävig i sådana situationer. Dennes tidigare befattning med inkasseringen kunde rubba förtroendet till hans opartiskhet vid handläggningen av verkställighetsfrågan. Man måste räkna med möjligheten att utmätningsmannen kunde vara angelägen att få nya uppdrag av den som en gång vänt sig till honom och därför var benägen att handlägga verkställighetsärendet på sätt bäst överensstämde med borgenärens intressen. I detta hade utmätningsmannen emellertid att beakta bl. a. av sociala hänsyn givna föreskrifter. Man kunde inte bortse från att utmätningsmannen, om än omedvetet, kunde till gäldenärens nackdel låta sitt handlande påverkas av hänsyn till borgenären. Än större var risken att gäldenären och allmänheten kunde bibringas den uppfattningen att utmätningsmannen var partisk. Genom att åtaga sig ifrågavarande privata uppdrag – som avsåg civilrättsliga mellanvaranden som typiskt sett var av beskaffenhet att i ett senare rättsligt skede kunna komma under utmätningsmannens prövning i tjänsten – skulle utmätningsmannen kunna försätta sig själv i jävsställning och sålunda inte kunna fullgöra vad som normalt ingick i hans tjänsteuppgifter. Det kunde inte anses förenligt med tjänstens beskaffenhet att utmätningsmannen på angivet sätt gjorde sig själv jävig.

En tjänstemans bisyssla kan leda till risk för att annan tjänsteman måste anmäla jäv, t. ex. därför att den senare är underordnad den förre och i sin tjänst har att taga befattning med vad den förre åtgjort i bisysslan. Situationen har berörts i ämbetsberättelserna år 1959 s. 440 och år 1961 s. 352 om landshövdingars m. fl. ledamotskap av styrelser för stiftelser under länsstyrelses tillsyn. I det förra ärendet framhöll JO att den då rådande ordningen för tillsyn av stiftelser där sådana tjänstemän var styrelseledamöter ur principiella synpunkter var ägnad inge betänkligheter. Tillsynen över stiftelserna utövades av dem som var underordnade dessa tjänstemän. Den beroendeställning som förelåg var redan i och för sig av beskaffenhet att hos utomstående kunna ge upphov till misstankar om bristande objektivitet i handläggningen. Därtill kom svårigheten att i praktiken gendriva beskyllningar eller antydningar om ovidkommande hänsynstaganden. I det senare ärendet framhöll JO bl. a. att frågan om jäv på grund av förmanskap berodde av omständigheterna i varje särskilt fall. Av betydelse var bl. a. arten av den tjänsteåtgärd varom fråga var. Det kunde inte generellt göras gällande att en länsstyrelses tjänstemän på grund av jäv var hindrade att utöva tillsyn över stiftelse i vars styrelse landshövdingen i länet var ledamot.

Synpunkter besläktade med de senast refererade återkom i det i ämbetsberättelsen år 1964 s. 504 återgivna ärendet om förordnande av hovrättsdomare som rättens ombudsman i konkurs. JO framhöll bl. a. att ett visst beroendeförhållande kunde tänkas uppstå mellan hovrättsdomare som rättens ombudsman och tjänsteman vid vederbörande underrätt. I varje fall kunde hos allmänheten uppkomma den föreställningen att beroendeförhållande förelåg eller att konkursdomaren, t. ex. i beslut om arvodesfrågor, påverkades av rättens ombudsmans ställning som domare i överrätten. Med hänsyn till intresset av att förtroendet för myndigheterna inte rubbades var det enligt JO inte önskvärt att, bortsett från undantagsfall, överrättsdomare åtog sig sådana uppdrag.

I det i ämbetsberättelsen år 1951 s. 127 redovisade ärendet underströk JO att om enskild vände sig till myndighet för att få visst uppdrag utfört, den enskilde var berättigad antaga att myndigheten åtog sig uppdraget då detta mottogs av tjänsteman vid denna. Om tjänsteman hade rätt att i en sådan situation åtaga sig uppdraget som ett privat sådant måste det uttryckligen klarläggas för den enskilde att så skedde. Liknande synpunkter underströk JO i ämbetsberättelsen år 1956 s. 169.

JO:s framställning 3.7.1963 om allmän översyn av bisysslebestämmelserna

I skrivelsen tog JO till en början upp den kvantitativa synpunkten. Han framhöll att

avfattningen och tillämpningen av 7 § 1 mom. Saar sedan lång tid tillbaka gett anledning till kritik och till framställningar om revision av bestämmelsen. Det hade påtalats att bestämmelsens vaga formulering var i och för sig svårtolkad och gav brett utrymme för olika meningar i det särskilda fallet. Någon fast och vägledande praxis syntes inte heller ha utvecklat sig hos Kungl. Maj:t med avseende på tillämpningen av bestämmelserna. JO gav ett antal exempel på skiftande bedömningar av tillståndsfrågor. En revision av reglerna i 7 § Saar var därför nödvändig. Därvid borde man uppmärksamma den brist som bestod i att tjänstemän hade möjlighet att utan kontroll från statens sida driva egen rörelse eller eljest verksamhet i egen regi. Denna möjlighet framstod som en uppenbar inkonsekvens och ägnad att i vissa fall leda till missbruk. En revision av bestämmelsen syntes inte böra innebära att tillståndsprövningen utsträcktes till praktiskt taget all privat verksamhet. Närmast till hands syntes enligt JO ligga att ersätta tillståndsförfarandet mot en skyldighet att till vederbörande myndighet anmäla innehav av bisyssla, inklusive egen verksamhet. Myndigheten skulle få inskrida med förbud om förhållandena föranledde därtill. Även om anmälningsskyldigheten i princip borde vara generell borde den inte omfatta varje än så litet uppdrag som en tjänsteman ägnade sig åt under sin fritid. Rent tillfälliga uppdrag som utfördes på fritid borde undantagas. En generell anmälningsskyldighet kunde leda till att man undvek rådande tolkningssvårigheter och inkonsekvenser. Anmälningsskyldigheten syntes ur kontrollsynpunkt vara mera ändamålsenlig och ur administrativ synpunkt enklare och smidigare än ett tillståndsförfarande.

Det största utrymmet i JO-skrivelsen ägnades åt frågan om begränsning av rätten till bisysslor ur kvalitativ synpunkt. JO gav en översikt över vissa specialregler om bisysslor för olika grupper av tjänstemän och redogjorde för vissa iakttagelser om fall av olämpliga bisysslor. JO framhöll sammanfattningsvis bl. a. följande.

Av reglerna och grundsatserna om jäv torde följa att tjänstemännen i viss utsträckning var hindrade åtaga sig privata uppdrag inom området för deras egen tjänstutövning. Om en tjänsteman biträdde enskild i angelägenhet som för prövning skulle hänskjutas till den myndighet där tjänstemannen var anställd, blev tjänstemannen som regel av jäv hindrad att i enlighet med gällande arbetsföreskrifter deltaga i ärendets prövning. Tjänstemannen kunde alltså genom dylika uppdrag sätta sig själv i jävsställning. Ett sådant tillvägagångssätt torde, om det skedde i större utsträckning, inte kunna anses förenligt med tjänstens beskaffenhet. Även om uttrycklig föreskrift därom inte meddelats, syntes en viss begränsning, av varierande räckvidd för olika grupper av tjänstemän, föreligga i fråga om deras möjligheter att åtaga sig privata uppdrag.

JO framhöll vidare att den omständigheten att man mot betalning kunde anlita en tjänsteman hos myndighet som hade att pröva ens ärende kunde ge upphov till föreställningen att man härigenom kunde vinna fördelar på grund av tjänstemannens förmodade möjligheter att indirekt påverka ärendets utgång. JO pekade också på risken att tjänstemannen, då han i andra sammanhang hade att taga befattning med ärenden från uppdragsgivaren, blev benägen att förfara på sätt bäst överensstämde med dennes intressen. Det blotta samröret mellan tjänstemannen och uppdragsgivaren kunde vara ägnat att väcka misstankar om otillbörligt hänsynstagande. Önskemålet att vidmakthålla allmänhetens förtroende för myndigheterna hade föranlett utfärdandet av de specialregler, för vilka redogjorts.

Den då gällande specialregleringen måste enligt JO betecknas som inte bara i hög grad oenhetlig utan också som behäftad med allvarliga brister. Betydande luckor förelåg. Inom de områden där viss reglering av frågan genomförts fanns en mängd olikartade bestämmelser. Uppkomsten av regelfloran måste ses mot bakgrunden av att reglerna tillkommit successivt under lång tid och utan någon samlad översyn. Inom

vissa områden innebar bestämmelserna en stundom mycket rigorös kontroll och begränsning av tjänstemännens möjligheter att ha bisysslor under det att i andra fall tjänstemännen lämnades full frihet åtaga sig arbete som kunde medföra intressekollisioner eller eljest vara ägnat att rubba förtroendet för tjänstemännen och myndigheterna. Detta gällde även för tjänstemän hos myndigheter med likartade arbetsuppgifter. Särskilt anmärkningsvärd var den begränsning av möjligheterna till kontroll och inskridande som förelåg när det gällde av tjänsteman i egen regi eller som delägare bedriven rörelse som hade beröring med myndighetens verksamhetsområde. De uppenbara bristerna i regleringen på förvaltningsområdet och frågans betydelse ur allmän synpunkt medförde att det enligt JO var ofrånkomligt med en revision av dessa bestämmelser.

JO sammanfattade synpunkterna på riktlinjerna för revisionen sålunda.

Vid en sådan översyn har man att söka finna lösningar, som på lämpligt sätt tillgodose såväl tjänstemännens intresse av att få använda fritiden för arbete vid sidan av tjänsten som samhällets krav på att sådant arbete icke sker på sätt och i former, som äro ägnade att rubba allmänhetens förtroende för myndigheters objektivitet och opartiskhet. Hur detta avvägningsproblem bör lösas för olika verksamhetsområden eller tjänstemannakategorier kan helt naturligt bli föremål för delade meningar. Den principiella utgångspunkten synes härvid böra vara, att man – även om detta icke över hela linjen låter sig göra – söker undvika att uppställa ovillkorliga förbud mot privat verksamhet, utan i stället tillgodoser kontrollsynpunkten genom en prövning i det enskilda fallet av lämpligheten av visst bisyssleinnehav. I förhållande till nuvarande reglering är det tydligt, att kontrollen i vissa fall måste skärpas; i andra fall kan det måhända befinnas möjligt att införa mindre rigorösa bestämmelser än vad som nu gäller. – – – I detta sammanhang vill jag rörande den tekniska utformningen av regleringen endast framhålla, att det ur olika synpunkter synes lämpligt att regleringen får en så generell räckvidd som möjligt. Sannolikt är det dock nödvändigt att man för vissa myndigheter eller tjänstemannagrupper, framförallt inom förvaltningen, kombinerar den generella regleringen med föreskrifter av speciell natur.

Kungl. Maj:t har 10.12.1965, under hänvisning till statstjänstemannalagen den 3 juni 1965 (nr 274) och till bestämmelser i myndighetsinstruktioner som utfärdats 3.12.1965, överlämnat JO:s framställning till avtalsverket såvitt den avser bisysslor varom avtal kan träffas.

3 Tjänstemannarättsreformen 1.1.1966

3.1 *Inledning*

De offentliga tjänstemännens villkor var tidigare reglerade huvudsakligen i offentligrättslig ordning. Ämbetsansvaret hade ansetts utesluta kollektivavtal i varje fall i frågor rörande tjänstemans antagande, entledigande och åligganden i tjänsten (arbetsdomstolens dom 1939 nr 7). Regeringsrätten träffade (1942 ref. 25) ett avgörande som ansetts innebära att »ämbetsansvaret i allo utesluter laglig möjlighet till kollektivavtal» (straffrättskommittén i SOU 1944: 69 s. 435). De ämbetsansvariga statliga och kommunala tjänstemännen hade i författningar tillförsäkrats en förhandlingsrätt som skilde sig från de privatanställdas, i det den väsentligen innebar en överläggningsrätt om allmänna anställnings-, avlönings- och arbetsvillkor. Beslutanderätten i frågor varom förhandlingar sålunda fördes låg kvar hos vederbörande myndighet. De offentliga tjänstemännen kom emellertid genom sina organisationer att rent faktiskt vinna ett ansenligt medinflytande på bestämmandet av tjänstemännens löneförmåner och andra villkor. (Denna utveckling har närmare belysts i SOU 1960: 10 s. 13; se även prop. 1965: 60 s. 31, 101). Jämsides med utvecklingen i riktning mot ett allt starkare inflytande för tjänstemännen i nämnda hänseenden löpte strävanden att också formellt tillägga dem ett sådant.

De överenskommelser som träffades var rättsligt inte kollektivavtal. Grundläggande utredningar av frågan om förhandlingsrätt för offentliga tjänstemän gjordes av 1948 års förhandlingsrättskommitté i betänkandet »Stats- och kommunaltjänstemännens förhandlingsrätt» (SOU 1951: 54) och 1956 års förhandlingsrättsutredning i betänkandet »Statstjänstemäns förhandlingsrätt» (SOU 1960: 10), vilka betänkanden efter remissbehandling överarbetades av en arbetsgrupp inom civildepartementet. I promemorian »De offentliga tjänstemännens förhandlingsrätt» (SOU 1963: 51), i det följande kallad departementspromemorian, lade arbetsgruppen fram förslag om övergång till en i princip privaträttslig reglering av offentliga tjänstemäns villkor. Arbetsgruppens förslag lades till grund för tjänstemannarättsreformen (prop. 1965: 60, KL[2] U 1, rskr 267, SFS 1965: 274–284).

3.2 *Områdena för avtalsfrihet i statstjänstemannalagen och kommunaltjänstemannalagen*

Fr. o. m. 1.1.1966 erhöll 36 § regeringsformen (RF) ändrad lydelse. 36 § första stycket rör domares oavsättlighet. Enligt 36 § andra stycket ges grundläggande bestämmelser i övrigt om statstjänstemäns rättsställning i lag. Den åsyftade lagen, statstjänstemannalagen (StjL), innehåller bestämmelser om avtalsområdets gränser, tjänstetillsättning, tjänstemans åligganden,

m. m. Dess regler kompletteras av detaljbestämmelser i statstjänstemannastadgan den 3 december 1965 (nr 601), i det följande kallad StjSt. För anställningar hos riksdagen och dess verk gäller tjänstemannastadga den 16 december 1965 för riksdagen och dess verk (RFS 1967: 8) med bestämmelser i huvudsak överensstämmande med StjSt:s.

3 § första stycket StjL fastslår att i anställningsförhållande varå lagen är tillämplig gäller vad som är bestämt i avtal. Paragrafens andra stycke anger de ämnen som är undantagna från avtalsreglering. Stycket har följande lydelse.

> Avtal må ej träffas om
> a) inrättande eller indragning av tjänst eller tjänsteorganisationens utformning i övrigt;
> b) myndighets arbetsuppgifter, ledningen och fördelningen av arbetet inom myndigheten, arbetstidens förläggning eller rätt till annan ledighet än semester;
> c) anställnings- eller arbetsvillkor som regleras i denna lag eller i författning vartill lagen hänvisar eller enligt lagen tillhör Konungens, riksdagens eller myndighets beslutanderätt.

Enligt 3 § tredje stycket StjL är avtal, som träffats i strid mot bestämmelserna i andra stycket, utan verkan i den delen.

Av lagtexten framgår att tjänstemans åligganden i tjänsten är undantagna från avtal. I departementspromemorian (s. 63) framhölls, under hänvisning till rättspraxis, att det med dåvarande regler om tjänstefel syntes ofrånkomligt att ämbetsansvaret alltjämt tillades arbetsrättslig betydelse i så måtto som avtal inte kunde få slutas om åligganden i tjänsten. Departementschefen anslöt sig till detta uttalande (prop. 1965: 60 s. 104) och det föranledde ej erinran från riksdagens sida.

Det avtalsförbjudna området omfattar, såsom framgår av 3 § StjL, avsevärt mer än åligganden i tjänsten. Departementschefen anförde härom följande (prop. 1965: 60 s. 117).

> Även enligt min mening finns inom det offentliga tjänstemannaområdet vissa frågor, som ej lämpligen bör regleras i kollektivavtal. Jag åsyftar härvid i första hand sådana frågor av rent eller övervägande organisatorisk art som vad slags verksamhet det allmänna skall bedriva och hur denna verksamhet lämpligen bör handhavas. Det torde ej heller vara föremål för delade meningar att det i princip bör ankomma på statsmakterna och, inom det kommunala området, kommunernas beslutande organ att besluta i dylika frågor oberoende av organisationer, som främst företräder de anställdas intressen som löntagare. I och för sig torde väl stat och kommun utan stöd av lagbestämmelser, som inskränker avtalsfriheten, kunna förbehålla sig bestämmanderätten i dessa frågor på samma sätt som arbetsgivarna i allmänhet kunnat det på den privata arbetsmarknaden. Såsom framhålles i departementspromemorian bör emellertid det allmännas möjligheter att hävda sin bestämmanderätt i hithörande frågor ej bero av i vad mån dess förhandlingsorgan lyckas hålla frågorna utanför avtalsreglering. Jag anser därför att i lag bör meddelas förbud mot avtal om den offentliga tjänsteorganisationens utformning, offentlig myndighets arbetsuppgifter samt ledningen och fördelningen av arbetet inom myndigheten.

De anförda skälen motiverade också förbud mot avtal om arbetstidens förläggning och om rätten till annan ledighet än semester (prop. 1965: 60 s. 105). Allmänna intressen ansågs tala för att frågor om antagande och entledigande av tjänsteman liksom dittills reglerades i offentligrättslig ordning och således utan rätt att träffa avtal därom. Att förutsättningarna för entledigande bestämdes i lag ansågs ligga också i de anställdas intresse. Om man meddelade förbud mot avtal om åligganden i tjänsten och om villkoren för entledigande borde enligt departementschefen avtal inte heller böra tillåtas i frågor som avsåg disciplinär bestraffning av statstjänstemän. Departementschefens förslag till avgränsning av området godtogs av riksdagen.

De kommunala tjänstemännens ställning i förhandlingsrättsligt hänseende blev reglerad genom lagen den 3 juni 1965 (nr 275) om tjänstemän hos kommuner m. fl. (kommunaltjänstemannalag), i det följande betecknad KtjL. Även i denna lag är huvudregeln att i anställningsförhållande varå lagen är tillämplig gäller vad som är bestämt i avtal. De skäl som talade för att inom det statliga området frågor av organisatorisk art, frågor om myndighets arbetsuppgifter och om ledningen och fördelningen

av arbetet inom myndigheten undantogs från avtalsområdet ägde enligt departementschefen tillämpning också på den kommunala sektorn. Vidare borde, i den mån villkor för tjänstetillsättning, disciplinär bestraffning eller anställnings upphörande, reglerats i lag eller annan författning, sådana ämnen vara undantagna från reglering i avtal (prop. 1965: 60 s. 117 och 135). I enlighet med nu återgivna uttalanden stadgas i 2 § andra stycket KtjL följande.

Avtal må ej träffas om
a) inrättande eller indragning av tjänst eller tjänsteorganisationens utformning i övrigt;
b) myndighets eller inrättnings arbetsuppgifter, ledningen och fördelningen av arbetet inom myndigheten eller inrättningen, arbetstidens förläggning eller rätt till annan ledighet än semester;
c) anställningsvillkor som regleras i lag eller annan författning och angår tjänstetillsättning, disciplinär bestraffning eller anställnings upphörande.

I 2 § tredje stycket KtjL föreskrivs att om avtal träffats i strid mot bestämmelserna i andra stycket, avtalet i den delen skall vara utan verkan.

Det avtalsfria området är något vidsträcktare på den kommunala sektorn än på den statliga. Departementschefen hänvisade beträffande innebörden av punkterna a och b till sina i motsvarande ämnen gjorda uttalanden för statstjänstemännens del. Han tillade följande (prop. 1965: 60 s. 224).

Förbudet – – – mot avtal om myndighets arbetsuppgifter samt om ledningen och fördelningen av arbetet inom myndighet syftar till att förbehålla den offentlige arbetsgivaren rätten att, utan att vara bunden av förhandlingsskyldighet med tjänstemännens organisationer, inom ramen för anställningsavtalet bestämma om tjänstemannens arbetsuppgifter och vad tjänstemannen i övrigt har att iakttaga i sin tjänsteutövning dvs. tjänstemans åliggande i tjänsten.

3.3 *Arbetsgivarbegreppen i statstjänstemannalagen och kommunaltjänstemannalagen*

StjL äger, med vissa undantag som berörs i det följande (3.4), tillämpning på anställning med staten som arbetsgivare och tjänsteman som arbetstagare (1 § första stycket StjL). KtjL äger tillämpning på anställning med kommun som arbetsgivare och tjänsteman som arbetstagare. Med kommun likställs i KtjL landstingskommun, municipalsamhälle, kommunalförbund, tingslag, församling, kyrklig samfällighet, skogsvårdsstyrelse, allmän försäkringskassa samt, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande, annan allmän inrättning. Förordnande om att KtjL skall tillämpas har i skilda sammanhang meddelats för tjänstemän hos bl. a. internationella institutet för freds- och konfliktforskning, stiftelserna Nordiska muséet och Tekniska muséet, privatskolor till vilka statsbidrag utgår enligt kungörelsen den 23 april 1964 (nr 137) om statsbidrag till vissa privatskolor, statsunderstödda folkhögskolor med enskild huvudman samt beträffande rektor, föreståndare, studierektor, lärare och heltidsanställd läkare vid inrättning för psykiskt utvecklingsstörda som drivs av annan än kommun eller landstingskommun.

I departementspromemorians förslag till lag om statens tjänstemän hade efter mönster av 2 kap. 3 § tryckfrihetsförordningen räknats upp de statliga verksamhetsområden, vilkas tjänstemän lagen skulle omfatta. I prop. 1965: 60 (s. 138) frångicks denna metod. Departementschefen uttalade följande.

Lagens tillämpningsområde torde framgå lika klart, om lagen helt enkelt förklaras avse tjänstemän hos staten. Skulle tvekan i något fall uppkomma huruvida en tjänsteman skall anses anställd hos staten eller hos annan offentlig arbetsgivare, torde den samtidigt föreslagna kommunaltjänstemannalagen ge ledning. – – – Tydligt är vidare att statstjänstemannalagen ej avser tjänstemän hos sådana organ som de statliga bolagen eller enskilda anstalter och inrättningar, icke ens om dessa organ uppbär statsunderstöd eller fyller liknande uppgift som statlig myndighet.

Uttalandet föranledde inte någon erinran från riksdagens sida.

3.4 *Tjänstemannabegreppen i statstjänstemannalagen och kommunaltjänstemannalagen*

StjL omfattar arbetstagare men inte uppdragstagare. Arbetstagarbegreppet belyses

av följande departementschefsuttalande (prop. 1965: 60 s. 133).

Inom den statliga verksamheten lär ledamöter av styrelser, nämnder, kommissioner och kommittéer i denna sin egenskap som regel icke vara att betrakta som arbetstagare och sålunda ej omfattas av lagen. I vissa fall kan det vara tveksamt huruvida arbetstagarställning föreligger. Generalpoststyrelsen har fäst uppmärksamheten på sådana kategorier som poststationsföreståndare och postombud, vilkas åligganden ligger på gränsen mellan en arbetstagares och en självständig företagares åtaganden. Enligt min mening bör det kunna överlämnas åt vederbörande myndighet att i sådana fall avgöra åtagandets karaktär med ledning av allmänna avtals- och arbetsrättsliga regler. Fråga om lagens tillämplighet kan också komma under domstols prövning, exempelvis då besvär anföres över myndighets beslut om disciplinär bestraffning eller uppsägning.

Under förarbetena till StjL övervägdes att lagen skulle omfatta alla arbetstagare hos staten. Tanken härpå avvisades. I departementspromemorian föreslogs att gränsdragningen mellan tjänsteman och annan arbetstagare skulle ske efter det formella kriterium som anställningsformen utgör. Frågan löstes i enlighet härmed. Enligt 8 § StjL skall den anställde få skriftligt bevis om anställningen. Av beviset skall framgå att han är anställd som tjänsteman. Anställningsformen, som medför rättsverkningar i en rad betydelsefulla hänseenden, skall anges i beviset. Bevis behöver inte utfärdas vid tillfällig anställning. Departementschefen tillade följande (prop. 1965: 60 s. 158).

Även om anställningsbevis ej utfärdas, kan en arbetstagare vara att anse som tjänsteman, t. ex. om myndighet råkat förbise att tjänsten är uppförd på en av Kungl. Maj:t fastställd personalförteckning.

Tjänstemän i StjL:s mening är bl. a. innehavare av arvodestjänster, inbegripet kontraktsanställda, samt deltidstjänstgörande och personal med intermittent tjänstgöring.

Från StjL:s tillämpningsområde är enligt 1 § andra stycket undantagna statsrådets, högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter, justitiekanslern och riksdagens ombudsmän; beträffande justitieråd, regeringsråd och justitiekanslern kan hänvisas till betänkandet »Justitieråds, regeringsråds och justitiekanslerns arbetsrättsliga ställning» (stencil Ju 1967: 16). StjL är inte heller tillämplig på den som innehar eller uppehåller prästerlig tjänst. Församlingspräster na faller in under KtjL. Vissa präster kan anses anställda av staten – enligt uttalande i prop. 1965: 60 s. 139 är så fallet med exempelvis kyrkoherdar för döva – och för dem blir genom kungörelsen den 3 december 1965 (nr 729) med vissa bestämmelser om anställning som präst samma tjänstemannarättsliga regler gällande som för församlingspräster.

För tjänsteman hos riksdagen eller dess verk utövar riksdagen eller organ som riksdagen utser befogenheter som enligt StjL tillkommer Kungl. Maj:t (2 § StjL).

I KtjL är tjänstemannabegreppet inte närmare fixerat. Det ankommer på kommunerna och andra i KtjL åsyftade arbetsgivare att själva bestämma vilka arbetstagare som skall ha ställning som tjänstemän. Departementschefen hänvisade i prop. 1965: 60 s. 136 till att det under medverkan av de anställdas organisationer utbildats viss praxis på det kommunala området i fråga om vilka arbetstagare som var att anse som tjänstemän och han ansåg att denna praxis borde vara vägledande vid lagens tillämpning. Uttalandet föranledde ingen erinran från riksdagens sida.

3.5 *Sanktionssystemet i statstjänstemannalagen och kommunaltjänstemannalagen*

Enligt 18 § första stycket StjL beivras brott i tjänsten av den som innehar eller uppehåller ordinarie domartjänst eller tjänst som byråchef eller därmed jämställd eller högre tjänst i statsdepartement, central förvaltningsmyndighet eller länsstyrelse efter åtal. Kungl. Maj:t äger enligt 18 § andra stycket föreskriva att bestämmelserna i första stycket skall gälla även annan tjänsteman än som anges där. 19 § StjL stadgar att tjänsteman på vilken bestämmelserna i 18 §

inte äger tillämpning kan dömas till disciplinstraff om han av försummelse, oförstånd eller oskicklighet åsidosätter vad som åligger honom enligt lag, instruktion eller annan författning, särskild föreskrift eller tjänstens beskaffenhet. Beskrivningen överensstämmer nära med den i 20 kap. 4 § brottsbalken (BrB).

Övergången till avtalsfrihet aktualiserade frågan om påföljd för tjänsteman som åsidosätter avtalsgrundad förpliktelse. Departementschefen uttalade (prop. 1965: 60 s. 105) att den i 20: 4 BrB straffsanktionerade tjänsteplikten inte torde avse förpliktelse enligt avtal. I departementspromemorian hade, vad gäller påföljd för avtalsbrott, hänvisats till talan om skadestånd antingen, om avtalsbrottet innefattade åsidosättande av kollektivavtal, enligt de särskilda reglerna i kollektivavtalslagen eller enligt allmänna regler om skadestånd, varjämte pekats på möjligheten att entlediga inte oavsättlig tjänsteman. Departementschefen framhöll att det varit önskvärt med ett mera enhetligt sanktionssystem och med möjlighet att med andra medel inskrida mot smärre avtalsbrott, men att dessa önskemål inte syntes kunna tillgodoses annorledes än genom att statstjänstemans straffsanktionerade tjänsteplikt utsträcktes till att avse jämväl förpliktelser på grund av avtal. Med hänsyn emellertid till att tjänstemans åliggande väsentligen blev offentligrättsligt reglerade skulle frågan om påföljd för avtalsbrott ha praktisk betydelse i huvudsak endast om tjänsteman innehade bisyssla i strid mot förpliktelse enligt avtal. I sådant fall var det enligt departementschefen uppenbart att fråga om straffansvar kunde uppkomma för det fall att tjänstemannen inte efterkom en av behörig myndighet given uttrycklig tillsägelse att upphöra med bisyssla som tjänsteman innehade i strid mot utfästelse enligt avtal. Departementschefens nu återgivna synpunkter väckte inte gensaga från riksdagens sida. Nämnas kan att frågan om ämbetsansvar och disciplinärt ansvar i offentlig tjänst f. n. utreds av ämbetsansvarskommittén (se riksdagsberättelsen 1967: Ju 63).

För de kommunala tjänstemän, vilkas villkor inte är statligt reglerade, kan såsom anges i 2 § KtjL avtal träffas om bl. a. disciplinåtgärder.

3.6 *Frikretsfrågan*

I prop. 1965: 60 s. 123 avvisade departementschefen den under det tidigare utredningsarbetet framförda tanken att arbetsgivaren skulle ha rätt att påfordra att vissa tjänstemän inte skulle organisera sig eller i vart fall inte tillhöra samma förening som dem underställd personal. Departementschefen utvecklade sina synpunkter sålunda.

> Enbart det förhållandet att det allmännas företrädare tillhör eller tillhört organisation, som utgör förhandlingspart, bör ej anses ägnat att rubba förtroendet för hans opartiskhet i tjänsteutövningen. Annorlunda förhåller det sig om vederbörande tjänsteman tillhör organisations styrelse eller innehar annat förtroendeuppdrag för organisation eller är funktionär inom densamma. En dylik speciell anknytning till organisation måste vara ägnad att förringa tilltron till tjänstemannens vilja och förmåga att vid handläggningen av ärende, där hans egen organisation står som motpart, bortse från andra intressen än dem han har att tillvarataga i tjänsten. Han bör därför avhålla sig från att i tjänsten taga befattning med dylika ärenden och detta vare sig ärendet avser ämne varom avtal må träffas eller annan fråga. Det är uppenbarligen angeläget att tjänstemännen noga iakttager det jäv som här föreligger – – – . Inom den statliga förvaltningen får anses gälla jävsregler, som vid straffansvar ålägger tjänstemännen att undvika sådana intressekollisioner varom här är fråga. – – – Det är tydligt att det jävsförhållande varom här är fråga bör få till resultat att tjänsteman, i vars normala tjänsteutövning ingår att tillvarataga arbetsgivarens intressen gentemot organisationerna, i sitt eget intresse avböjer sådana uppdrag inom personalorganisation som kan grunda jäv. Skulle en tjänsteman underlåta att göra vad på honom ankommer för att upplösa ett dylikt permanent jävsförhållande, bör det stå staten – – – fritt att vidtaga åtgärder i angivet syfte, såsom att förflytta tjänstemannen till annan tjänst, skilja honom från tjänsten eller ålägga honom att lämna sitt uppdrag inom organisationen. Det får anses ligga i sakens natur att vidtagandet av en dylik åtgärd, som avser att förhindra uppenbart missbruk av föreningsrätten, icke är föreningsrättskränkande.

Inte heller de nu återgivna synpunkterna föranledde någon erinran från riksdagen.

Lagen om förenings- och förhandlingsrätt gjordes tillämplig även på offentliga tjänstemän med ämbetsansvar. Bestämmelser om frikrets i den mening här avses har inte tillskapats; jämför dock att från avtalsverkets handläggning har undantagits frågor om lönegradsplacering eller arvode för vissa tjänster enligt kungl. brev 6.6.1968.

3.7 *Kommunaltjänstemannastadgans räckvidd*

För vissa grupper kommunalt anställda tjänstemän har bestämmelser i stadgan den 3 december 1965 (nr 602) om vissa tjänstemän hos kommuner m. fl., i det följande kallad kommunaltjänstemannastadgan (KtjSt), gjorts tillämpliga och i sådana hänseenden gäller för dem i huvudsak samma regler som för statstjänstemän.

KtjSt innehåller bestämmelser om anställning av tjänsteman, tjänstemans åliggande, åtal och disciplinär bestraffning, avstängning, läkarundersökning, förening av tjänster, anställnings upphörande och tjänstgöringsintyg. Bestämmelserna överensstämmer nära med motsvarande i StjL och StjSt.

Förordnanden om att bestämmelser i KtjSt skall tillämpas har meddelats beträffande stora grupper av tjänstemän inom undervisningssektorn. Där gäller stadgan, i regel med undantag av 7–10 §§, för bl. a. huvuddelen av lärarpersonalen. Sålunda föreskrivs i 1 kap. 7 § skolstadgan att KtjSt med nyss angivet undantag och på sätt följer av bestämmelserna i skolstadgan skall tillämpas på skoldirektör och biträdande skoldirektör samt på sådana skolledare, biträdande skolledare och lärare som är anställda vid skolor med kommun eller landstingskommun som huvudman. Väsentligen motsvarande gäller enligt t. ex. 5 a § folkhögskolestadgan för rektor och lärare vid statsunderstödd folkhögskola, 23 § privatskolstadgan den 26 april 1967 (nr 270) för skolledare, biträdande skolledare, lärare och institutionsföreståndare vid privatskola som åtnjuter statsbidrag enligt kungörelsen om statsbidrag till vissa privatskolor samt 40 § stadgan den 9 juni 1967 (nr 452) om gymnasial vuxenutbildning beträffande rektor, studierektor och lärare vid ämneskurser inom kommunal gymnasial vuxenutbildning.

Vidare skall enligt 15 § andra och tredje styckena stadgan den 26 april 1968 (nr 146) angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda KtjSt med förut angivna undantag tillämpas på särskolchef, vårdchef, styrelses för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda överläkare, rektor, studierektor, lärare och föreståndare samt på heltidsanställd läkare vid annan inrättning för omsorger om psykiskt utvecklingsstörda än specialsjukhus, liksom också på annan tjänsteman vid inrättning för psykiskt utvecklingsstörda, om statlig myndighet fastställt behörighetsvillkor för innehav av tjänsten.

Enligt 2 § kungörelsen med vissa bestämmelser om anställning som präst skall KtjSt, med undantag av 4, 7–11, 13, 18–25 och 41 §§, tillämpas dels på sådan anställning som präst på vilken KtjL är tillämplig, dels på annan anställning som präst.

Beträffande kyrkomusiker har i 2 a § kyrkomusikerstadgan föreskrivits att KtjSt, med undantag av 3, 7–10 och 22 §§, skall tillämpas på anställning som organist, kyrkokantor, extra ordinarie biträdande kyrkomusiker eller extra biträdande kyrkomusiker.

Enligt 1 § kungörelsen den 3 mars 1967 (nr 87) med vissa bestämmelser om tjänstemän hos allmän försäkringskassa skall KtjSt, med undantag av 37 och 41 §§, gälla för tjänstemän hos allmän försäkringskassa. För förtroendeläkare gäller dock endast 15–31 och 44 §§ KtjSt.

Tilläggas kan att genom föreskrifter i skilda författningar och kungl. brev KtjSt i huvudsakliga delar gäller bl. a. för sådan anställning vid skogsvårdsstyrelse på vilken KtjL är tillämplig, för rektorer och lärare vid lantbrukets statsunderstödda yr-

kesskolor, för innehavare av forskartjänster vid internationella institutet för freds- och konfliktforskning och för tjänstemän vid stiftelserna Nordiska muséet och Tekniska muséet.

3.8 *Förhandlingsverksamheten på den statliga och den statligt reglerade sektorn*

Statens avtalsverk inrättades i anslutning till förhandlingsrättsreformen för att ha hand om framförallt den statliga förhandlingsverksamhet som blev en följd av denna. Enligt 2 § instruktionen den 3 december 1965 (nr 642) för statens avtalsverk är verket central förvaltningsmyndighet för förhandling om anställnings- eller arbetsvillkor för arbetstagare hos staten, med undantag för riksdagen och dess verk, och för övriga arbetstagare vilkas anställnings- eller arbetsvillkor skall fastställas under medverkan av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Avtalsverket kan till annan statlig myndighet överlämna att handlägga sådan fråga rörande arbetstagare hos staten som ankommer på verket och icke är av sådan beskaffenhet att den skall underställas Kungl. Maj:t eller riksdagen (instruktionen 5 §; se också 1–3 §§ kungörelsen den 30 juni 1965 (nr 465) om vissa statliga kollektivavtal m. m.).

Genom lagen den 3 december 1965 (nr 576) om ställföreträdare för kommun vid vissa avtalsförhandlingar m. m., i det följande kallad ställföreträdarlagen, har avtalsverket tillagts viss behörighet att företräda kommun. Kommun har i denna lag samma innebörd som i KtjL. Behörigheten avser att föra förhandling samt att sluta och uppsäga kollektivavtal om anställnings- eller arbetsvillkor eller på annat sätt enhetligt reglera sådant villkor, i den mån fråga är om villkor som får bestämmas genom avtal. Förutsättningen för avtalsverkets behörighet är ytterligare att fråga är om anställnings- eller arbetsvillkor, som enligt lag eller särskilt beslut av riksdagen skall fastställas under medverkan av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer (1 § ställföreträdarlagen). Enligt övergångsbestämmelse var lagen intill 1.1.1968 tillämplig även på annat anställnings- eller arbetsvillkor för arbetstagare hos kommun än som avsågs i 1 § första stycket ställföreträdarlagen, om villkoret fick bestämmas genom avtal och närmast före lagens ikraftträdande reglerades genom bestämmelser som meddelats av Kungl. Maj:t eller statlig myndighet. Riksdagen har med anledning av prop. 1967: 131 beslutat att avtalsbara anställnings- eller arbetsvillkor för arbetstagare hos kommun eller annan allmän inrättning, som avses i ställföreträdarlagen, fr. o. m. 1.1.1968 skall fastställas under medverkan av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer, om villkoret närmast före nämnda dag omfattats av övergångsbestämmelse till lagen eller eljest reglerats genom bestämmelse som meddelats av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer (rskr 1967: 327). Nämnas kan att i prop. 1967: 131 s. 5 lämnas en översikt över lagbestämmelser och riksdagsbeslut som avses i 1 § ställföreträdarlagen. Det alldeles övervägande antalet av de tjänstemannagrupper där KtjSt helt eller väsentligen gäller, berörs av avtal som avtalsverket sålunda kan ingå. Emellertid sorterar de tjänstemän vid de allmänna försäkringskassorna, som tillsätts och entledigas av kassorna, under avtal som för kassornas del sluts av försäkringskassornas förhandlingsorganisation.

Som nämnts har från avtalsverkets handläggning undantagits frågor om lönegradsplacering eller arvode för vissa högre tjänster.

Genom kungl. brev 18.3.1966 har åt en delegation, sammansatt av representanter för statsverket och Svenska landstingsförbundet (mentalsjukvårdens löneförhandlingsdelegation), uppdragits att föra förhandlingar och sluta kollektivavtal eller på annat sätt enhetligt reglera de anställnings- och arbetsvillkor som kan bestämmas genom avtal för sådana grupper av tjänstemän vid statens mentalsjukhus m. m. som berörs av landstingens övertagande av men-

talsjukvården. Den av Kungl. Maj:t tillsatta s. k. läkarförhandlingsdelegationen företräder staten vid förhandling och avtal om anställnings- och arbetsvillkor för statliga sjukhusläkare, m. fl.

I avtalsverkets cirkulär 6/1966 (handläggningscirkuläret) anges fall då avtalsverket till myndighet delegerat befogenheter att sluta kollektivavtal m. m.

Avtalsverket träffade 29.12.1965 ett antal kollektivavtal med tjänstemännens huvudorganisationer, nämligen Statstjänarkartellen, Statstjänstemännens riksförbund, Sveriges akademikers centralorganisation och Tjänstemännens centralorganisations statstjänstemannasektion. Grundläggande är huvudavtalet (det s. k. Slottsbacksavtalet) med bestämmelser om förhandlingsordning, m. m. Bland övriga avtal märks främst »Allmänt avlöningsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän» (AST). Detta innehöll bestämmelser bl. a. om vissa allmänna anställningsvillkor, om avlöning och om andra förmåner av tjänst. Vidare träffades tjänsteförteckningsavtal, ett allmänt – ATF – och ett för tjänster inom undervisningsområdet, TFU.

Det ursprungliga AST har upphört att gälla. Det har ersatts senast 25.4.1968 av ett nytt kollektivavtal med samma beteckning. Också övriga här nämnda kollektivavtal utom Slottsbacksavtalet har ersatts av nya i motsvarande ämnen.

AST äger tillämpning på statliga och ett stort antal icke statliga tjänstemän som innehar ordinarie, extra ordinarie eller extra tjänst (1 §). Enligt 6 § 6 mom. likställs vid avtalets tillämpning innehav av långtidsvikariat som tillsatts i samma ordning som tjänsten med innehav av extra tjänst i den lönegrad vikariatet avser. Detsamma gäller även vissa i annan ordning tillsatta långtidsvikariat eller vikariat. Med vikariat på tjänst likställs göromålsförordnande. Arvodesanställda omfattas således inte av AST. AST är tillämpligt bl. a. på justitieråd, regeringsråd och justitiekanslern. Undantagna från AST är enligt 1 § andra stycket – förutom de tjänstemän inom vårdområdet för vilka anställningsvillkoren regleras av kollektivavtal, från arbetsgivarsidan slutna av mentalsjukvårdens löneförhandlingsdelegation eller läkarförhandlingsdelegationen – tjänstemän hos riksdagen eller dess verk, provinsialläkare, tjänstemän på reservstat i det militära försvaret, tjänstemän som före utgången av år 1965 efter anmälan medgetts att kvarstå på äldre avlöningsbestämmelser och tjänstemän som vid avtalets ikraftträdande var uppförda på indragnings- eller övergångsstat utan tjänstgöringsskyldighet.

AST gäller för den alldeles övervägande delen av de icke statliga tjänstemän som träffas av KtjSt, bortsett från i huvudsak de tjänstemän vid de allmänna försäkringskassorna för vilka avlöningsförmånerna inte fastställts under medverkan av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. För ifrågavarande tjänstemän har slutits kollektivavtal 22.6.1966 mellan Försäkringskassornas förhandlingsorganisation och Försäkringsfunktionärernas förbund angående anställnings- och avlöningsvillkor. I sammanhanget kan nämnas att avtalsverket 27.7.1966 till riksförsäkringsverket överlämnat att utöva de befogenheter som enligt 1 § ställföreträdarlagen tillkommer avtalsverket beträffande tjänstemän hos allmän försäkringskassa som tillsätts och entledigas av riksförsäkringsverket eller medicinalstyrelsen. För ifrågavarande tjänstemän har träffats allmänt avlöningsavtal 5.10.1966 mellan riksförsäkringsverket och tjänstemannaorganisationer.

Enligt 4 § kungörelsen om vissa statliga kollektivavtal, m. m., åligger det myndighet som är bunden av kollektivavtal att inom yrkesgrupp och område som avses i avtalet tillämpa detta även på arbetstagare som inte omfattas av avtalet eller annat tillämpligt kollektivavtal. Motsvarande skyldighet har kommun enligt 2 § ställföreträdarlagen. Dessa bestämmelser gäller i tillämpliga delar även om anställnings- eller arbetsvillkor, varom kollektivavtal får träffas, regleras enhetligt på annat sätt än genom kollektivavtal.

Riksdagens centrala myndighet för bl. a. förhandling om anställnings- eller arbets-

villkor för arbetstagare hos riksdagen och dess verk är riksdagens förvaltningskontor; se instruktionen den 25 maj 1966 (RFS 1967: 3) för riksdagens förvaltningskontor. Dess uppgifter i detta hänseende motsvarar avtalsverkets. För riksdagens och dess verks tjänstemannaområde har träffats bl. a. huvudavtal 27.4.1966 och ett allmänt avlöningsavtal, betecknat RAST, senast 14.6.1968 med bestämmelser, som innebär att reglerna i AST i huvudsak skall äga motsvarande tillämpning på de tjänstemän, som omfattas av RAST.

3.9 *Vissa övergångsanordningar*

Med kungörelsen den 3 december 1965 (nr 886) om upphävande av vissa författningar och beslut i anslutning till genomförandet av förhandlingsrättsreformen för offentliga tjänstemän, m. m., i det följande kallad upphävandekungörelsen, upphävdes ett stort antal författningar, bl. a. Saar och avlöningsreglementena för kyrkomusiker och övningslärare, prästlönereglementet och avlöningsreglementet den 27 augusti 1951 (nr 615) för statsunderstödda folkhögskolor och lantbrukets statsunderstödda yrkesskolor. Dock föreskrivs i 2 § andra stycket upphävandekungörelsen att bestämmelserna i 7 § Saar om förbud för justitieråd, regeringsråd, häradshövding, borgmästare och vattenrättsdomare att inneha vissa bisysslor tills vidare skall äga fortsatt giltighet. Enligt 3 § upphävandekungörelsen skall bestämmelser i författningar eller beslut, som inte uppräknas i 1 § kungörelsen, om anställnings- och arbetsvillkor för statligt reglerad tjänst upphöra att gälla i den mån villkoret regleras genom kollektivavtal; dock ej i fråga om författning som beslutats av eller med riksdagen. Vid tillämpning av denna bestämmelse likställs med reglering genom kollektivavtal reglering i annan ordning i enlighet med kungörelsen om vissa statliga kollektivavtal eller ställföreträdarlagen.

4 Regler om statstjänstemäns och vissa andra offentliga tjänstemäns rätt att ha bisysslor

4.1 *Inledning*

Begreppet bisyssla, vilket begrepp utredningen återkommer till i det följande (6.1, 7.2), har inte något klart avgränsat innehåll. Emellertid kan man helt allmänt utgå från att med bisysslor förstås sysselsättningar som ligger vid sidan av uppgifterna i den anställning som får anses vara tjänstemannens huvudsakliga sysselsättning. Med den utgångspunkten skall här lämnas en översikt över regler som rör rätt att ha bisysslor för statliga och andra offentliga tjänstemän som går in under utredningens ram. Dessa regler kan kallas generella eller speciella, allteftersom de i princip träffar åsyftade offentliga tjänstemän överhuvud eller endast på visst sätt, t. ex. efter myndighetstillhörighet bestämda, som regel mindre grupper av tjänstemän.

Med tjänstemannarättsreformen upphävdes som nämnts i huvudsak de generella bestämmelserna i Saar och andra avlöningsreglementen om begränsningar i rätten för offentlig tjänsteman att ha vissa bisysslor. Nya generella regler om bisysslor infördes, nämligen i 13 § StjL och 16 § KtjSt samt i 8 § AST. Vissa specialregler om bisysslor – huvudsakligen sådana som meddelats med stöd av 7 § 3 mom. Saar och intagna i stadgor eller instruktioner för myndigheterna – blev, som nämnts i direktiven, i samband med den av tjänstemannarättsreformen påkallade omarbetningen av detta författningsmaterial föremål för viss översyn. I viss utsträckning har efter reformen nya specialregler meddelats. Också i avtal har specialregler införts.

Till regler om bisysslor kan med den nyss angivna utgångspunkten räknas bestämmelser om förening av tjänster.

4.2 *Generella regler*

4.2.1 13 § statstjänstemannalagen och 16 § kommunaltjänstemannastadgan

13 § StjL lyder.

> Tjänsteman må ej åtaga sig uppdrag eller utöva verksamhet som kan rubba förtroendet till hans oväld i tjänsteutövningen. Närmare bestämmelser härom meddelas för vissa fall i lag och i övrigt av Konungen.

16 § KtjSt är likalydande med 13 § första punkten StjL.

Stadgandet i 13 § första punkten StjL ger uttryck för en grundsats som får anses följa redan av den offentliga tjänstens beskaffenhet. Sin egentliga betydelse får stadgandet anses ha såsom en regel vilken, jämförd med 3 § c, förbjuder avtal om sådana bisysslor som kan rubba förtroendet till tjänstemans oväld i tjänstutövningen. Motsättningsvis följer att fråga om tjänstemans rätt att ha andra bisysslor får regleras avtalsvägen.

Departementspromemorians förslag till motsvarande bestämmelser överensstämde i

sak nära med 13 § StjL. I departementspromemorian uttalades (s. 88) bl. a. följande.

Vid övervägande av spörsmålet om regleringen framdeles av tjänstemännens rätt till bisysslor har det ansetts som en fråga närmast av lönereglerings natur om och i vilken utsträckning tjänsteman bör få inneha sådan bisyssla, som med hänsyn till sysslans omfattning kan inverka på tjänsteutövningen men som inte med avseende på arten av bisysslan är i och för sig oförenlig med tjänsten. Med denna bedömning har i det föreslagna stadgandet intagits endast en allmän bestämmelse om förbud för tjänsteman att åtaga sig uppdrag eller utöva verksamhet som kan rubba förtroendet för hans oväld i tjänsteutövningen; det skall såsom för närvarande ankomma på Kungl. Maj:t att utöver vad som särskilt stadgats för vissa tjänstemän meddela närmare bestämmelser om vilka bisysslor som tjänstemannen enligt vad nu sagts ej må inneha. Däremot har frågan, huruvida tjänstemannen bör vara skyldig att även i övrigt avhålla sig från bisysslor, överlämnats för reglering i avtal.

Det påpekades i promemorian att sanktioner i form av disciplinär åtgärd eller uppsägning kunde tillgripas mot tjänsteman, vars bisyssla på grund av sin omfattning eller natur menligt inverkade på tjänstens fullgörande, även om bisysslan inte skulle ha blivit förbjuden i avtal.

I remissyttrande över departementspromemorian påpekade JO (se prop. 1965: 60 s. 168) att berörda grundsats medförde att tjänsteman inte borde tilläggas befogenhet att åtaga sig uppdrag eller utöva verksamhet som kunde rubba förtroendet till tjänstemannens oväld i tjänstutövningen. Redan gällande stadgande om ansvar för tjänstefel torde innefatta ett principiellt förbud mot sådana bisysslor. Motsvarande synpunkter ansåg JO gälla i fråga om bisyssla, som på grund av sin omfattning var ägnad inverka menligt på tjänstens fullgörande. Bedömningen av vad tjänstens behöriga fullgörande krävde måste enligt JO ovillkorligen tillkomma arbetsgivaren ensam. Fastställandet i praktiken av gränsen för förbudsområdet var enligt JO en offentligrättslig angelägenhet och något utrymme för en kollektivavtalsreglering därvidlag borde inte förekomma.

Departementschefen framhöll i anslutning härtill följande (prop. 1965: 60 s. 169).

Det kan uppenbarligen ej tillåtas att en statstjänsteman vid sidan av sin tjänst driver förvärvsarbete eller innehar privata uppdrag av sådan omfattning att det inverkar menligt på hans möjligheter att sköta tjänsten. Missköter tjänstemannen sin tjänst, kan naturligtvis fråga uppkomma om ansvar för fel eller försummelse i tjänsten, oavsett om misskötseln beror av att han i alltför stor omfattning ägnat sig åt bisysslor. Detta gäller även om frågan om rätt att ha bisysslor icke regleras i lagen eller på annat sätt. Med hänsyn till svårigheten att påvisa samband mellan brister i tjänsteutövningen och förekomsten av bisysslor, torde man emellertid inte kunna undvara vissa regler om tjänstemans rätt att inneha bisysslor. Genom dylika regler möjliggöres ingripande mot tjänstemannen, oavsett om det kan visas att han missköter tjänsten. På den privata arbetsmarknaden förekommer dylika regler i kollektivavtal och jag ser ej något skäl varför icke även inom det statliga tjänstemannaområdet en avtalsreglering av denna fråga skulle kunna ske på ett sätt som tillgodoser arbetsgivarintresset.

Vad departementschefen sålunda anförde föranledde inte någon erinran från riksdagens sida.

Bestämmelsen i 13 § andra punkten StjL innefattar, såsom framgår av vad förut återgetts, en erinran om att det i offentligrättslig ordning getts bestämmelser om bisysslor och om att Kungl. Maj:t kan komma att utfärda närmare bestämmelser om bisysslor som avses i första punkten. Bestämmelsen i andra punkten innefattar inte någon rätt för Kungl. Maj:t att dispensera från förbudet i första punkten.

4.2.2 Särskilt om jäv

13 § StjL och 16 § KtjSt har karakteriserats som bestämmelser om jävsgrundande bisysslor (se kanslichefen B. Wennergren, »I statens tjänst», 2 uppl., 1968, s. 62). Att samband föreligger mellan förbuden och jävsbestämmelser är uppenbart.

Inom domstolsväsendet har nyanserade och ganska långtgående regler om jäv utbildats. I 4 kap. 13 § rättegångsbalken (RB) anges under punkterna 1–8 vissa typsituationer i vilka domaren är jävig. I punkt 9 inryms en generalklausul, som stadgar att domaren är jävig om eljest särskild omstän-

dighet föreligger, som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i målet. Under generalklausulen bör enligt motiven föras sådana fall där domaren i annan rätt har lika sak eller där han är parts uppenbare ovän. Jäv anses vidare kunna föreligga om domaren är i parts tjänst eller på annat sätt kan antagas vara i ekonomiskt beroende av part. En i punkt 9 åsyftad särskild omständighet kan, liksom de i punkterna 1–8 beskrivna typfallen, vara att hänföra till domarens förhållande till någon av parterna eller till den sak som är föremål för handläggning; frågan om enligt generalklausulen jäv är för handen eller inte beror av arten och graden av det intresse domaren kan anses ha. Jävig domare får i princip inte vidare befatta sig med saken. Särskilt brådskande åtgärder som inte innefattar avgörande av målet får han dock vidtaga.

Nämnas kan att RB innehåller jävsregler för tolkar, protokollförare, stenografer och sakkunniga. För domstolsbiträden och expeditionsvakter i domstolar har inte getts jävsbestämmelser.

För förvaltningens del saknas generella jävsregler. Gällande rätt på området har ingående behandlats, senast i besvärssakkunnigas slutbetänkande »Lag om förvaltningsförfarandet» (SOU 1964: 27 s. 136) och i det inom justitiedepartementet utarbetade förslaget till »Förvaltningslag» (SOU 1968: 27 s. 119). Båda förslagen innehåller generella jävsbestämmelser.

I besvärssakkunnigas slutbetänkande framhålls (s. 138) att RB:s regler om domarjäv naturligen iakttages även hos förvaltningens domstolar. Beträffande regeringsrätten och försäkringsrådet saknas uttryckliga bestämmelser om att så skall ske, medan föreskrifter innefattande hänvisningar till domarjävsreglerna meddelats för kammarrättens och försäkringsdomstolens del. Det påpekas att domarjävsreglerna på grund av uttryckliga stadganden är tillämpliga hos de flesta av förvaltningens domstolsliknande organ och i huvudsak beträffande länsstyrelserna. För vissa myndigheter har getts speciella jävsregler, mer eller mindre avvikande från domarjävsreglerna. Jävsregeln i 16 § kommunallagen den 18 december 1953 (nr 753) antages öva visst inflytande utöver sitt egentliga tillämpningsområde.

Bestämmelserna om bl. a. jäv i förvaltningslagen avses vinna tillämpning i huvudsak endast hos förvaltningsmyndigheterna, dvs. främst centrala statsmyndigheter med underordnade statliga och kommunala lokalorgan samt länsstyrelserna, men däremot inte hos Kungl. Maj:t i statsrådet eller hos förvaltningsdomstolarna i judiciella mål eller ärenden. Förefintliga kommunala handläggningsregler tänkes taga över förvaltningslagens bestämmelser. Lagens regler om förfarandet skall tillämpas om inte annat föreskrivits i lag eller i annan författning, som utfärdats av Kungl. Maj:t.

Jävsregler föreslås träffa den som har att handlägga ärende. Härmed avses i förslaget den som har att taga befattning med förvaltningsärende på sådant sätt att han kan tänkas inverka på ärendets utgång. I personkretsen ingår inte enbart den eller de som fattar beslut i ärendet utan också »den som har ställningen av föredragande eller i annan egenskap deltar i ärendets slutliga handläggning och därutöver . . . den som hos beslutsmyndigheten har att medverka i utredningen eller att framföra synpunkter eller upprätta förslag till beslut i ärendet». Föreskrifterna om jäv föreslås däremot inte få avseende på personer som »endast vidtar åtgärder av rent expeditionell natur, såsom diarieföring, utskrift av beslutsexpeditioner, kollationering eller expediering» (SOU 1968: 27 s. 130).

Reglerna om jävsgrunder anges utformade med utgångspunkt från domarjävsreglerna och med hänsynstagande till de skiftande förhållandena och uppgifterna inom förvaltningen samt kraven på effektivitet, samordning och snabbhet där. Nämnda hänsyn har ansetts medföra att jävsreglerna måste göras mindre stränga än motsvarande föreskrifter i RB och att utrymme måste skapas för bortseende från jävssituationer i vissa fall när beslut måste fattas mycket snabbt eller när frågan om opartiskhet inte spelar någon roll.

Med angivna utgångspunkter föreslås att den som har att handlägga ärende skall vara

jävig

1. om saken rör eller dess utgång kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för honom själv eller någon honom närstående, som avses i 4 kap. 13 § 2 rättegångsbalken, eller någon, för vilken han eller sådan närstående är ställföreträdare,
2. om han har ställning såsom beslutande eller föredragande i besvärs-, underställnings- eller tillsynsärende och tidigare har tagit befattning med saken hos beslutsinstansen,
3. om han i saken fört talan såsom ombud eller mot ersättning biträtt någon, eller
4. om eljest särskild omständighet föreligger som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet.

Jäv föreligger icke i ärende, i vilket frågan om opartiskhet uppenbarligen saknar betydelse.

I motiven framhålls bl. a. Med uttrycket att saken rör den handläggande bör förstås de fall där han är part eller där han har ett sådant av rättsordningen erkänt intresse i saken att han i någon instans kan uppträda som part; här anses ett intresse av rättslig natur föreligga. Vidare har jäv ansetts böra föreskrivas i vissa fall där vederbörande har ett faktiskt intresse i saken, t. ex. som andelsägare i aktiebolag, som anhängiggjort ärende. Jäv bör anses föreligga endast om sakens utgång kan väntas medföra synnerlig nytta eller skada för den handläggande. Den omständigheten att sak rör någon endast som samhällsmedlem eller som medlem av grupp inom samhället bör inte i och för sig grunda jäv. Inte heller bör person som sitter i ett organ som särskilt utsedd representant för visst intresse, enbart på grund härav anses jävig att taga befattning med ärenden som rör detta intresse.

Det framhålls att det föreslagna ställföreträdarjävet inte sträcker sig så långt som motsvarande bestämmelser för domare. Det uttalas (s. 132).

Inom förvaltningen förekommer ------ i inte helt obetydlig utsträckning att förvaltningsmyndigheter är representerade i bolags, stiftelsers och föreningars styrelser för att myndigheterna därigenom skall få insyn i dessas verksamhet och få bättre förutsättningar att handlägga och bedöma ärenden som rör ifrågavarande bolag, stiftelser och föreningar. Det förekommer också att myndighetspersoner förordnas till styrelseledamöter med särskild uppgift att tillvarata vissa allmänna intressen. De fördelar som kan vinnas genom sådana anordningar skulle kunna gå förlorade helt eller delvis, om en myndighetsperson inom förvaltningen generellt skulle på grund av jäv anses förhindrad att ta befattning med ett ärende hos myndigheten bara på den grund att han är styrelseledamot i bolag, stiftelse eller förening som saken rör. Skäl synes inte heller finnas att allmänt stadga jäv på den grund att en närstående till en handläggande är styrelseledamot.

Det tilläggs att huruvida den handläggande blir jävig när saken rör samfund eller inrättning, i vars verksamhet han eller närstående har intresse, blir beroende av hur omfattande hans engagemang är i den juridiska personen och av sakens betydelse för den juridiska personen.

I fråga om tvåinstansjävet framhålls att begränsningen därav till att avse den som i den högre instansen har ställning som föredragande eller beslutande i vissa ärenden och tidigare tagit befattning med saken hos beslutsinstansen öppnar möjlighet bl. a. för en person att medverka i flera myndigheters remissyttrande angående en sak.

Beträffande ombudsjävet påpekas att statstjänstemän i sin tjänst är skyldiga att i viss utsträckning bistå parter och allmänhet med råd, anvisningar och annat biträde och att det ibland kan vara ett allmänt intresse att de också utom tjänsten lämnar sådant bistånd. Det anses därför inte kunna komma i fråga att generellt anse den jävig som biträtt någon i saken. Det framhålls att om tjänsteman biträtt någon i en sak och mottagit ersättning härför, skulle det äventyra förtroendet för myndigheternas opartiskhet om tjänstemannen fick handlägga ärendet sedan det blivit anhängigt hos myndigheten. På motsvarande sätt anses det böra bedömas om tjänstemannen visserligen inte uppburit ersättning men dock biträtt på sådant sätt att han kan sägas ha engagerat sig i saken, en situation som anses böra rymmas under den föreslagna generalklausulen. Om denna klausul heter det vidare (s. 134).

Med ledning av (generalklausulen) får bl. a. bedömas sådana fall, då vederbörande är uppenbar vän eller ovän med eller är ekonomiskt beroende av part eller intressent eller direkt lyder under honom, ävensom fall där den

handläggande av en eller annan anledning är engagerad i saken på sådant sätt att misstanke lätt kan uppkomma om att det brister i förutsättningarna för en opartisk bedömning.

I förslaget framhålls också att behovet av garantier för opartiskhet inte är genomgående detsamma i de ärenden som omfattas av förslaget. Att i de fall där frågan om opartiskhet saknar betydelse upprätthålla krav på att jävsgrunder inte får föreligga skulle vara »en onödig formalism och dessutom i många fall ganska opraktiskt». I vissa rutinartade ärenden ges i realiteten, påpekas det, inga valmöjligheter och den beslutande kan då inte handla partiskt. Om åter ett sådant ärende i visst fall är kontroversiellt och erbjuder valmöjligheter eller kräver mer djupgående överväganden bör givetvis jävsgrunderna uppmärksammas. Stor försiktighet anses böra iakttagas vid avgränsningen av de fall i vilka det inom förvaltningen bör vara tillåtet att bortse från vad som formellt utgör jäv.

Verkan av jäv anses som regel böra vara att den jävige blir obehörig att vidtaga några åtgärder i ärendet. Emellertid anses den regeln med tanke på förvaltningens effektivitet inte kunna upprätthållas undantagslöst. Om ett uppskov är förenat med olägenheter måste den handläggande ha möjlighet att vidtaga åtgärd trots jävet om ingen annan utan sådant uppskov finns att tillgå för åtgärden. Denna rätt att vidtaga åtgärder föreslås innefatta också ett avgörande av ärenden.

4.2.3 8 § Allmänt avlöningsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän

AST innehåller i 8 § en allmän regel, som anger i vilken omfattning tjänsteman får ha bisysslor som inte kan rubba förtroendet för ovälden i tjänstutövningen. 8 § AST lyder.

Tjänsteman är skyldig att på anfordran lämna uppgift till arbetsgivaren huruvida och i vilken omfattning han innehar bisyssla. Uppgift om bisyssla må avkrävas tjänsteman endast om arbetsgivaren finner anledning därtill med hänsyn till tjänstemannens sätt att utöva tjänsten.

Arbetsgivaren äger ålägga tjänsteman att helt eller delvis upphöra med bisyssla som enligt arbetsgivarens bedömande inverkar hindrande på tjänstutövningen.

Något mål om tillämpning av bestämmelserna har inte bragts under arbetsdomstolens prövning.

8 § AST gäller enligt sin lydelse förutsättningarna för arbetsgivarens åtgärder mot tjänsteman i anledning av bisyssla. För att arbetsgivaren skall kunna rikta en förfrågan till tjänsteman om hans bisyssleinnehav förutsätts att arbetsgivaren bedömer tjänstemannens prestationer i kvalitativt eller kvantitativt hänseende mindre tillfredsställande.

Departementschefen uttalade i prop. 1965: 60 s. 169 följande.

Det kan uppenbarligen ej tillåtas att en statstjänsteman vid sidan av sin tjänst driver förvärvsarbete eller innehar privata uppdrag av sådan omfattning att det inverkar menligt på hans möjligheter att sköta tjänsten. Missköter tjänstemannen sin tjänst, kan naturligtvis fråga uppkomma om ansvar för fel eller försummelse i tjänsten, oavsett om misskötseln beror av att han i alltför stor omfattning ägnat sig åt bisysslor.

Om tjänstemannen är förordnad tills vidare kan hans underhaltiga prestationer leda till att han entledigas på grund av bristande lämplighet (30 § andra stycket StjL och 36 § andra stycket KtjSt). Inte sällan har arbetsgivaren i praktiken frihet att välja om han skall gå fram den ena eller andra vägen. I båda fallen kan reaktionen mot tjänstemannen bringas under domstolsprövning och arbetsgivaren få styrka att misskötsel förekommit. »En befattning kan vanligen utövas på flera sätt, bättre och sämre, utan att tjänstefel i något fall föreligger» (Beckman m. fl. »Kommentar till brottsbalken II», 1965, s. 368). Motsvarande gäller beträffande förutsättningarna för tvångsentledigande av tjänsteman. Möjligheterna att tillämpa 8 § AST har således betydelse framför allt i de fall där arbetsgivaren finner tjänstemans prestationer mindre tillfredsställande men likväl inte vara på den låga nivå som kan grunda ansvar för tjänstefel eller utgöra objektivt godtagbart skäl för entledigande. Något uttryckligt hinder att kombinera så-

dana åtgärder med förfrågan eller förbud enligt 8 § AST föreligger dock i och för sig inte.

Genom att arbetsgivaren tillagts befogenhet att fråga tjänstemannen om hans bisyssleinnehav kan arbetsgivaren skaffa sig en uppfattning om tjänstemannens sätt att utöva tjänsten står i samband med bisyssleinnehav eller inte. Klarläggs det att tjänstemannen har bisyssla och bedömer arbetsgivaren att denna inverkar hindrande på tjänstemannens utövning av tjänsten kan han enligt andra stycket ålägga tjänstemannen att helt eller delvis upphöra med bisysslan. De i 8 § AST angivna förutsättningarna för anfordran och åläggande tyder på att möjligheterna att meddela ålägganden avsetts böra vara något mer begränsade än möjligheterna att rikta förfrågan. Arbetsgivaren behöver emellertid inte, enligt ordalagen, för att meddela ett åläggande kunna styrka att något samband föreligger mellan bisysslan och nivån på prestationerna.

I det föregående har återgetts departementschefsuttalande enligt vilket ansvar för tjänstefel skulle kunna ifrågakomma om tjänsteman inte efterkommer en i behörig ordning meddelad tillsägelse att upphöra med bisyssla som han innehar i strid mot utfästelse enligt avtal. Enligt detta synsätt gör sig tjänstemannen skyldig till brott mot sin lydnadsplikt om han underlåter efterkomma tillsägelsen. Också en vägran att åtlyda en tillsägelse att besvara förfrågan enligt 8 § första stycket AST skulle i analogi härmed vara straffsanktionerad. Även om enligt ordalagen i 8 § AST arbetsgivarens bedömande är utslagsgivande för om en förfrågan skall göras eller ett åläggande ges, innebär detta i praktiken inte att arbetsgivaren kan handla helt godtyckligt. Det följer såväl av kollektivavtalsrättsliga som av förvaltningsrättsliga grundsatser. Tilläggas kan att om man utgår från att arbetsgivaren har en fri prövningsrätt i frågan om inverkan på tjänstutövningen torde tjänstemannen, även om han är organiserad, kunna förvaltningsbesvärsvägen få prövat det befogade i en förfrågan eller ett åläggande.

Gränsdragningen mellan bisysslor som avses i 8 § AST och bisysslor som ligger utanför dessa bestämmelser, t. ex. därför att de hör hemma på området för avtalsförbud, kan vålla svårigheter. Huruvida viss bisyssla är av det ena eller andra slaget kan komma att av domstolar bedömas på olika sätt i mål om överträdelse av kollektivavtalsbestämmelse eller av bestämmelse om ansvar för tjänstefel.

Enligt kungörelsen den 6 juni 1968 (nr 265) om utövande av arbetsgivarens befogenhet i vissa fall enligt allmänt avlöningsavtal för statliga och vissa andra tjänstemän (AST) utövas befogenheter enligt 8 § AST av Kungl. Maj:t eller av myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer särskilt såvitt avser i bilaga 2 till ATF under punkterna a, b, e och f angivna tjänster samt tjänst för generaldirektör vid statens avtalsverk och tjänst för byråchef vid statens förlikningsmannaexpedition.

I avtalsverkets föreskrifter 31.5.1968 i anslutning till 6 § 9 mom. AST anges närmare på vilka myndigheter det ankommer att utöva befogenheter enligt 8 § AST.

4.3 *Specialregler om bisysslor*

4.3.1 Specialregler meddelade i offentligrättslig ordning

Inledning

I skrivelsen 3.7.1963 till Kungl. Maj:t om översyn av bestämmelserna rörande rätt för statstjänstemän att ha bisysslor har JO, som nämnts, redogjort för vissa specialregler om bisysslor (ämbetsberättelsen år 1964 s. 490–500). Den i direktiven för utredningen nämnda översynen av stadgor och instruktioner innebar bl. a. att förekommande specialregler i stor utsträckning gjordes enhetligare än tidigare. Det oaktat finns alltjämt åtskilliga regler av skiftande innehåll. Utredningen har vid en genomgång av författningar och beslut avseende statliga och kommunala myndigheter och allmänna inrättningar med tjänstemän, som omfattas av utredningen, funnit omkring 60 olika specialregler meddelade i skilda sammanhang för

olika tjänstemannagrupper (förteckning över regler upprättad i stencil 7.3.1968). Det exakta antalet regler är svårt att ange med hänsyn bl. a. till att skillnaderna mellan flera av reglerna är mycket små.

Det är vanskligt att närmare bedöma hur många tjänstemän som träffas av specialregler. Emellertid är det tydligt att flertalet offentliga tjänstemän och flertalet myndigheter berörs av specialregler. Å andra sidan är antalet tjänstemän, som inte träffas av specialregler, rätt betydande. Vid myndigheter under justitiedepartementet förekommer ungefär en fjärdedel av alla påträffade specialregler.

I det följande lämnas i anslutning till JO:s redogörelse en översikt över vissa specialregler. Översikten har exemplifierande karaktär. Syftet med den är att i viss utsträckning åskådliggöra uttalandena i direktiven om brister i fråga om enhetligheten och om sakligt omotiverade skillnader mellan olika personalgruppers möjligheter att ha bisysslor. Det bör emellertid påpekas att skillnader härvidlag långt ifrån enbart sammanhänger med om offentligrättsliga specialregler getts eller inte.

Vissa vanliga specialregler

Den vanligaste specialregeln lyder sålunda.

> Tjänsteman vid (myndigheten) må icke utan tillstånd i varje särskilt fall åtaga sig uppdrag av kommun eller enskild i ärende som handlägges eller kan komma att handläggas av (myndigheten). Tillstånd meddelas av Kungl. Maj:t i fråga om tjänst som tillsättes av Kungl. Maj:t och av (myndigheten) i fråga om annan tjänst. Är fråga om uppdrag av kortvarig natur, äger (myndigheten) meddela tillstånd även om tjänsten tillsättes av Kungl. Maj:t.

Denna regel förekommer, med en del smärre variationer, i mer än 50 myndighetsinstruktioner, såsom t. ex. i instruktionerna för försvarets sjukvårdsstyrelse, riksförsäkringsverket, statistiska centralbyrån, tullverket, Sveriges geologiska undersökning, statens vattenfallsverk och kommerskollegium.

I över 30 myndighetsinstruktioner förekommer nyssnämnda regel kombinerad med ett förbud att utan tillstånd för egen eller annans räkning driva eller ha del i eller vara anställd hos företag vars verksamhet faller inom myndighetens arbetsområde. Denna kombination förekommer i instruktionerna för bl. a. fortifikationsförvaltningen, arbetarskyddsstyrelsen, statens institut för folkhälsan, postverket, televerket, statens järnvägar, luftfartsverket och statens pris- och kartellnämnd.

Tjänsteman som träffas av förbudet att driva företag inom myndighetens arbetsområde får tydligen inte bekläda sådana funktioner att han kan utöva ett bestämmande inflytande över företaget och dess verksamhet. Sådana funktioner kan, men behöver inte, vara grundade på en anställning i eller uppdrag åt det aktuella företaget. Genom förbudet att ha del i företag av ifrågavarande beskaffenhet träffas ett rent delägarskap, som alltså är belagt med tillståndstvång obeberoende av om tjänstemannen tager aktiv del i företagets verksamhet eller inte. Det uttryckliga förbudet att även för annans räkning på angivet sätt engagera sig i företaget medför att uppdrag att vara t. ex. konkursförvaltare eller förmyndare kan komma in under regeln.

Beträffande räckvidden av här åsyftade regler kan vidare nämnas. De förekommer bl. a. i verksinstruktioner och medför då hinder för tjänsteman hos verket att åtaga sig t. ex. uppdrag av enskild i ärende som kan komma att handläggas vid någon av verkets myndigheter. När regeln finns i instruktion för besvärsmyndighet leder den till att en tjänsteman där kan behöva tillstånd för att åtaga sig uppdrag i ärende som kan komma att handläggas av beslutsmyndigheten. Sålunda gäller för socialstyrelsens tjänstemän den här ovan citerade regeln (52 § instruktionen den 20 oktober 1967 (nr 606) för socialstyrelsen). Styrelsen är besvärsmyndighet beträffande beslut av bl. a. rättsläkarstation (19 § instruktionen den 3 december 1965 (nr 783) för statens rättsläkarstationer). Tjänsteman hos styrelsen kan alltså behöva tillstånd för att mottaga uppdrag av kommun eller enskild i ärende som kan komma att handläggas vid station.

Det förekommer också att tjänstemän hos besvärsmyndighet uttryckligen åläggs att inhämta tillstånd för uppdrag i ärende vid beslutsmyndighet. Sålunda föreskrivs i 21 § instruktionen den 3 december 1965 (nr 796) för skogsstyrelsen att tjänstemän där inte utan tillstånd får åtaga sig uppdrag av kommun eller enskild i ärende som kan komma att handläggas av styrelsen eller skogsvårdsstyrelse. Tjänstemän hos skogsvårdsstyrelse måste enligt 29 § reglementet den 3 juni 1960 (nr 322) för skogsvårdsstyrelserna ha tillstånd bl. a. för att åtaga sig förrättning eller uppdrag som tillhör skogsvårdsstyrelses verksamhet.

Ibland anges uttryckligen som tillståndskrävande ärenden som kan komma att handläggas vid myndighet överordnad den vid vilken tjänstemannen är anställd. Tjänsteman vid allmän försäkringskassa får enligt 13 § kungörelsen med vissa bestämmelser om tjänstemän hos allmän försäkringskassa inte utan tillstånd åtaga sig uppdrag i ärende som handläggs eller kan komma att handläggas av kassa, riksförsäkringsverket eller försäkringsdomstolen. Det kan tilläggas att i 22 § instruktionen den 3 december 1965 (nr 777) för riksförsäkringsverket förekommer den inledningsvis citerade regeln. Av verkets uppgifter torde följa att tjänstemännen där har rätt begränsade möjligheter att utan verkets tillstånd åtaga sig uppdrag i ärende, som kan komma att handläggas av kassa. Verket är f. ö. beslutsmyndighet i ärenden om den obligatoriska yrkesskadeförsäkringen. För såväl försäkringsrådets som försäkringsdomstolens tjänstemän saknas specialbestämmelser om bisysslor.

Ytterligare kan nämnas att tjänsteman inom länsarkitektsorganisationen enligt 14 § instruktionen den 3 december 1965 (nr 701) för denna inte utan tillstånd får ha vissa bisysslor, bl. a. vissa uppdrag av kommun eller enskild i ärende som handläggs eller som kan komma att handläggas av länsarkitekt. Bestämmelsen hindrar alltså inte generellt tjänsteman vid länsarkitektsorganisationen att utan att begära tillstånd åtaga sig uppdrag i ärende vid planverket, som är chefsmyndighet för denna organisation. Hämed kan sammanställas att enligt 36 § instruktionen den 3 december 1965 (nr 669) för bostadsstyrelsen och länsbostadsnämnderna tjänsteman hos styrelsen eller nämnd inte utan tillstånd får åtaga sig bl. a. uppdrag av kommun eller enskild i ärende som handläggs eller kan komma att handläggas av styrelsen eller nämnd.

Här kan också nämnas förbuden för tjänstemän vid statens skeppsprovningsanstalt att utan tillstånd åtaga sig sådant uppdrag av kommun eller enskild som faller inom anstaltens verksamhetsområde (21 § instruktionen den 3 december 1965 (nr 651) för statens skeppsprovningsanstalt) och vid delegationen för atomenergifrågor att i något fall utan tillstånd åtaga sig enskilt uppdrag som faller inom delegationens verksamhetsområde (16 § instruktionen den 15 september 1961 (nr 490) för delegationen för atomenergifrågor).

I några bestämmelser har på ett mera konkret sätt än genom en hänvisning till myndighetens verksamhets- eller arbetsområde angetts näringsgrenar eller yrken i vilka tjänstemannen i olika avseenden inte får vara verksam. Så t. ex. stadgas i 27 § mönstringsförordningen den 14 april 1961 (nr 87) att sjömanshusombudsman inte utan tillstånd för egen eller annans räkning får driva eller ha del i eller anställning vid företag, som omfattar rederiverksamhet, eller för sådant företag åtaga sig uppdrag mot ersättning eller vara anställd på fartyg. Enligt 13 § instruktionen den 3 december 1965 (nr 677) för statens brandinspektion får tjänsteman hos inspektionen inte driva handel med brand- eller livräddningsredskap, vara kommissionär eller agent för annan som driver sådan handel eller för försäkringsinrättning i vad denna meddelar försäkringar som har samband med brand eller vara delägare i handelsbolag eller styrelseledamot i aktiebolag eller förening som har till huvudsaklig uppgift att driva handel med brand- eller livräddningsredskap. Härjämte gäller den inledningsvis citerade regeln. Dessa bestämmelser betager således inte tjänsteman vid inspektionen helt möj-

ligheterna att engagera sig i sådana företag vars verksamhet på annat sätt än nu angetts har nära samband med inspektionens arbetsområde. Enligt 9 § instruktionen den 3 december 1965 (nr 685) för länsbrandinspektörerna får de inte för egen eller annans räkning driva eller ha del i eller vara anställda hos företag, som driver handel med brand- eller livräddningsredskap, eller vara kommissionärer eller agenter för försäkringsinrättningar i fråga om försäkringar som har samband med brand. För uppdrag av kommun eller enskild i ärende som rör brandförsvaret och handläggs eller kan komma att handläggas av länsstyrelsen fordras länsstyrelsens tillstånd. Tjänsteman vid statens fartygsinspektion och tjänsteman i lönegrad A 11 eller högre vid sjöfartsstyrelsens fartygsbyrå samt chefen för denna byrå måste ha tillstånd för att för egen eller annans räkning driva, ha del i eller vara anställd hos företag, som driver rederi-, skeppsbyggeri- eller sjöförsäkringsverksamhet eller försäljning av skeppsförnödenheter eller utrustningsdetaljer eller mot ersättning åtaga sig uppdrag för sådant företag. Han får inte heller utan tillstånd vara skeppsklarerare eller anställd på fartyg (42 § andra stycket instruktionen den 3 december 1965 (nr 689) för sjöfartsverket). Dessutom gäller för dessa tjänstemän den inledningsvis återgivna regeln. Ytterligare föreskrivs i denna instruktion att förste sjöfiskalen och sjötekniske konsulenten inte får mottaga uppdrag att biträda enskild sakägare vid sjöförklaring m. m. De får inte heller tjänstgöra som särskilda ledamöter i domstol vid handläggning av sjöförklaringsärende eller dispaschmål.

Uppdrag som lämnas av statlig myndighet nämns vanligen inte i specialregler; se härom JO:s ämbetsberättelse år 1969 s. 397.

Vanligen stadgas i specialregel att Kungl. Maj:t eller myndighet kan ge tillstånd till innehav av bisyssla i enlighet med vad som framgår av den förut (s. 45) citerade regeln. Att det i vissa typfall inte skall ges tillstånd har kommit till uttryck genom att förbud gjorts ovillkorliga, såsom t. ex. vissa av de förut nämnda för tjänstemännen hos brandinspektionen och för länsbrandinspektörerna liksom också flera av förbuden inom domstols-, polis- och åklagarväsendet. Vidare gäller vissa ovillkorliga förbud bl. a. för bankinspektionens tjänstemän.

Som regel får den myndighet som tillsätter tjänsten ge tillstånd. Ibland skall samråd ske mellan olika myndigheter i tillståndsfrågan. Enligt 27 § mönstringsförordningen skall tillstånd för sjömanshusombudsman att ha vissa bisysslor meddelas av arbetsmarknadsstyrelsen i samråd med sjöfartsstyrelsen.

Specialregler om bisysslor förekommer också inom riksdagens tjänstemannaområde. Så t. ex. stadgas i 9 § reglementet den 15 december 1966 för riksbankens styrelse och förvaltning (RFS 1967: 16) att bl. a. tjänsteman i riksbanken inte får som kommissionär taga befattning med växeldiskontering eller med anskaffande av lån eller annan kredit i riksbanken.

Specialregler för domstols-, åklagar- och polisväsendet

JO har i skrivelsen 3.7.1963 redogjort för de mera betydelsefulla reglerna på nyssnämnda områden. För domstolsväsendets del har JO behandlat de, som förut nämnts, för vissa domare alltjämt gällande förbuden i 7 § Saar, bestämmelserna i 12 kap. 3 och 12 §§ RB om förbud för lagfarna domare och rättsbildade tjänstemän vid allmän domstol, allmänna åklagare och utmätningsmän att vara ombud eller rättegångsbiträde, förbuden i 42 och 44 §§ konkurslagen den 13 maj 1921 för vissa tjänstemän vid allmän underrätt att vara konkursförvaltare eller rättens ombudsman och förbuden i 24 a § domsagostadgan den 11 juni 1943 (nr 290) m. fl. författningar om organisationen vid domstolarna för bl. a. lagfarna tjänstemän där att idka advokatverksamhet eller driva annan förvärvsverksamhet som är av den omfattning, att den kan antagas inverka menligt på utövandet av hans tjänst, m. m. Vissa av de av JO omnämnda reglerna har på senare år omarbetats. Till komplettering av JO:s framställning kan nämnas.

Vissa lagbestämmelser angår tjänstemäns

rätt att ha bisysslor. I 4 kap. 6 § första stycket RB stadgas förbud för bl. a. lagfaren domare, befattningshavare vid domstol, åklagare och polisman att vara nämndeman; enligt 11 kap. 2 § vattenlagen den 28 juni 1918 (nr 523) skall för valbarhet till vattenrättsnämndeman vad om nämndeman vid häradsrätt är stadgat äga motsvarande tillämpning och enligt 21 kap. 2 § lagen den 18 juni 1926 (nr 326) om delning av jord å landet skall ägodelningsnämndeman vara valbar till nämndemansbefattning vid häradsrätt i domsagan. Lagfaren domare, rättsbildad befattningshavare vid allmän domstol, allmän åklagare eller utmätningsman får enligt 21 kap. 3 § RB inte vara försvarare med mindre Kungl. Maj:t för visst mål ger tillstånd därtill. Enligt 19 kap. 8 § föräldrabalken den 10 juni 1949 får domaren inte vara överförmyndare i domsagan och inte heller får ledamot av rådhusrätt, som arbetar på endast en avdelning, vara överförmyndare i staden. Förbud motsvarande dem i 42 och 44 §§ konkurslagen gäller enligt 4 § fjärde stycket och 7 § sjätte stycket lagen den 13 maj 1921 (nr 227) om ackordsförhandling utan konkurs beträffande uppdragen att vara god man eller rättens ombudsman i sådan förhandling.

Enligt 34 § RF får justitieråd eller regeringsråd inte tillika annat ämbete inneha eller utöva. Enligt 36 § 6 mom. riksdagsordningen får bl. a. justitieråd eller regeringsråd inte deltaga i riksdagsutskott.

Enligt 56 § åklagarinstruktionen den 29 oktober 1964 (nr 739) får åklagare inte åtaga sig uppdrag att själv eller genom annan förrätta auktion eller att vara rättens ombudsman eller förvaltare i konkurs. Han får inte heller bedriva advokatverksamhet eller likartad verksamhet eller inkasseringsrörelse. Tjänsteman som tillhör kameral personal eller annan kanslipersonal får inte utan riksåklagarens medgivande åtaga sig uppdrag som rättegångsbiträde eller rättegångsombud. Någon uttrycklig föreskrift om sådana uppdrag som senast nämnts har inte meddelats för motsvarande icke lagfaren personal vid domstolar eller inom polisväsendet.

I 79 § polisinstruktionen den 3 december 1965 (nr 686) stadgas förbud för polisman att driva advokatverksamhet eller likartad verksamhet eller idka sådan förvärvsverksamhet eller åtaga sig sådant uppdrag som inte kan förenas med hans ställning som polisman. Bestämmelsen gäller inte förtroendeuppdrag i facklig, politisk eller ideell organisation. Ytterligare stadgas i 79 § instruktionen om vissa tillståndskrävande bisysslor. Tillstånd behövs dels om polisman vill åtaga sig uppdrag att fullgöra polisverksamhet utom tjänsten, dels om ordinarie eller extra ordinarie polisman vill åtaga sig uppdrag att själv eller genom annan förrätta auktion eller att vara rättens ombudsman eller förvaltare i konkurs.

Ytterligare kan nämnas förbuden i 16 § polisinstruktionen för polisman att genom skuldsättning eller på annat sätt göra sig beroende av den vars verksamhet han har att övervaka eller att mottaga lån eller annan förmån, varigenom han kan bli beroende av underlydande. Dessa bestämmelser gäller enligt 17 § instruktionen även annan tjänsteman inom polisväsendet än polisman.

I detta sammanhang kan nämnas att uttryckligt förbud mot drivande av advokatverksamhet eller likartad verksamhet gäller för fögderidirektörer och vissa andra högre tjänstemän vid lokal skattemyndighet enligt 26 § instruktionen den 21 oktober 1966 (nr 557) för lokal skattemyndighet, och för kronodirektörer och andra högre tjänstemän vid kronofogdemyndighet enligt 34 § kronofogdeinstruktionen den 3 december 1965 (nr 687). För dessa tjänstemän gäller enligt angivna författningsrum också förbud att förrätta auktion, beträffande tjänstemän vid lokal skattemyndighet begränsat till fögderiet. Åsyftade tjänstemän vid lokal skattemyndighet får inte utan tillstånd av länsstyrelsen vara förvaltare i konkurs inom fögderiet och tjänstemännen vid kronofogdemyndighet måste ha sådant tillstånd för uppdrag som rättens ombudsman eller förvaltare i konkurs. Tillika gäller för sistnämnda tjänstemän förbud att köpa egendom som utbjuds till försäljning av kronofogdemyndigheten i det distrikt vid vilket de är an-

ställda eller av annan kronofogdemyndighet eller överexekutor om de tagit befattning med mål i vilket försäljning sker.

En viss motsvarighet till det nyss återgivna förbudet i polisinstruktionen för polisman att skuldsätta sig förekommer i 22 § andra stycket instruktionen den 3 december 1965 (nr 708) för bankinspektionen. Det stadgas att vissa tjänstemän hos inspektionen inte får utan tillstånd taga upp kredit hos person eller inrättning som är föremål för inspektionens tillsyn.

Landsstaten

Också på detta område gäller specialregler väsentligen i överensstämmelse med JO:s redogörelse. Förbudet i 7 § Saar för landshövdingar att med tjänst som landshövding förena tjänstebefattning och vissa uppdrag och det med stöd av 7 § 3 mom. Saar meddelade förbudet för landshövdingar och andra högre tjänstemän vid länsstyrelse att utan tillstånd vara styrelseledamot i vissa stiftelser har överförts till kungl. brev 30.12.1965, utfärdat med stöd av 13 § StjL.

För vissa högre landsstatstjänstemän gäller enligt 7 § andra stycket kommunallagen förbud att utses till fullmäktige. På grund av hänvisningar gäller förbudet även ledamotskap av kommunens styrelse (32 § kommunallagen), av fakultativ nämnd (45 § kommunallagen) och av flertalet specialreglerade nämnder, så t. ex. 8 § barnavårdslagen den 29 april 1960 (nr 97). Motsvarande regler gäller för beklädandet av landstingskommunala och kyrkokommunala förtroendeuppdrag.

Enligt 40 § 1 mom. rusdrycksförsäljningsförordningen den 26 maj 1954 (nr 521) får utskänkning inte bedrivas av bl. a. den som till följd av sin befattning kan komma att deltaga i beslut angående tillverkning eller försäljning av rusdrycker eller att utöva tillsyn däröver. Sådan tjänsteman får endast med Kungl. Maj:ts medgivande vara styrelseledamot i företag med huvudsakligt syfte att driva utskänkning.

De av JO omnämnda specialbestämmelserna i länsstyrelseinstruktionen den 30 maj 1958 (nr 333) har sedermera undergått vissa smärre ändringar.

Enligt 8 § kungörelsen den 12 maj 1967 (nr 148) med vissa bestämmelser om överexekutors verksamhet får den som förrättar auktion eller säljer egendom i annan ordning eller fattar beslut som rör försäljningen inte själv köpa egendomen.

Bankinspektionen

Tjänstemännen vid bankinspektionen berörs av åtskilliga, varandra delvis övergripande specialregler. I 22 § instruktionen för inspektionen finns den förut (s. 45) citerade regeln, kompletterad med dels förbud att driva, ha del i eller vara anställd hos företag med verksamhet inom inspektionens arbetsområde, dels med det nyss berörda förbudet för vissa tjänstemän att upptaga krediter. I 160 § lagen den 31 mars 1955 (nr 183) om bankrörelse stadgas ovillkorligt förbud för ledamot av eller tjänsteman hos inspektionen att vara ledamot av styrelsen för eller anställd hos bankaktiebolag eller att vara aktieägare i sådant bolag. Motsvarande gäller enligt 5 § lagen den 26 april 1963 (nr 76) om kreditaktiebolag beträffande sådana bisysslor hos och aktieägarskap i sådant bolag. I 48 § kungörelsen den 3 juni 1955 (nr 422) om sparbanker stadgas att ledamot av eller tjänsteman hos inspektionen inte får vara ledamot av styrelsen för eller anställd hos sparbank och enligt 81 § lagen den 25 maj 1956 (nr 216) om jordbrukskasserörelsen får ledamot eller tjänsteman inte ha sådan bisyssla hos kreditkassa eller riksorganisationen; beträffande sistnämnda inrättningar gäller också förbud att vara revisor. I 39 § lagen den 16 maj 1919 (nr 240) om fondkommissionsrörelse och fondbörsverksamhet stadgas ovillkorligt förbud för den som hos tillsynsmyndigheten har att granska fondkommissionärers eller fondbörsers verksamhet eller eljest deltaga i handläggningen av ärenden som rör tillämpningen av denna lag att vara fondkommissionär, anställd hos fondkommissionär, deltaga i styrelsen av bolag, som driver fondkommissionsrörelse eller ha del i sådant bolag –

4—914019

med undantag av bankaktiebolag. Sådan tjänsteman får inte heller deltaga i styrelsen av eller vara anställd vid fondbörs.

Vissa inrättningar inom vårdområdet

Tjänstemän vid fångvårdsanstalter får enligt 26 § instruktionen den 3 december 1965 (nr 632) för kriminalvårdsorganisationen inte vara leverantörer till anstalt och inte heller inlåta sig i handel eller byte med intagen. De får inte heller av intagen mottaga annan gåva än sådan som saknar egentligt ekonomiskt värde eller betinga sig eller mottaga vederlag i någon form. Intagen får inte användas för arbete åt tjänsteman. I sak härmed väsentligen överensstämmande bestämmelser har getts för tjänstemän vid ungdomsvårdsskolor i 19 § stadgan den 9 december 1960 (nr 728) för ungdomsvårdsskolorna, vid erkända vårdanstalter för alkoholmissbrukare i 14 och 38 §§ stadgan den 23 november 1956 (nr 551) för allmänna vårdanstalter för alkoholmissbrukare och vid inrättningar för psykiskt utvecklingsstörda i 108 § stadgan angående omsorger om psykiskt utvecklingsstörda. Förbuden i de tre sistnämnda författningarna att vara leverantör avser dock endast vederbörande skola, anstalt eller inrättning.

Det kan påpekas att här återgivna förbud att vara leverantör till anstalt, skola eller inrättning går något längre än regeln i 92 § kungörelsen den 6 juni 1952 (nr 496) om upphandling och arbete för statens behov m. m. Enligt denna regel får den som på grund av anställning i statens tjänst har att taga befattning med upphandling eller arbete för statens behov, varken för egen eller annans räkning tillhandahålla myndighet gods eller utföra arbete av angivet slag. Det ankommer på myndigheten att i varje särskilt fall avgöra om detta skall gälla även beträffande annan i statens tjänst anställd. Statsanställd får inte heller utan tillstånd uppdraga åt medlem av sin familj eller sitt hushåll att leverera gods till eller utföra arbete för förråd eller annan sådan anstalt varöver han utövar tillsyn. Den som leder auktionsförrättning eller tjänstgör som utropare får inte själv eller genom ombud vid auktion enligt upphandlingskungörelsen göra inrop för egen eller annans räkning.

Undervisningsområdet

I 8 kap. 15 § skolstadgan föreskrivs att lärare vid grundskolan inte utan rektors tillstånd mot ersättning får meddela enskild undervisning åt elev som han i skolan har att i samma ämne undervisa och tilldela betyg. På grund av hänvisningar gäller denna bestämmelse för lärarpersonal inom stora delar av skolväsendet i övrigt.

Rektor eller studierektor vid grundskolan får enligt 9 kap. 10 § skolstadgan endast tillfälligtvis och i den mån det är oundgängligen nödvändigt åtaga sig undervisning vid sådan skola som ingår i rektors arbetsområde utöver den undervisning som åligger honom enligt beslut om hans undervisningsskyldighet. Även denna bestämmelse gäller på grund av hänvisningar för rektorer och studierektorer inom stora delar av undervisningsområdet.

Vissa andra specialregler

Föreskrifter om att tillståndsprövning skall ske med beaktande av bl. a. kvantitativt präglade hänsyn eller därom att bisysslas tillåtlighet i viss mån är beroende av dess omfattning kvarstår i några få fall. Sålunda föreskrivs i reglementet för Tornedalens rättshjälpsanstalt (kungl. brev 10.7.1958 och 30.12.1965) bl.a. att jurist vid anstalten inte utan tillstånd av dess styrelse får ha vissa uppdrag, i huvudsak sådana som angavs i 7 § 1 mom. Saar. Tillstånd får beviljas endast om uppdraget prövas inte inverka hinderligt för utövande av tjänsten och inte kunna påverka tjänstemannens handläggning av ärenden i tjänsten.

Enligt 66 § 1 mom. övningslärarstadgan måste tillståndsprövning ske om ordinarie, extra ordinarie eller extra övningslärare vill åtaga sig befattning eller uppdrag enligt uppräkningen i 7 § 1 mom. Saar. Tillstånd får beviljas endast om befattningen eller uppdraget prövas inte inverka hinderligt för

utövande av lärartjänsten.

Förbud mot innehav av vissa bisysslor på grund av deras omfattning gäller enligt 24 a § domsagostadgan. Lagfaren tjänsteman i domsaga får enligt denna bestämmelse inte idka advokatverksamhet eller driva annan förvärvsverksamhet som är av den omfattning att den kan inverka menligt på utövandet av hans tjänst (motsvarande 22 § rådhusrättstadgan den 4 december 1964 (nr 857), 52 § arbetsordningen för rikets hovrätter den 19 december 1947 (nr 960), 39 § arbetsordningen för nedre justitierevisionen den 26 juni 1948 (nr 494), 12 § stadgan den 3 juni 1960 (nr 306) för vattendomstolarna samt 64 § stadgan den 1 december 1959 (nr 545) för kammarrätten).

4.3.2 Specialregler om bisysslor i vissa statliga kollektivavtal

Bestämmelserna i 8 § AST eller med dessa likalydande regler tillämpas för åtskilliga grupper av tjänstemän utanför detta kollektivavtal. Mellan riksförsäkringsverket och tjänstemannaorganisationer har 5.10.1966 träffats ett avlöningsavtal för vissa tjänstemän hos allmänna försäkringskassor, benämnt AFT, och 8 § AFT har samma lydelse som 8 § AST. Så är också fallet med 9 § avlöningsavtalet 22.6.1966 mellan Försäkringskassornas förhandlingsorganisation och Försäkringsfunktionärernas förbund för tjänstemän vid allmänna försäkringskassor. Också i en del andra fall när statlig myndighet på grund av delegation från avtalsverket slutit kollektivavtal beträffande vissa grupper av arbetstagare har bestämmelser likalydande med 8 § AST införts. Så har skett i statens vägverks kollektivavtal 30.12.1966 med TCO-S för arbetsledare och vissa andra tjänstemän vid vägverket och i sjöfartsstyrelsens kollektivavtal 3.3.1967 med Statstjänstemannaförbundet om arbetsledare m. fl. inom sjöfartsverket. Arbetsmarknadsstyrelsens kollektivavtal 13.1.1967 med TCO-S för tjänstemän vid styrelsens byggnadsverksamhet m. m., maskinverkstad och förråd innehåller i 2 § en hänvisning till 8 § AST, liksom också styrelsens kollektivavtal 6.2. 1967 med Statstjänstemannaförbundet för assistenter vid styrelsens beredskapsarbetsplatser för specialanvisad arbetskraft och statens vattenfallsverks avtal 10.2.1967 med TCO-S m. fl. tjänstemannaorganisationer för byggnadstjänstemän. I det av mentalsjukvårdens löneförhandlingsdelegation med personalorganisationer 15.12.1966 träffade kollektivavtalet sägs bl. a. att AST i tillämpliga delar skall gälla för tjänstemän som avses med avtalet.

I vissa kollektivavtal saknas uttryckliga bisyssleregler eller hänvisningar till 8 § AST, såsom i telestyrelsens kollektivavtal 21.12. 1967 med Svenska teleförbundet för telegrambärare och budbärare vid televerket och statens järnvägars kollektivavtal 26.6 1967 med Svenska järnvägsmannaförbundet om avlöningsförmåner för vissa arvodister.

Nämnas kan att TFU, som innehåller bestämmelser om bl. a. arvodestjänster inom undervisningsområdet, saknar särskilda bestämmelser om rätten för de med avtalet avsedda tjänstemännen att ha bisysslor. I bilaga 1 till ARV förekommer bl. a. en reglering av arvodet för vissa särskilt angivna arvodestjänster. Anställningsvillkor i övrigt för i denna bilaga uppräknade tjänster har i viss utsträckning fastställts av Kungl. Maj:t eller av myndighet och vissa av dessa bestämmelser härrör från tiden före tjänstemannarättsreformen. Beträffande de i bilaga 2 till ARV angivna arvodestjänsterna vid försvaret, avsedda för pensionerade officerare och underofficerare, förekommer i bilagan inte annan reglering av allmänna anställningsvillkor än att beträffande vissa tjänster bestämmelser ges om uppsägningstid.

Särskilda bestämmelser om bisysslor finns i det av läkarförhandlingsdelegationen 16.10.1968 med Sveriges läkarförbund träffade kollektivavtalet om allmänna villkor för sjukhusläkare m. fl. Avtalet gäller vissa statliga läkare vid bl. a. fångvårdsanstalter, rättspsykiatriska stationer, ungdomsvårdsskolor, statliga vårdanstalter för alkoholmissbrukare samt universitet och högskolor. Enligt avtalet skall bestämmelserna i AST äga motsvarande tillämpning med de tillägg och av-

vikelser som särskilt överenskommits. 8 § AST har i läkaravtalet ersatts med följande bestämmelser.

Överläkare, föreståndare och biträdande överläkare vid karolinska sjukhuset, akademiska sjukhuset samt vanföreanstalten i Stockholm äger rätt att på sjukhuset utöva enskild verksamhet på villkor som bestämmes av arbetsgivaren. För biträdande överläkare gäller sådan rätt för högst sex timmar i medeltal för vecka.

Tjänsteman som anges i första stycket äger även rätt att utöva enskild verksamhet på privat sjukvårdsinrättning under i medeltal högst tio timmar för vecka förutsatt att verksamheten enligt arbetsgivarens bedömande ej verkar hindrande för tjänstutövningen eller i övrigt träder sjukhusets intressen för nära.

Därutöver må tjänsteman utöva enskild verksamhet eller eljest inneha bisyssla endast om arbetsgivaren medger det. Underläkare får dock ej utöva enskild läkarpraktik.

Enligt protokollsanteckning uttalade statens representanter att man inte syftade till någon ändring under avtalstiden av dittillsvarande praxis när det gällde omfattningen av och möjligheten till privatpraktik för de i bestämmelsen angivna läkarna.

För stora grupper av arvodesanställda tjänstemän gäller inte kollektivavtal. I vilken utsträckning myndigheter vid anställning av arvodister, genom hänvisning i avtalet eller på annat sätt, försäkrar sig om befogenheter enligt 8 § AST eller eljest förbehåller sig rätt att utöva kontroll över tjänstemannens bisysslor kan inte anges. Det förekommer dock att avtal träffas – förutom om arvodes storlek – därom att den arvodesanställde skall åtnjuta (vissa) förmåner av anställningen enligt bestämmelserna i AST. Enbart därigenom tilläggs arbetsgivaren inte befogenheter enligt 8 § AST.

För tjänsteman som anställs enligt s. k. normalkontrakt gäller vanligen enligt kontraktet att han inte utan tillstånd av den myndighet vid vilken han är anställd får inneha annan anställning eller åtaga sig uppdrag mot ersättning. I SIDA:s formulär till anställningskontrakt för fältpersonal finns intagen en allmän föreskrift därom att den anställde inte utan SIDA:s medgivande under anställningstiden får inneha annan anställning eller uppdrag eller utöva självständig yrkesverksamhet.

4.4 *Förening av tjänster*

Bestämmelser om förening av tjänster meddelas enligt 38 § StjL av Kungl. Maj:t. Sådana bestämmelser finns för statstjänstemäns del meddelade i 28 – 31 §§ StjSt. Enligt 28 § StjSt får tjänsteman endast i de fall som anges i de båda nästföljande paragraferna inneha mer än en statligt reglerad tjänst; med sådan tjänst förstås enligt 3 § första stycket StjSt statlig tjänst och sådan tjänst på vilken KtjL är tillämplig och för vilken avlöningsförmånerna fastställs under medverkan av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. De enligt 29 § StjSt tillåtna fallen är sådana där – bortsett från innehav av två halvtidstjänster – samtidigt utövande av förenade tjänster inte ifrågakommer. Samtidigt med ordinarie, extra ordinarie eller extra tjänst – eller under förutsättning som anges i 29 § StjSt flera sådana tjänster eller med arvodestjänst – får tjänsteman inneha en eller flera arvodestjänster om han utan tjänstledighet kan utöva tjänsterna eller beviljas erforderlig tjänstledighet. Bestämmelser motsvarande dem i StjSt finns i 32 – 34 §§ KtjSt.

StjSt:s bestämmelser gäller endast i den mån annat inte föreskrivs av Kungl. Maj:t eller myndighet som Kungl. Maj:t bestämmer. Särbestämmelser har meddelats för vissa tjänstemannagrupper, såsom i t. ex. 3 – 8 §§ kungörelsen den 30 december 1965 (nr 931) med särskilda bestämmelser för vissa tjänstemän inom universitets- och skolväsendet.

4.5 *Vissa regler i övrigt om offentlig tjänstemans rätt att ha bisysslor*

Som nämnts har i 3 § StjL angetts de ämnen som är förbehållna den offentliga arbetsgivarens bestämmanderätt; bestämmelser om bisysslor som avses i 13 § StjL hör dit. Det ligger i sakens natur att, utöver vad som följer av 3 § StjL, den inskränkningen i avtalsfriheten råder att parterna inte äger

sluta avtal om frågor varöver de på grund av tvingande bestämmelser inte kan förfoga. Sådana tvingande bestämmelser kan i viss utsträckning begränsa tjänstemäns rätt att ha bisysslor.

Uppenbarligen kan en tjänsteman inte ägna sig åt en bisyssla om dess utövande innefattar brottsligt förfarande. I första hand kan allmänt brott komma i betraktande. Oavsett om ämbetsansvarig genom brottet åsidosatt sin tjänsteplikt eller inte kan ämbetsstraff ådömas honom, nämligen avsättning om han genom brottet visat sig uppenbarligen inte skickad inneha sin befattning eller suspension om han genom brottet i avsevärd mån skadat det anseende innehavaren av befattningen bör äga (20 kap. 8 § BrB). Bestämmelsen innebär att såväl olämplighetssynpunkten (mindre skicklighet) som ovärdighetssynpunkten (mindre anseende) bör beaktas vid både avsättning och suspension.

Vissa förfaranden är straffbara i princip endast om de begås av ämbetsansvarig. Bestämmelser härom ges i 20 kap. 1–4 §§ BrB. Det är självklart att en tjänsteman inte får ha bisyssla om han därigenom gör sig skyldig till tagande av muta eller brott mot tystnadsplikt. Också bestämmelserna om tjänstefel i 20 kap. 4 § BrB och de därmed i sak överensstämmande reglerna om disciplinstraff i 19 § StjL och 18 § KtjSt kan begränsa möjligheterna att ha bisyssla i något vidare mån än de utgör sanktioner mot överträdelser av ett direkt förbud mot bisysslor.

Tjänstefelsbestämmelserna anger i endast begränsad mån vilka de sanktionerade åliggandena är; i huvudsak sägs vilka källorna är för bestämmandet av dessa. Också andra källor än de i bestämmelsen uttryckligen angivna torde kunna komma att åberopas. Något principiellt hinder möter inte mot att tjänstefelspåföljd utkrävs för tjänstemans uppträdande utom tjänsten. I anslutning till förslaget i 19 § StjL uttalade departementschefen (prop. 1965: 60 s. 181) bl. a.

> Det bör understrykas, att den i statstjänstemannalagen sålunda straffsanktionerade tjänsteplikten avser, förutom åligganden enligt författning eller särskild föreskrift, även skyldighet att avhålla sig från sådana i mera allmän bemärkelse klandervärda beteenden som exempelvis att lämna medvetet oriktiga uppgifter i tjänsteutövningen eller att uppträda ohyfsat på arbetsplatsen. Även ett olämpligt uppträdande utom tjänsten kan ifrågakomma att bestraffas i disciplinär ordning. Av betydelse härvidlag är vilka krav i fråga om allmän livsföring som bör ställas på tjänstemän inom skilda verksamhetsområden och i olika tjänsteställning. Tydligt är att det medför särskilda förpliktelser för tjänstemännen, om instruktionen för verket eller annan författning uttryckligen ålägger dem att utom tjänsten generellt eller vid visst tillfälle såsom t. ex. vid bärande av uniform uppträda så att de icke skadar tjänstens anseende. Såsom framhållits i ett par remissvar torde emellertid även utan dylika föreskrifter kunna ifrågakomma att disciplinärt bestraffa klandervärt uppförande utom tjänsten.

Uttalandena föranledde ej erinran från riksdagen.

Rättsfallet Nytt Juridiskt Arkiv 1960 s. 186 gällde en domare, som av JO åtalades för det han dels biträtt en praktiserande jurist i dennes advokatverksamhet genom konsultationer och uppsättande av rättegångsskrifter, för vilket arbete domaren fick viss ersättning, dels biträtt två enskilda parter med författandet av ett betydande antal skrifter i rättegångar eller rättstvister. För domaren gällde det i arbetsordningen för rikets hovrätter meddelade förbudet att idka advokatverksamhet eller driva annan förvärvsverksamhet, som är av den omfattning att den kan antagas inverka menligt på utövandet av hans tjänst eller inlåta sig i sådant ekonomiskt förehavande som måste anses oförenligt med en domares ställning. Högsta domstolen fann domaren ha överträtt förbudet mot idkande av advokatverksamhet genom biträdet åt juristen. HD yttrade vidare.

> Genom det biträde (domaren) lämnat (de enskilda parterna) kan han visserligen icke anses ha idkat advokatverksamhet, men även i denna del ha (domarens) förfaranden med hänsyn till sin art och omfattning varit uppenbart oförenliga med domartjänstens krav och ägnade att rubba förtroendet till rättsskipningen.
>
> Genom vad sålunda förekommit har (domaren) av oförstånd åsidosatt vad honom ålegat enligt författning och tjänstens beskaffenhet samt förskyllt ansvar för tjänstefel.

5 Utredningens statistiska undersökningar, m. m.

5.1 *Inledning*

Utredningen har som förut framhållits ansett det nödvändigt att som underlag för översynen av reglerna om statliga och vissa andra offentliga tjänstemäns bisysslor ha tillgång till en bild av bisyssleförhållandena för dem. Av intresse har ansetts att få kartlagt framför allt omfattningen, vad gäller antal och tidsåtgång, av bisysslor i vid mening bland offentliga tjänstemän och bland vissa större grupper av sådana. Det har också ansetts önskvärt att i vissa hänseenden studera beskaffenheten av dessa bisysslor. Vidare har utredningen ansett det betydelsefullt att få en bild av bisyssleförhållandena i motsvarande hänseenden bland privatanställda tjänstemän. De betydande strukturella olikheterna mellan tjänstemän i offentlig och privat tjänst gör uppenbarligen jämförelser dem emellan vad beträffar bisyssleförhållanden vanskliga. Utredningen har ansett att det likväl är av intresse för regleringens utformning i vad mån bisysslebilden, framför allt ur kvantitativ synpunkt, är väsentligen olika på de båda sektorerna. I angivna syften har utredningen, som inledningsvis nämnts, låtit statistiska centralbyråns utredningsinstitut utföra statistiska urvalsundersökningar av bisyssleförhållandena bland offentliga och privata tjänstemän. Som ytterligare underlag för ställningstagandena till behovet av reglering av rätten att ha bisysslor har utredningen, som nämnts, under våren och sommaren 1968 intervjuat ett tjugotal verkschefer och chefstjänstemän vid nio myndigheter med sammanlagt över 80 000 tjänstemän anställda.

Som bilaga 1 till detta betänkande intages en redogörelse för den statistiska undersökningen avseende förhållandena i november 1967 för de offentliga tjänstemännen. Denna redogörelse kompletteras av ett sammandrag av den undersökning som 1926 års bisyssleutredning gjorde bland de i statlig tjänst anställda (bilaga 1, 1.9). En redogörelse för den statistiska undersökningen av de privatanställda tjänstemännens bisyssleförhållanden utgör bilaga 2. I bilaga 3 till betänkandet redovisas tabeller från de båda nämnda undersökningarna. Hänvisningarna i det följande till tabeller avser de i bilaga 3 intagna tabellerna.

En sammanställning av vad intervjuerna med cheferna gett intages som bilaga 4 till betänkandet.

Utredningen uppdrog, som förut nämnts, åt statistiska centralbyråns utredningsinstitut att under hösten 1967 göra en försöksundersökning vid vissa myndigheter av tillståndsärenden under åren närmast före tjänstemannarättsreformen. Försöksundersökningen, som redovisades i rapporter (stenciler 6.9.1967, 28.9.1967 och 13.10. 1967), klarlade att man inte kunde räkna med att mera omfattande sådana undersökningar skulle ge erforderlig vägledning

för att bedöma om det behövs regler som begränsar offentliga tjänstemäns möjligheter att åtaga sig bisysslor.

Beträffande redovisningen av de statistiska undersökningarna skall nämnas. Redogörelsen i bilaga 1 för de statistiska undersökningarna av de offentliga tjänstemännens bisysslor innehåller också definitioner på begrepp som använts i dem. Vidare gås tabellerna 1–16 i bilaga 3 igenom och i anslutning därtill lämnas vissa kompletterande upplysningar om undersökningsresultat utanför dessa tabeller. I bilaga 2 redovisas på motsvarande sätt undersökningen av de privata tjänstemännens bisysslеförhållanden och tabellerna 17–24 i bilaga 3 gås igenom.

Bilagorna 1 och 2 har i huvudsak refererande karaktär. Undersökningsresultaten har där redovisats förhållandevis utförligt. Detta har ansetts motiverat redan med hänsyn till det betydande intresse som i den allmänna debatten ägnats och ägnas frågor om de offentliga tjänstemännens bisysslеinnehav. Vissa bedömningar, nämligen dels mera allmänna sådana rörande tillförlitligheten i några avseenden av undersökningsresultaten, dels rörande bisysslevolymen allmänt och i vissa grupper av offentliga tjänstemän, har utredningen ansett lämpligen böra redovisas här.

5.2 *Synpunkter på tillförlitligheten av de statistiska undersökningarna*

Tillförlitligheten av resultaten har som nämnts mera allmänt berörts i de inledande avsnitten till bilagorna 1 och 2. Felkällorna slumpfel, mätfel och bortfall har i vissa hänseenden närmare behandlats i de av utredningsinstitutet över undersökningarna avgivna tekniska rapporterna 16.1.1969 (stenciler).

Om den inverkan på tillförlitligheten som framför allt bortfall och mätfel utövar kan uppenbarligen rätt delade meningar råda. Det är utredningens uppfattning att den valda undersökningsmetoden mot rimliga kostnader gett en avgjort mera rättvisande och nyanserad bild av framför allt de offentliga tjänstemännens bisysslеförhållanden än den som skulle ha förmedlats av exempelvis undersökningar av självdeklarationer eller register över aktiebolag, ekonomiska föreningar, m. m. Utredningen anser att undersökningarna, och framför allt den av de offentliga tjänstemännen, ger i stort sett korrekta bilder av omfattningen och i viss mån också av beskaffenheten av bisysslеförhållandena. På vissa punkter synes det emellertid finnas anledning att iakttaga särskild varsamhet vid tolkningen av undersökningsresultat. Utredningen vill dröja vid några sådana punkter.

Det måste till en början framhållas att undersökningarna inte syftat till att kartlägga vilka faktorer som påverkar bisysslevolymen, totalt eller i vissa grupper. Undersökningarna ger alltså inte svar på sådana frågor som gäller vilka de tjänstemän är, t. ex. med avseende på ålder, kön, bostadsort, speciell utbildning, etc., som efterfrågas av offentliga eller enskilda arbetsgivare eller uppdragsgivare för bisysslor och inte heller på frågor som angår i vilka tjänstemannagrupper man efterfrågar bisysslor i större eller mindre omfattning eller bisysslor av olika typer. Emellertid berör frågan om det huvudsakliga motivet till innehavet av bisysslan i en tämligen begränsad utsträckning utbuds- och efterfrågeaspekterna (se beträffande de offentliga tjänstemännen bl. a. tabellerna 7, 9, 15 och 16).

Bisysslеförhållandena har behandlats för vissa tjänstemannagrupper. Dessa grupper har bestämts på ett ganska onyanserat sätt. Detta gäller i synnerhet för den privata sidan. Det är självklart att ansenliga variationer vad angår bisysslеförhållandena kan förekomma inom grupperna. Givetvis kan de individuella variationerna vara betydande och man måste vidare räkna med att variationer i bisysslebilden förekommer efter variabler som alls inte använts i undersökningarna eller där använts i liten utsträckning.

Undersökningarna har varit urvalsundersökningar vilket medför risker för urvalsfel orsakade av slumpen. Då det har bedömts som angeläget att inom ramen för

undersökningen av de offentliga tjänstemännen få fram bilden för i huvudsak en del av de tjänstemannagrupper på vilka det skulle vara möjligt att, i mån av behov, anbringa regler som begränsar bisyssleinnehavet har undersökningen inriktats främst på vissa sådana grupper. Det skulle alltså vara tekniskt i och för sig möjligt att knyta regler om bisysslevolymen till exempelvis tjänstemän inom vissa lönenivåer, vid vissa myndigheter eller med vissa specifika uppgifter i tjänsten. Däremot skulle man tydligen knappast kunna stadga begränsningar exempelvis för män men inte för kvinnor eller för tjänstemän i städer men inte för dem på landsbygden. Intresset av att få belagda sådana antaganden som att bisysslor är vanligare bland män än bland kvinnor och bland stadsbor än bland glesbygdsinvånare har inte tillgodosetts.

Intervjupersonerna har blivit ombedda att ange antal bisysslor och den beräknade tidsåtgången i dessa. Att antalet bisysslor är i viss mån osäkert följer redan av påpekanden om bortfall i bilagorna 1 och 2; glömskefaktorn och andra faktorer kan ha medverkat till en underskattning av antalet bisysslor och timmar i bisysslor. Man bör enligt utredningens mening vidare räkna med att det kan vara svårare på den privata sidan än på den offentliga för en intervjuperson att bedöma om göromål är bisyssla eller ingår i vad han är skyldig uträtta i själva huvudtjänsten. Uppgifter om tidsåtgång måste enligt utredningens mening också antagas vara behäftade med en viss osäkerhet. Tidsåtgången är sannolikt svår att ange mera noggrant när det gäller bisysslor, som inte utförs på bestämda tider och inte är knutna till viss arbetsplats, framför allt om göromålen är kvalificerade.

Bisysslorna bland de offentliga tjänstemännen är huvudsakligen långvariga, dvs. de har varat eller de beräknas vara minst 6 månader. Detta förefaller naturligt i vissa typer, t. ex. allmänt medborgerliga förtroendeuppdrag eller uppdrag som ordförande eller kronoombud i taxeringsnämnd. Mera överraskande får det anses vara att endast några få procent av bisysslorna av typerna 06–08 och 14, dvs. inte närmare specificerade offentliga respektive enskilda uppdrag och anställningar är kortvariga. Man måste enligt utredningens mening räkna med att glömskefaktorn kan ha haft särskilt stor inverkan beträffande kortvariga bisysslor.

Uppgifter om den utsträckning i vilken enligt intervjupersonerna för bisysslorna krävs samma kunskaper och färdigheter som i huvudtjänsten har framtagits. Fördelningen av bisysslor på denna variabel tillåter inte någon slutsats om den utsträckning i vilken tjänstemän i bisysslor faktiskt utför arbetsuppgifter av samma slag som i huvudtjänster.

Ytterligare visar vissa tabeller (tabellerna 5 och 6) i vilken utsträckning det i bisysslor förekommer beröring mellan bisyssla och huvudtjänst (angående definition av beröringen hänvisas till bilaga 1, 1.4.3). Det är enligt utredningens mening sannolikt att bisysslor, som kan medföra fara för att förtroendet till ovälden i tjänstutövningen rubbas, förekommer i betydligt större utsträckning bland beröringsfallen än bland övriga. Beröringsfrekvensen ger dock inte något mått på den utsträckning i vilken bisysslor som medför sådan fara förekommer bland de offentliga tjänstemännen. Utredningsinstitutet har upplyst att bland beröringsfallen finns inte så få där beröringen uppenbarligen inte leder till sådan fara, som t. ex. när lärare i bisyssla som skolbibliotekarie har kontakt med samma elever som dem han undervisar i huvudtjänsten, eller när facklig förtroendeman i sin bisyssla möter arbetskamrater. Under granskningsarbetet har man emellertid enligt institutet också funnit en del exempel på bisysslor som enligt dess bedömande innefattar sådana faror.

De offentliga tjänstemännen har vidare tillfrågats om den huvudsakliga anledningen till att de har bisysslan. Endast ett motiv för varje bisyssla har behandlats i tabellerna (se tabellerna 5–9, 15 och 16). Det är givet att i en hel del fall olika anledningar har samverkat till bisyssleinnehavet.

Och det är självklart att det i flera fall ställer sig svårt för en tjänsteman att i efterhand ange det huvudsakliga motivet till åtagandet. Vidare får det enligt utredningens mening hållas för visst att det ibland har varit svårt för offentlig tjänsteman att avgöra om han har ägt vägra åtaga sig viss bisyssla eller inte. Gränsen mellan framför allt motivet åliggande i tjänsten och motivet önskemål eller begäran av arbetsgivaren får därför anses vara i viss mån oskarp.

I särskilt hög utsträckning beroende av de intervjuade offentliga tjänstemännens egna värderingar är svaret på frågan om bisysslan medför nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten. Utredningen anser att man bör räkna med att tjänstemännen kan ha något överskattat fördelarna för arbetsgivarna av bisyssleinnehaven.

5.3 Utvärdering av de statistiska undersökningarna

De statistiska undersökningarna ger vid handen att bisyssleväsendet är mera utbrett och omfattande på den offentliga sektorn än på den privata. Bland de offentliga tjänstemän varom här är fråga förekommer bisysslehavare oftare än bland de privata (se tabellerna 1–3 och 17) och bland de förra är antalet bisysslor och timmar i bisysslor per tjänsteman och bisysslehavare högre än bland de senare (se tabell 10 och uppställningen i bilaga 2, 2.4.4). Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla är högre för tjänstemän på den offentliga sektorn än för tjänstemän på den privata (se bl. a. tabell 21). Skillnaderna får anses vara rätt betydande.

Emellertid bör närmare granskas vari skillnaderna består.

Bisysslor av *enskild* karaktär synes förekomma i ungefär samma relativa utsträckning på den offentliga som den enskilda sektorn; utredningen har i bilaga 1, 1.4.3, definierat begreppen bisysslor av offentlig karaktär och av enskild karaktär och begreppen används här enligt denna definition. Om man nämligen fördelar alla de enskilda bisysslor som förekommer inom respektive population på alla tjänstemän där blir antalet sådana bisysslor per offentlig tjänsteman 0,25 och per privat tjänsteman 0,24. Att märka är att de talrika uppdragen i fackliga, politiska, religiösa och andra ideella föreningar på båda sektorerna utgör i stort sett lika stora delar av de enskilda bisysslorna där, vilket också synes vara fallet med de betydligt mindre vanliga men särskilt tidskrävande bisysslorna av typen egen ekonomiskt inriktad verksamhet; se bilaga 2, 2.4.3. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla i enskilda bisysslor är i huvudsak ungefär lika stor på båda sektorerna.

Bisysslor av *offentlig* natur förekommer i en avsevärt högre relativ utsträckning bland offentliga än bland privata tjänstemän. Fördelar man de offentliga bisysslorna inom respektive sektor på tjänstemännen där blir resultatet att på varje offentlig tjänsteman går 0,25 offentliga bisysslor och på varje privatanställd endast 0,08 sådana. Det är att märka att ungefär $^1/_5$ av alla offentliga bisysslor på den offentliga sektorn är av typen allmänt medborgerliga förtroendeuppdrag, medan dessa utgör omkring $^2/_3$ av alla offentliga bisysslor på den enskilda. Bortser man från denna typ av bisysslor blir olikheten mellan grupperna privata tjänstemän och offentliga tjänstemän i fråga om frekvensen av offentliga bisysslor mycket stor.

Enligt utredningens mening är det tydligt att skillnaden mellan de båda grupperna privata och offentliga tjänstemän i fråga om omfattningen av bisyssleinnehavet väsentligen består däri att offentliga bisysslor är förhållandevis mycket vanligare på den offentliga sektorn än på den privata. Som följer av vad förut (5.2) nämnts tillåter inte undersökningarna några säkra slutsatser därom att detta förhållande bör tillskrivas exempelvis att offentliga arbetsgivare främst efterfrågar offentliga tjänstemän för bisysslor, att privata tjänstemän inte har samma intresse som offentliga tjänstemän av att komma i fråga till offentliga bisysslor eller att privatanställda

blir utslagna av offentliga tjänstemän i konkurrensen om offentliga bisysslor.

Granskar man så bisysslornas omfattning och beskaffenhet i vissa grupper av offentliga tjänstemän kan rent allmänt pekas på att rätt betydande skillnader mellan flera av de framtagna grupperna föreligger. Påfallande är de stora andelarna av tjänstemän med en eller flera bisysslor i grupper av tjänstemän med högre löneställning jämfört med förhållandena i de lägre löneskikten (se tabell 1–3; angående avgränsningen av skikten, se bilaga 1, 1.4.2). Särskilt stora andelar bisysslehavare förekommer också i grupper av tjänstemän med högre utbildning, jämfört med motsvarande andelar i grupper utan sådan utbildning. Därvidlag är att märka att tjänstemän med den högre utbildningen i större utsträckning än tjänstemän utan denna hör hemma i högre löneskikt (se bilaga 1, 1.6) och att de, vad gäller förhållandena inom skikt, kan antagas som regel ligga på genomsnittligt sett högre lönenivå än de andra.

De höga frekvenserna bisysslehavare i vissa grupper innebär inte att belastningen per bisysslehavare, genomsnittligt sett, är avsevärt högre i grupper med hög frekvens än i grupper med låg frekvens. Detta tyder talen i tabell 10 på. Vid värderingen av talen där måste emellertid beaktas att, enligt vad undersökningen ger vid handen, i skikten 1 och 4 förekommer praktiskt taget alla de deltidsanställda och deras bisysslevolym måste givetvis värderas efter andra grunder än de heltidsanställdas. Det kan här nämnas att de deltidsanställda utgör inte fullt $^1/_{10}$ av alla tjänstemän i skikten 1 och 4. De synes knappast förekomma i skikt 3. De förekommer mycket sparsamt i övriga skikt; se vidare bilaga 1, 1.6. Enligt undersökningen av de offentliga tjänstemännen faller på de deltidsanställda, som utgör 8,4 % av alla offentliga tjänstemän i undersökningspopulationen, 15,6 % av all den tid som offentliga tjänstemän använder i bisysslor (tabell 9). Hälften av de deltidsanställdas tid i bisysslor åtgår för enskilda bisysslor av typerna 14 och 15, dvs. inte närmare specificerade enskilda uppdrag och anställningar samt egen ekonomiskt inriktad verksamhet (se tabell 11). Den genomsnittliga tidsåtgången i bisysslor per deltidsanställd bisysslehavare är inte mindre än 54 timmar. Den är ungefär dubbelt så hög som motsvarande genomsnitt för alla bisysslehavare i t. ex. skikten 1 eller 4. Bortser man från förhållandena i skikt 5 har man anledning antaga att skillnaderna i fråga om genomsnittlig tidsåtgång i bisysslor per heltidsanställd bisysslehavare i de olika skikten är något mindre än vad talen i tabell 10, som inbegriper de deltidsanställda, utvisar.

Inom de framtagna tjänstemannagrupper där bisysslor är särskilt vanliga är bisysslor av offentlig karaktär betydligt fler än bisysslor av enskild karaktär. Detta framgår av tabell 11; jämför också tabellerna 13 och 14. De offentliga bisysslorna utgör särskilt stor del av alla bisysslor i löneskikt 3 och bland de högst avlönade (dvs. tjänstemän i lönegrader C 3 och högre) samt bland präster och domare. Bland de offentliga bisysslorna intager i dessa grupper bisysslor av typ 05 (uppdrag som ordförande, ledamot m. m. i statlig eller kommunal kommitté, nämnd, styrelse etc., se bilaga 1, 1.4.3) en särställning såtillvida som de i några av dessa grupper, såsom för de högst avlönade, synes vara domineran-de och i åtskilliga andra vanligare än bisysslor av någon annan typ.

Den alldeles övervägande delen av de bisysslor, som enligt de offentliga tjänstemännen innehas främst på grund av tjänsteåliggande eller på grund av önskemål eller begäran av myndighet som ansetts vara arbetsgivare (se bilaga 1, 1.4.3), är av offentlig natur (se tabell 7). Sammanställer man tal i tabellerna 9 och 11 beträffande i nästföregående stycke åsyftade grupper kommer för dessa grupper fram som regel jämförelsevis höga andelar för bisysslor som innehas på grund av dessa båda huvudanledningar. Så t. ex. uppges de beträffande ungefär $^2/_3$ av de högst avlönade tjänstemännens bisysslor. För tjänstemän i skikten 3 och 5 samt bland präster rör sig mot-

svarande andel omkring hälften eller snarast mer.

Enskilda bisysslor av typerna 14 och framför allt 15 är genomsnittligt särskilt tidskrävande. De utgör jämförelsevis stora delar av alla bisysslor bland tjänstemän i löneskikt 1 och i andra grupper som är sammansatta av förhållandevis många tjänstemän på denna lönenivå, liksom också bland t. ex. universitetens tjänstemän (jämför tabellerna 9 och 11; enligt råtabellerna är inemot 1/5 av universitetens tjänstemän deltidsanställda). Bisysslor av dessa typer dominerar dock inte bisysslebilden inom sådana grupper. Beaktar man att enligt undersökningen ganska stora delar av nu åsyftade tjänstemannagrupper består av deltidsanställda och att i sådana grupper som i särskilt stor utsträckning består av tjänstemän i löneskikt 1 bisysslehavarfrekvensen som regel är låg, bör man enligt utredningens mening kunna räkna med att heltidsanställda tjänstemän med särskilt stor bisysslevolym är förhållandevis sparsamt förekommande i sådana grupper.

6 Utredningens allmänna överväganden och förslag

6.1 *Inledning*

De offentliga tjänstemän, som omfattas av utredningens uppdrag, är i första hand de, på vilkas anställningar StjL är tillämplig. Vidare har till dem, vilkas bisysslor är föremål för utredningens översyn, räknats de tjänstemän, som är anställda hos kommun och därmed enligt KtjL likställd arbetsgivare och för vilka KtjSt – däribland 16 § – är tillämplig.

Utredningen har att se över bestämmelserna för angivna tjänstemän om rätt att ha bisyssla.

I dagligt tal menar man med bisyssla ofta en näringsverksamhet, en anställning eller ett ersättningsgivande uppdrag vid sidan av en tjänst. Med bisyssla i vidaste bemärkelse skulle man kunna förstå, som förut nämnts, varje sysselsättning vid sidan av den anställning, som får anses vara tjänstemannens huvudtjänst. Med denna utgångspunkt har utredningen i kap. 4 gett en översikt över bestämmelser om bisysslor och inom den vida ramen har utredningen gjort sina överväganden. Föremål för utredningens arbete är regleringen ur olika synpunkter av rätten för angivna tjänstemän att ha bisyssla. Det innebär bl. a. att fråga samtidigt är om vilka sysselsättningar inom den antydda ramen som i olika avseenden bör regleras.

6.2 *Vissa allmänna frågeställningar*

Som framgått av den tidigare redogörelsen innebar tjänstemannarättsreformen ändringar i frågan om de offentliga tjänstemännens rätt att ha bisysslor. Ett område öppnades för avtalsfrihet genom det grundläggande stadgandet i 3 § StjL. Enligt detta skall endast de bisysslor som avses med 13 § StjL vara underkastade reglering i offentligrättslig ordning; därutöver är undantagna från avtalsområdet dels sådana bisysslor, som enligt vad i 4.5 nämnts är straffbara såsom allmänt brott eller ämbetsbrott (tjänstefel), dels sådana som är reglerade i lag. I samband med tjänstemannarättsreformen träffades, med verkan för huvuddelen av de här aktuella offentliga tjänstemännen, kollektivavtal som i fråga om tjänstemännens rätt att ha bisysslor inte stadgar annan begränsning än den som följer av arbetsgivarens i avtalet angivna rätt att rikta förfrågningar och meddela förbud. Denna rätt har gjorts beroende inte av bisysslornas omfattning i och för sig utan av tjänstemännens sätt att sköta tjänsten. För vissa smärre grupper av tjänstemän har dock, som förut (4.3.2) angetts, i avtal införts särskilda begränsningar i fråga om rätten att ha vissa bisysslor. För vissa andra tjänstemän saknas särskilda avtalsregler om rätten för arbetsgivaren att vid-

taga åtgärder. Ytterligare gäller för tjänstemän vid vissa myndigheter eller med vissa uppgifter i offentligrättslig ordning meddelade specialregler om bisysslor. Sådana specialregler träffar som regel bisysslor som avses i 13 § StjL men undantagsvis också andra fall av bisyssleinnehav. Vanligen kan enligt sådana regler myndighet ge tillstånd till innehav av bisyssla, som avses med regeln; att tillstånd inte kan ges till bisyssla som avses med 13 § StjL följer av denna bestämmelse.

Uppdraget att se över de offentligrättsliga bestämmelserna om rätten att ha bisysslor innebär att utredningen skall taga ställning till frågan om en reglering bör ske av de offentliga tjänstemännens rätt att bl. a. ur kvantitativ synpunkt åtaga sig eller utöva bisysslor. Vidare får övervägas om en eventuell reglering bör göras generell eller om den bör vara partiell, dvs. avse ett mera begränsat antal bisysslor eller vissa grupper av tjänstemän. Fråga är också om en sådan reglering bör ske i avtal eller som tidigare på offentligrättslig grund.

Förbuden i 13 § första punkten StjL och 16 § KtjSt mot att ha bisysslor som kan rubba förtroendet till tjänstemannens oväld i tjänstutövningen uttrycker, som förut (4.2.1) nämnts, en grundsats i den offentliga tjänstemannarätten. Av den tidigare redogörelsen framgår att motiven till dessa bestämmelser är knappa och att domstolspraxis är ganska sparsam. Såsom förhållandena nu är finns viss anledning till tvekan om arten av de sysselsättningar vid sidan av göromålen i tjänsten som avses med bestämmelserna och vilka de omständigheter kan vara som medför fara för bristande förtroende till ovälden i tjänstutövningen. I direktiven pekas också på att förhållandet är oklart mellan å ena sidan bisysslor, som avses i dessa bestämmelser, och å andra sidan sådana som utan att direkt rubba förtroendet för tjänstemannens oväld i tjänstutövningen kan skada annan tjänstemans eller myndighetens anseende, och vidare mellan förstnämnda bisysslor och sådana som innebär att tjänstemannen konkurrerar med myndigheten.

Enligt nuvarande bestämmelser ankommer det i stor utsträckning på tjänstemannen själv att helt på eget ansvar avgöra om bisyssla är sådan att han får åtaga sig eller utöva den. Detta förhållande kan innefatta ansenliga olägenheter såväl för tjänstemannen själv som för det allmänna.

Det sägs i direktiven att föreskrifterna om rätt att inneha eller utöva bisysslor är i viss mån oenhetliga och att sakligt sett omotiverade skillnader kan föreligga mellan olika personalgruppers rätt härvidlag. Enligt utredningens mening förhåller det sig så; här kan hänvisas till översikten över specialregler (4.3.1). Skillnaderna bör så långt möjligt utjämnas.

Vidare kan framhållas de gränsdragningssvårigheter som uppkommer genom att likartade frågor regleras än offentligrättsligt, än i avtal.

De här antydda spörsmålen kan tänkas bli lösta efter olika linjer. En möjlighet är att man återgår till ett system med tillståndsprövning. Det kan innebära att tjänstemännen åläggs att söka tillstånd för att få inneha olika slag av bisysslor, eventuellt typiskt eller faktiskt mera jävsbetonade eller tidskrävande sådana. En annan möjlighet är att det ges föreskrifter om skyldighet för tjänstemän att till myndighet anmäla bisysslor som de innehar eller vill åtaga sig. En sådan skyldighet torde få kombineras med rätt för myndigheten att inskrida med förbud mot bisyssla. En ytterligare möjlighet är att myndighet ges befogenhet att avfordra tjänstemän uppgifter om de bisysslor tjänstemännen har och att förbjuda tjänstemännen att ha bisysslor varom myndigheten fått kännedom.

Mera allmänt sett kan lösningar sådana som de nyss berörda vara aktuella om det anses önskvärt att uppnå en tämligen hård kontroll över eller styrning av tjänstemännens bisysslor. Dessa lösningar torde kunna utnyttjas i princip oberoende av om rätten att ha bisysslor grundas på offentligrättsliga bestämmelser, på avtal eller på en kombination härav.

Det kan övervägas att inrätta ett organ med beslutande eller rådgivande funktio-

ner i fråga om bisysslor som är föremål för reglering. Genom samråd eller samverkan mellan myndigheter som i sin verksamhet berörs av tjänstemans bisysslor och genom andra åtgärder av administrativ eller organisatorisk karaktär kan vidare en begränsad styrning av bisysslevåsendet nås.

Givetvis kan flera av här endast vagt antydda lösningar kombineras med varandra. Vilka lösningar som bör väljas synes bli beroende av hur starkt man bedömer behovet vara av ingripanden och, självfallet, av de verkningar olika lösningar kan antagas medföra. I de närmast följande avsnitten vill utredningen översiktligt redovisa sina principiella ställningstaganden till frågor om rätten för de aktuella offentliga tjänstemännen att ha bisysslor. Vissa förslag motiveras mera utförligt i kap. 7.

6.3 *Behovet av särskilda kvantitetsreglerande bestämmelser och system med tillståndsprövning, anmälningsskyldighet och uppgiftsskyldighet*

Huvuddelen av de offentliga tjänstemännen har, som förut angetts, frihet att ha bisysslor utan att omfattningen av bisysslorna på förhand kontrolleras av myndighet. De statistiska undersökningarna ger inte vid handen att, vad beträffar förhållandena för granskade grupper, ett missbruk av friheten förekommer. Även om alltså undersökningsresultaten på det hela taget talar *mot* att kvantitetsbegränsande regler införs, får dock dessa resultat anses tyda på att man för framför allt tjänstemän i högre löneställning bör överväga åtgärder som kan leda till viss minskning av bisysslevolymen. Den minskning, som kan bedömas erforderlig, bör enligt utredningens mening nås på andra vägar än genom att man i författning eller avtal inför bestämmelser som begränsar bisysslevolymen. Sådana bestämmelser torde, såsom skall utvecklas, i och för sig ha vissa nackdelar och de ger föga utrymme åt hänsynstagande till de fördelar för det allmänna som kan vara förenade med bisyssleinnehav.

Det har emellertid tidigare (6.2) framhållits att system med tillståndsprövning, anmälningsskyldighet eller uppgiftsskyldighet på myndighets begäran kan vara aktuella närmast om en mera ingående kontroll över bisysslevåsendet bedöms erforderlig. De statistiska undersökningarna ger givetvis inte någon möjlighet att uttala att ett missbruk av friheten *inte* kan komma att äga rum. Verkningarna av nämnda tre system bör också med hänsyn härtill något närmare beröras.

Till en början kan framhållas, att de befogenheter som arbetsgivaren har enligt 8 § AST enligt utredningens uppfattning är lämpliga medel att undanröja verkningar av missbruk av friheten att utöva bisysslor. Utredningen ger i det följande (7.5) synpunkter på hur dessa befogenheter bör användas. 8 § AST hindrar dock inte att det av bisyssleinnehav uppstår för tjänsten skadliga verkningar i vidare mån än att åtskilliga tjänstemän kan förutsättas vilja undvika att arbetsgivaren riktar en förfrågan eller meddelar ett åläggande. De tre nyss berörda förfarandena kan därför ha betydelse dels som medel att undvika att sådana befogenheter som avses i 8 § AST behöver utnyttjas, dels som medel att taga tillvara effektiviteten i mera allmän bemärkelse. Verkan i sistnämnda hänseende synes dock vara rätt begränsad. Tjänstemans effektivitet behöver alls inte ha något samband med om han på sin fritid ägnar sig åt bisysslor eller inte.

Såväl ett system med tillståndstvång som ett med anmälningsskyldighet, kombinerat med förbudsbefogenheter för myndigheten, innebär att tjänstemännen skall taga initiativ till att prövning sker. För att bestämmelser om tillstånd eller anmälningsskyldighet skall verka effektivt måste tjänstemännen ha dem aktuella. Reglerna får inte vara komplicerade.

Ett system som innebär att alla tjänstemän åläggs söka tillstånd eller anmäla bisysslor i mera vid bemärkelse måste naturligen medföra ett vidlyftigt administra-

tivt arbete. Den statistiska undersökningen bland de offentliga tjänstemännen ger vid handen att flera hundratusen bisysslor och åtskilliga uppgifter om varje bisyssla och bisyssleinnehavare årligen måste registreras och granskas. Detta arbete kan i en del fall beräknas medföra att myndigheter behöver tillföras personalförstärkningar. Om arbetet med tillstånds- eller anmälningsärendena förläggs till de enskilda myndigheterna riskerar man sakligt mindre välmotiverade ojämnheter i bedömningarna (jämför vad JO anfört i ämbetsberättelsen år 1964 s. 488 om praxis i tillståndsärendena). Ojämnheterna skulle å andra sidan kunna i viss mån undvikas om handläggningen av dessa ärenden anförtros en enda myndighet. Emellertid kan denna inte rimligen förutsättas ha erforderlig kännedom om de vid de olika myndigheterna skiftande förhållanden som får betydelse vid bedömningen. Om kravet på enhetlighet skall på ett tillfredsställande sätt kunna tillgodoses får åtskilliga av ärendena avgöras i samverkan mellan tjänstemannens huvudarbetsgivare och en myndighet, som har överblick över praxis i bisysslefrågor.

Enligt den bild av de offentliga tjänstemännens bisysslor som den statistiska undersökningen ger utgör bland de högre avlönade bisysslor av offentlig natur den som regel största delen av alla bisysslorna. För dessa bisysslor åtgår likaså som regel största delen av all den tid som av sådana tjänstemän ägnas åt bisysslor. Dessa offentliga bisysslor är till alldeles övervägande del av andra typer än allmänt medborgerliga förtroendeuppdrag och lärares bisysslor vid läroanstalt där läraren är tjänstgöringsskyldig (typerna 01 och 04 i undersökningen; se bilaga 1, 1.4.3). Det är uppenbart att, när det gäller bisysslor av offentlig natur, det i och för sig är till gagn för det allmänna att de utförs; i förbigående kan påpekas att nytta för det allmänna givetvis kan föreligga i en hel del av de fall då tjänstemän utför bisysslor åt enskilda. Man vågar enligt utredningen räkna med att de i grupper av högre avlönade tjänstemän förekommande bisysslorna av offentlig natur rätt ofta är av den beskaffenheten att de måste utföras av tjänstemän med speciell kompetens eller erfarenhet. Det ligger emellertid i sakens natur att tillstånds- eller anmälningssystem lätt kan leda till att huvudarbetsgivarens mera begränsade intressen får alltför stort spelrum. Och i och för sig är den situationen föga tilltalande att en offentlig myndighet förbjuder tjänsteman att utöva bisyssla, som annan myndighet begärt att tjänstemannen skall åtaga sig. Om en tjänsteman bör tagas i anspråk för offentlig bisyssla eller inte bör enligt utredningens mening inte avgöras med hänsyn huvudsakligen till om bisysslan kan medföra olägenhet för den myndighet som är huvudarbetsgivaren. Frågan bör bedömas ur den vidare aspekten om bisyssleinnehavet är till fördel för det allmänna. Detta kan enligt utredningens åsikt få leda till att huvudarbetsgivaren ibland bör få tåla vissa olägenheter av ett bisyssleinnehav. Det är alltså önskvärt att avvägningar av fördelar och nackdelar ur allmän synpunkt av sådana bisyssleinnehav kommer till stånd och till denna fråga återkommer utredningen (7.6).

Skyldighet att söka tillstånd eller att göra anmälan kan begränsas till att avse ett mindre antal typer av bisysslor, exempelvis sådana som enligt den statistiska undersökningen är förhållandevis särskilt tidskrävande. Den administrativa belastningen minskar givetvis. Kravet på enhetlighet i bedömningarna torde inte heller i detta fall kunna tillgodoses på annat sätt än genom att en från huvudarbetsgivaren fristående myndighet bereds inflytande på bedömningen av tillåtligheten. Enligt utredningens mening bör sådana lösningar emellertid avvisas eftersom de inte är effektiva. Bland typiskt mera tidskrävande bisysslor kan förekomma åtskilliga som är ganska enkla och föga omfattande. Likaså kan det inom generellt mindre arbetskrävande typer förekomma en hel del bisysslor av ansenlig omfattning. Sådana begränsade system som här avses hindrar alltså inte att tjänstemän har bisysslor av ansenlig omfattning, nämligen av sådana typer som inte faller inom

regleringens ram. Om offentliga bisysslor inte omfattas av ett tillstånds- eller anmälningssystem påverkas bisysslevolymen i rätt begränsad utsträckning; det kan erinras om att enligt den statistiska undersökningen ungefär hälften av alla bisysslor är av offentlig natur. Effekten av systemet blir för övrigt särskilt liten i de grupper av tjänstemän där bisyssleväsendet har särskilt stor omfattning. Tager man å andra sidan med aktuella typer av offentliga bisysslor försvåras den nyss berörda avvägningen.

Ett tillstånds- eller anmälningssystem kan vidare konstrueras så att tjänsteman är skyldig söka tillstånd, alternativt anmäla sina bisysslor, så snart bisysslorna beräknas taga viss minsta tid per månad eller annan tidsenhet i anspråk. Den administrativa belastningen kan härigenom bli ganska liten. Emellertid kan man enligt utredningens mening inte bortse från faran för att en bestämd tidsgräns i praktiken blir tolkad så att bisyssleinnehav under den angivna nivån under alla förhållanden är tillåtlig och att motsatsen är fallet vid bisyssleinnehav över denna nivå. Sådana konsekvenser är givetvis olämpliga ur såväl tjänstemännens som myndigheternas synpunkter. Det kan också framhållas att olika tjänster och verksamhetsgrenar ställer rätt olika krav på personalen. Rimligtvis borde därav följa att gränserna fick variera med hänsyn till de skiftande kraven. Sker det måste gränserna ständigt ses över om regleringen på ett tillfredsställande sätt skall kunna fylla de tid efter annan skiftande kraven inom olika offentliga verksamhetsområden. Därtill kommer att tidsgränser som varierar kan utgöra källa till missnöje bland grupper av tjänstemän för vilka en särskilt låg gräns anses böra ifrågakomma. Inte heller inom ramen för ett tillstånds- eller anmälningssystem knutet till bestämda tidsgränser synes erforderligt utrymme kunna ges åt en avvägning av nyttosynpunkter enligt vad förut berörts.

Förut (6.2) har nämnts att man kan reglera bl. a. omfattningen av bisysslor genom att myndighet ges befogenhet att avkräva tjänstemän uppgift om deras bisyssleinnehav och att, i de fall detta bedöms alltför omfattande eller eljest olämpligt, att förbjuda tjänstemännen att inneha eller utöva bisyssla. Påpekas må att om ett sådant system avser alla tjänstemän och bisysslor i vid bemärkelse torde detta kräva administrativa insatser av betydande storleksordning. Begränsas förfrågningarna till ett fåtal typer av bisysslor uppstår i stort sett samma olägenheter som vid motsvarande begränsningar av förut nämnda båda system. Gör man ett urval på tjänstemannaplanet brister systemet likaså i effektivitet, men framför allt kan förfarandet skapa särskild ovilja bland tjänstemän, som i större utsträckning än andra utsätts för förfrågningar.

Utredningen anser att betydande nackdelar måste antagas uppstå om man med bestämmelser om tillståndsprövning, anmälningsskyldighet eller uppgiftsskyldighet på myndighets begäran reglerar bisysslevolymen för större grupper av offentliga tjänstemän eller för offentliga tjänstemän överhuvud. Sammanfattningsvis är de huvudsakliga nackdelarna följande. Det är i och för sig föga tilltalande att efterforska vad tjänsteman gör på sin fritid. En fullständig reglering för alla tjänstemän av bisysslor i vid bemärkelse kräver redan vid en i och för sig måttlig bisysslevolym administrativa arbetsinsatser som beräknas inte stå i rimlig proportion till fördelarna för det allmänna med regleringen. Partiella regleringar torde inte bli effektiva ur de synpunkter som motiverar deras tillskapande. Vid såväl fullständiga som partiella regleringar är det svårt att tillfredsställande beakta att framför allt bisysslor av offentlig natur kan vara till övervägande gagn för det allmänna, även om genom deras utövande uppstår vissa olägenheter för huvudarbetsgivaren. Att såväl fullständiga som partiella regleringar ur tjänstemännens synpunkt innebär avsevärda olägenheter behöver inte utvecklas. Också hänsynen till dem talar sålunda emot sådana regleringar.

Det kan här tilläggas att erfarenheterna från det före 1.1.1966 gällande generella

tillståndskravet måste anses ogynnsamma, såsom JO framhållit i sin skrivelse 3.7.1963 (ämbetsberättelsen år 1964 s. 479–490). Flera av de kritiska synpunkter JO där framfört mot ett sådant system vinner stöd av vad som kommit fram vid utredningens statistiska undersökning.

Som redan nämnts och som skall utvecklas närmare (7.5) innefattar befogenheterna enligt 8 § AST tillfredsställande möjligheter att undanröja faktiska missbruk av friheten att ha bisysslor. Genom samverkan mellan berörda myndigheter bör den begränsning av innehav av offentliga bisysslor kunna nås, som nyttan för det allmänna kräver. Det kan också nämnas att bisysslornas omfattning i någon utsträckning kan minskas genom organisatoriska åtgärder, t. ex. omvandling av bisysslor till fastare anställningar. Huruvida sådana åtgärder bör vidtagas måste givetvis bedömas främst ur andra och vidare synpunkter än dem som angår bisysslefrågan. Utredningen avstår därför från att närmare gå in på dessa åtgärder. Utredningen anser att det redan nu föreligger i och för sig tillfredsställande medel att undanröja sådana risker för den offentliga tjänstens behöriga fullgörande som kan vara förenade med ett omfattande bisysslеinnehav.

Utredningen vill med åberopande av det anförda avvisa system med tillståndsprövning, anmälningsskyldighet eller uppgiftsskyldighet jämte förbudsrätt för reglering av bisysslеinnehav ur kvantitativ synpunkt för de offentliga tjänstemännen eller större grupper av dessa tjänstemän.

Det kan tilläggas att de nackdelar, som enligt det förut sagda angetts vara förenade med de tre nämnda systemen, inte förefaller vara framträdande om de i någon utsträckning utnyttjas för reglering av förhållandena för tämligen små grupper av tjänstemän, t. ex. sådana vilkas anställnings- eller arbetsvillkor är av mera speciell natur. En sådan reglering ur kvantitativ synpunkt förekommer för tjänstemän som omfattas av kollektivavtalet 16.10.1968 för vissa statliga läkare och också för kontraktsanställda. Utredningen har inte funnit anledning ifrågasätta det sakligt befogade i förekommande särskilda regleringar av kvantitetsaspekten för dessa grupper. Det har emellertid inte synts föreligga anledning föreslå att sådan reglering skall införas också för andra smärre grupper av offentliga tjänstemän.

6.4 *Olägenheter vid uppdelning av rätten att ha bisysslor på områden för avtalsfrihet och avtalsförbud*

Enligt direktiven skall offentligrättslig reglering förekomma i vart fall av sådana bisysslor som med hänsyn till sin art kan äventyra förtroendet för tjänstemännens och därmed också för myndigheternas objektivitet och opartiskhet.

Utredningen har avvisat tanken på införandet av bestämmelser som direkt reglerar omfattningen av offentliga tjänstemäns bisysslor. Detta innebär i och för sig att rätten att ha bisysslor som hittills kan vara uppdelad på ett område för offentligrättslig reglering och ett för avtalsfrihet. Det har förut (6.2) pekats på att det i och för sig kan vara mindre rationellt att frågor som angår samma ämne behandlas olika.

Att rätten för offentliga tjänstemän att ha bisysslor är uppdelad på två områden är inte något som är karakteristiskt för denna fråga; åtskilliga andra frågor om offentliga tjänstemäns villkor regleras på sådant sätt. Såvitt utredningen kunnat finna har detta inte medfört någon nämnvärd praktisk olägenhet. Å andra sidan kan problemen, när de någon gång uppträder, vara komplicerade. De uttalanden om innebörden av bestämmelser om bisysslor, som angår oväld i tjänstutövningen, som utredningen gör i det följande (7.2 och 7.3), bör här kunna vara till viss vägledning.

Redan i detta sammanhang bör också nämnas att utredningen i det följande (6.5.1) föreslår inrättandet av en nämnd som skall ge myndigheter och offentliga tjänstemän råd och vägledning i frågor om bisysslor som kan beröra ovälden. Bl. a. genom sådan verksamhet minskas ytterli-

gare betänkligheterna mot uppdelningen på ett område för avtalsfrihet och ett för avtalsförbud.

Utredningen anser att av en uppdelning på ett område för avtalsfrihet och ett för avtalsförbud inte följer sådana nackdelar att de utgör anledning att överge den ordning som kom till uttryck genom tjänstemannarättsreformen.

6.5 *Frågor sammanhängande med avgränsningen av områdena för avtalsfrihet och avtalsförbud*

6.5.1 Regleringen av bisysslor som kan rubba förtroendet för tjänstemannens oväld i tjänstutövningen

Utredningen behandlar här vissa frågor om bisysslor som kan rubba förtroendet till tjänstemannens oväld i hans tjänstutövning. I samband därmed går utredningen in på frågorna om tjänstemännen behöver bättre vägledning än nuvarande regler ger dem och om sättet att tillgodose kraven på större enhetlighet.

Vikten att myndigheter och tjänstemän iakttager objektivitet och att deras verksamhet omfattas av förtroende för att så sker har ofta med skärpa framhållits. För att skydda detta förtroende och objektiviteten har getts regler om jäv. Objektiviteten garanteras vidare genom straff- och disciplinbestämmelser. Härtill kommer den kontroll som överordnade myndigheter samt JK och JO har över domstolar och förvaltningsmyndigheter och den bevakning av myndigheternas verksamhet som massmedia svarar för. Bestämmelser om förbud för tjänstemän att åtaga sig eller utöva bisysslor som kan rubba förtroendet till ovälden i tjänstutövningen är inte minst viktiga.

Den grundsats som kommit till uttryck i 13 § StjL och 16 § KtjSt har lett till att dessa bestämmelser karakteriserats som regler om jävsgrundande bisysslor. Termen leder enligt utredningens mening tanken närmast till att de bisysslor är otillåtna som medför fara för att tjänstemannen i sin huvudtjänst nödgas anmäla jäv. Otvivelaktigt finns ett mycket nära samband mellan bestämmelser om jäv och om bisysslor som kan rubba förtroendet till ovälden i tjänstemannens tjänstutövning. Jävsregler anger bl. a. i vilka situationer tjänsteman måste avstå från att handlägga mål eller ärende för att undvika fara att förtroendet till hans oväld rubbas och grundsatsen om bisysslors otillåtlighet kan sägas innebära bl. a. att vissa av de i jävsregler beskrivna situationerna inte får uppstå. Sambandet mellan förbudet och jävsreglerna innebär dock inte att endast de bisysslеinnehav bör vara otillåtna som leder till risk för att tjänstemannen får anmäla jäv. Härom kan följande framhållas.

Det kan vara så att tjänsteman inte behöver eller ens bör avstå från att handlägga visst ärende, t. ex. därför att beskaffenheten av hans arbetsuppgifter inte är sådan att de för verksamheten tillämpliga jävsreglerna kräver detta. Likväl kan förtroendet till hans oväld i tjänstutövningen lida skada av att han befattar sig med ärendet, exempelvis därför att allmänheten får uppfattningen att hans möjligheter att inverka på ärendet är av annan art än i verkligheten är fallet. Vidare kan det vara så att jäv visserligen inte blir aktuellt eftersom tjänstemannen inte får befattning med ärende som han handlagt i bisysslan eller med part som han haft kontakt med i denna, men förtroendet till hans oväld i tjänstutövningen ändå kan komma att skadas, nämligen om den uppfattningen kan vinna insteg att han kan inverka på ärendet. Om tjänstemannen på grund av jäv avstår från att handlägga ärende kan det visserligen medföra att förtroendet till hans oväld inte kommer till skada, men i viss mån kan det bero av tillfälligheter om denna verkan inträder. Om nämligen de omständigheter som grundar jäv men av tillfälligheternas spel inte det faktum att jäv iakttages blir kända bland allmänheten, uppstår naturligen hos denna lätt misstankar om bristande oväld i ärendet och i tjänstutövningen över huvud. Av vad nu sagts torde framgå att jävsbestämmelser alls inte medför att det

blir överflödigt med regler om förbud mot bisysslor som kan leda till fara för bristande förtroende till ovälden i tjänstutövningen. Å andra sidan är det klart att det förhållandet att jävsregler iakttages i viss utsträckning nedbringar eller kanske eliminerar de risker för bristande förtroende till ovälden som kan uppstå om tjänsteman åtager sig eller utövar viss bisyssla.

Det kan här påpekas att risker för åsidosättande av ovälden i tjänstutövningen i en del fall kan förebyggas eller i vart fall begränsas genom åtgärder från myndighetens sida. Så t. ex. kan tjänstemannen omplaceras eller arbetsuppgifter omfördelas; att delegera uppgifter från högre tjänsteman till honom underställd personal kan vara mindre tillfredsställande om sådana risker skall undanröjas (se JO:s ämbetsberättelser år 1959 s. 440 och år 1961 s. 352 med referat av ärenden om länsstyrelses tillsyn över stiftelser av vilkas styrelser landshövding var ledamot). Sådana åtgärder av organisatorisk eller administrativ art ankommer det helt på myndigheten att besluta om. De kan enligt 3 § StjL inte bli föremål för avtal. Tjänstemannen kan alltså inte kräva att myndigheten genom åtgärder av detta slag skall underlätta bisyssleinnehav för honom. En annan sak är att myndigheten kan ha intresse av att skapa förutsättningar för ett bisyssleinnehav eller bör underlätta bisyssleinnehav av starka allmänna skäl. I någon utsträckning kan myndigheten vilja vidtaga sådana åtgärder om det för tjänstemannen personligen är av särskild betydelse att han får utöva bisysslan. Och det kan framhållas att om tjänstemans bisyssla leder till att han nödgas anmäla jäv, tjänstemannen därigenom själv förskaffar sig ledighet.

Grundsatsen att tjänsteman inte får åtaga sig eller utöva bisyssla som kan rubba förtroendet till hans oväld i tjänstutövningen kan tekniskt komma till uttryck på i huvudsak två sätt. Det kan ske antingen genom en allmänt hållen bestämmelse härom – så som 13 § StjL och 16 § KtjSt – eller genom att det anges situationer i vilka typiskt sett förtroenderisker är för handen. De förut återgivna specialreglerna i instruktioner och andra författningar är i huvudsak uppbyggda på detta senare sätt. Utredningen har ansett den första metoden generellt sett vara att föredraga. För den senare metoden talar framför allt att den omedelbart ger den som träffas av förbudsbestämmelser viss närmare vägledning om deras praktiska innebörd. Å andra sidan kan typsituationer fånga endast en rätt begränsad del av de fall där förtroendet till ovälden kan komma i fara. En allmänt hållen bestämmelse är därför svår att undvara vid sidan av typsituationer. Sålunda kan förtroendet till ovälden komma i fara om tjänsteman mot ersättning utför uppdrag i ärende som kan komma att handläggas vid den myndighet där han är anställd. Om tjänstemannen emellertid genom att åtaga sig uppdraget – det kan gälla exempelvis en analys eller en provning – åstadkommer att myndigheten inte tillförs detta, synes han konkurrera med myndigheten. Normalt torde inte då förtroendet till ovälden i tjänstutövningen rubbas. Om inte rena konkurrensfall i åtminstone viss utsträckning skall bli föremål för reglering i offentligrättslig ordning – utredningen anser på skäl som anges i det följande (6.5.4) att så inte bör ske – begränsas möjligheterna att använda typsituationer rätt avsevärt. Som redan nämnts föreslår utredningen att ett särskilt organ inrättas bl. a. för att underlätta för tjänstemän att bedöma tillåtligheten av bisysslor. Med hänsyn till det sagda förefaller det praktiska värdet i allmänhet vara ringa av särskilda typsituationer vid sidan av en allmänt hållen klausul. Grundsatsen bör enligt utredningens mening som hittills vara uttryckt genom ett förbud för tjänsteman att ha bisyssla – uttryckt genom orden åtaga sig uppdrag eller utöva verksamhet – som kan rubba förtroendet till ovälden i tjänstutövningen.

Utredningen kommer i det följande (7.3) att närmare ange hur det enligt utredningens mening bör förstås att uppdrag eller verksamhet kan rubba förtroendet till ovälden i tjänstutövningen. Vidare skall anges vad i det sammanhanget bör läggas in i

uttrycket uppdrag eller verksamhet.

Rörande utredningens bisysslebegrepp i 13 § StjL och 16 § KtjSt skall här endast nämnas följande. En offentlig tjänsteman får givetvis varken i eller utom tjänsten förhålla sig så att han skadar förtroendet för ovälden i sin tjänstutövning. Med hänsyn härtill och till vikten av att förtroendet till ovälden inte rubbas anser utredningen det vara motiverat att låta uttrycket åtaga sig uppdrag eller utöva verksamhet ha en vidsträckt innebörd. Avgränsningen av innehållet i detta blir väsentligen en praktisk fråga. – Vad så beträffar frågan om bisysslas tillåtlighet med hänsyn till risker för bristande förtroende till ovälden kan här helt allmänt nämnas. Inte varje avlägsen risk kan få leda till att en bisyssla anses otillåtlig. I och för sig måste det inte sällan, och hur än bisysslebegreppet avgränsas, vara i praktiken svårt för en tjänsteman att fastställa den aktuella risken. Denna kan f. ö., som nämnts, påverkas av åtgärder från myndighetens sida, liksom också av om jäv anmäls, utvägar som det dock inte tillkommer tjänstemannen att vid bedömning av tillåtligheten taga hänsyn till. Storleken av den acceptabla risken måste vidare variera från fall till annat efter omständigheter, hänförliga bl. a. till huvudtjänsten eller bisysslan.

Redan vad som antytts om bisysslebegreppet och om risker för bristande förtroende till ovälden ger vid handen att det kan vara komplicerat att bedöma om en bisyssla är tillåten eller inte. Nu ankommer det på tjänstemannen att på eget ansvar göra denna bedömning och han kan inte kräva att myndigheten skall lämna honom vägledning. Detta har synts utredningen otillfredsställande, inte minst därför att på tillåtlighetsfrågan inverkande omständigheter ibland kan vara obekanta för tjänstemannen. Förhållandena leder till att en försiktigare lagd tjänsteman, såsom framhållits av några av de intervjuade cheferna, avstår från bisyssla, som han utan olägenhet skulle ha kunnat antaga. Och en annan mera dristig tjänsteman kan komma att åtaga sig ett uppdrag som inrymmer alltför hög fara för att förtroendet till ovälden brister och detta till skada såväl för honom själv som för det allmänna. En viss förbättring skulle kunna vinnas om myndigheterna i lämplig form kopplades in på frågor om sådana bisysslor, som angår tjänstemännens oväld i tjänstutövningen. Om man emellertid stannar därvid riskerar man, så som berörts i samband med diskussionen av behovet av kvantitetsreglerande bestämmelser, att bedömningen blir skiftande från myndighet till annan utan att rent sakliga skäl talar härför. Kravet på enhetlighet i bedömningen synes inte kunna tillgodoses på annat sätt än genom att man låter en från myndigheten fristående instans, som har överblick över förhållandena på olika områden av förvaltningen, få inflytande på bedömningen av tillåtligheten. Tjänstemannens egen myndighet måste givetvis av skäl som förut antytts också medverka i denna bedömning.

Utredningen har övervägt om den nu antydda bedömningen av tillåtligheten för offentliga tjänstemän bör göras obligatorisk eller frivillig. I ett obligatorium kan föreskrivas exempelvis att tjänstemännen är skyldiga söka tillstånd till bisysslor av sådan art att erfarenhetsmässigt förtroendet för ovälden i en hel del fall skulle kunna lida skada genom deras innehav. Ett frivilligt system kan innebära att det öppnas möjlighet för tjänstemän att få frågorna bedömda genom att på tjänstemans hänvändelse myndighet lämnar honom besked i frågan om tillåtligheten. Utredningen har funnit övervägande skäl tala för det senare alternativet som huvudregel.

Man kan förutsätta att redan tjänstemännens lojalitet mot den offentliga tjänsten och dess särskilda krav medför att man inte annat än för sällsynta undantagsfall skulle behöva räkna med att en tjänsteman mot bättre vetande är beredd att utöva en bisyssla som är av berörda olämpliga beskaffenhet. Att förbudsbestämmelsen efterlevs beror enligt utredningens mening väsentligen på om tjänstemän kan hållas effektivt informerade om situationer där bisyssleinnehav kan innefatta sådana ris-

ker att de bör avstå från bisyssla. Den tjänsteman, som till äventyrs är beredd att bortse från vad förtroendet till hans oväld kräver, kan knappast mera effektivt hindras från utövandet av en sådan olämplig bisyssla genom ett obligatoriskt system än genom ett på frivillighetens grund. Inom ett obligatoriskt system, som förutsätts omfatta alla offentliga tjänstemän eller stora grupper av sådana, kan informationsfrågan uppenbarligen inte lösas genom helt allmänt hållna bestämmelser om situationer där prövning skall ske. Författningsbestämmelser innefattande mera detaljerade typsituationer skulle i så fall behöva tillskapas för ändamålet. Vissa olägenheter med sådana bestämmelser har redan berörts. Det skall därutöver påpekas att ett rätt omfattande regelkomplex behövdes, som fortlöpande måste ses över för att passa de på olika verksamhetsområden skiftande kraven (jämför verkningarna av det nuvarande komplexet av de i offentligrättslig ordning meddelade specialreglerna). Därtill kommer den administrativa bördan med prövning av tillståndsärenden.

Inom ramen för ett frivilligt system kan en i stort sett ganska tillfredsställande information ges effektivt och smidigt. I t. ex. personaltidskrifter kan myndigheten, lämpligen i samverkan med den nyss berörda fristående instansen, informera sina tjänstemän om t. ex. branscher där bisysslor av olika slag enligt myndighetens bedömande kan innefatta vissa risker. Om myndighetens verksamhet ändras så att nya områden kan vara brännbara i detta avseende kan på motsvarande enkla sätt tjänstemännen informeras därom. Ytterligare ledning får tjänstemännen om lämplig publicitet ges åt avgöranden i frågor om tillåtligheten av bisyssleinnehav.

Det kan här framhållas att i dessa ärenden är det i flera avseenden av värde – inte minst för det allmänna – om tjänstemännens organisationer medverkar. Så kan ske t. ex. genom att de biträder tjänstemän i ärenden om tillåtligheten. Erfarenhetsmässigt vänder sig nämligen tjänstemän inte sällan till sina organisationer för att få råd i bisysslefrågor. Organisationerna har sålunda en inte ringa erfarenhet av frågorna. De besitter dessutom en värdefull överblick över förhållandena på olika verksamhetsområden. Inte minst genom medverkan från organisationerna bör olika ärenden kunna föras fram så att en praxis utbildas. Betydelsefullt är också om publicitet åt denna praxis kan ges i tjänstemannatidskrifter.

Utredningen har i enlighet med det anförda ansett att bedömningen av om en bisyssla bör innehas av hänsyn till faran för bristande förtroende till ovälden i tjänstutövningen bör som hittills i huvudsak ankomma på tjänstemännen själva. Med hänsyn till att bedömningen kan vara komplicerad bör tjänstemännen beredas tillfälle att få råd och vägledning i bisysslefrågor. Detta bör ske genom att myndigheterna i görlig mån informerar sina tjänstemän om sådana områden där bisysslor på grund av beskaffenheten av myndighetens verksamhet eller andra omständigheter lätt kan innefatta risker för bristande förtroende till ovälden. Vidare bör tjänstemännen få rätt att av myndighet erhålla besked huruvida bisyssla som tjänsteman överväger åtaga sig enligt myndighetens bedömning är sådan att den kan rubba förtroendet för ovälden i tjänstutövningen. Som ett led i denna service med uppgift framför allt att sörja för att en enhetlig bedömning sker i ärenden om besked om tillåtligheten ur oväldssynpunkt bör, som förut angetts, inrättas en särskild nämnd, förslagsvis kallad bisysslenämnden. Publicitet bör skapas kring avgöranden i beskedsärenden.

Beträffande fördelningen av befogenheter mellan bisysslenämnden och tjänstemannens egen myndighet vill utredningen framhålla. Det tungt vägande kravet på att enhetlighet iakttages vid bedömningen av ärenden talar för att bisysslenämnden får en stark ställning. I sista hand utslagsgivande för bedömningen bör dock vara de särskilda förhållandena vid myndigheten. Detta bör enligt utredningens mening medföra att bisysslenämnden får rådgivande funktioner i beskedsärenden. Tjänsteman som vill ha

besked bör alltså vända sig till den myndighet där han är anställd. Bisysslenämnden bör höras i ärendet om tjänstemannen begär det eller myndigheten eljest finner det erforderligt.

Utredningen utvecklar i det följande (7.4) förslag om och synpunkter på bisysslenämndens organisation och på förfarandet i ärenden om besked.

6.5.2 Förslag om skyldighet för domare att söka tillstånd till innehav av vissa bisysslor

I likhet med vad fallet är med kvantitetsreglerande bestämmelser synes nackdelarna ur allmän synpunkt med ett system med skyldighet att söka tillstånd till innehav av vissa slag av bisysslor, som med hänsyn till sin art kan inrymma faror för att förtroendet till ovälden rubbas, bli föga framträdande om det gäller att reglera förhållandena för enstaka smärre grupper av offentliga tjänstemän. En sådan punktreglering kan snarare ha vissa fördelar. Man får skälig trygghet för att det inte förekommer olämpligt bisyssleinnehav inom regelns ram i de grupper som träffas av regleringen. Den administrativa belastningen blir i dessa fall obetydlig. Det principiellt mindre tillfredsställande med särregleringar gör emellertid att de bör komma i fråga endast för grupper av tjänstemän, vilkas uppgifter är sådana att det är av särskild vikt att fara för bristande förtroende till ovälden inte uppstår.

Utredningen vill i enlighet med vad sålunda angetts föreslå att det för den som utövar domartjänst stadgas skyldighet att inhämta tillstånd för vissa bisysslor, nämligen främst sådana som vad angår dessa tjänstemän typiskt sett får anses inrymma särskilt stora risker för att förtroendet till ovälden sätts i fara. Utredningen anser att tillståndsskyldigheten bör avse dels drivande av näringsverksamhet, dels vissa uppdrag för vilka ersättning utgår. Det är frågan om uppdrag som skiljeman eller som ombud, ställföreträdare eller rådgivare åt annan i rättslig angelägenhet eller som ordförande eller ledamot i styrelsen för bolag, ekonomisk förening eller annan inrättning som tjänar ett huvudsakligen ekonomiskt syfte.

Som nämnts omfattas inte högsta domstolens och regeringsrättens ledamöter av utredningens uppdrag (6.1, 3.4).

Gentemot införandet av en särreglering för dem som utövar domartjänster talar givetvis inte minst att de på grund av sin utbildning och yrkeserfarenhet har särskilda förutsättningar att på egen hand avgöra vad hänsynen till ovälden kräver. Emellertid torde det också vara så att det kan vara särskilt vanskligt att bedöma vilken grad av hänsyn till ovälden domartjänsten kräver. Det har tid efter annan ansetts påkallat att införa särskilt stränga begränsningar i fråga om domares och andra lagfarna tjänstemäns vid domstolar möjligheter att åtaga sig bisysslor. Vidare kan, även om tjänstemannen riktigt bedömt lämplighetsfrågan, kritik komma att riktas mot honom för bisyssleinnehav. Låt vara att kritiken sedermera framstår som sakligt mindre befogad, så kan redan dess framförande ha ogynnsam inverkan på förtroendet till ovälden. Detta får med hänsyn till beskaffenheten av de arbetsuppgifter som ankommer på den som utövar domartjänst anses särskilt allvarligt. Om däremot bisyssleinnehavet på förhand prövats av myndigheten och då ansetts korrekt, torde utrymmet för kritik mot honom för bisyssleinnehavet vara väsentligt mindre. Tillståndsprövningen medför också att tjänstemannen inte behöver själv taga ställning till de ibland grannlaga frågorna.

Utredningen anser att tillståndsprövningen bör avse endast frågan vad hänsynen till förtroendet till ovälden kräver och alltså inte syfta till att reglera bisysslerätten ur kvantitativ eller annan synpunkt. Den torde därigenom snarast leda till en viss liberalisering jämfört med nuvarande förhållanden, i det att vissa ovillkorliga förbud, såsom de för chefsdomare i underrätt enligt 7 § Saar, bör kunna undvaras. En faktisk begränsning av rätten att ha bisysslor torde knappast bli följden eftersom de som utövar domartjänster inte heller nu får gå längre i fråga om bisyssleinnehav än vad grundsatsen

om oväld kräver. I övrigt hänvisas till specialmotiveringen till 13 § StjL.

Kraven på en enhetlig bedömning är i tillståndsärenden inte mindre än i ärenden om besked. Bisysslenämnden bör kunna höras i tillståndsärenden under samma förutsättningar som i ärenden om besked.

6.5.3 Frågor om bisysslor som kan rubba förtroendet till annan tjänstemans oväld eller skada myndighetens anseende

Såsom påpekas i direktiven kan bisyssla ha den verkan att förtroendet till annan tjänstemans oväld kommer i fara eller att så sker beträffande myndighetens anseende i detta hänseende, medan däremot denna fara för förtroendet till den bisysslande tjänstemannens oväld inte blir framträdande.

JO uttalade i framställningen 3.7.1963 till Kungl. Maj:t bl. a. följande (ämbetsberättelsen år 1964 s. 517).

> Den omständigheten att man mot betalning kan anlita en tjänsteman hos den myndighet, som har att pröva ens ärende, lärer hos allmänheten lätt kunna giva upphov till föreställningen – för detta har jag i min verksamhet också fått upprepade belägg – att man härigenom kan vinna fördelar på grund av tjänstemannens ställning och hans förmodade möjligheter att, även om han icke själv deltager i prövningen, indirekt påverka ärendets utgång. Det ligger också i sakens natur, att en tjänsteman som plägar mottaga uppdrag av visst slag är angelägen att erhålla nya sådana uppdrag av den som en gång hänvänt sig till honom, särskilt när det gäller uppdragsgivare som driver mera omfattande ekonomisk verksamhet. Av sådant skäl kan tjänstemannen, då han i andra sammanhang har att i tjänsten taga befattning med ärenden, som röra uppdragsgivaren, vara benägen att – låt vara helt omedvetet – förfara på sätt bäst överensstämmer med dennes intressen. Även om det förhåller sig så, att tjänstemannen faktiskt icke deltager i ärendenas handläggning eller ens har möjlighet att påverka prövningen, är det tydligt att blotta samröret mellan tjänstemannen och uppdragsgivaren är ägnat att hos allmänheten uppväcka misstankar om otillbörligt hänsynstagande.

Av vad JO anfört torde framgå att det kan bero av tillfälligheter om tjänstemannens befattning i bisyssla med visst ärende leder till fara för att förtroendet till hans eller någon hans kollegas oväld rubbas. I åter andra fall kan det vara mera tydligt att bisysslan leder till risker för bristande förtroende till annan tjänstemans oväld. Så kan vara förhållandet t. ex. om den tjänsteman som har bisysslan är direkt överordnad den som har att handlägga det aktuella ärendet, är gift med denne eller om den sistnämnde står i ett ekonomiskt beroendeförhållande till den förre.

Det kan här framhållas att de av utredningen intervjuade cheferna genomgående understrukit vikten av att tjänsteman inte åtager sig eller utövar bisyssla som kan rubba förtroendet för annan tjänstemans oväld. Man har med allt fog påpekat att denna verkan av bisysslor kan vara särskilt svår att skönja för utomstående.

Enligt utredningens mening följer av den offentliga tjänstens beskaffenhet att tjänsteman inte får åtaga sig eller utöva bisyssla, som kan leda till att förtroendet till annan tjänstemans oväld i tjänstutövningen eller att myndighetens anseende för att oväld i dess verksamhet iakttages kommer i fara. Det förut (4.5) återgivna rättsfallet NJA 1960: 186 får anses ge uttryck häråt. Av 13 § StjL och 16 § KtjSt bör detta framgå.

Uppenbarligen kan det vara svårt för tjänsteman att överblicka om hans bisyssla kan få verkningar beträffande förtroendet till annan tjänstemans oväld eller på myndighetens anseende i detta hänseende. Det är betydelsefullt att information ges tjänstemän om sådana områden där det bedöms att risker av nu berörd art kan föreligga eller uppstå. Givetvis skall tjänsteman äga rätt att av sin myndighet få besked huruvida bisyssla som han överväger åtaga sig kan ha den verkan som här avses.

6.5.4 Frågor om reglering av konkurrensbisysslor

På grund av bestämmelserna i 3 § StjL hör bisyssla, varigenom tjänsteman konkurrerar med sin myndighet, till området för avtalsfrihet i den mån av bisysslan inte kan uppkomma fara för att förtroendet till ovälden

rubbas. Bisysslor av detta slag omfattas emellertid inte av 8 § AST. Bestämmelserna där reglerar endast arbetsgivarens möjlighet att inskrida mot bisysslor med hänsyn till verkningarna av deras omfattning och får därför anses behandla bisysslefrågan ur kvantitativ synpunkt.

Eftersom det offentliga anställningsförhållandet numera vilar i princip på avtalsfrihetens grund skulle kunna antagas att rättssatser från den privata tjänstemannarätten blir gällande i det offentliga anställningsförhållandet i den mån inte annat följer av att vissa ämnen undantagits från reglering i avtal.

Inom den privata tjänstemannarätten anses att av anställningsavtalet följer en skyldighet för arbetstagaren att iakttaga ett visst mått av lojalitet mot arbetsgivaren. Lojalitetsförpliktelsen torde ses såsom en biförpliktelse till avtalet och behöver inte ha uttryckligen fastslagits i detta för att gälla. Om arbetstagaren under anställningstiden konkurrerar med arbetsgivaren gör han sig i princip skyldig till ett illojalt beteende mot denne. Hur verkningarna av sådant beteende bedömts i praxis och doktrin har utförligt behandlats av preceptorn B. Bengtsson i boken »Hävningsrätt och uppsägningsrätt vid kontraktsbrott», 1967, s. 376.

I rättsfallet AD 1956 nr 31 (behandlat av Bengtsson s. 378) uttalade AD att som en allmän regel arbetstagarens konkurrerande verksamhet under anställningstiden fick anses som ett allvarligt avtalsbrott. Fall kunde dock tänkas där en strikt tillämpning av denna huvudregel måste framstå som alltför sträng i förhållande till den anställde med hänsyn till anställningens art, det sätt varpå den anställde tagit befattning med den konkurrerande verksamheten och konkurrensförhållandets betydelse för arbetsgivaren.

Inom den offentliga sektorn förekommer numera i en inte obetydlig utsträckning att myndighet driver näringsverksamhet genom produktion av varor eller tjänster, som tillhandahålls mot ersättning, bestämd efter principen om full kostnadstäckning (se beträffande affärsverken och denna princip direktiven för affärsverksutredningen, intagna i betänkandet »Affärsverken», SOU 1968: 45 s. 17). När myndighet arbetar i konkurrens med enskilda företag anses det principiellt riktigt att konkurrensen äger rum på lika villkor, varken bättre eller sämre än deras. Det är med hänsyn härtill rimligt att myndighet som driver näringsverksamhet enligt vad nyss berörts inte utsätts för skada eller fara för skada i denna genom att dess tjänstemän konkurrerar med myndigheten. Huruvida det på den offentliga sektorn gäller att en sådan konkurrerande verksamhet är oförenlig med tjänstens beskaffenhet och därför att anse som tjänstefel, torde i brist på vägledande avgöranden få anses vara en i viss mån öppen fråga.

Flertalet av de intervjuade cheferna vid myndigheter som har uppdragsverksamhet eller annan ekonomiskt inriktad verksamhet av någon omfattning (se bilaga 4) har ansett att tjänsteman inte utan myndighetens medgivande bör få konkurrera med myndigheten. Olägenheterna för myndigheten med sådan verksamhet har utvecklats. Att ekonomisk skada kan uppkomma för det allmänna om tjänstemän får fritt konkurrera har betonats för utredningen också i andra sammanhang än vid intervjuerna. Det är utredningens uppfattning att frågan om rätt för tjänsteman att driva konkurrerande verksamhet bör bli föremål för reglering.

Det synes knappast möjligt att mera allmänt skilja de fall, då bisyssla på myndighetens verksamhetsområde leder till fara för bristande förtroende till ovälden, från dem där bisyssla medför endast ekonomisk skada eller fara för sådan för myndigheten, i vidare mån än genom konstaterandet att det senare kan vara fallet när bisysslan utövas på området för en av myndigheten driven näringsverksamhet. Detta kan synas innebära att gränsdragningssvårigheter uppkommer, vilket i och för sig skulle kunna tala för att frågan om rätt att driva konkurrerande verksamhet görs till föremål för reglering i offentligrättslig ordning. Utredningen anser emellertid att frågan om rätt att driva konkurrerande verksamhet, som hittills och i likhet med förhållandet på den priva-

ta arbetsmarknaden, hör hemma på området för avtalsfrihet. En begränsning av avtalsfriheten bör inte ske utan att tvingande skäl föreligger. Förbud mot konkurrerande verksamhet behövs endast för en del speciella grupper av tjänstemän. Området för avtalsfrihet bör vara bestämt lika för alla tjänstemän. F. ö. har frågan om rätt att driva konkurrerande verksamhet en renodlat ekonomisk prägel. Vidare torde gränsdragningssvårigheterna i praktiken inte behöva bli kännbara. Vid de myndigheter och för de tjänstemannagrupper för vilka begränsningar i fråga om konkurrerande verksamhet behövs får dessa troligen utformas så att tjänstemannen måste ha myndighetens medgivande för att åtaga sig eller inneha bisyssla varigenom han utövar någon verksamhet på områden som berörs av myndighetens uppgifter.

Utredningen förordar på anförda skäl att initiativ tages till förhandlingar om avtalsbestämmelser om begränsningar i möjligheterna för grupper av tjänstemän att driva med vederbörande myndighet konkurrerande verksamhet, så långt tillvaratagandet av det allmännas ekonomiska intressen motiverar. Utredningen saknar anledning antaga att tjänstemännens organisationer kommer att motsätta sig att nuvarande oklarhet om rätten härvidlag undanröjs.

Nämnas kan att en effektiv avtalsreglering av frågan kan förutsätta att arbetsgivaren i avtalet får befogenheter att utröna i vad mån tjänsteman, som berörs av här åsyftad begränsning, utövar bisyssla.

6.6 *Åtgärder för förenkling av gällande bisysslereglers*

Redogörelsen i avsnitt 4.3.1 har gett vid handen att tjänstemännens rätt att ha bisysslor för närvarande är begränsad av talrika, nyanserade och vid olika tillfällen utfärdade specialregler. Dessa innebär bl. a. att för vissa tjänstemän möjligheterna att ha bisysslor utan föregående kontroll av arbetsgivaren är i viss mån begränsade. För andra tjänstemän, ibland med närbesläktade arbetsuppgifter, gäller endast de begränsningar som följer av de allmänna bestämmelserna i StjL. Vissa bisysslor är helt förbjudna för några grupper. Även om genom det arbete på översyn av bl. a. dessa regler som utfördes i samband med tillkomsten av tjänstemannarättsreformen åtskilligt av den kritik som JO riktade i framställningen 3.7.1963 mot regelkomplexet har förlorat aktualitet, kvarstår dock alltjämt vissa sakligt opåkallade ojämnheter. Dessa är särskilt framträdande på domstolsväsendets område.

Åtskilliga av de nuvarande specialbestämmelserna kan ses som typsituationer som återger en del av innehållet i de allmänna reglerna i 13 § StjL och 16 § KtjSt. I den mån de innehåller föreskrifter om prövning ur kvantitativ synpunkt och inte getts i författning som beslutats av eller med riksdagen har de upphört att gälla genom föreskriften i 3 § första stycket upphävandekungörelsen.

Inte så få specialregler beskriver förbudsområdet så att därunder faller inte endast sådana bisysslor som kan rubba förtroendet till ovälden utan också vissa sådana som innefattar en ren konkurrerande verksamhet; så t. ex. förbudet att åtaga sig uppdrag i ärende som kan komma att handläggas vid myndigheten eller att driva företag med verksamhet inom myndighetens arbetsområde. I vad mån bisyssla hör till den ena eller andra kategorien får, såsom nämnts, avgöras med ledning av omständigheterna i varje särskilt fall.

Med utredningens syn på regleringen av konkurrensbisysslor är det principiellt otillfredsställande att dessa skall vara föremål för reglering i offentligrättslig ordning. Bestämmelser av sådant blandat innehåll bör därför i princip utmönstras. En kollektivavtalsreglering med förbud mot konkurrensbisysslor medför att de offentligrättsliga bestämmelserna om förbud mot sådana upphör att gälla enligt 3 § upphävandekungörelsen. Med hänsyn härtill anser utredningen det inte påkallat föreslå annat än att berörda offentligrättsliga bestämmelser får utgå ur författningar i samband med att av annan anledning översyn av dem sker.

Vad så beträffar specialbestämmelser, som beskriver rena typfall av bisysslor, som kan rubba förtroendet till oväld i tjänsteutövningen, vill utredningen framhålla följande. I den mån ett system med rätt att erhålla besked genomförs framstår bestämmelser som föreskriver skyldighet att inhämta tillstånd som i viss mån oegentliga och de kan måhända verka förvillande. Sådana bestämmelser bör därför utgå ur författningar. De praktiska olägenheterna av att vid sidan av beskedssystemet under någon tid ha kvar föreskrifter av senast berörd beskaffenhet förefaller utredningen dock inte så betydande att omedelbara författningsändringar synes obetingat nödvändiga. Också utmönstringen av dessa bestämmelser torde kunna anstå till dess att ifrågavarande författningar behöver ses över även ur andra synpunkter.

Vissa specialregler innehåller ovillkorliga förbud att ha bisysslor som typiskt måste antagas inverka på förtroendet till ovälden. Så är fallet exempelvis med förbudet för tjänstemän hos skogsvårdsstyrelse att vara ombud för skogsförsäkringsbolag. Denna bestämmelse skulle i och för sig inte vara nödvändig med de förslag utredningen framlagt i det föregående. Emellertid kan denna och andra regler av detta slag anses fylla ett pedagogiskt syfte i det att de utpekar viss eller vissa bisysslor såsom helt olämpliga ur den synpunkt varom här är fråga och de torde därför kunna bibehållas.

Mot bakgrunden av dessa allmänna överväganden vill utredningen begränsa sina förslag om ändringar i detta sammanhang av författningar med specialregler om bisysslor till vissa sådana angående domares bisysslor. Föreskrifterna om tillståndsprövning bör medföra att specialreglerna i domsagostadgan, rådhusrättsstadgan m. fl. instruktioner för domstolar om förbud mot advokatverksamhet och viss annan förvärvsverksamhet m. m. upphävs. Ur 2 § andra stycket upphävandekungörelsen bör utmönstras föreskriften att bestämmelserna i 7 § Saar om förbud för chefsdomare vid underrätt att ha vissa bisysslor skall äga fortsatt giltighet. Förbuden i föräldrabalken för vissa domare att vara överförmyndare och i RB m. fl. lagar att vara nämndeman bör enligt utredningens mening inte upphävas. Förbuden i RB att vara ombud, biträde eller försvarare har också en tydlig förankring i oväldsfrågan; att tillståndsprövningen ankommer på Kungl. Maj:t synes ur de synpunkter, varom här är fråga, vara till fördel. Bestämmelserna i konkurslagen och lagen om ackordsförhandling utan konkurs om begränsningar i möjligheterna för tjänstemän vid underrätt att vara konkursförvaltare m. m. står enligt utredningens uppfattning i sådant samband med oväldshänsynen att en ändring av reglerna inte kan anses påkallad. Tilläggas må att hovrättsdomare enligt 13 § StjL i dess föreslagna lydelse behöver tillstånd för att vara exempelvis konkursförvaltare.

7 Förslagens närmare innebörd

7.1 *Inledning*

Som nämnts i kap. 6 skall utredningen här närmare ange vilka bisysslor som enligt dess mening träffas av förbuden i 13 § StjL och 16 § KtjSt mot uppdrag eller verksamhet som kan rubba förtroendet till oväld i tjänstutövningen. Till en början skall något beröras vad som förstås med tjänstemannens huvudtjänst (7.2.1) och därefter behandlas bisysslebegreppet närmare (7.2.2).

Utredningen har framhållit att inte varje avlägsen risk för bristande förtroende till oväld i tjänstutövningen bör leda till att bisyssla blir otillåten. Utredningen anger i det följande omständigheter, som den anser kunna ha betydelse vid bedömning av frågan om tillåtligheten (7.3). Det gäller omständigheter som är hänförliga till huvudtjänsten och till bisysslan. Vidare diskuteras i vad mån det bör tillmätas betydelse att allmänna intressen eller hänsyn till tjänstemannen eller till tredje man talar för visst bisyssleinnehav.

En bisysslenämnd skall enligt utredningens förslag inrättas. Den skall ha till uppgift att lämna tjänstemän och myndigheter råd och vägledning i frågor om bisysslor som angår förtroendet till oväld i tjänstutövningen. Nämndens uppgifter och organisation och förfarandet i ärenden om besked rörande bisyssleinnehav eller tillstånd till sådant behandlas (7.4).

Bl. a. vid intervjuer med chefer för statliga myndigheter har utredningen funnit att delade meningar råder om utnyttjandet av befogenheter enligt 8 § AST. Med hänsyn härtill och till det värde dessa befogenheter har anger utredningen sin syn på dem och deras användning (7.5).

Slutligen redovisar utredningen sina närmare synpunkter på den samverkan mellan myndigheter, som utredningen anser bör förekomma när myndighet vill taga tjänsteman vid annan myndighet i anspråk för bisyssla (7.6).

7.2 *Bisysslebegreppet i 13 § statstjänstemannalagen och 16 § kommunaltjänstemannastadgan enligt utredningen*

7.2.1 Tjänstemans huvudtjänst

Utredningen har förut (6.1) framhållit att man med bisyssla i vidaste bemärkelse får förstå en sysselsättning, vilken som helst, vid sidan om uppgifterna i den anställning som får anses vara tjänstemannens huvudtjänst. Den närmare bestämningen av utredningens bisysslebegrepp bör föregås av en kortfattad granskning av vad som kan förstås med tjänstemans huvudtjänst och ingå i denna.

Huvudtjänsten är enligt utredningen den statliga eller statligt reglerade tjänst för vilken bestämmelserna i 13 § StjL eller 16 § KtjSt gäller och vilken tjänstemannen vid viss tid utövar. Med tjänst avses inte endast

ordinarie, extra ordinarie eller extra tjänst utan också anställning som arvodist, kontraktsanställning och innehav av göromålsförordnande. Enligt terminologin i StjL och KtjSt är vikariat inte tjänst. Reglerna om tjänst i dessa författningar äger emellertid i huvudsak tillämpning också på vikariat (1 § tredje stycket StjL, 13 § andra stycket KtjSt). Med huvudtjänst får man i detta sammanhang förstå också långtidsvikariat.

Vad som åligger den som är anställd i offentlig tjänst kan knappast anges med någon mera kortfattad allmän definition. Det innebär dock inte att innehållet i tjänsterna är svävande. Tvärtom kan detta i allmänhet för varje tjänst bestämmas rätt väl. En ram bildar myndighetens uppgifter i stort och på dess verksamhetsområde gällande författningsbestämmelser, instruktion, arbetsordning och praxis. Vidare kommer tjänstens plats i myndighetens organisation i betraktande. Ytterligare måste allmänna tjänstemannarättsliga bestämmelser beaktas med vad de innehåller om tjänstemans åliggande, såsom om skyldighet för tjänsteman att ställa sig till efterrättelse instruktion, arbetsordning och andra allmänna bestämmelser om arbetet och särskilda föreskrifter om hans tjänstutövning. Enligt 10 § StjL och 15 § KtjSt har tjänsteman att oberoende av fastställd arbetsfördelning lämna det biträde som förman bestämmer. Av det nämnda framgår att tjänsteman är skyldig att finna sig i vissa mer eller mindre långtgående förändringar av sina uppgifter. I prop. 1965: 60 s. 161 uttalade departementschefen följande.

> Att tjänsteman är skyldig att underkasta sig ändrade bestämmelser om tjänstgöringsområde och stationeringsort samt sådan vidsträcktare eller ändrad tjänstgöring hos myndigheten, som icke i grund ändrar tjänstens beskaffenhet, får anses följa av den allmänna skyldigheten att iakttaga i behörig ordning meddelade föreskrifter om arbetet; något särskilt stadgande härom synes därför ej erforderligt.

Vilka förändringar som leder till att en tjänst förlorar sin ursprungliga identitet är en i viss mån öppen fråga.

Enligt 34 § StjL kan tjänsteman som är anställd med fullmakt eller konstitutorial förflyttas till annan statlig tjänst som tillsätts med samma anställningsform. Tjänsteman får förflyttas till tjänst hos myndighet inom annat verksamhetsområde endast om arbetsuppgifterna är likartade eller tjänstemannen i allt fall med hänsyn till sin utbildning är lämpad för tjänsten. Förutsättningarna för förflyttning av den som utnämnts till domare regleras i 36 § RF. Särskilda bestämmelser om förflyttningsskyldighet har getts bl. a. för vissa ordinarie tjänstemän inom krigsmakten, för vissa innehavare av ordinarie tjänster som lärare och för präster som är anställda med fullmakt. Vidare kan nämnas att statstjänstemän i allmänhet är skyldiga att utöva annan statlig tjänst i den utsträckning som följer av föreskrifter som meddelas i administrativ ordning. En del tjänstemän kan ha att utöva tjänst hos annan arbetsgivare än staten (se 11 § StjL samt 18 och 19 §§ StjSt; beträffande innehavare av vissa statligt reglerade tjänster kan hänvisas till 9–13 §§ kungörelsen den 30 december 1965 (nr 931) med särskilda bestämmelser för vissa tjänstemän inom universitets- och skolväsendet och 8 § kungörelsen med vissa bestämmelser om anställning som präst). För innehavare av ordinarie domartjänst är enligt 11 § StjL skyldigheten att utöva annan tjänst rätt snävt begränsad.

7.2.2 Bisysslebegreppet

Uttrycket att åtaga sig uppdrag eller utöva verksamhet i 13 § StjL och 16 § KtjSt markerar enligt utredningens mening att bisysslor i en vidsträckt bemärkelse är åsyftade.

Till en början kan påpekas att ordet verksamhet i detta sammanhang har ett vidare innehåll än det i moderna lagar och lagförslag på näringsrättens område använda uttrycket näringsverksamhet. Vad detta närmare innebär bör först något beröras.

I 7 § lagen den 19 juni 1919 (nr 446) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens definierades näringsverksamhet som »varje huvudsakligen på ekonomisk vinst för dess utövare riktad yrkesmässig verksamhet». Definitionen bibehölls i 9 § lagen den 29

maj 1931 (nr 152) med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens. I utredningens om illojal konkurrens betänkande »Otillbörlig konkurrens» (SOU 1966: 71) har begreppet näringsverksamhet fått ett betydligt vidare innehåll. Utredningen uttalar bl. a. följande (s. 91).

Med termen näringsverksamhet – – – avses – – – yrkesmässigt bedriven verksamhet av ekonomisk art. Verksamheten behöver inte vara inriktad på vinst vare sig för utövaren eller någon annan. Den omständigheten att den ekonomiska verksamheten avser att främja ett ideellt eller välgörande syfte utgör inte hinder för att vederbörande anses såsom näringsidkare. Inte bara verksamhet inom handel och industri är näringsverksamhet utan till näringsidkare kommer också att hänföras exempelvis hantverkare, lantbrukare samt utövare av s. k. fria yrken, konstnärer, författare, fotografer, arkitekter, advokater, läkare m. fl. Annons- och reklambyråer, mäklare, speditörer samt konsulterande ingenjörer och andra självständigt verksamma konsulenter är näringsidkare.

Näringsverksamhet behöver inte vara stadigvarande. Även under begränsad tid bedriven verksamhet av ekonomisk art är enligt förslaget näringsverksamhet. I kravet på yrkesmässighet ligger dock att ett visst mått av permanens fordras. Yrkesmässighet innebär däremot inte att det skall vara fråga om vederbörandes huvudsysselsättning. Även deltidssysselsättning eller extraarbete på fritid kan vara näringsverksamhet.

Näringsidkare kan vara fysisk eller juridisk person. – – – Stiftelser och ideella föreningar är näringsidkare om de främjar sitt syfte genom att driva näringsverksamhet. Att ett bolag är statligt eller kommunalt betager det inte egenskapen av näringsidkare. Även andra statliga eller kommunala juridiska personer kan vara näringsidkare.

Begreppet näringsverksamhet har i nämnda betänkande getts en innebörd som överensstämmer med den i varumärkeslagen den 2 december 1960 (nr 644) (se SOU 1958: 10 s. 212 och prop. 1960: 167 s. 48), i lagen den 29 juli 1966 (nr 454) om företagsinteckning (se prop. 1966: 23 s. 76), liksom även i firmautredningens betänkande »Firmaskydd» (SOU 1967: 35 s. 150).

Det är tydligt att uttrycket verksamhet i 13 § StjL och 16 § KtjSt inte får uppfattas som syftande enbart på näringsverksamhet, dvs. en ekonomiskt inriktad aktivitet av någon permanens. Teoretiskt skulle man kunna tänka sig att man med verksamhet avsåg varje aktivitet vid sidan av huvudtjänsten. Så långt kan man dock inte gå redan därför att förbudsregeln då leder till rena absurditeter.

Den närmare bestämningen av vad som skall läggas in i ordet verksamhet bör ske med utgångspunkt från vad det intresse kräver som skall skyddas med bestämmelsen, nämligen bevarandet av allmänhetens förtroende för tjänstemännens oväld i tjänsteutövningen. Det kan därvidlag framhållas att detta intresse kräver att tjänstemän i några fall avstår också från mera enstaka transaktioner för att detta förtroende inte skall rubbas. Sålunda är det klart att en tjänsteman inte bör skuldsätta sig hos eller på annat sätt ställa sig i beroende av den över vars verksamhet han har att i tjänsten öva tillsyn. Detta har kommit till uttryck i en del av de förut berörda specialreglerna, såsom t. ex. för bankinspektionens tjänstemän. I detta sammanhang kan också erinras om förbudet i upphandlingskungörelsen för vissa tjänstemän att tillhandahålla myndighet gods m. m.

Utanför ramen för utövandet av en verksamhet, såsom detta uttryck bör förstås här, faller enligt utredningens mening aktiviteter, som får anses typiskt sett höra hemma på privatlivets område och vad därmed har omedelbart samband. Till denna sfär får man i första hand räkna dispositioner som utgör led i den gängse hushållningen och vad därmed har samband som nyss sagts. Sålunda bör man inte anse det vara en verksamhet i bisyssleförbudets mening när tjänsteman exempelvis för talan inför hyresnämnd angående den egna bostaden, reklamerar underhaltig vara som han köpt, begär ersättning av försäkringsbolag eller kräver skadestånd på grund av inbrott i hans bostad eller på grund av brottslig gärning riktad mot honom eller hans egendom. Inte heller bör det anses vara bisyssla om tjänstemannen företager handlingar av de slag här berörts för sådan närståendes räkning, som anges i domarjävsregeln i 4 kap. 13 § andra punkten RB. Enligt denna regel är domare jävig

om han med part är eller varit gift eller är trolovad eller är i rätt upp- eller nedstigande släktskap eller svågerlag eller är syskon eller är i den släktskap, att den ene är avkomling till den andres syskon eller att de äro syskonbarn, eller i det svågerlag, att den ene är eller varit gift med den andres syskon eller syskons avkomling eller med någon, från vilkens syskon den andre härstammar, eller om han på grund av adoption står i motsvarande förhållande till part.

Vidare bör till sådana aktiviteter på privatlivets område som inte bör anses gå in under det här aktuella bisysslebegreppet räknas dispositioner av familjerättslig karaktär som gäller tjänstemannen själv eller någon honom närstående enligt vad nyss angetts. Inte heller bör som bisyssla anses åtgärder som står i omedelbart samband med sådana dispositioner. I enlighet härmed faller utanför bisysslebegreppet sådana åtgärder som att upprätta äktenskapsförord eller testamente, att mottaga uppdrag att vara förmyndare eller god man för berörda närstående, att vara boutredningsman i dödsbo efter sådan närstående eller att förrätta bouppteckning eller arvskifte efter sådan. Det bör alltså vara en tjänsteman helt obetaget att t. ex. biträda sin hustru vid skifte av ett dödsbo vari hon äger del, att som förmyndare eller vårdnadshavare för sitt barn föra dess talan eller att biträda sitt myndiga barn i mål av familjerättslig karaktär i vilket barnet är part; att domare behöver särskilt tillstånd för att vara ombud m. m. vid domstol stadgas i 12 kap. 3 § RB.

Det kan framhållas att enbart den omständigheten att åtgärder utgör led i förvaltningen av egen förmögenhet inte med nödvändighet innebär att de typiskt sett hör hemma på privatlivets område, såsom utredningen använder detta uttryck. Av de offentliga tjänstemännen måste, liksom hittills, krävas att de av hänsyn till vikten av att bevara förtroendet för oväld i tjänstutövningen orubbat finner sig i vissa begränsningar i detta hänseende. Beskaffenheten och omfattningen av sådana begränsningar får variera i huvudsak efter förhållandena i huvudtjänsten. Så t. ex. kan tjänsteman i vissa fall nödgas avstå från att vara engagerad i branscher som är föremål för hans verksamhet i tjänsten. Talrika specialregler ger uttryck åt detta.

Utredningen vill vidare framhålla att den anser att i uttrycket verksamhet ligger att en aktivitet från tjänstemannens sida förutsättes. Om tjänstemannen får en gåva eller t. ex. i samband med ett arvskifte tilldelas viss egendom kan en verksamhet från hans sida inte anses vara för handen. Reglerna i 13 § StjL och 16 § KtjSt kan sålunda inte anses hindra tjänstemannen från att äga och att uppbära utdelning av aktier i företag som står under hans tillsyn i tjänstutövningen. De hindrar däremot att han själv eller genom annan beträffande egendomen vidtager förvaltningsåtgärder, såsom att deltaga i bolagsstämma etc., under den självklara förutsättningen att förvaltningsåtgärderna beträffande företaget inte står väl samman med kravet på att förtroendet för oväld inte rubbas. Frågan i vad mån tjänstemän på grund av nämnda krav måste anses skyldiga att avveckla sådant ägande ligger enligt utredningens mening inte inom ramen för frågor om bisysslors tillåtlighet.

Den nyss gjorda avgränsningen av innehållet i ordet verksamhet har en schematisk karaktär. Det är tydligt att det kan uppstå situationer där förtroendet till ovälden kan komma i fara på grund av åtgärder som, enligt vad i det föregående angetts, inte kan anses ha karaktär av verksamhet. Detta kan man enligt utredningen inte undvika; det har påpekats att jävsregler ger ett visst skydd mot risker för rubbat förtroende. Å andra sidan kan det göras gällande att utredningen gett en alltför vid innebörd åt bisysslebegreppet. Det kan anses föga rimligt att en tjänsteman enligt det synsätt som här anlagts bör ha frihet att biträda en släkting i exempelvis en arvstvist men däremot inte ha samma möjligheter att hjälpa en nära vän i en motsvarande angelägenhet. Det må då framhållas att svårigheterna är betydande att precisera vilka omständigheter som skulle leda till att ifrågavarande åtgärder inte bör bedömas som verksamhet i detta sammanhang och att även om dessa svårigheter övervinns andra betydande gränsdragningssvårigheter uppstår. Men redan

för att tjänstemännens rörelsefrihet inte skall bli över hövan beskuren måste man taga skälig hänsyn till i vad mån den tilltänkta verksamheten berör tjänstemannen personligen. Dessa hänsyn bör tagas vid avvägningen av om en bisyssla är tillåtlig eller inte. Såsom i det följande skall utvecklas bör de medföra att man därvid godtager en högre risk för att en tjänsteman skall komma i en situation där han nödgas anmäla jäv än om han skall inneha bisysslan i huvudsak för att tillgodose sitt förvärvsintresse.

Det förtjänar framhållas att 13 § StjL och 16 § KtjSt inte är begränsade till att avse sådana sysselsättningar vid sidan av uppgifterna i huvudtjänsten som utförs för enskilds räkning. De träffar alltså också fall av tjänsteförening och andra anställningar eller uppdrag hos offentliga arbetsgivare eller uppdragsgivare.

En särskild form av verksamhet är utförandet av uppdrag. Om bisysslan består av uppdrag kan tjänstemannen komma att överskrida gränsen för det tillåtliga redan genom att han åtager sig uppdraget. Det kan beaktas att näringsverksamhet inte sällan består däri att näringsidkaren åtager sig och utför en rad uppdrag. Genom åtagandet uppstår en förpliktelse för uppdragstagaren att utföra detta och redan denna bindning till uppdragsgivaren kan inrymma moment av risker för bristande förtroende till oväld i tjänstutövningen. Att vad som nu sagts om uppdrag också gäller arbetsanställning är tydligt.

7.3 *Bisysslors tillåtlighet med hänsyn till risker för förtroendet till ovälden*

7.3.1 Allmänna synpunkter

Förbudet mot bisysslor som kan rubba förtroendet till oväld i tjänstutövningen får enligt utredningens mening i första hand anses innebära att de bisysslor är otillåtna som leder till viss risk för att tjänstemannen måste anmäla jäv i sin huvudtjänst. Förbudet träffar emellertid också bisysslor som, utan att innefatta risker för att tjänstemannen behöver göra jävsanmälan, kan rubba allmänhetens förtroende till hans oväld i tjänstutövningen. Utredningen har ansett det böra utsägas i 13 § StjL och 16 § KtjSt att till förbudsområdet också hör bisysslor som innefattar fara för bristande förtroende till annan tjänstemans oväld eller till myndighetens anseende i sådant hänseende.

I och för sig vore det tänkbart att varje liten risk för att förtroendet till oväld skall komma att brista borde leda till att tjänsteman måste avstå från bisyssla. En sådan tolkning är emellertid enligt utredningens mening inte förenlig med bestämmelserna i 13 § StjL och 16 § KtjSt. Departementschefens förut (3.6) citerade uttalande i frikretsfrågan får anses ge vid handen att tillåtligheten bör bedömas med hänsyn till bl. a. storleken av risken i det enskilda fallet. Utredningen har inte funnit någon omständighet tala för att någon annan ståndpunkt bör intagas i denna fråga.

Frågan om en bisyssla är tillåtlig eller inte med hänsyn till berörda risker bör enligt utredningens mening avgöras efter en samlad bedömning av de omständigheter som kan ha betydelse för bevarandet av allmänhetens förtroende till ovälden. Vid denna bedömning synes man i första hand söka böra fastställa den aktuella riskgraden. Den torde röna inflytande främst av förhållanden som kan anses hänförliga till den offentliga tjänsten och vad därmed har samband – häri inbegripet inte endast tjänstemannens utan också annan tjänstemans huvudtjänst och myndighetens verksamhet – och av förhållanden som angår bisysslan, t. ex. dess beskaffenhet och de intressen tjänstemannen kan ha av bisysslan. Vidare torde böra bedömas vilken riskgrad som med hänsyn till omständigheterna framstår som försvarlig. Därvidlag kommer i blickpunkten, förutom omständigheter som nyss berörts, frågan om allmänna intressen av skilda slag eller hänsynen till tjänstemannens personliga intressen talar för att en högre eller lägre riskgrad är acceptabel. Tillåtligheten kan röna inflytande av om myndigheten genom organisatoriska eller administrativa åtgärder

finner skäl medverka till att risken nedbringas. Jävsreglerna har, som nämnts, också betydelse härvidlag.

7.3.2 Förhållanden i huvudtjänsten och vad därmed har samband

Jävsreglerna i rättegångsbalken träffar i huvudsak endast domare vid handläggning av mål och motsvarande bestämmelser i förslaget till förvaltningslag tjänstemän endast när de tager befattning med förvaltningsärenden på sådant sätt att de kan tänkas inverka på ärendets utgång. Utanför dessa reglers räckvidd ligger bl. a. personal som vidtager åtgärder av endast rent expeditionell natur. Denna avgränsning har ansetts motiverad därav att inom ramen för sådan verksamhet som senast nämnts i och för sig knappast finns utrymme för partiskhet eller misstankar därom.

När det gäller att bedöma om en bisyssla är tillåtlig eller inte med hänsyn till riskerna för bristande förtroende till oväld i tjänstutövningen bör det tillmätas stor betydelse i vad mån de uppgifter som ankommer på tjänstemannen är mer eller mindre kvalificerade. Om tjänstemans uppgifter i huvudtjänsten är kvalificerade kan ofta en förhållandevis låg risk för att beröring skall äga rum mellan bisyssla och uppgifterna i huvudtjänsten vara tillräcklig för att tjänstemannen bör avstå från bisysslan. Om däremot uppgifterna är av enklare slag blir tjänstemannen i betydligt mindre utsträckning berörd av förbuden i 13 § StjL och 16 § KtjSt. Emellertid innebär inte det förhållandet att tjänstemans uppgifter i huvudtjänsten är sådana att han på grund av deras beskaffenhet inte löper någon nämnvärd risk att behöva anmäla jäv att han utan vidare kan åtaga sig en bisyssla. Man kan nämligen inte bortse från att innehav eller utövande av bisysslor i en del lägen kan ge upphov till föreställningen att tjänstemannen har möjlighet att påverka ett ärende antingen själv eller genom sina förmodade särskilda förbindelser med dem som har att handlägga detta. Det är tydligt att det mycket väl kan bero av tillfälligheter huruvida misstankarna om bristande oväld riktas mot tjänstemannen själv, mot någon kollega eller mot förhållandena i myndighetens verksamhet som sådan. JO har i skrivelsen 3.7.1963 något berört denna situation (ämbetsberättelsen år 1964 s. 517) och åsyftade uttalande har återgetts förut (6.5.3). Risker för misstankar om otillbörliga hänsynstaganden i enlighet med vad JO där berört får antagas inte sällan kunna uppkomma när det gäller sysslande på myndighetens arbetsområde eller verksamhetsområde. I enlighet härmed synes exempelvis tjänstemän tillhörande biträdespersonal vid domstol för att undvika risker för bristande förtroende till egen eller domares oväld i tjänstutövningen i en hel del fall böra avstå från sysslande som ombud eller biträden i sådana mål eller ärenden vid domstolen i vilka tvist råder.

Ytterligare må här framhållas att risker för misstankar om obehöriga inflytelser givetvis förhållandevis lätt uppkommer om den tjänsteman som har bisysslan står t. ex. i ett släktskapsförhållande till den som har att pröva ett ärende som den förstnämnde tjänstemannen befattat sig med i bisyssla. Likaså när det mellan de båda tjänstemännen finns en ekonomisk intressegemenskap har man anledning att vid bedömningen av tillåtlighetsfrågan se till inte endast den bisysslande tjänstemannens arbetsuppgifter. Förmanskap kan också ha betydelse; se JO:s utalanden, återgivna förut (2.7.4).

Den närmare beskaffenheten av såväl myndighetens som tjänstemannens uppgifter har enligt utredningens mening stor betydelse för bedömningen av vilken risk som är acceptabel. Endast förhållandevis avlägsna risker synes godtagbara om myndigheten exempelvis har att förvalta allmän egendom eller utöva tillsyn över offentlig eller enskild verksamhet eller om myndigheten har typiskt maktutövande funktioner. Om åter huvudarbetsgivaren har en huvudsakligen affärsdrivande verksamhet eller har andra servicebetonade uppgifter torde som regel anledning inte finnas att ställa kraven lika högt. Den acceptabla riskgraden kan alltså variera i viss mån efter karaktären av myn-

dighetens uppgifter. Men också tjänstemannens uppgifter inom myndigheten inverkar, som nämnts och knappast i mindre mån. Sålunda kan tjänsteman hos myndighet med sådan inriktning som senast berörts få avböja bisyssla även om den innefattar ganska låg risk för att han kommer i situationer där förtroendet till ovälden kan brista. Detta kan krävas av tjänstemannen t. ex. om han har att befatta sig med upphandlingsfrågor, att göra utlåtanden eller undersökningar av särskild vikt för enskilda som anlitar myndigheten eller att befatta sig med förhållanden varom han har att av hänsyn till allmänna eller enskilda intressen iakttaga tystnadsplikt.

Det har förut framhållits att de uppgifter som ankommer på en tjänsteman kan ändras, i huvudsak antingen så att innehållet i hans tjänst förändras eller att hans huvudtjänst blir en annan. Enligt utredningens mening kan endast mera sällan vid avvägningen av tillåtlighetsfrågan anledning finnas att taga i betraktande inte endast beskaffenheten av de aktuella tjänsteuppgifterna utan också möjligheten att nya uppgifter tillförs tjänstemannen och beskaffenheten av sådana uppgifter. En situation då man vid bedömningen av tillåtlighetsfrågan emellertid har att gå ett stycke utöver de aktuella uppgifterna är när det beslutats att myndigheten skall taga upp en ny verksamhet eller omorganiseras på visst sätt.

Normalt bör man enligt utredningens mening inte ha anledning att räkna med att tjänsteman kan komma att få vikariera på viss annan tjänst eller uppehålla tjänst hos annan arbetsgivare. Men undantag kan förekomma. Enligt utredningens mening är så fallet då det framstår som sannolikt att tjänsteman kommer att tagas i anspråk för sådan tjänstgöring.

7.3.3 Bisysslan och vad därmed har samband

Vid bedömandet av storleken av de risker som kan föreligga för bristande förtroende till oväld i tjänstutövningen och av den risk som i det aktuella fallet kan vara acceptabel är enligt utredningens mening av särskild betydelse bisysslans omfattning och dess beskaffenhet, därunder inbegripet såväl göromålen i bisysslan som arbetsgivaren eller uppdragsgivaren i denna.

Vad först omfattningen angår kan framhållas att en mera omfattande eller tidskrävande bisyssla tydligen kan vara mera riskfylld ur de synpunkter varom här är fråga än en föga arbetskrävande eller kortvarig bisyssla av i övrigt samma karaktär. Så t. ex. torde endast i mera sällsynta fall någon nämnvärd fara för bristande förtroende till oväld uppstå om tjänsteman med någon enstaka disposition, t. ex. ett borgensåtagande, bistår en god vän. Situationer kan dock tänkas där sådant framstår som mindre lämpligt, t. ex. om vännen driver en rörelse som är föremål för tjänstemannens eller myndighetens tillsyn i tjänsten. Risker av detta slag ter sig uppenbarligen avsevärt större om en tjänsteman åtager sig att fungera som juridisk eller ekonomisk rådgivare åt en god vän i syfte att sanera dennes affärer. Tjänstemannen kan i uppdraget få handlägga frågor som han eller någon kollega kan få beröring med i huvudtjänsten eller i bisysslan förhandla med fordringsägare eller andra som han eller kollega möter i huvudtjänsten. Redan de minskade möjligheterna att förutse sådana risker medför att en mera omfattande bisyssla kan vara mindre lämplig än en föga arbetskrävande.

Vad bisysslans beskaffenhet beträffar kan till en början framhållas att om arbetsuppgifterna i denna är i och för sig enkla – de består exempelvis i korrekturläsning, arbete som fastighetsskötare eller biografvaktmästare – risker för bristande förtroende till ovälden mera sällan kan antagas uppstå genom att tjänsteman utför sådana. Riskerna i fråga ligger här mera i förhållandet till arbetsgivaren eller uppdragsgivaren i bisysslan. Hänsynen till nämnda förtroende kan kräva att tjänstemannen inte försätter sig i något avhängighetsförhållande till eller i någon ekonomisk intressegemenskap med den som direkt eller indirekt har eller kan få intresse av utgången av ärenden som

tjänstemannen eller någon kollega får befatta sig med i huvudtjänsten eller som eljest handläggs vid den myndighet där tjänstemannen är anställd. Om åter uppgifterna i bisysslan är av mera kvalificerat slag ligger däri ofta nog högre jävsrisker. Detta gäller i synnerhet om ärendet på något sätt har beröring med tjänstemannens arbetsuppgifter i huvudtjänsten eller till myndighetens verksamhetsområde.

Om bisysslan innefattar arbetsuppgifter av samma eller liknande slag som dem tjänstemannen har att handlägga i sin huvudtjänst medför det, som redan berörts, generellt sett avsevärt större risker för bristande förtroende till ovälden än om sådan anknytning saknas. Likaså föreligger högre risker när den för vars räkning bisysslan utförs är verksam på myndighetens arbetsområde eller har intressen på något sätt förbundna med myndighetens verksamhet än när så inte är fallet. Det kan därför inte sällan vara mindre väl förenligt med kravet på att förtroendet till oväld inte får sättas i fara om tjänstemannen åtager sig bisyssla åt ett företag eller en person som är verksam inom myndighetens arbetsområde, även om göromålen i bisysslan inte har någon närmare beröring med dem som ankommer på tjänstemannen i hans huvudtjänst. Här må ånyo hänvisas till det förut (6.5.3) citerade JO-uttalandet. Till vad JO där anfört kan läggas att misstankar om otillbörligt hänsynstagande i och för sig mycket väl kan uppstå även om arbetsgivaren eller uppdragsgivaren i bisysslan inte omedelbart berörs av tjänstemannens eller myndighetens handläggning av ärendena. Utrymme för sådana misstankar kan finnas om den för vars räkning bisysslan uträttas på ett eller annat sätt har intressen förbundna med personer eller företag som blir föremål för tjänstemannens eller myndighetens verksamhet, t. ex. som underleverantör, konkurrent eller dylikt.

13 § StjL och 16 § KtjSt träffar enligt sin lydelse bisysslor oberoende av vem arbetsgivaren eller uppdragsgivaren i dem är. I och för sig kan alltså fall av förening av tjänst tänkas stå i strid mot bestämmelserna. Att allmänna intressen kan tala för att en högre grad av risk för bristande förtroende till ovälden skall kunna accepteras skall utredningen beröra i det följande. Här kan framhållas att om arbetet i bisysslan utförs för en offentlig arbetsgivares eller uppdragsgivares räkning, man i och för sig mera sällan har anledning att räkna med att risker för bristande förtroende till ovälden skall uppkomma än om motsvarande uppgifter utförs för enskild persons eller företags räkning. Detta torde i viss mån sammanhänga med att om båda arbetsgivarna är offentliga myndigheter, tjänstemannens lojalitet gentemot arbetsgivaren i bisysslan mera sällan kommer i motsatsställning till den lojalitet som han bör iakttaga gentemot arbetsgivaren i huvudtjänsten. Emellertid bör beaktas risken för tvåinstansjäv. Enligt 4 kap. 13 § sjunde punkten RB är domare jävig om han i annan rätt som domare eller befattningshavare fattat beslut som rör saken eller hos annan myndighet än domstol tagit befattning därmed. För förvaltningens del föreslås, som ovan angetts (4.2.2), en mindre sträng regel om tvåinstansjävet (se SOU 1968: 27 s. 132). Speciella regler om förbud mot vissa bisysslor, vilka regler bl. a. fyller uppgiften att hindra uppkomsten av fall av tvåinstansjäv, har getts i bl. a. kommunallagstiftningen (se t. ex. 7 § kommunallagen om förbud för vissa chefstjänstemän vid länsstyrelse att vara fullmäktige). Statsrevisorerna och konstitutionsutskottet har i några fall behandlat frågor om bisysslor som kunde leda till tvåinstansjävssituationer. Så t. ex. uttalade KU i dechargememorialet 1961: 15 s. 6 följande med anledning av förordnande av byråchef i socialstyrelsen till ledamot av styrelsen för ungdomsvårdsskolor.

Förordnanden av det slag, varom här är fråga, torde i vissa fall ha motiverats av önskemål att skaffa befattningshavare hos den centrala myndigheten inblick i och praktisk erfarenhet av verksamheten vid underlydande organ och i andra fall av önskemål att inom dylika organ utnyttja den sakkunskap som förefunnits hos den centrala myndigheten. Även om – – – vill utskottet likväl uttala principiella betänkligheter mot en ordning, som över huvud taget kan ge upphov till misstankar om att behandlingen av ärenden i olika in-

stanser kan röna inflytande av en och samma person. Den omständigheten att vederbörande i förekommande fall anmäler jäv undanröjer icke de principiella betänkligheterna.

Utredningen delar de synpunkter på tvåinstansjävet inom förvaltningen vilka anlagts i motiven till förvaltningslagförslaget. Utredningen anser mot den bakgrunden att det bör undvikas att en tjänsteman mottager uppdrag eller anställning hos offentlig myndighet om man kan förutse att han genom bisysslan försätts i situationer där han måste anmäla jäv i den högre instansen. Domarjävsreglerna gäller i viss utsträckning inom delar av förvaltningen och där så är fallet får beaktas den vidare ram som bildas av dessa regler.

I det nyss åberopade uttalandet av JO utgick denne från bisysslor som medför ekonomisk fördel för tjänstemannen. Otvivelaktigt har det betydelse när det gäller att bedöma om risker för förtroendet kan uppkomma huruvida ekonomiska förmåner för tjänstemannen följer av bisysslan. Misstankar om otillbörliga hänsynstaganden kan givetvis också uppstå om tjänstemannen på ett mera indirekt sätt har eller förefaller ha förmåner av bisysslan, t. ex. genom att den bereder honom närstående ekonomiska fördelar.

Det kan här nämnas att jäv inte anses föreligga enbart av den anledningen att en sak rör den handläggande som samhällsmedlem eller medlem av viss grupp inom samhället. Om en tjänsteman verkar i en facklig sammanslutning är detta inte i och för sig en verksamhet som på grund av tjänstemannens intressebindning får anses inrymma särskilda risker för bristande förtroende till ovälden i tjänstutövningen om han sedermera i tjänsten får att handlägga frågor som angår denna sammanslutning. En annan sak är att i en del lägen förtroendeuppdrag i sådan sammanslutning inte låter sig väl förenas med vissa tjänster (se departementschefens uttalande i prop. 1965: 60 s. 123, återgivet ovan 3.6).

7.3.4 Allmänna intressens inverkan på bisysslas tillåtlighet

Enligt utredningens mening bör man vid bedömandet av om en bisyssla är tillåtlig eller inte med hänsyn till storleken av den aktuella risken för bristande förtroende till ovälden fästa avseende vid frågan om och i vad mån allmänna intressen av skilda slag kan tala för att en tjänsteman åtager sig och utövar viss bisyssla. I en del lägen bör ett mera typiskt arbetsgivarintresse från det allmännas sida skänkas beaktande. Det förekommer att en statlig myndighet behöver taga i anspråk en tjänsteman vid en annan myndighet t. ex. för en utredning eller ett sakkunnigutlåtande som förutsätter särskild erfarenhet eller speciella kvalifikationer. Det förhållandet att vissa risker för bristande förtroende skulle kunna uppstå för tjänstemannen i hans huvudtjänst bör inte obetingat medföra att han inte kan användas för bisysslan. Enligt utredningens mening bör de myndigheter som berörs av det ifrågasatta uppdraget i samverkan väga vikten ur allmän synpunkt av att bisysslan utförs av tjänstemannen mot nämnda risker. Den lösningen bör i åtskilliga fall kunna väljas att tjänstemannen får erforderlig ledighet eller att hans arbetsuppgifter ändras så att riskerna i erforderlig utsträckning undanröjs. Utredningen vill i detta sammanhang framhålla vikten av att myndigheterna samverkar i dessa frågor. Samverkan kan vara nödvändig för att den myndighet som behöver taga tjänstemannen i anspråk skall få kännedom om huruvida risker för rubbat förtroende kan uppstå i huvudtjänsten eller olägenheter av annan art kan åsamkas huvudarbetsgivaren. Det är givetvis olämpligt om en offentlig myndighet medverkar till att huvudarbetsgivaren ovetande fara uppkommer för rubbat förtroende i huvudtjänsten. (Jämför härmed JO:s uttalanden i ämbetsberättelsen år 1969 s. 400. Den omständigheten att i skilda specialregler som förbjudna inte angetts bisysslor givna av statlig myndighet sammanhänger med att det förutsatts att sådan myndighet inte kommer att lämna uppdrag av denna olämpliga

beskaffenhet.)

Ibland kan tjänstemans bisyssla ge myndigheten en för dess arbete värdefull inblick i viss enskild verksamhet som berörs av myndighetens. En tjänsteman kan utses till ledamot av styrelsen för ett enskilt företag, förening eller stiftelse och därigenom beredas tillfälle att taga tillvara vissa allmänna intresssen. Utredningen vill i detta sammanhang hänvisa till den uppfattning om ställföreträdarjävet inom förvaltningen som kommit till uttryck i motiven till förslaget till förvaltningslag. Enligt det betraktelsesätt som där anlagts bör man inte generellt anse att jäv är för handen när en tjänsteman befattar sig med visst ärende hos sin myndighet enbart på den grunden att han är styrelseledamot i bolag, förening eller stiftelse, som berörs av ärendet. Detta har motiverats med att man inte bör hindra sådana ur det allmännas synpunkt fördelaktiga anordningar. Därav bör följa att i åtminstone en del fall, t. ex. när det allmänna intresset är särskilt starkt och tjänstemannen i sin huvudtjänst inte har att taga mera kvalificerad befattning med ärenden som rör det aktuella företaget eller med detta konkurrerande sammanslutningar och någon nämnvärd ersättning inte utgår för bisysslan, hinder inte bör anses föreligga för tjänstemannen att åtaga sig uppdraget. Läget kan givetvis vara ett annat om tjänstemannen i sin huvudtjänst har att fatta beslut i ärenden som angår företaget eller om de ärenden som han har att handlägga är av särskild betydelse, direkt eller indirekt, för detta och företaget arbetar i konkurrens med offentliga organ eller enskilda sammanslutningar. Den praktiska kännedom om verksamheten som får anses påkallad torde i sådana fall få tillföras myndigheten t. ex. genom att bisysslan anförtros en tjänsteman med arbetsuppgifter av mindre kvalificerad natur. Det kan i sammanhanget påpekas att riskerna generellt sett ter sig mera avlägsna om bisysslan avser arbete inom ett statligt eller kommunalt (halvstatligt eller halvkommunalt) bolag, förening, stiftelse etc. I sådana fall saknar tjänstemannen som regel ett rent personligt intresse av verksamheten. Därtill kommer att när det gäller ett offentligt eller under det allmännas inflytande stående företag, detta står den egentliga offentliga verksamheten ur sakliga synpunkter nära. Inte sällan har praktiskt betonade överväganden förestavat att verksamheten drivs i privaträttslig i stället för i traditionellt offentligrättslig form. De risker för bristande förtroende till ovälden som kan härflyta ur ett sysslande inom ett sådant företag synes med hänsyn härtill ofta vila på i stort sett samma grunder som dem som föranlett uppställandet av regler om tvåinstansjäv. Det lämpliga i att offentlig tjänsteman anförtros uppdrag i sådan inrättning som nyss nämnts kan därför böra bedömas väsentligen med beaktande av den ram som denna jävsgrund bildar. I och för sig högre risker för bristande förtroende till ovälden torde i fall som här senast berörts få anses godtagbara.

I 4 § riksdagsordningen stadgas att riksdagsman inte får förmenas att utöva sin riksdagsmannabefattning. Bestämmelsen anses innebära att statstjänsteman inte får vägras ledighet för utövande av riksdagsmannauppdrag (Malmgren–Sundberg–Petrén »Sveriges grundlagar», 10 uppl., 1968, s. 141). Tjänsteuppgifterna får alltså vika för förtroendeuppdraget. Beträffande kommunala förtroendeuppdrag torde gälla en skyldighet att mottaga sådana. 7 § kommunallagen föreskriver nämligen att, bortsett från den som uppnått viss ålder, endast den kan avsäga sig fullmäktigeuppdrag som uppger hinder som godkänns av fullmäktige. En motsvarande regel finns i 10 § lagen den 2 juni 1961 (nr 436) om församlingsstyrelse, 7 § kommunallagen för Stockholm den 1 mars 1957 (nr 50) och 8 § landstingslagen den 14 maj 1954 (nr 319). Ifrågavarande bestämmelser är på grund av hänvisningar tillämpliga på kommunala förtroendeuppdrag i allmänhet. I äldre kommunallagstiftning var en avsägelsegrund att ämbets- eller tjänsteman av sin befattning var hindrad att fullgöra uppdrag. Denna regel syftade bl. a. till att skydda statens intresse av att inte statstjänsten blev lidande på att dess

tjänstemän togs i anspråk för kommunala uppdrag. I kommunallagskommitténs betänkande III »Kommunallag» (SOU 1952: 14 s. 219) uttalades i frågan om begränsning för statstjänstemän att bekläda dessa uppdrag följande.

I materiellt hänseende bör den ledande principen vara att icke utestänga ämbets- och tjänstemän från rätten att utöva kommunala förtroendeuppdrag i andra fall än när särskilt starka skäl därför föreligga med hänsyn till ämbetets eller tjänstens speciella art och natur. – – – Kommitténs ståndpunkt är – – – att det bör ankomma mindre på lagstiftaren än på de väljande församlingarna att bedöma lämpligheten av att besätta förtroendeposter med tjänstemän.

Kommittén fann länsstyrelses ställning som besvärsinstans och tillsynsmyndighet i förhållande till de kommunala organen böra medföra att landshövding, landssekreterare och landskamrerare borde vara betagna möjligheten att bekläda ifrågavarande förtroendeuppdrag. Däremot borde det enligt kommittén vara tillfyllest om en länsassessor anmälde jäv när han som tillförordnad landssekreterare eller landskamrerare hade att besluta i ärende, varmed han tagit befattning i egenskap av kommunal förtroendeman.

Förut (4.3.1) har redogjorts för vissa regler som begränsar möjligheterna för en del offentliga tjänstemän att bekläda vissa allmänt medborgerliga förtroendeuppdrag. Dessa specialregler har huvudsakligen samma syften som 13 § StjL och 16 § KtjSt. De synes vara resultatet av en avvägning mellan skilda intressen, bl. a. av rätten för offentliga tjänstemän att lika väl som andra medborgare deltaga i det kommunala arbetet och av vikten att garantera att kommunala beslut kan bli föremål för en faktiskt och formellt fullt opartisk överprövning eller att sådana organs verksamhet skall kunna granskas av helt obundna tjänstemän. 13 § StjL och 16 § KtjSt torde inte utgöra hinder för offentlig tjänsteman att, utöver vad som följer av sådana specialregler, bekläda förtroendeuppdrag som medborgare är skyldig mottaga.

Såsom framgår av det förut (3.6) citerade departementschefsuttalandet i frikretsfrågan kan risker för bristande förtroende uppkomma om tjänsteman innehar fackligt förtroendeuppdrag. Utredningen anser att det finns anledning för myndigheterna att när det gäller uppdrag av denna typ pröva möjligheterna att medverka till att risker undanröjs genom organisatoriska åtgärder i den mån så lämpligen kan ske. Det ligger enligt utredningens mening inte sällan i myndighetens eget intresse att den med vilken myndigheten kan förhandla eller överlägga är väl förtrogen med arbetet på olika nivåer eller avdelningar inom myndigheten.

7.3.5 Bisysslans betydelse för tjänstemannen personligen eller för tredje man

När det gäller att bedöma om en tjänsteman är jävig eller inte har det betydelse vilken arten och graden är av det intresse som tjänstemannen har eller kan anses ha av att saken får en viss utgång. Därvid är helt naturligt intressen av ekonomisk art av vikt. Som regel torde man ha anledning att anlägga ett liknande betraktelsesätt vid bedömningen av om en bisyssla är tillåtlig eller inte med hänsyn till risker för bristande förtroende till oväld. En bisyssla som ger tjänstemannen eller honom närstående fördelar av ekonomisk art kan som nämnts vara mera riskfylld i detta hänseende än om sådana fördelar inte är förbundna med bisysslan.

Emellertid bör det förhållandet att en tjänsteman har starkt personligt intresse av att åtaga sig viss bisyssla i en hel del fall medföra att det anses acceptabelt att en inte alldeles obetydlig risk för bristande förtroende till ovälden i tjänstutövningen uppstår, i allt fall om intresset inte är av den art att fråga får anses vara om ett rent förvärvssyfte. Redan det vidsträckta bisysslebegrepp som utredningen använt talar för att sådana hänsyn måste tagas om alltför hårda konsekvenser av förbudet skall undvikas. Det bör också betonas att jävsanmälan faktiskt nedbringar risker för rubbat förtroende till ovälden, och anledning kan ibland finnas att i sådana lägen godtaga att tjänste-

mannen beviljas erforderlig ledighet, såsom sker när jäv anmäls, för att undvika akuta kollisionsrisker. Sålunda bör bisysslor som är uttryck för tjänstemans ideella intressen, t. ex. socialvårdande eller eljest välgörande verksamhet, ungdomsarbete, m. m. dylikt, i de fall där kollisionsrisker kan tänkas uppstå ges särskild hänsyn.

Någon gång kan det vara av vikt för tredje man att för bisyssla som kräver speciell sakkunskap få anlita en offentlig tjänsteman som besitter sådan sakkunskap. I detta sammanhang kan hänvisas till det i JO:s ämbetsberättelse år 1960 s. 45 redovisade ärendet angående skriftväxling med högsta domstolens ordförande om domares utlåtande i rättegång. Högsta domstolens ordförande uttalade som sin åsikt att det beträffande domare i underrätt och hovrätt måste anses vara av vikt att de iakttog synnerlig återhållsamhet när det gällde att åtaga sig uppdrag att avge dylika utlåtanden. Högsta domstolens ordförande fortsatte.

> Emellertid torde det svårligen kunna komma i fråga att uppställa något generellt och ovillkorligt förbud. Det förefaller exempelvis knappast motiverat att hindra part att av en underrättsdomare, som specialiserat i visst ämne eller medverkat vid viss lagstiftning, erhålla utlåtande om något som faller under hans expertis vare sig utlåtandet skall åberopas vid annan underrätt eller vid högre rätt.

I anslutning till detta uttalande vill utredningen framhålla att om det finnes vara av särskild vikt för enskild att få anlita viss tjänsteman för bisyssla, det kan utgöra anledning för myndighet att exempelvis genom organisatoriska åtgärder skapa förutsättningar för tjänsteman att åtaga sig bisysslan, förutsatt att vidtagandet av sådana åtgärder inte medför olägenhet för myndigheten. Det är givet att myndigheten måste avhålla sig från dylika åtgärder om dessa kan uppfattas som uttryck för bristande oväld från myndighetens sida.

7.4 *Bisysslenämndens uppgifter och organisation*

7.4.1 Förfarandet i beskeds- och tillståndsärenden

Utredningen har förut (6.5.1) framhållit att inom ramen för ett i huvudsak frivilligt system tjänstemän och myndigheter bör ges råd och vägledning i frågor som angår bisysslor som kan rubba förtroendet till oväld i tjänstutövningen.

Tjänsteman som vill ha besked huruvida bisyssla, som han överväger åtaga sig är oförenlig med kravet på att förtroendet till oväld i tjänstutövning inte får rubbas bör vända sig till den myndighet hos vilken han är anställd för besked. Tjänstemannen bör lämna sådana uppgifter om bisysslan som kan vara av betydelse för bedömningen av den aktuella frågan, såsom angående arbetsuppgifterna i bisysslan, vem arbetsgivaren eller uppdragsgivaren är, om bisysslans varaktighet m. m. Vill tjänstemannen att bisysslenämnden skall höras bör han givetvis begära detta. I varje fall innan en mera fast praxis i hithörande frågor utbildats torde myndigheten, även om tjänstemannen inte begärt det, ofta ha anledning att höra bisysslenämndens uppfattning. Till sin framställning om nämndens utlåtande torde myndigheten böra foga upplysningar om tjänstemannens arbetsuppgifter, tjänstgöringsort, m. fl. sådana för myndigheten kända förhållanden angående huvudtjänsten som kan antagas vara av betydelse för bedömningen. I den mån det i visst ärende lämpligen kan ske kan det vara ändamålsenligt att myndigheten i korthet redovisar synpunkter som enligt dess mening talar för och emot att bisysslan innehas eller utövas. De uppgifter och synpunkter som myndigheten enligt vad nu sagts bifogar framställningen bör den för undvikande av tidsutdräkt samtidigt tillsälla tjänstemannen.

Utredningen har nämnt att det är betydelsefullt att efterhand en viss praxis utbildas i hithörande frågor. Det förutsätter att åtskilliga av nämndens utlåtanden praktiskt får en prejudicerande verkan. Det är därför

av vikt att nämnden är verksam för att få ärendena allsidigt utredda. Graden av denna självverksamhet kan naturligtvis komma att variera inom rätt vida gränser och allt efter ärendenas beskaffenhet. Uppenbarligen är det angeläget att nämnden handlägger ärendena skyndsamt.

Eftersom varken myndigheten eller tjänstemannen blir bunden av nämndens utlåtande synes behov inte föreligga av att kunna överklaga utlåtande.

Ett positivt besked från myndigheten beträffande visst bisyssleinnehav kan uppenbarligen inte innebära någon dispens från kravet på att förtroendet till oväld i tjänsteutövningen skall bevaras orubbat. Praktiskt måste det positiva beskedet dock betyda att, om tjänsteman innehar bisyssla i enlighet med detta, påföljd för överträdelse av 13 § StjL eller 16 § KtjSt inte aktualiseras.

Utredningen har föreslagit att den som utövar domartjänst skall vara skyldig söka tillstånd för att åtaga sig eller utöva vissa bisysslor. Förfarandet i tillståndsärenden torde komma att gestalta sig på motsvarande sätt som förfarandet i beskedsärenden.

Nämnden bör, såsom redan angetts, vara verksam för att skapa publicitet i frågor som angår bisysslor som kan rubba förtroendet till oväld och även på annat sätt än genom utlåtanden ge vägledning i frågor om bisysslor av nämnda beskaffenhet. Sålunda bör nämnden lämna myndigheterna råd i frågor som angår information till tjänstemännen om bisysslor som hör till nämndens kompetensområde. Nämnden bör självfallet tillhandagå tjänstemän, personalorganisationer och myndigheter med upplysningar om nämndens praxis. Givetvis är det av vikt att nämnden håller god kontakt med personalorganisationerna.

7.4.2 Bisysslenämndens organisation

Enligt utredningens förslag kommer bisysslenämnden att taga befattning med frågor om bisysslor som hör till området för avtalsförbud. Detta talar för att någon partsrepresentation inte bör förekomma i nämnden.

Utredningen föreslår att nämnden skall bestå av ordförande och två andra ledamöter. Ordföranden bör vara domare eller ha varit domare. Av de båda övriga ledamöterna bör den ene vara väl förtrogen med den offentliga förvaltningens förhållanden och den andre företräda allmänna intressen. För envar av de tre ledamöterna bör enligt samma grunder utses en ersättare. Vid förfall för ordföranden bör dennes ersättare fungera som ordförande i hans ställe.

För beslutsförhet bör krävas att de tre ledamöterna eller ersättare för dem är tillstädes.

Nämnden bör ha ställning som en självständig myndighet och ha en sekreterare. Även om det är troligt att nämnden i vart fall under ett inledande skede av sin verksamhet får en hel del ärenden räknar utredningen inte med att ordföranden, annan ledamot eller sekreteraren skall behöva ägna sig på heltid åt göromålen i nämnden.

Kostnaderna för nämndens verksamhet kommer i huvudsak att avse arvoden till ledamöter och sekreterare samt skrivhjälp. De kan beräknas komma att uppgå till sammanlagt högst 50 000 kr. per år. Kostnaderna föreslås skola bestridas från det under tolfte huvudtiteln uppförda anslaget Kostnader för vissa nämnder m. m.

7.5 *Utredningens synpunkter på utnyttjandet av befogenheter enligt 8 § AST*

Som framgår av bilaga 4 gör en del verkschefer m. fl. gällande att arbetsgivaren undviker att använda befogenheter enligt 8 § AST eftersom tjänstemannen kan uppfatta det som en prickning av honom om dessa befogenheter utnyttjas. Liknande synpunkter har utredningen mött också i andra sammanhang.

Såvitt utredningen kunnat finna tillämpas 8 § AST synnerligen sparsamt. Även om den statistiska undersökningen av de offentliga tjänstemännens bisyssleförhållanden inte ger besked om individuella bisyssleinnehav tyder uppgifter i denna på att i låt vara endast mera enstaka fall bisysslor förekommer

i en omfattning som kan antagas påverka tjänstutövningen. Det kan därför inte uteslutas att det är sakligt påkallat att 8 § AST används i en något större utsträckning än f. n.

En myndighet måste givetvis fortlöpande följa arbetssituationen på dess olika enheter. I denna uppgift ingår att myndigheten skall hålla sig underrättad om de anställdas prestationer, kvantitativt och kvalitativt. Det förhållandet att det exempelvis på grund av arbetets art eller anordning kan vara svårt att bilda sig en uppfattning i saken är alls inte något skäl till underlåtenhet därvidlag.

Låga prestationer från tjänstemannens sida hänger erfarenhetsmässigt ofta samman med sådana förhållanden som bristande trivsel på arbetsplatsen, sjukdom eller personliga bekymmer av skilda slag. Sådant kan och bör arbetsgivaren hjälpa tjänstemannen att komma till rätta med, t. ex. genom organisatoriska eller personalvårdande åtgärder. Arbetsgivaren har i detta hänseende ett ansvar för att vidtaga åtgärder av rena effektivitetshänsyn, dvs. att antingen hjälpa till att undanröja prestationshindren hos arbetstagaren eller att ersätta honom med någon annan. Arbetsgivaren måste alltså söka bilda sig en uppfattning om bakgrunden till den aktuella prestationsnivån. Om arbetsgivaren därvid får uppfattningen att tjänstemannens sätt att sköta tjänsten kan ha samband med alltför omfattande bisysslor ger 8 § AST arbetsgivaren möjligheter att komma till rätta med missförhållandena. 8 § AST är alltså ett av de instrument som arbetsgivaren har till sitt förfogande för att främja effektiviteten och enligt utredningens mening är det ett lämpligt sådant. Genom att sådana hänsyn som nu anförts ges ökat beaktande och genom att befogenheter enligt 8 § AST i en större utsträckning kommer till användning bör man enligt utredningens mening kunna räkna med att eventuellt missbruk av friheten att ha bisysslor skall kunna undvikas.

Det bör i sammanhanget påpekas att tjänstemannens intresse av att utföra bisysslor givetvis inte får inkräkta på hans möjligheter att arbeta på övertid i den utsträckning som påkallas.

Som framgått av redogörelsen för specialregler på avtalsområdet (4.3.2) tillkommer befogenheter motsvarande dem i 8 § AST arbetsgivarna för stora grupper av tjänstemän utanför detta kollektivavtal. Utredningen anser att det i princip är lämpligt att man verkar för att befogenheterna utsträcks att gälla även beträffande sådana tjänstemän för vilka dessa eller andra möjligheter till åtgärder nu saknas. Visserligen kan mot detta tala att den praktiska betydelsen av sådana befogenheter för en del fall är ganska liten. Å andra sidan ligger enligt utredningens mening ett värde däri att för tjänstemän överhuvud, i den mån inte sakliga skäl talar för annat, samma regler och samma praxis blir gällande. Myndighet bör således enligt utredningens mening se till att befogenheter enligt 8 § AST tillkommer den exempelvis gentemot arvodesanställda. Som redan framhållits (6.3) vill utredningen inte därmed taga avstånd från den särreglering av kvantitetsaspekten som skett för vissa grupper av tjänstemän.

7.6 Utredningens förslag om viss samverkan mellan myndigheter

Det har i olika sammanhang framhållits att bisysslor ofta är till gagn för tjänstemannens arbetsgivare i huvudtjänsten. Det ligger i sakens natur att nytta för denne arbetsgivare föreligger när bisyssleinnehavet grundas på tjänsteåliggande eller åtminstone tillkommit på arbetsgivarens initiativ. Så t. ex. måste de rätt talrika och omfattande bisysslor, som i undersökningen av de offentliga tjänstemännen fått typbeteckningen 04 (lärares bisysslor vid läroanstalt där han är tjänstgöringsskyldig) i huvudsak utföras av lärarpersonal om skolväsendet skall kunna fungera på avsett vis. Men också i många andra fall har arbetsgivaren i huvudtjänsten gagn av att tjänstemannen åtager sig en bisyssla, exempelvis genom att tjänstemannen i bisysslan förvärvar för arbetet i huvudtjänsten nyttiga kunskaper och erfarenheter, knyter för huvudtjänstens utövande värdefulla kon-

takter eller åtminstone får en allmän stimulans eller omväxling. I åter andra fall blir nyttan för arbetsgivaren i huvudtjänsten inte särskilt framträdande. Snarare kan av bisysslan för arbetsgivaren uppkomma vissa olägenheter, exempelvis genom att han ser sig föranlåten att avstå från att, såsom planerat, anförtro tjänstemannen vissa särskilt krävande arbetsuppgifter eller genom att kollegialt arbete försvåras.

Om olägenheterna av tjänstemans omfattande bisysslor tager sig uttryck i nedsatta arbetsprestationer i huvudtjänsten har arbetsgivaren möjligheter att såsom nyss utvecklats skydda sig genom att utnyttja sina befogenheter enligt 8 § AST. Sådana förfrågningar eller förbud ter sig emellertid enligt utredningens mening inte alldeles tilltalande i de fall nyss berörda olägenheter närmast beror på att annan offentlig myndighet behövt taga tjänstemannen i anspråk för bisyssla. Bortses kan inte heller från att en tjänsteman ibland av olika anledningar kan ha haft svårt att avböja förslag från denna när han helst önskat att inte behöva komma i åtanke. Inte sällan är det angeläget för en offentlig myndighet att få anlita viss tjänsteman som är anställd hos annan myndighet för ett uppdrag. Det kan helt allmänt erinras om den rätt begränsade tillgången på kvalificerade specialister. Huruvida tjänstemannen bör anförtros denna bisyssla eller inte bör enligt utredningens mening inte bedömas främst med hänsyn till om tjänstemannen därigenom kommer att belastas med bisysslor utöver bestämt antal eller i sådan omfattning att av bisyssleinnehavet i fråga kan uppkomma viss olägenhet för huvudarbetsgivaren. Huvudarbetsgivarens mera begränsade intressen bör därvid inte vara helt avgörande. Allmänna effektivitetshänsyn talar för att frågan om en tjänsteman bör tagas i anspråk för en offentlig bisyssla eller inte avgörs efter en avvägning av de fördelar och nackdelar som för det allmänna kan uppkomma av bisyssleinnehavet. Viss hänsyn torde också kunna tagas till tjänstemannens intressen.

Utredningen har övervägt att föreslå införandet av författningsbestämmelser om samråd mellan de av tjänstemans bisyssla berörda myndigheterna. Det har emellertid synts utredningen vara att föredraga att uttala en allmän rekommendation om att samverkan mellan myndigheter bör förekomma när en myndighet vill taga tjänsteman vid annan myndighet i anspråk för bisyssla. Man kan enligt utredningens mening nämligen riskera att författningsbestämmelser leder till att kontakter tages i en rad fall då detta ur de synpunkter varom här är fråga knappast kan anses behövligt, såsom när det gäller olika enklare göromål, med onödig administrativ omgång som följd. Enligt utredningens erfarenhet förekommer redan nu kontakter i inte obetydlig utsträckning, motiverade bl. a. av nödvändigheten att undvika att av bisyssla uppkommer fara för att förtroendet till ovälden rubbas; jämför 7.3.4. Man bör enligt utredningens mening kunna räkna med att myndigheterna utan några författningsbestämmelser är uppmärksamma på behovet av samverkan.

8 Specialmotivering

8.1 *Förslaget om ändring av 13 § statstjänstemannalagen*

Rörande den närmare innebörden av bisysslebegreppet hänvisas till den allmänna motiveringen (7.2). Här kan erinras om att som bisyssla i detta sammanhang inte skall anses sådana sysselsättningar vid sidan av uppgifterna i tjänstemannens huvudtjänst, som typiskt sett får anses höra hemma på privatlivets område och vad därmed har omedelbart samband. I den allmänna motiveringen har utredningen också gett synpunkter på vad som bör förstås med att bisyssla kan rubba förtroendet till oväld i tjänstutövningen (6.5.1, 6.5.3, 7.3). Med den föreslagna lydelsen av första stycket markeras att till området för avtalsförbud hör bisysslor som kan rubba förtroendet inte endast till tjänstemannens oväld i tjänstutövningen utan också till annan tjänstemans oväld eller till myndighetens anseende för att oväld iakttages i dess verksamhet.

Nu ankommer det i huvudsak på tjänstemannen själv att bedöma om en bisyssla som han vill åtaga sig är förenlig med 13 § StjL. Som nämnts i den allmänna motiveringen har det emellertid för en del verksamhetsområden eller grupper av tjänstemän ansetts påkallat med specialregler, enligt vilka sådan prövning i viss utsträckning lagts på myndigheten genom föreskrifter om skyldighet att söka tillstånd till vissa bisysslor, exempelvis sådana som innebär sysslande på myndighetens verksamhetsområde. I någon utsträckning har också ovillkorliga förbud getts mot bisysslor, som typiskt sett måste anses rubba förtroendet till oväld.

De arbetsuppgifter, som utövas av domare, ställer sådana krav på att förtroendet till oväld i tjänstutövningen inte sätts i fara att föreskrifter om tillståndsprövning inte synes kunna undvaras. Bestämmelser om domares bisysslor förekommer f. n. spridda i ett rätt stort antal författningar. Av bl. a. praktiska skäl bör bestämmelser i ämnet inflyta i StjL.

Skyldig att söka tillstånd är enligt förslaget den som utövar domartjänst. En domare som är tjänstledig för att utöva annan tjänst, t. ex. kommittésekreterare, behöver alltså under denna ledighet inte söka tillstånd enligt den föreslagna bestämmelsen. Som domartjänst torde, i enlighet med vad lagrådet uttalat i prop. 1965: 60 s. 281, anses varje tjänst för vars utövning fordras avlagd domared. Begreppet omfattar därmed även vissa lägre tjänster inom domstolsväsendet.

Av det förhållandet att 13 § StjL enligt utredningens förslag inte upptager någon annan förbudsgrund än den i paragrafens första stycke angivna följer att frågan om tillstånd skall ges eller inte skall bedömas

med hänsyn tagen endast till vad bevarandet av förtroendet till oväld kräver.

Tillståndskrävande är i första hand bisysslor som innebär att näringsverksamhet utövas. Begreppet näringsverksamhet har berörts i den allmänna motiveringen (7.2.2).

Även för vissa uppdrag skall den som utövar domartjänst söka tillstånd; att en del uppdrag åt närstående inte skall anses som bisyssla har framhållits i den allmänna motiveringen.

De uppdrag som uppräknas i andra stycket torde som regel vara sådana som utförs åt annan än staten. Statliga uppdrag är dock inte undantagna. Sålunda behöver den som utövar domartjänst tillstånd om han vill mottaga uppdrag av statlig myndighet att vara skiljeman.

Uppdrag som ombud, ställföreträdare eller rådgivare åt annan i rättslig angelägenhet kräver tillstånd. En domare behöver alltså tillstånd om han vill mot ersättning åtaga sig uppdrag att vara förmyndare eller boutredningsman, att förrätta arvskifte eller att bistå någon med upprättandet av självdeklaration. Också exempelvis rådgivning i ekonomiska spörsmål innefattar inte sällan ställningstaganden till rättsliga frågor och kan därigenom bli tillståndskrävande. Revisor har typiskt till uppgift att lämna råd i angelägenheter av rättslig natur. Den omständigheten att en ledamot av styrelsen för t. ex. ideell förening får lämna råd i föreningens rättsliga angelägenheter medför i och för sig inte att tillstånd krävs till uppdraget. Det är uppenbart att han inte anförtrotts uppdraget för att fungera som rådgivare i sådana angelägenheter. Tydligt är vidare att även anställningar i vilken den som utövar domartjänst kan ha att befatta sig med annans rättsliga angelägenheter är tillståndskrävande.

Ett uppdrag kräver tillstånd endast om ersättning utgår, i kontanter eller i form av naturaförmån. Om tjänstemannen bara får gottgörelse för utlägg som han haft för uppdragets fullgörande eller därutöver något ringa belopp eller annan förmån av ganska blygsamt värde som tydligt inte står i proportion till värdet av det arbete som uträttas, bör uppdraget inte betraktas som ersättningsgivande. Det kan nämnas att uppdrag som revisor i ideell förening som regel inte torde vara förenat med ersättning i den mening här avses.

Det torde vara uppenbart att tillstånd inte behöver sökas för uppdrag, som meddelas av myndighet som kan ge tillståndet.

Sista stycket i förslaget innehåller en erinran om de i lag eller annan författning meddelade specialregler om bisysslor, som kan inverka på förtroendet till oväld i tjänstutövningen, och låter det vidare ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser som angår innehav av bisysslor av denna beskaffenhet.

Bestämmelser torde få utfärdas i särskild ordning om rätt för tjänsteman att av myndigheten erhålla besked huruvida bisyssla, som han vill åtaga sig eller utöva, enligt myndighetens bedömande kan rubba förtroendet till oväld i tjänstutövningen och angående bisysslenämnden och dess hörande i ärenden om besked eller tillstånd.

8.2 *Förslaget om ändring av 16 § kommunaltjänstemannastadgan*

Stadgandet överensstämmer med 13 § första stycket StjL. Självfallet bör de av stadgandet omfattade tjänstemännen kunna få besked och i ärende därom påkalla bisysslenämndens hörande.

Bilaga 1 Undersökning av de offentliga tjänstemännens bisysslеförhållanden

1.1 *Inledning*

Statistiska centralbyråns utredningsinstitut utförde i slutet av år 1967 och början av år 1968 på uppdrag av bisyssleutredningen en statistisk undersökning av statliga och vissa andra offentliga tjänstemäns bisysslor, avseende förhållandena i november 1967. Syftet med undersökningen var främst att denna skulle förmedla en bild av omfattningen i fråga om såväl antal som tidsåtgång av bisysslor – detta begrepp taget i vidsträckt bemärkelse – bland de offentliga tjänstemän, som omfattades av utredningsuppdraget. Därjämte skulle i möjlig utsträckning bisysslornas beskaffenhet åskådliggöras. Undersökningen borde jämväl belysa bisysslеförhållandena i kvantitativt och kvalitativt hänseende för på skilda sätt bestämda tjänstemannagrupper. Undersökningen ansågs inte böra syfta till att kartlägga orsaker till eventuellt föreliggande olikheter i bisysslebilden för olika tjänstemannagrupper.

Rörande den nyssnämnda undersökningen – jämte en mera begränsad motsvarande undersökning av privatanställda tjänstemäns bisysslеförhållanden – har utredningsinstitutet till utredningen avgett stencilerade rapporter 16.1.1969. Till rapporterna hör ett omfattande tabellmaterial (råtabellerna).

Undersökningen, som föregicks av en provundersökning (1.2), har utförts på ett slumpmässigt urval av offentliga tjänstemän. Beträffande dessa och deras bisysslor har information erhållits främst genom att frågor ställts direkt till de i urvalet ingående tjänstemännen. Därutöver har viss information erhållits genom att man utnyttjat uppgifter som insamlats centralt för statistiska centralbyråns (SCB:s) statistik över tjänstemän i statlig och statsunderstödd verksamhet. De insamlade uppgifterna har bearbetats och uppräknats till totalnivå så, att resultaten utgör skattningar av förhållanden inom undersökningspopulationen.

Utredningens kontaktmän från personalorganisationerna har lämnat utredningen medverkan vid utformningen av såväl provundersökningen som huvudundersökningen. I utredningsinstitutets meddelanden till intervjupersonerna (ip) har kunnat framhållas att tjänstemännens huvudorganisationer inte haft någon erinran mot att undersökningarna sker. Genom kontaktmännens försorg har i tjänstemannatidskrifter för undersökningarna värdefull publicitet getts.

Vid såväl provundersökningen som huvudundersökningen har utredningsinstitutet för ip nämnt att det inte i och för sig var något tjänsteåliggande för honom att medverka i undersökningen. Det har jämväl för ip framhållits att hans svar skyddas av sekretesslagens bestämmelser. Utredningen har inte fått del av individuella uppgifter ur svarsmaterialet.

1.2 *Provundersökningen bland de offentliga tjänstemännen*

För att kunna bedöma förutsättningarna för en statistisk undersökning av bisysslorna bland de offentliga tjänstemännen och få underlag för en detaljerad planering av en sådan undersökning utförde utredningsinstitutet på utredningens uppdrag en provundersökning under våren 1967. Denna utfördes som en postenkät. Ett frågeformulär utsändes till ett slumpmässigt stratifierat urval av offentliga tjänstemän. Urvalet omfattade 631 personer. Den population ur vilken urvalet drogs utgjordes av de personer som ingick i ett vid SCB upprättat register över offentliga tjänstemän, avseende förhållandena 1.10.1965, och som alltjämt var i offentlig tjänst 30.4.1967. Tjänstemän vid postverket, flertalet tjänstemän inom försvaret och de tjänstemän som 1.10.1965 var icke löneplansplacerade arvodister medtogs inte i urvalet.

Frågorna i formuläret avsåg förhållandena under april 1967 och gällde tjänstemännen, deras huvudtjänster och deras eventuella bisysslor. Tjänstemännen gavs tillfälle att kommentera frågornas avfattning. Givna kommentarer jämte svarsfrekvensen på de olika frågorna bildade underlag för bedömningar av det använda frågeformulärets lämplighet.

Frågeformuläret utsändes till de i urvalet ingående tjänstemännen i början av maj 1967. Med ca två veckors mellanrum utsändes högst två påminnelser till tjänstemän som inte besvarat enkäten.

Det slutliga bortfallet utgjordes av 63 personer dvs. 10 % av urvalet. Den totala svarsfrekvensen, påminnelsernas inverkan på antalet dagligen inkommande svar, fördelningen av svar från tjänstemän inom olika grupper, som bestämts utifrån den tidpunkt då de svarat på enkäten m. m., är exempel på förhållanden som inverkat på planeringen av huvudundersökningen.

Beträffande provundersökningen avgav utredningsinstitutet rapport 6.10.1967.

1.3 *Huvudundersökningen av de offentliga tjänstemännens bisysslor: undersökningspopulation, urval och datainsamling*

1.3.1 Undersökningspopulation och urvalsram

Undersökningspopulationen, dvs. gruppen av personer som är föremål för undersökningen och vars avgränsning var beroende av den tillgängliga urvalsramen, utgörs av de tjänstemän, på vars huvudsakliga anställningar i november 1967 StjL eller KtjSt var tillämplig och som var i tjänst under större delen av denna månad. Undersökningspopulationen omfattar bl. a. av tekniska skäl härutöver justitieråd, regeringsråd och justitiekanslern. I undersökningspopulationen ingår inte tjänstemän som blivit anställda i offentlig tjänst efter 1.10.1966. Register över sistnämnda tjänstemän har nämligen inte funnits tillgängligt för undersökningen.

Personer som ingår i undersökningspopulationen benämns här de offentliga tjänstemännen. Undersökningspopulationen uppskattas med utgångspunkt från urvalsramen och urvalet till 305 100 personer.

Som urvalsram har använts ett vid SCB för statistiken över tjänstemän i statlig och statsunderstödd verksamhet upprättat personregister. Registret, som finns på magnetband, omfattar tjänstemän som var anställda i offentlig tjänst 1.10.1966 och för vilka statliga avlöningsavtal då gällde. Registret omfattar dock icke tjänstemän vid postverket. Registret innehåller uppgifter om bl. a. namn, folkbokföringsnummer, lönegrad (alt. arvode), myndighet vid vilken tjänstemannen är anställd, utbildning och tjänstebenämning. För tjänstemän vid postverket har använts ett vid postverket upprättat särskilt register med motsvarande uppgifter.

1.3.2 Urval

För att tillgodose utredningens önskan att få relativt detaljerade resultat beträffande vissa jämförelsevis små grupper av tjänstemän, bl. a. grupper som med hänsyn till

utfallet av provundersökningen kunde antas ha en särskilt intressant bisysslebild, valdes en typ av urval där bl. a. sådana grupper var något överrepresenterade i förhållande till sin storlek. Urvalsramen stratifierades med avseende på ålder, lönegrad och myndighet vid vilken tjänstemannen var anställd, varefter ett slumpmässigt icke-proportionellt stratifierat urval drogs. Urvalsfraktionen var högre i högre lönegrad, i högre åldrar och för vissa myndigheter. Urvalsfraktionen har varierat mellan olika strata från 1 % till 10 %.

Eftersom urvalet skulle så långt möjligt avse förhållandena i november 1967, justerades detta efter den slumpmässiga urvalsdragningen genom att grupper av personer som inte skulle ingå i undersökningspopulationen uteslöts från urvalet. Sålunda uteslöts personer vilkas anställning i offentlig tjänst upphört efter 1.10.1966. Vidare uteslöts de som under större delen av november 1967 var frånvarande från huvudtjänsten på grund av sjukdom, tjänstledighet eller annan anledning. Dessa justeringar i urvalet skedde i allt väsentligt under slutet av november 1967 och på grundval av uppgifter som i samband med arbetet med justeringen erhölls från myndigheter där tjänstemännen var anställda. I några fall uteslöts personer – främst pensionärer och sjuka – i ett senare skede på grundval av uppgifter som erhölls i samband med att vederbörande ip kontaktades för intervju.

Det efter justeringarna återstående nettourvalet utgjorde 8 789 personer.

1.3.3 Datainsamling

Som nämnts utfördes provundersökningen som en postenkät. Erfarenheterna från denna var bl. a. att metoden syntes fullt tillfredsställande med hänsyn bl. a. till den väntade svarsfrekvensen och till svarens tillförlitlighet. Med hänsyn härtill och då kostnaderna för postenkät bedömdes bli väsentligt lägre än vid datainsamling medelst intervjuer valdes postenkätmetoden för undersökningen.

Vid datainsamlingen har utnyttjats det frågeformulär, som bilägges.

Som redan berörts har uppgifter om i urvalet ingående tjänstemän inhämtats huvudsakligen genom tjänstemännens svar på frågorna i frågeformuläret och därutöver genom utnyttjande av uppgifter i urvalsramen. Sålunda har från urvalsramen erhållits uppgifter om tjänstemännens ålder och utbildning. Uppgifter om utbildning har förelegat i form av en kod angivande viss typ av utbildning (dock inte för dem som 1.10.1966 var icke löneplansplacerade arvodister). Uppgifter i urvalsramen har också i vissa fall använts som supplementär information (1.5.1).

Som framgår av formuläret syftade frågorna i detta på förhållandena under november 1967. Frågeformuläret jämte brev som introducerade undersökningen utsändes 2.12.1967. Påminnelser utsändes 9.12. och 18.12.1967 samt 3.1.1968 till dem som då inte besvarat enkäten. Fram till 17.1. 1968 hade 83,1 % av personerna i nettourvalet besvarat enkäten. Flertalet av dem som återstod kontaktades per telefon och i samband därmed erhölls svar från ytterligare 14 % av dem som ingick i nettourvalet. Det slutliga bortfallet utgjordes av 260 personer, motsvarande 3 % av nettourvalet. Dessutom förelåg ett partiellt bortfall innebärande att en del av de tjänstemän som besvarat enkäten avstått från att besvara vissa av frågorna i fomuläret. Det partiella bortfallet redovisas i tabellerna (bilaga 3) under rubrikerna uppgift saknas.

1.4 *Variabler*

1.4.1 Inledning

Tjänstemännen har indelats i olika grupper och bisysslorna i olika typer som bestämts med ledning av variabler, för vilka redogörs i detta avsnitt. Detta har skett för att illustrera bisysslornas omfattning och i någon mån beskaffenhet, och vidare var bland tjänstemän bisysslehavare och bisysslor i större eller mindre utsträckning förekommer – främst vad gäller antal och tids-

åtgång. Indelningen har skett i huvudsak med utgångspunkt från de uppgifter ip lämnat. Till tjänstemännen hänförliga variabler har SCB i viss utsträckning kontrollerat mot uppgifter i samma hänseende som myndigheterna lämnat till SCB för dess statstjänstemannastatistik. Om bristande överensstämmelse har konstaterats har i den utsträckning som berörs i det följande (1.5.1) särskilda åtgärder vidtagits. Nämnas kan här att gruppering av tjänstemän efter utbildning skett enbart efter den på myndigheternas uppgifter för statstjänstemannastatistiken grundade utbildningskoden vid SCB. Vidare har upplysning om tjänstemännens ålder hämtats ur dessa uppgifter. För fall av ändringar av ip:s svar redogörs i huvudsak i avsnitt 1.5.1.

1.4.2 Variabler angående tjänstemän

Löneskikt. Tjänstemännen har grupperats i sex löneskikt. Till skikt med nummer 1, 2 och 3 har förts de tjänstemän som har tjänst med lönegradsbeteckning A, B, C, D, E, P och SKB samt de med arvodesanställning utan löneplansbeteckning. I skikt 1 ingår tjänstemän med tjänster på löneplan A i lönegraderna 1–22 och på löneplan E. Vidare hör till detta skikt de tjänstemän som uppgett att deras tjänster saknar löneplansbeteckning och vilkas månadslön är under 3 100 kr. Skikt 2 består av tjänstemän med tjänster på A-planen i lönegrad A 23 eller högre, på B-, D- och P-planen och på SKB-planen. Ytterligare ingår i skiktet de tjänstemän som uppgett att deras tjänster inte är löneplansplacerade och vilkas månadsinkomst i huvudtjänsten understiger 5 900 kr. men inte 3 100 kr. Skikt 3 är sammansatt av tjänstemän med tjänst på C-planen och icke löneplansplacerade vilkas månadslöner är 5 900 kr. eller högre. Skiktet 4 består av tjänstemän med tjänster på U-planen i lönegraderna 1–26 och skikt 5 av de med tjänster på samma plan i högre lönegrad; från dessa båda skikt har undantagits de tjänstemän som sammanförts till skikt 6. Dit har förts tjänstemän med vissa tjänstebenämningar, nämligen i huvudsak bibliotekskonsulent, skolkonsulent, föreståndare och konsulent vid rikscentralen för pedagogiska hjälpmedel, fortbildningskonsulent, folkhögskolinspektör, gymnasieinspektör, särskolinspektör, biträdande särskolinspektör, länsskolinspektör, skolinspektör, nomadskolinspektör, skoldirektör, biträdande skoldirektör, rektor och studierektor. Det har eftersträvats att – med utgångspunkt från tjänstebenämning – låta skiktet bestå av tjänstemän som är verksamma inom undervisningsområdet och kan förutsättas ha utbildning som lärare men som helt eller till väsentlig del sysslar med uppgifter av administrativ eller organisatorisk art som står undervisningen nära.

I fall då lärare med sin tjänst förenat och samtidigt med denna utövat arvodestjänst som biträdande rektor eller studierektor har de senare tjänsterna inte ansetts vara bisyssla. Dessa tjänstemän har förts till skikt 6. På motsvarande sätt har här behandlats rektor som tillika är förste rektor.

Utbildning. Tjänstemännen har i detta hänseende i första hand grupperats i akademiker och icke akademiker. Det ganska svävande akademikerbegreppet har getts en rätt snäv innebörd. Till akademiker har hänförts tjänstemän med examen som teol. kand., jur. kand., med. kand., fil. kand. (fil. mag.), pol. mag., civilingenjör, civilekonom, odont. kand., apotekare, vet. med. kand., agronom och civiljägmästare och sådana med högre examina i här antydda utbildningsgrenar, t. ex. fil. lic., fil. dr. Vidare ingår i gruppen akademiker tjänstemän med kansliexamen, folkskollärarexamen i förening med adjunktskompetens och tjänstemän med högre organist- och kantorsexamen, musiklärar- och musikdirektörsexamen. Utanför detta akademikerbegrepp faller alltså tjänstemän med examen från exempelvis socialhögskola eller konsthögskola, försåvitt inte tjänstemannen utöver examen därifrån har en sådan utbildning som ingår i den nyss gjorda uppräkningen. Inte heller har till akademikerna räknats de tjänstemän som har intern verksutbildning

på en nivå motsvarande akademikernas.

Nämnas kan att i uppgifterna till statstjänstemannastatistiken finns inte upplysning om icke löneplansplacerade tjänstemäns utbildning. Följaktligen finns i den stora gruppen icke akademiker vissa tjänstemän med akademisk examen av här angivet slag. Dessa måste dock antagas utgöra en liten del av alla i gruppen icke akademiker.

Med utgångspunkt från utbildningen har framtagits ytterligare tre tjänstemannagrupper. Dessa betecknas i det följande tekniker, handelsutbildade och jur kand/pol mag. Med tekniker förstås de tjänstemän som enligt SCB:s utbildningskod för statstjänstemannastatistiken klassificerats med kodnummer 200–291, dvs. i huvudsak de med civilingenjörsexamen eller högre teknisk utbildning, de med utbildning vid tekniska läroverk – t. ex. tekniska gymnasier – eller tekniska skolor och institut, teknisk linje vid fackskola, tjänstemän med sjöingenjörsexamen eller maskintekniker-examen, lägre teknisk utbildning (t. ex. vid verkstadsskola), tjänstemän med maskinistexamen, kartritningskurs, m. m.

Under handelsutbildade ingår de vilkas utbildning betecknas med nummer 300–390 i utbildningskoden, dvs. i huvudsak civilekonomer och tjänstemän med högre handelshögskoleutbildning och tjänstemän med utbildning vid handelsgymnasium eller ekonomisk linje vid fackskola. Vidare hör dit tjänstemän som fått utbildning vid handelsskola, handelsinstitut eller vid handelskurser eller som har utländsk handelsutbildning.

Gruppen jur kand/pol mag består av tjänstemän med jur. kand.-examen eller högre juridisk examen, med jur. kand.-examen i förening med examen från filosofisk fakultet eller med pol. mag.-examen och av tjänstemän med enbart pol. mag.-examen eller sådan examen jämte examen från filosofisk fakultet. Avsikten var att få fram en grupp av tjänstemän med samhällsvetenskapligt inriktad utbildning. Åtskilliga tjänstemän med sådan utbildning faller emellertid utanför gruppen. Detta beror bl. a. på svårigheten att av tjänstenän med examen t. ex. från filosofisk fakultet sålla ut dem med samhällsvetenskapligt inriktad examen.

Tjänstebenämningar. Några grupper har bestämts med utgångspunkt från tjänsternas benämning. Hit kan man räkna löneskikt 6. Vidare har en grupp domare framtagits. Den består av ordinarie domare i allmänna underrätter, vattendomstolar och hovrätter (inbegripet vattenöverdomstolen), nämligen häradshövdingar, biträdande häradshövdingar, tingsdomare, borgmästare, rådmän, vattenrättsdomare, biträdande vattenrättsdomare, vattenrättsingenjörer, lagmän, hovrättsråd och vattenrättsråd. Nämnas kan att den i tabellerna redovisade gruppen präster består av de tjänstemän som enligt SCB:s myndighetskod till statstjänstemannastatistiken klassificerats som präster, dvs. inom svenska kyrkan anställda präster på vilka AST äger tillämpning (se bilaga A till AST).

Myndighetstillhörighet. Vissa grupper har bildats med utgångspunkt från de myndigheter vid vilka tjänstemännen är anställda. I vissa tabeller redovisas förs: tjänstemännen vid statsdepartementen utom utrikesdepartementet och därefter tjänstemännen vid detta departement, inbegripet utrikesrepresentationen. Under beteckningen domstolarna m. m. kommer tjänstemän som är anställda i justitiedepartementet och vid myndigheter under detta departement, med undantag för kriminalvårdsstyrelsen och fångvårdsanstalterna, de allmänna häktena, övervakningsnämnderna, interneringsnämnden, ungdomsfängelsenämnden, skyddskonsulentorganisationen, rikspolisstyrelsen med polisskolan, statens kriminaltekniska laboratorium och den lokala polisorganisationen (myndighetsbenämningarna här och i det följande enligt statstjänstemannastatistiken). Till denna grupp har också förts tjänstemän vid kammarrätten och riksskattenämnden. Under beteckningen polisväsendet har förts tjänstemän anställda vid rikspolisstyrelsen med polis-

skolan, den lokala polisorganisationen och statens kriminaltekniska laboratorium. Ytterligare har uppställts grupperna länsstyrelserna – som givetvis omfattar även överståthållarämbetet – och försvaret (det militära). Sistnämnda beteckning syftar på militära tjänstemän anställda i försvarsdepartementet eller vid myndigheter under detta departement. Beteckningen universiteten avser dels tjänstemän vid de universitet och högskolor för vilka universitetskanslersämbetet är central myndighet, dels tjänstemän vid jordbrukets högskolor. Med affärsverken förstås tjänstemän anställda vid postverket, statens järnvägar, televerket, statens vattenfallsverk, domänverket, försvarets fabriksverk och luftfartsverket.

Beträffande gruppen myndigheter med uppdragsverksamhet kan nämnas. Åtskilliga myndigheter utför, i större eller mindre utsträckning, uppdrag åt utomstående mot ersättning bestämd efter principen om full kostnadstäckning. Riksrevisionsverket har tillhandahållit en förteckning över statliga myndigheter som enligt verkets uppfattning utför uppdrag i enlighet med nämnda princip, varvid dock från förteckningen uteslutits myndigheter där denna uppdragsverksamhet ansetts vara av obetydlig omfattning i relation till myndighetens hela verksamhet. Gruppen omfattar följande myndigheter.

Arbetsmedicinska institutet, byggnadsstyrelsen (med de regionala byggnadsförvaltningarna), centrala folkbokförings- och uppbördsnämnden jämte datamaskincentralerna, fiskeristyrelsen och statens lokala fiskeriadministration, flygtekniska försöksanstalten, lantbruksstyrelsen och lantbruksnämnderna, lantmäteristyrelsen och lantmäteristaten, mynt- och justeringsverket, patent- och registreringsverket, rikets allmänna kartverk, riksarkivets heraldiska sektion, sjöfartsverket, skogshögskolan, skogsstyrelsen, statens bakteriologiska laboratorium, statens biografbyrå, statens centrala frökontrollanstalt, statens farmacevtiska laboratorium, statens geotekniska institut, statens institut för folkhälsan, statens institut för hantverk och industri, statens institut för konsumentfrågor, statens jordbruksnämnd, statens kriminaltekniska laboratorium, statens naturvårdsverk, statens planverk samt länsarkitektsorganisationen, statens provningsanstalt, statens skeppsprovningsanstalt, statens strålskyddsinstitut, statens trafiksäkerhetsverk med de regionala distrikten, statens veterinärmedicinska anstalt, statens väginstitut, statens vägverk med vägförvaltningar, byggnadsdistrikt och projekteringskontor, statistiska centralbyrån, Sveriges geologiska undersökning, Sveriges meteorologiska och hydrologiska institut, veterinärstyrelsen samt datamaskincentralerna vid universiteten.

Affärsverken redovisas som särskild grupp.

Arvodesanställda, heltids- och deltidsanställda samt äldre och yngre tjänstemän. Utredningen har frågat om ip var arvodesanställd i november 1967 (formuläret fråga 4). Såsom framhålls i det följande (1.5. 3) har man att räkna med att betydande mätfel kan föreligga beträffande denna variabel. Som deltidsanställda har behandlats de ip som inte uppgett sig vara heltidsanställda; gränsen mellan heltidsanställda och deltidsanställda har således dragits annorlunda här än i undersökningen av de privata tjänstemännen (bilaga 2, 2.3.1). Till gruppen yngre tjänstemän har hänförts de som enligt uppgifterna till statstjänstemannastatistiken är födda 1927 eller senare; dessa betecknas i tabellerna som 40 år och yngre.

Vissa funktioner i huvudtjänsten. Frågorna 8–12 i formuläret har ställts för att få fram grupper av tjänstemän med speciella funktioner i huvudtjänsten. Vissa av dessa grupper redovisas i tabellerna. Med beteckningen inköps- och försäljningsarbete åsyftas de tjänstemän som vid fråga 8 upplyst att det som ett normalt led i deras huvudtjänst ingår att befatta sig med ärenden om inköp (upphandling och/eller försäljning) och att denna verksamhet inte väsentligen avser inköp av rekvisitionsmässig karaktär enligt författningsbestämmelser eller på grund av avropsavtal. Beteckningen förrådsarbete omfattar de tjänstemän som med ja besvarat fråga 9 i formuläret och forskning dem som besvarat fråga 11 a jakande.

1.4.3 Variabler angående bisysslor

Allmänt

I frågeformuläret har angetts att med huvudtjänst åsyftas den tjänst där ip huvudsakligen arbetade i november 1967. Också göromålsförordnande och långtidsvikariat inbegrips i uttrycket huvudtjänst.

I formuläret har beträffande bisysslorna ställts frågorna 13–26. Som utgångspunkt har angetts att med bisysslor åsyftas i förevarande sammanhang alla sådana sysselsättningar vid sidan av arbetsuppgifterna i huvudtjänsten som utgörs av uppdrag (med eller utan ekonomisk ersättning), anställning eller egen ekonomiskt inriktad verksamhet. Ip har anmodats att räkna med också uppdrag i fackliga, politiska, religiösa eller eljest ideella sammanslutningar. Det har framhållits att de bisysslor ip haft under november 1967 skall tagas med oberoende av om ip den månaden lagt ned något arbete på bisysslan.

Typindelning av bisysslor

Med ledning närmast av de svar som ip lämnat på frågorna 14–16 har för tabellframställningen bisysslorna indelats i olika typer. Två huvudtyper har uppställts, nämligen bisysslor av offentlig karaktär och av enskild karaktär. Till den förra huvudtypen har räknats de bisysslor där arbetet i bisysslan uträttas främst för offentlig arbetsgivares eller uppdragsgivares räkning och där ersättning – om sådan utgår för bisysslan – betalas av denne. Övriga bisysslor har betraktats som enskilda. Att bisysslan utdelats av offentlig myndighet betyder alltså inte i och för sig att den har offentlig karaktär i den mening begreppet används här. Som enskilda bisysslor har ansetts exempelvis uppdrag som lotterikontrollant, boutredningsman eller av offentlig myndighet förordnad revisor i enskilt företag.

Till de offentliga arbetsgivarna eller uppdragsgivarna har räknats stat och kommun. Vidare har ansetts att sådana allmänna inrättningar, där ämbetsansvar bedömts kunna förekomma bland de anställda, är offentliga arbetsgivare. Slutligen har statliga (eller halvstatliga) och kommunala (eller halvkommunala) bolag, föreningar och stiftelser betraktats som offentliga arbetsgivare eller uppdragsgivare.

De offentliga och enskilda bisysslorna har delats in i de typer, som i den följande framställningen och i tabellerna betecknas med nummer. De offentliga bisysslorna har fått typnummer 01–08 och de enskilda typnummer 09–15.

01 – Allmänt medborgerliga förtroendeuppdrag. Till denna typ har förts förtroendeuppdrag som är grundade på allmänna val eller på val inom en kommunal eller parlamentarisk representation. Hit har räknats bl. a. ledamotskap av stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige, kyrkofullmäktige, landsting, kommunal nämnd, riksdagen, m. m. Vidare kan nämnas uppdrag som nämndeman och överförmyndare. Till gruppen har inte förts fall då tjänsteman är självskriven ledamot av kommunalt organ eller då han blivit utsedd av statlig myndighet att ingå i detta.

02 – Timlärartjänstgöring och annan lärarverksamhet som inte förts till typ 04. Det kan nämnas att det i viss, inte obetydlig utsträckning förekommer bisysslor av enskild karaktär som innebär ett utövande av lärarverksamhet (privatlektioner, föreläsningar inom folkbildningsarbetet, etc.).

03 – Uppdrag som ordförande eller kronoombud i taxeringsnämnd.

04 – Lärares bisysslor inom undervisningen. Denna typ har avgränsats enligt följande. Bisysslan skall vara utövad vid skola eller annan läroanstalt där, såvitt kunnat bedömas, läraren är tjänstgöringsskyldig. Arbetsuppgifterna i bisysslan skall bestå i undervisning eller av göromål som hänger nära samman med själva undervisningen vid skolan eller läroanstalten. Till lärarpersonal har räknats skolledare.

I samband med granskningen har måst bortses från vissa uppgifter som enligt i enkäten eljest utnyttjad definition skulle vara att anse som bisysslor. Lärares övertimmar ingår inte bland bisysslorna. Vid uppföljningen av enkätformulären har SCB nämligen funnit att lärare i enkätsvaren i betydande utsträckning inte bedömt övertimmar vara bisysslor. För att undvika omfattande kontroller har bestämts att i de fall övertimmar uppgetts, dessa skall utmönstras ur materialet. Vidare har inte som bisyssla betraktats vissa, i svarsmaterialet ganska sällsynta kombinationer av samtidig utövning av huvudtjänst och arvodestjänst, som berörts på s. 95.

05 – Uppdrag som ordförande, ledamot, expert eller sakkunnig i styrelse för statlig eller kommunal myndighet eller i statlig eller kommunal nämnd. Hit har även förts uppdrag som nyss nämnts i statlig eller kommunal delegation, råd, kommitté eller annat sådant organ eller motsvarande uppdrag i allmän inrättning, eller uppdrag som ledamot av styrelsen för (suppleant) eller revisor (suppleant) i statligt (halvstatligt eller kommunalt (halvkommunalt) bolag, förening eller stiftelse. Till denna typ har inte förts fall där allmänt medborgerligt förtroendeuppdrag ansetts föreligga. Till typ 05 hör bl. a. uppdrag som ledamot av offentlig utredning (uppdrag som enbart sekreterare klassificeras som 06–08), uppdrag som självskriven eller av statlig myndighet förordnad ledamot av kommunal nämnd, som ledamot av företagsnämnd, m. m.

06–08 – Övriga anställningar och uppdrag av offentlig karaktär. Beteckningen 06–08 sammanhänger med att bearbetningen av svarsmaterialet skett på ett sätt som medger en närmare uppdelning av dessa bisysslor.

09 – Föreningsuppdrag. Hit hör uppdrag inom fackliga, politiska, religiösa eller eljest ideella föreningar. Som bisyssla har inte betraktats medlemskap, som tydligtvis inte varit förenat med något engagemang som styrelseledamot, revisor eller dylikt i föreningen.

10 – Uppdrag som ledamot av styrelsen för eller revisor i bostadsrättsförening eller liknande förening. I denna typ ingår också motsvarande uppdrag i vissa andra sammanslutningar som har sådan karaktär att de kan förutsättas i allmänhet ha samband med tjänstemannens bostadsförhållanden, nämligen villaägarföreningar, vägsamfälligheter, vägföreningar, jaktvårdsområden och fiskevårdsområden. Till denna typ har förts även de i svarsmaterialet rätt ovanliga fall då uppdrag i dessa sammanslutningar getts tjänsteman som representant för statlig eller kommunal myndighet. Till typen hör även uppdrag som styrelse- eller revisorssuppleant i åsyftade sammanslutningar.

11 – Uppdrag som ledamot av styrelsen för aktiebolag, ekonomisk förening, sparbank, stiftelse eller annan sådan inrättning som inte anges under typ 10. Till denna typ har räknats bl. a. bisysslor i flottningsförening. Också uppdrag som suppleant för styrelseledamot har förts hit.

12 – Uppdrag som revisor (suppleant) i aktiebolag m. fl. under typ 11 nämnda inrättningar.

13 – Rättsvårdsuppdrag. Hit har förts uppdrag som boutredningsman, förmyndare, god man, konkursförvaltare eller rättens ombudsman i konkurs eller annat sådant av domstol eller annan offentlig myndighet meddelat uppdrag inom rättsvård eller näraliggande områden. Till typ 06–08 har förts bl. a. uppdrag som personundersökare, övervakare inom kriminal- och socialvård och barnavårdsman.

14 – Övriga uppdrag och anställningar av enskild karaktär. Dessa inte närmare specificerade enskilda bisysslor är sådana som inte klassificerats som typ 09–13 eller typ 15.

15 – Egen ekonomiskt inriktad verksam-

het. Avgörande för om bisyssla förts till denna typ eller till typ 14 har i princip varit ip:s egna uppgifter (se formuläret fråga 14 b och c). Anmärkas kan att som bisyssla av typ 15 har klassificerats de i svarsmaterialet mycket sällsynta fall då tjänsteman är notarius publicus.

Såsom anges i det följande (bilaga 2, 2.3.2) har vid undersökningen av de privata tjänstemännen använts vissa hjälpkriterier för att skilja mellan uppdrag och egen ekonomiskt inriktad verksamhet. I den mån här framkommit tvekan om klassificeringen – t. ex. vid de av SCB utförda telefonintervjuerna – har dessa kriterier tillämpats.

Övriga bisysslevariabler

Ersättning. De bisysslor har ansetts vara ersättningsgivande där ip jakande besvarat frågan om ersättning utgår för bisysslan utöver eventuellt traktamente, gottgörelse för resekostnad och för mistad lön. Vid granskningsarbetet har såsom ersättningsgivande behandlats bisysslor av typerna 01 och 15 (1.5.1).

Tidpunkt för bisysslans början. Ip har i fråga 18 ombetts att ange när han började bisysslan. Med ledning av svaren på denna fråga och på fråga 6 har bisysslorna delats in i sådana som ip börjat samtidigt med huvudtjänsten eller inom sex månader därefter och sådana som ip börjat på annan tid.

Bisysslans varaktighet. Som långvariga betecknas i tabellerna de bisysslor beträffande vilka ip angett att de beräknas omfatta mer än ett halvår (fråga 19). De bisysslor som ip bedömt omfatta kortare tid går in under rubriken kortvariga.

Krav på vissa kunskaper och färdigheter. Under rubriken bisyssla som kräver samma kunskaper som huvudtjänsten tages i tabellerna upp de fall där ip med ja besvarat fråga 21 i formuläret.

Beröring mellan huvudtjänst och bisyssla. Frågorna 22–24 i formuläret avser vissa fall av beröring mellan huvudtjänst och bisyssla. Till en grupp har förts de fall där ip med ja besvarat minst en av frågorna 22–24. Den gruppen av bisysslor har i tabellerna fått beteckningen beröring förekommer mellan huvudtjänst och bisyssla.

Motiv till bisyssleinnehavet. I fråga 25 har ip ombetts ange den huvudsakliga anledningen till att han har bisysslan och vissa svarsalternativ har presenterats. I pretundersökningen hade ip tillfälle att ange flera skäl. Detta utnyttjades i ett stort antal fall. För att möjliggöra en statistisk bearbetning av de till bisysslorna hänförliga motiven har ip i formuläret till huvudundersökningen anmodats att om möjligt ange endast ett alternativ. Så har också skett i mycket stor utsträckning.

Som motiv 1 anges i tabellerna de fall där ip uppgett att huvudanledningen är tjänsteåliggande. Med beteckningen motiv 2 åsyftas vissa av de fall där huvudanledningen uppgetts vara att statlig eller kommunal myndighet önskat eller begärt att bisysslan antas. Till denna grupp har förts de fall där den uppgivna myndigheten kunnat karakteriseras som huvudarbetsgivare i rätt vidsträckt mening. Med huvudarbetsgivaren har därvid förståtts i första hand den myndighet där tjänstemannen är anställd. Vidare har hit förts de fall då ip uppgett att Kungl. Maj:t eller myndighet som är överordnad den där han är anställd eller eljest ingår i samma verksorganisation som denna har kommit med önskemålet eller begäran. Som motiv 3 har i tabellerna behandlats de fall där ip uppgett ekonomiska skäl som huvudorsak till bisyssleinnehavet. Motiv 4 omfattar de fall där andra skäl än de nu nämnda angetts, således också de där annan statlig eller kommunal myndighet än den som ansetts vara arbetsgivare begärt eller önskat att ip antager bisysslan.

Bisysslan till nytta för arbetsgivaren. Under denna rubrik har i tabellerna samlats de fall där ip med ja besvarat fråga 26. Med arbetsgivaren förstås – enligt frågans avfattning – arbetsgivaren i huvudtjänsten.

1.4.4 Övriga variabler

Antal bisysslor. I fråga 13 i formuläret har ip anmodats ange hur många bisysslor han hade under november 1967. Med ledning av erfarenheterna från provundersökningen utformades formuläret så att det gav utrymme för preciserade uppgifter beträffande fem bisysslor. Ip har – se formuläret s. 6 – anmodats att, om han hade fler än fem bisysslor, lämna specificerade uppgifter beträffande de fem han bedömt vara viktigast och mest omfattande. De bisysslor utöver fem som ip innehaft har inte statistiskt bearbetats i vidare mån än som framgår av tabell 3. Antalet bisysslor anges i tabellerna i 100-tal.

Tidsåtgång i bisysslan. I fråga 20 har ip ombetts ange hur många timmar han beräknar att han använt för bisysslan i november 1967. I de flesta av tabellerna 4–16 anges den av tjänstemännen uppgivna tidsåtgången. Den anges i 100-tal timmar. Vid värderingar av den uppgivna tidsåtgången bör särskilt beaktas att uppgift inte inhämtats om den utsträckning tjänsteman använt tjänstledighet eller semester för arbete i bisysslan eller haft partiell tjänstebefrielse för denna.

Genomsnittlig tidsåtgång i timmar per bisyssla. De flesta av tabellerna 4–16 innehåller uppgifter om den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla i viss typ eller grupp av bisysslor. Det genomsnittligt använda antalet timmar per bisyssla inom viss typ eller grupp har beräknats som kvoten mellan det totala uppräknade antalet av ip redovisade timmar som använts för bisysslor under november 1967 i gruppen och det totala uppräknade antalet redovisade bisysslor i samma grupp. Det bör observeras att tidsåtgången inte angetts för alla de bisysslor som redovisats och att därför den sålunda erhållna kvoten timmar per bisyssla blir något för låg. I tabell 4 har jämte den sålunda bestämda kvoten också angetts antalet timmar per bisyssla beräknat på enbart de bisysslor för vilka ip redovisat sin tidsåtgång.

1.5 *Granskning, kodning och tabellframställning samt resultatens tillförlitlighet*

1.5.1 Granskning och kodning

De av ip ifyllda frågeformulären har granskats på utredningsinstitutet och svaren på vissa frågor har kodats för tabellframställning medelst automatisk databehandling.

Som allmän princip för granskningsarbetet har gällt att de svar som ip lämnat skulle godtas. I följande huvudtyper av fall har dock åtgärder vidtagits.

a) Ip har besvarat en fråga med både ja och nej eller i övrigt gett flera svarsalternativ. Ett av svaren har då accepterats, nämligen det som bedömts rimligast antingen med ledning av de kommentarer ip eventuellt lämnat redan på formuläret eller efter vad som framkommit vid ytterligare kontakt med honom. – Tilläggas kan att i de få fall ip lämnat flera svarsalternativ på fråga 25 (motiv till innehav av bisysslan) har alternativ med lägre nummer accepterats.

b) I de fall anledning förelegat antaga att ip missuppfattat fråga har han kontaktats. Sådana kontakter har inte sällan blivit nödvändiga med anledning av svaren på fråga 6 i formuläret (tidpunkt för tillträde av huvudtjänsten).

c) När ip:s beskrivning av framförallt bisysslan varit så knapphändig att en klassificering av denna bedömts osäker har ytterligare undersökningar av bisysslans beskaffenhet gjorts.

d) I vissa fall har svar ändrats utan föregående kontakt med ip. Sålunda har bisysslorna av typerna 01 och 15 generellt ansetts ersättningsgivande. Även eljest har, när av svaren på frågorna 15 och 16 varit tydligt att ip:s egen klassificering av bisyssla inte stått i överensstämmelse med utredningens principer för typindelningen, ändring i enlighet med dessa företagits.

Behandlingen av obesvarade frågor har varierat från fall till fall. Följande tre metoder har använts.

1) Ny kontakt har tagits med ip för komplettering av formuläret. Så har skett främst i de fall då det bedömts sannolikt att här-

igenom erhålla svar och det ansetts betydelsefullt för undersökningen att ip lämnade svar. Hänsyn har också tagits till möjligheten att alternativt använda supplementär information. – Ny kontakt har tagits framför allt då svar saknats på någon eller några av frågorna 13–20 i formuläret.

2) Genom att använda supplementär information kan redan på bearbetningsstadiet en fördelning av svarsbortfallet göras. Denna metod har använts då man haft anledning antaga att den sålunda erhållna fördelningen nära överensstämmer med den verkliga och framför allt kan antagas ge ett bättre resultat än genom i efterhand gjorda antaganden om bortfallets fördelning (såsom enligt punkt 3 nedan). Den här beskrivna metoden har utnyttjats för uppgifter om lön i huvudtjänsten. I de fall ip inte uppgett sin lön i denna har han inordnats i löneskikt (1.4.2) med ledning av de i urvalsramen tillgängliga uppgifterna om lön, avseende förhållandena 1.10.1966.

Nämnas kan att en kombination av metoderna 1) och 2) använts beträffande svarsbortfallet på frågorna 8–11 (med undantag för andra delfrågan i fråga 8) där ip fått ange huruvida han i huvudtjänsten är sysselsatt med den i frågan angivna typen av arbetsuppgifter. Uteblivna svar på någon eller några av dessa frågor har behandlats som nejsvar. Endast i de fall där det med ledning av ip:s svar framgått att eljest ansenlig risk för felklassificering skulle föreligga har ip kontaktats för kompletterande information.

3) I den mån övriga frågor lämnats obesvarade har komplettering inte begärts av ip i andra fall än då ny kontakt med honom tagits av annan anledning. Detta bortfall beträffande tjänstemannen respektive bisysslan redovisas i tabellerna under rubriken uppgift saknas för variabeln i fråga. Vid användandet av tabellerna får olika antaganden göras beträffande gruppens fördelning på den variabel för vilken uppgift saknas.

Vid kodningsarbetet har myndighetskod och tjänstebenämningskod som utarbetats för SCB:s statistik över tjänstemän i statlig och statsunderstödd verksamhet använts. I övrigt torde principerna för kodning ha framgått av avsnitt 1.4.

1.5.2 Tabellframställning

Koder för svaren på de i frågeformuläret framställda frågorna har, jämte vikter och uppgifter hämtade från urvalsramen, stansats och kontrollstansats på hålkort. Dessa har kontrollerats maskinellt och uppgifterna efter rättning överförts på magnetband. Tabeller har därefter framställts medelst automatisk databehandling enligt en av utredningen i samarbete med utredningsinstitutet utarbetad tabellplan. De tabeller beträffande offentliga tjänstemäns bisysslor som presenteras i anslutning till denna redogörelse (bilaga 3, tabeller 1–16) utgör bearbetningar och sammanställningar av resultaten i de sålunda framställda råtabellerna.

För tabellframställningen har ett av utredningsinstitutets standardprogram för bearbetning på IBM 7090 använts.

I samband med tabellframställningen har undersökningens resultat uppräknats till totalnivå, så att de utgör skattningar av förhållandena i hela undersökningspopulationen. Varje stratum har getts en vikt (v) som beräknats som $v = \frac{N}{n}$ där N är antalet personer i undersökningspopulationen i ett visst stratum och n är antalet inkomna enkätsvar i samma stratum. Talen N har erhållits genom att antalet personer i urvalsramen i ett visst stratum minskats med det från urvalet uppskattade antalet personer som ingår i urvalsramen men inte i undersökningspopulationen.

1.5.3 Resultatens tillförlitlighet

Vid bedömning av resultatens tillförlitlighet måste hänsyn tagas till de fel som förekommer i undersökningen. Det är fråga om tre huvudtyper av fel nämligen slumpfel, bortfall och mätfel.

Slumpfel uppkommer på grund av att endast en del av undersökningspopulationen under-

sökts. Under i övrigt likartade omständigheter blir slumpfelet större ju mindre urvalet är. I avsikt att få bättre skattningar än vad som eljest skulle vara möjligt av förhållandena bland vissa grupper av tjänstemän har, som nämnts, inom dessa grupper dragits ett i förhållande till gruppernas storlek större urval än för resten av undersökningspopulationen. Således har ett relativt större urval dragits bland tjänstemän i högre lönegrader, i högre åldrar samt bland tjänstemän som 1.10.1966 var anställda vid vissa grupper av myndigheter. Bland tjänstemän inom andra ur utredningens synpunkter relativt mindre intressanta grupper av myndigheter har å andra sidan ett i förhållande till gruppernas storlek jämförelsevis litet urval dragits.

Slumpfelens inverkan gör att försiktighet måste iakttagas vid tolkningen av undersökningsresultat. Särskilt kan observeras att, vid jämförelser mellan olika grupper av tjänstemän eller bisysslor vad gäller medeltal eller fördelningar på olika variabler, slutsatser knappast kan dragas beträffande olikheterna mellan grupperna i fråga om de i tabellerna redovisade skillnaderna grupperna emellan är relativt små.

Som mått på slumpfel har standardavvikelser beräknats på ett begränsat antal skattningar av typen procentandel tjänstemän i populationen med en viss egenskap. Nämnas kan att under förutsättning att inga andra fel än slumpfel förekommer, uppskattas procentandelen tjänstemän med bisysslor med omkring 95 % sannolikhet ligga i intervallet 28,6 ± 1,0.

Bortfall. Som nämnts ovan har 3 % av de i nettourvalet ingående personerna inte besvarat enkäten. Förfarandet vid uppräkningen av resultaten till totalnivå innebär att personerna i bortfallet inom varje stratum har antagits fördela sig på de undersökta variablerna på ungefär samma sätt som övriga personer inom samma stratum. Man kan emellertid inte bortse från att personerna i bortfallet, vad gäller vissa undersökta variabler, kan kraftigt avvika från övriga personer i samma stratum. I sådana fall blir de skattningar som gjorts behäftade med ett fel som beror på bortfall. Felets storlek och riktning kan beräknas om man kan göra rimliga antaganden om förhållandena bland personerna i bortfallet. Felet är, vad gäller en skattad procentandel tjänstemän, under alla förhållanden mindre än tre procentenheter – något olika i olika strata – och även under extrema antaganden om förhållandena bland personer i bortfallet sannolikt betydligt mindre.

Förutom nyssnämnda bortfall förekommer, såsom också nämnts förut, ett partiellt bortfall. Detta är uppräknat till totalnivå och finns i tabellerna under rubriken uppgift saknas för variabeln i fråga. De bisysslor för vilka uppgifter om tidsåtgång saknas är redovisade i särskilda råtabeller. Vid tolkningen av resultaten får olika antaganden göras beträffande det partiella bortfallets fördelning på variabeln i fråga. Vad gäller variabeln utbildning har personer eller bisysslor för vilka uppgift om personens utbildning saknas, ej särskilt redovisats.

Utöver vad nu nämnts måste antagas föreligga ett visst bortfall av bisysslor sammanhängande med att ip avstått från att nämna bisysslor. Med all sannolikhet finns bortfall av sådana gränsfall av bisysslor beträffande vilka tveksamhet rått om de skall betraktas som bisyssla eller inte. Det kan inte heller bortses från att ip i någon utsträckning kan ha avstått från att uppge bisysslor trots utredningsinstitutets utfästelse om sekretess (1.1).

Slutligen kan framhållas att – som berörts förut 1.4.4 – i de fall ip haft fler än fem bisysslor beskrivning av bisyssla begärts endast beträffande de fem som ip själv ansett vara viktigast och mest omfattande.

Mätfel uppkommer bl. a. på grund av att ip – avsiktligt eller oavsiktligt – gett felaktiga svar, frågan har missuppfattats och liknande. Också fel som kan uppkomma genom att supplementär information använts i vissa fall kan räknas till mätfelen (1.5.1).

Mätfelen kan vara slumpmässiga och utjämna varandra eller systematiska och snedvrida resultaten. För flertalet undersöknings-

variabler i undersökningen har förekomsten av systematiska mätfel inte kunnat bestämmas. Man måste utifrån allmänna bedömningsgrunder söka avgöra huruvida de ställda frågorna är sådana att ip i större eller mindre utsträckning kan tänkas ha missuppfattat dem på visst sätt eller av någon annan anledning risk får anses föreligga för att ip skulle ha särskild benägenhet ge viss typ av svar oberoende av de verkliga förhållandena.

Vad gäller sådana förhållanden i huvudtjänsten som belyses jämväl av tjänstemannastatistiken som exempelvis myndighetstillhörighet, lönegrad, m. m., kan jämförelse göras med denna. Därvid kan konstateras att undersökningen torde vara behäftad med åtminstone ett fel vad gäller en av dessa variabler, nämligen arvodesanställning. Antalet arvodesanställda är i undersökningen sannolikt överskattat. Vid jämförelser med tjänstemannastatistiken bör emellertid observeras att undersökningens undersökningspopulation inte helt sammanfaller med tjänstemannastatistikens population.

1.6 *Bisysslehavarfrekvensen bland offentliga tjänstemän*

I tabellerna 1 och 2: 1 och 2: 2 i bilaga 3 redovisas andelarna tjänstemän utan bisysslor respektive med 1, 2–4 och fler än 4 bisysslor inom olika tjänstemannagrupper. I tabell 3 har för löneskikten, de högst avlönade (härmed åsyftas tjänstemän i lönegrad C 3 och högre), akademikerna och icke akademikerna grupperna med fler än 4 bisysslor delats upp på en grupp med 5 bisysslor, en med 6–7 bisysslor och en med fler än 7 bisysslor. Som bisysslor anses i dessa tabeller även förtroendeuppdrag, lärares bisysslor vid läroanstalt där han är tjänstgöringsskyldig och ideella föreningsuppdrag (typerna 01, 04 och 09); i vissa andra tabeller redovisas omfattningen av bisysslorna inkl. och exkl. dessa tre typer.

Av de 305 100 offentliga tjänstemännen i undersökningspopulationen är 71,4 % utan bisysslor. 16,4 % har 1 bisyssla, 10,7 % har 2–4 bisysslor och 1,5 % har fler än 4 bisysslor.

Tjänstemän i olika löneskikt. Av *tabell 1* framgår att när de offentliga tjänstemännen fördelas på de valda löneskikten, ansenliga avvikelser uppstår från nyssnämnda siffror för alla tjänstemän. Vad beträffar löneskikten 1–3 är det tydligt att bland de lägre avlönade tjänstemännen bisysslehavarna är klart sällsyntare än bland de högre avlönade; andelen tjänstemän utan bisysslor är mer än dubbelt så stor i skikt 1 som i skikt 3 och andelen tjänstemän med fler än 4 bisysslor är inemot 20 gånger högre i skikt 3 än i skikt 1. Bland de rätt få tjänstemännen i lönegrad C 3 eller högre är bisysslehavare – och mångsysslare – särskilt vanliga. Ungefär $^1/_6$ av de högst avlönade tjänstemännen saknar bisysslor och ungefär $^1/_4$ har fler än 4 bisysslor. Det bör emellertid här framhållas att gruppen är mycket liten och särskild varsamhet bör därför iakttagas vid värderingarna av de för denna framtagna talen. Detsamma gäller talen för tjänstemännen i skikt 5, där tjänstemän med 2 eller fler bisysslor enligt tabell 1 är i stort sett lika vanliga som bland de högst avlönade.

Här bör understrykas att de i tabell 1 och följande tabeller lämnade uppgifterna om antalet tjänstemän i olika grupper endast syftar till att ge en uppfattning om gruppens storlek i populationen till denna undersökning. Antalsuppgifterna, som i tabellerna ges i 100-tal, anger således inte det verkliga antalet tjänstemän i de olika grupperna (1.3.1 och 1.3.2).

Mellan de tre grupperna av tjänstemän på löneplan U – skikten 4, 5 och 6 – föreligger ansenliga olikheter i fråga om frekvensen av bisysslehavare. Enligt tabell 1 ligger talen för tjänstemän i skikt 4 ganska nära dem för tjänstemän i skikt 2 och talen för tjänstemän i skikt 5 överensstämmer rätt väl med de högst avlönades. Bisysslor av typerna 01, 04 och 09 är särskilt vanliga i skikten 4 och 6 och påverkar därför sannolikt också frekvensen bisysslehavare i särskilt stor utsträckning där. En antydan om

	Tjänstemän i löneskikt					
	1	2	3	4	5	6
Bisysslor av typerna 01, 04 och 09 i % av alla bisysslor i skiktet	48,6	32,5	17,1	60,5	18,6	65,0

dessa bisysslors inverkan på frekvensen bisysslehavare förmedlas av uppställningen överst på denna sida.

Inom skikt 4 utgör bisysslorna av typ 04 29,2 % av alla bisysslor. I skikt 5 utgör de ungefär $^1/_{10}$ och i övriga skikt endast någon eller några få procent av alla bisysslor.

Tjänstemän med olika anställningsform, heltids- och deltidsanställda och äldre och yngre tjänstemän. Bland arvodesanställda förekommer enligt tabell 1 i stort sett lika stor andel av tjänstemän utan respektive med en eller flera bisysslor som bland tjänstemän med annan anställningsform; det erinras om det förutnämnda (1.5.3) mätfelet i fråga om variabeln arvodesanställning i huvudtjänsten. Frekvensen bisysslehavare bland arvodesanställda och andra i löneskikt och i vissa myndighetsgrupper har granskats (se beträffande skikt 1 *tabell 2:1*). Några anmärkningsvärda skillnader har inte kommit fram i fråga om frekvensen bisysslehavare bland arvodesanställda och andra.

På i huvudsak motsvarande sätt synes det förhålla sig för heltidsanställda och deltidsanställda. Nämnas kan att de deltidsanställda i betydligt större utsträckning än de heltidsanställda torde höra hemma i lägre löneskikt enligt nedanstående på ip:s egna uppgifter grundade sammanställning.

I tabell 2:1 sammanställs heltidsanställda och deltidsanställda i löneskikten 1 och 4. Varken dessa tal eller andra på basis av råtabellerna gjorda jämförelser av frekvensen bisysslehavare bland heltids- och deltidsanställda inom vissa myndighetsgrupper och löneskikt där har gett annat vid handen än att frekvensen är i stort sett likartad i dessa båda tjänstemannagrupper i motsvarande skikt och myndigheter.

Skillnaderna mellan yngre och äldre tjänstemän i fråga om andelarna bisysslehavare är enligt tabell 1 ganska små. Andelen tjänstemän utan bisysslor är dock lägre bland äldre än bland yngre tjänstemän och bland de äldre är tjänstemän med två eller fler bisysslor relativt vanligare än bland yngre. Något mera framträdande skillnader – innebärande på det hela taget en högre frekvens bisysslehavare bland äldre än bland yngre tjänstemän – har iakttagits vid studium av råtabellerna med avseende på förhållandena inom vissa löneskikt vid myndighetsgrupper. Uppställningen överst på s. 106 belyser detta.

Såvitt framgår av ip:s egna uppgifter är lönestrukturen en annan bland yngre än bland äldre inom undersökningspopulationen. En på basis av dessa uppgifter upprättad sammanställning, som belyser lönestrukturen, återfinns på s. 106, spalt 1.

	Heltidsanställda tjänstemän %	Deltidsanställda tjänstemän %	Hela undersökningspopulationen %
Löneskikt 1	69,5	79,1	70,3
2	9,0	1,7	8,4
3	1,0	—	0,9
4	19,3	19,0	19,3
5	0,2	0,1	0,2
6	1,0	0,1	0,9
Summa	100,0	100,0	100,0
Antal tjänstemän i 100-tal	2 795	255	3 051

Tjänstemannagrupp	Tjänstemän i % med angivet antal bisysslor 0	1	2—4	Mer än 4	S:a	Antal tjänstemän i 100-tal
40 år eller yngre, i löneskikt 1 vid polisväsendet	76,1	15,4	8,3	0,3	100,0	95
Över 40 år, i löneskikt 1 vid polisväsendet	58,4	20,1	18,6	2,9	100,0	48
40 år eller yngre, i löneskikt 1 vid försvaret (mil)	74,2	15,7	9,6	0,6	100,0	73
Över 40 år, i löneskikt 1 vid försvaret (mil)	58,0	26,8	13,6	1,6	100,0	41
40 år eller yngre, i löneskikt 1 vid affärsverken	86,0	10,8	3,2	0,1	100,0	424
Över 40 år, i löneskikt 1 vid affärsverken	79,5	13,2	6,3	1,0	100,0	573
40 år eller yngre, i löneskikt 1 vid myndigheter med uppdragsverksamhet	85,3	9,3	5,4	—	100,0	68
Över 40 år, i löneskikt 1 vid myndigheter med uppdragsverksamhet	77,4	11,7	10,5	0,5	100,0	56

	Tjänstemän 40 år eller yngre %	Tjänstemän över 40 år %
Löneskikt 1	69,8	70,8
2	5,4	11,4
3	0,1	1,6
4	24,2	14,5
5	0,1	0,4
6	0,5	1,4
Summa	100,0	100,0
Antal tjänstemän i 100-tal	1 504	1 548

Tjänstemän med olika utbildning. Vid fördelning av tjänstemännen på olika efter utbildningen bestämda grupper framkommer rätt varierande tal för bisysslehavarfrekvensen. Bland tjänstemän med akademisk utbildning förekommer i avsevärt större utsträckning bisysslehavare än bland tjänstemän utan sådan utbildning och skillnaderna mellan dessa båda grupper får anses vara framträdande också beträffande tjänstemän med olika antal bisysslor, såsom framgår av tabell 1. Också bland de helt eller väsentligen av tjänstemän med akademisk utbildning sammansatta grupper som tagits fram och redovisas här – präster, domare, jur kand/pol mag och tjänstemän i löneskikt 5 – förekommer bisysslehavare i betydligt större relativ utsträckning än bland icke akademiker. Betydande skillnader mellan akademiker och icke akademiker i fråga om frekvensen bisysslehavare framkommer också vid granskning av bilden vid olika myndighetsgrupper, såsom framgår av *tabell 2:2*. Vid universiteten är frekvensen bisysslehavare bland akademikerna inemot dubbelt så stor som bland icke akademikerna där. Särskilt stora skillnader föreligger i fråga om grupper av tjänstemän med flera bisysslor. Även i andra i råtabellerna framtagna, här inte redovisade myndighetsgrupper har iakttagits likartade skillnader mellan akademiker och icke akademiker beträffande frekvensen bisysslehavare; i dessa myndighetsgrupper är dock akademikerna jämförelsevis få.

Akademiker hör i betydligt större utsträckning än icke akademiker hemma i högre löneskikt enligt vad som framgår av följande på grundval av ip:s egna uppgifter upprättade sammanställning.

	Akademiker %	Icke akademiker %
Löneskikt 1	8,9	77,3
2	36,0	5,3
3	6,8	0,2
4	43,8	16,5
5	2,2	0,0
6	2,4	0,8
Summa	100,0	100,0
Antal tjänstemän i 100-tal	313	2 739

Talen i tabell 2:1 för akademiker och icke akademiker ger vid handen att ansenliga skillnader som regel föreligger mellan akademiker och icke akademiker i samma löneskikt vad gäller frekvensen bisysslehavare. Bland akademiker i ett skikt förekommer klart större andel av bisysslehavare än bland icke akademiker där. Nämnas kan att omkring $^4/_5$ av tjänstemännen i skikt 3 är akademiker.

Den lilla gruppen domare är sammansatt av akademiker i skikt 3 och frekvensen bisysslehavare synes där vara i stort sett likvärdig med den för akademiker i allmänhet i detta skikt. Bland präster och tjänstemän med jur. kand.- och/eller pol. mag.-examen synes frekvensen bisysslehavare snarast vara något högre än bland akademiker i allmänhet. Av tjänstemän med sådana examina hör enligt ip ca 2 200 till skikt 2 och ungefär 1 300 till skikt 3. Av tjänstemännen i skikt 2 saknar enligt råtabellerna något över hälften bisysslor och av tjänstemännen i skikt 3 något över $^1/_4$. – Vissa tabeller beträffande läkare anställda vid myndigheter under femte huvudtiteln har framtagits. Med hänsyn till gruppens ringa storlek – antalet tjänstemän skattas till endast omkring 400 – redovisas inte talen. Värdena i råtabellerna tyder emellertid på att bisysslehavarfrekvensen bland dessa tjänstemän kan ligga i närheten av den för akademiker i de högre löneskikten.

Bland tjänstemän med teknisk utbildning och med handelsutbildning är frekvensen bisysslehavare klart lägre än bland akademiker eller bland framtagna akademikerpräglade tjänstemannagrupper. En på ip:s egna uppgifter grundad sammanställning av lönestrukturen bland tjänstemän inom undersökningspopulationen med dessa arbetsuppgifter redovisas i spalt 2 på denna sida.

Dessa tjänstemän, och särskilt tjänstemännen med handelsutbildning, hör således i betydligt större utsträckning än akademikerna hemma i låga löneskikt. Av tabell 2:1 framgår att bisysslehavarfrekvensen är högre bland tekniker i skikt 2 än bland dem i skikt 1. I varje fall vad gäller skikt 2 är bisysslehavare bland tjänstemän med teknisk utbildning relativt mer sällsynta än bland tjänstemän överhuvud i samma skikt. Nämnas kan att av de handelsutbildade är i skikt 1 ungefär $^6/_7$ och i skikt 2 ca hälften utan bisysslor (antal tjänstemän i populationen ca 11 000 respektive 1 300).

	Tekniker %	Tjänstemän med handelsutbildning %
Löneskikt 1	59,6	83,2
2	25,9	10,1
3	2,1	0,5
4	11,4	5,7
5	0,5	—
6	0,5	0,5
Summa	100,0	100,0
Antal tjänstemän i 100-tal	234	131

Tjänstemän vid vissa myndighetsgrupper. I tabellerna 1 samt 2:1 och 2:2 belyses vidare frekvensen bisysslehavare vid vissa framtagna myndighetsgrupper. Enligt tabell 1 föreligger inte alltför betydande skillnader i fråga om andelarna bisysslehavare vid olika myndighetsgrupper, om man bortser från de på förhållandevis mycket små tjänstemannagrupper grundade talen för departementens tjänstemän. Tjänstemannagrupperna är lönemässigt ganska olikartat strukturerade. Såvitt framgår av ip:s egna uppgifter tillhör inom polisväsendet och vid affärsverken omkring 95 % av tjänstemännen skikt 1. Ungefär $^3/_4$ av tjänstemännen vid försvaret, vid länsstyrelserna och vid myndigheter med uppdragsverksamhet och ungefär $^2/_3$ av tjänstemännen vid domstolarna m. m. hör till detta skikt. Vid universiteten är i runt tal hälften av tjänstemännen i skikt 1 och fjärdedelen i skikt 4. Inom andra departement än UD är i stort sett $^1/_3$ av tjänstemännen i skikt 1 och $^1/_4$ i skikt 3.

Vissa skillnader mellan lägre och högre avlönade tjänstemän inom samma myndighetsgrupp föreligger i fråga om bisysslehavarfrekvensen som framgår av tabell 2:1. Också vid jämförelser mellan andra här – bl. a. på grund av gruppernas ringa storlek – inte i tabellform redovisade löneskikt

framkommer en högre frekvens för högre avlönade tjänstemän än för lägre inom samma myndighetsgrupp. Det kan nämnas att råtabellerna visar tal enligt vilka vid domstolarna m. m. ca 2/3 av de till ungefär 900 skattade tjänstemännen i skikt 2 där saknar bisysslor. Vidare är enligt råtabellerna utan bisysslor ungefär hälften av de ca 1 100 tjänstemännen i skikt 2 vid länsstyrelserna och något mindre än hälften av de ungefär 1 400 tjänstemännen i detta skikt vid universiteten. Enligt råtabellerna är ungefär 2/3 av de ca 1 000 akademikerna i skikt 1 vid universiteten utan bisysslor, liksom också närmare 9/10 av de omkring 4 700 icke akademikerna i samma skikt där. – Det vanskliga i slutsatser på basis av talen för så små grupper som här senast nämnts bör ånyo betonas.

Tjänstemän med vissa funktioner i huvudtjänsten. Av tabell 1 framgår att tjänstemännen i sådana framtagna grupper som bestämts efter funktioner i huvudtjänsten snarast har en något högre bisysslehavarfrekvens än tjänstemän överhuvud; skillnaden är mera accentuerad när det gäller tjänstemän med inköps- och försäljningsarbete än för tjänstemän med de båda andra här redovisade funktionerna. Det kan nämnas att tjänstemän med detta arbete enligt ip:s egna uppgifter tillhör genomsnittligt sett något högre löneskikt än tjänstemän överhuvud; omkring 1/3 av tjänstemännen med den aktuella funktionen hör till skikt 1 medan så är fallet med 70,3 % av alla tjänstemän.

På basis av råtabellerna har granskats bisysslehavarfrekvensen för tjänstemän med vissa andra funktioner i huvudtjänsten än de här redovisade (se angående dessa funktioner frågeformuläret, frågorna 10–12). Tjänstemän som uppgett sig i regel dagligen komma i kontakt med förhållanden varom de har att iakttaga tystnadsplikt utgör något mer än hälften av alla offentliga tjänstemän i undersökningspopulationen. Andelen bisysslehavare bland dessa tjänstemän är ungefär lika stor som bland offentliga tjänstemän över huvud. Antalet tjänstemän med arkitektarbete skattas till ungefär 700 och redan gruppens ringa omfattning har ansetts motivera att den inte redovisas i föreliggande tabeller. Nämnas kan dock att enligt råtabellerna tjänstemän med bisysslor är relativt vanligare bland de med denna funktion än bland övriga tjänstemän; enligt ip:s egna uppgifter hör omkring hälften av de med arkitektarbete sysselsatta till skikten 2 och 3. Omkring 3/4 av de till inemot 10 000 skattade tjänstemännen med annat konstruktionsarbete än arkitektarbete synes vara utan bisysslor. Ungefär 3/4 av tjänstemännen med denna funktion är enligt ip i skikt 1. Antalet tjänstemän som sysslar med ärenden om allmänna bidrag skattas till omkring 3 400 och enligt ip:s egna uppgifter finns omkring 2/3 av dem i skikt 1. Något fler än hälften av tjänstemännen med dessa arbetsuppgifter har enligt råtabellerna inte någon bisyssla.

Mångsysslarna. Enligt *tabell 3* har sammanlagt omkring 4 500 offentliga tjänstemän fem eller fler bisysslor. Av dessa tjänstemän finns enligt tabellen ungefär 1/3 i vartdera skiktet 1 och 4. Också bland akademikerna finns ungefär 1/3 av mångsysslarna. Enligt tabellen hör omkring 1/5 av tjänstemännen med fem eller fler bisysslor till skikt 2 och grovt taget 1/10 till skikt 3.

Av tjänstemännen i skikt 1 har enligt tabell 3 ca 0,1 % minst åtta bisysslor och tjänstemän med detta antal bisysslor synes förekomma särskilt sparsamt också i skikten 2 och 4 och bland icke akademiker. Enligt tabellen förekommer bland de högst avlönade tjänstemännen sådana med åtta eller fler bisysslor i en förhållandevis högre utsträckning än i de nämnda skikten.

1.7 *Bisysslorna*

1.7.1 Inledning

I tabellerna 4–8 belyses bisysslorna. Tabell 4 sammanfattar hur bisysslorna bland de offentliga tjänstemännen fördelas på olika typer, med avseende på antal och tids-

åtgång. Därjämte anges den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla, för alla bisysslor och för bisysslorna i de olika typerna (1.7.2).[1]

I tabell 5 behandlas bisyssletyperna utförligare (1.7.2). För varje typ anges fördelningen inom typen på bisysslevariabler, för vilka redogjorts förut (1.4.3). Tabell 6 ger upplysning om hur ersättningsgivande och inte ersättningsgivande offentliga och enskilda bisysslor och däri använd tid fördelas på vissa av bisysslevariablerna (1.7.3). I tabellerna 7–8 fördelas bisysslor, som innehas på grund av de fyra undersökta motiven, dels på typer av bisysslor, dels på variablerna ersättning för bisysslan och nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten (1.7.4).

Som nämnts har ip anmodats att ange hur många bisysslor han hade under november 1967 och att, om han hade fler än fem bisysslor, specificera de fem som han bedömde viktigast och mest omfattande. Endast de specificerade bisysslorna har legat till grund för huvuddelen av råtabellerna och för de i bilaga 3 presenterade tabellerna med undantag för tabell 3. Det på detta sätt bestämda totala antalet bisysslor bland de offentliga tjänstemännen är 155 628.

Ett skattat antal av sammanlagt 1 710 tjänstemän har uppgett att de har fler än 5 bisysslor, nämligen 365 tjänstemän med 6 bisysslor, 412 med 7 bisysslor och 933 med 8 eller fler bisysslor. Om man antager att de sistnämnda i genomsnitt har 9 bisysslor skulle sammanlagda antalet bisysslor bland de offentliga tjänstemännen enligt enkäten vara 160 549. Utanför tabellerna skulle alltså ligga 4 921 bisysslor vilket motsvarar 3,2 % av de bisysslor som tagits med i tabellerna.

De offentliga tjänstemännen har upplyst att de använt 2 424 931 timmar i bisysslorna under november 1967. För 2 911 bisysslor, vilket motsvarar 1,9 % av det i tabellerna angivna antalet bisysslor, har ip inte angett tidsåtgången. Antager man att den genomsnittliga tidsåtgången i bisyssla för vilken uppgift om tidsåtgången saknas är dubbelt så hög som den genomsnittliga i bisysslor av motsvarande typ där tidsåtgång angetts blir den totala tiden för bisysslor 2 532 065 timmar för november 1967. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla stiger då till 16,3 timmar. Gör man så det ytterligare antagandet att utanför tabellerna ligger 4 921 bisysslor och att den genomsnittliga tidsåtgången i envar av dessa är lika hög som den är i de bisysslor för vilka ip angett tidsåtgången blir den sammanlagda tiden i bisysslor 2 610 308 timmar för november 1967.

1.7.2 Bisyssletyperna

Allmänt

Tabell 4 visar att om man till bisysslorna räknar de av typerna 01, 04 och 09, de offentliga och de enskilda bisysslorna är praktiskt taget lika många och att den totala redovisade tidsåtgången för offentliga bisysslor är något lägre än den är för enskilda. Bortser man från bisysslor av de tre nämnda typerna är de offentliga bisysslorna inemot 50 % fler än de enskilda men kräver snarast något mindre tid än dessa.

Antalsmässigt störst av bisyssletyperna är uppdragen i fackliga, politiska, religiösa eller eljest ideella föreningar. De utgör sammanlagt över 1/4 av alla bisysslor. Deras andel av den totala tidsåtgången i bisysslor är knappt 1/5 och den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla är således förhållandevis låg.

Antalsmässigt näst störst med ungefär 1/8 av alla bisysslor är typ 14. Dessa bisysslor är genomsnittligt rätt tidskrävande och kräver sammanlagt ungefär lika mycket tid som föreningsuppdragen. Bortses från dessa åtgår för bisysslor av

[1] Den genomsnittliga tidsåtgången, i vissa tabeller förkortat uttryckt tim/bis, avser förhållandena i november 1967. Den anges i ental. Totalantal bisysslor och timmar redovisas i tabellerna i 100-tal.

typ 14 över hälften av den för enskilda bisysslor använda tiden och bortser man härutöver också från typerna 01 och 04 belöper över 1/4 av all tidsåtgång i bisysslor på typ 14.

Av svarsmaterialet till enkäten framgår att bisysslorna av typ 14 är av mångskiftande karaktär. Stora variationer förekommer i fråga om tidsåtgången. En särskilt vanlig typ av uppdrag och anställningar är de som innefattar undervisning, t. ex. inom det frivilliga folkbildningsarbetet. Uppgifter om tidsåtgång på mellan några få timmar och upp till 30 timmar har lämnats. Åtskilliga tjänstemän sysslar med fastighetsförvaltning såsom vice värdar eller portvakter. Tidsåtgången varierar mycket från fall till fall; i materialet påträffar man uppgifter om tidsåtgång på mellan 15 och 90 timmar. Författarskap och medarbetarskap i dagstidningar och tidskrifter tillhör enligt svarsmaterialet också de vanliga bisysslorna av denna typ. Dessa synes som regel kräva rätt litet tid och i allmänhet klart mindre än genomsnittet för typ 14 överhuvud. Inte så få ip har angett att de arbetar som ombud åt försäkringsbolag och dessa bisysslor tycks också höra till de genomsnittligt mindre tidskrävande av typen 14. Bisysslor som konsulter åt företag eller organisationer förekommer inte så sällan; för sådana uppdrag och anställningar har angetts att de kräver 8–20 timmar. En del ip arbetar som chaufförer och sådant arbete synes som regel vara omfattande. Enligt svarsmaterialet varierar tidsåtgången mellan ungefär 35 och 100 timmar. Mindre tidskrävande än dessa bisysslor är de i svarsmaterialet mera sparsamt förekommande bisysslorna som försäljare (affärsbiträden, bilförsäljare o. dyl.) – man uppger mellan ca 20 och 80 timmar, som ordningsvakt (t. ex. vid nöjestillställningar) – uppgifter om tidsåtgång på ca 30–45 timmar påträffas, som kontorist – 10–40 timmar har angetts, eller som fabriksarbetare och liknande, i vilka sistnämnda bisysslor uppgifter om mellan 20 och 100 timmar förekommer. Härutöver kan nämnas att i materialet förekommer uppgifter om bisysslor som dödsboförvaltare, juridisk rådgivare, lotterikontrollant, auktionsutropare, m. m.

Näst föreningsuppdragen och uppdragen och anställningarna av typ 14 är av enskilda bisysslor de av typ 15 (egen ekonomiskt inriktad verksamhet) i fråga om antal och tidsåtgång tyngst vägande. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla är avsevärt högre än i någon annan typ och inemot dubbelt så hög som i typ 14. Bortses från föreningsuppdrag åtgår för typ 15 inemot 2/5 av all för enskilda bisysslor använd tid.

Ur svarsmaterialet kan följande exempel på bisysslor av typ 15 nämnas. En särskilt talrik grupp av verksamheter utgörs av förvaltning av fastigheter och skogsbruk – häri inbegripet skötsel av egna jordbruks-, skogs- och hyresfastigheter – samt djuruppfödning (t. ex. kennel eller uppfödning m. m. av hästar). Dessa bisysslor synes inte sällan kräva rätt avsevärd tid; tidsåtgången varierar enligt svarsmaterialet mellan 10 och 150 timmar i månaden. Några läkare och tandläkare bedriver privatpraktik och uppgifter om tidsåtgång för sådan på mellan 20 och 80 timmar förekommer. Några tjänstemän driver verksamhet som konsulter och några har egen rörelse av annat slag, t. ex. inom handel eller industri, och tidsåtgången skiftar mellan 20 och 150 timmar. I en del fall har med ledning av ip:s egna uppgifter författarskap klassificerats som egen ekonomiskt inriktad verksamhet; dessa bisysslor har i allmänhet krävt betydligt mindre tid än vad som är genomsnittligt i typ 15. Ytterligare förekommer i denna typ utövande av konstnärlig verksamhet, meddelande av privatundervisning, m. m.

Övriga typer av enskilda bisysslor är små och den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla är låg i dem. De utgör sammanlagt 4 % av alla bisysslor och 1,9 % av den för bisysslor totalt använda tiden går åt i dessa fyra typer.

Ur svarsmaterialet kan återges. Av styrelseuppdragen i bolag m. m. (typ 11) är de i aktiebolag och ekonomiska föreningar de vanligaste. I övrigt förekommer i denna typ huvudsakligen uppdrag i styrelser för stiftelser och sparbanker. Åtskilliga av dessa uppdrag har enligt ip inte krävt någon tid; i övrigt förekommer uppgifter om en tidsåtgång på inemot ca 15 timmar. – Beträffande revisorsuppdragen (typ 12) kan nämnas att en rätt stor del av dessa enligt svarsmaterialet getts ip av offentlig myndighet, nämligen i huvudsak bankinspektionen, försäkringsinspektionen och länsstyrelserna. – Bland rättsvårdsuppdragen (typ 13) förekommer ett antal bisysslor som förmyndare och rättens ombudsman. Ytterligare förekommer några uppdrag som boutredningsman och god man.

Av de offentliga bisysslorna intager de av typ 03 – uppdrag som ordförande eller kronoombud i taxeringsnämnd – i viss mån en särställning, och detta uppenbar-

ligen av säsongmässiga skäl. Utredningen har avstått från att göra en särskild undersökning av omfattningen av dessa bisysslor. Antages att varje här ifrågavarande bisyssla på ett helt år kräver 500 timmar och fördelas denna tid på 10 månader – däribland undersökningsmånaden – skulle bisysslor av denna typ svara för knappt 4 % av den tid som använts för bisysslor i november 1967.

Övriga typer av offentliga bisysslor är antalsmässigt ganska jämnstora; skillnaderna ifråga om tidsandelar är mera betydande. Variationerna vad gäller den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla är dock avsevärt lägre än i fråga om olika typer av enskilda bisysslor.

Två typer av offentliga bisysslor har i en del tabeller särbehandlats, nämligen de allmänt medborgerliga förtroendeuppdragen (typ 01) och lärares bisysslor vid läroanstalter där de är tjänstgöringsskyldiga (typ 04). Förtroendeuppdragen är enligt tabellen genomsnittligt föga tidskrävande medan bisysslorna av typ 04 har en genomsnittlig tidsåtgång som ligger obetydligt över genomsnittet för offentliga bisysslor överhuvud.

Enligt svarsmaterialet är av förtroendeuppdragen landstingskommunala förhållandevis sällsynta. Ett antal nämndemannauppdrag innehas av de offentliga tjänstemännen och några riksdagsmannauppdrag förekommer.

I typ 04 är enligt svarsmaterialet uppgifter som huvudlärare, tillsynslärare och skolbibliotekarie de klart vanligaste. Vidare förekommer här bl. a. sysslor som institutionsföreståndare, materialförvaltare, studierådgivare, kamrerare på rektorsexpedition, prefekt och dekanus.

Bisysslor av typ 02 är färre än de av typ 04 men kräver sammanlagt ungefär lika mycket tid som dessa. De är tillhopa omkring $^1/_6$ av alla offentliga bisysslor och kräver nära $^1/_4$ av all för offentliga bisysslor använd tid.

Ur svarsmaterialet kan nämnas. Timlärarverksamhet vid skolor är särskilt vanlig. Uppgifter om tidsåtgång varierande mellan ca 15 och 30 timmar har lämnats. Vanligt är också att tjänstemän sysslar med föreläsningar på universitet och andra högre läroanstalter. Inte så få tjänstemän är instruktörer inom hemvärn eller civilförsvar. Åter andra sysslar med undervisning i trafikkunskap; en tidsåtgång på ungefär 10 timmar har uppgetts i de fallen. En del tjänstemän arbetar med intern verksutbildning i omkring 15–40 timmar. Några tjänstemän är söndagsskollärare; dessa bisysslor är föga tidskrävande och uppges vara inte ersättningsgivande.

Bisysslor av typ 05 tillhör de genomsnittligt föga tidskrävande medan däremot för de av typen 06–08 den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla är, vid sidan av den för typ 02, högre än för någon annan typ av offentliga bisysslor. Omkring $^1/_3$ av all för offentliga bisysslor använd tid hänför sig till typ 06–08.

Som typ 06–08 har klassificerats bl. a. de i svarsmaterialet vanliga och föga tidskrävande uppdragen som övervakare inom kriminalvården eller socialvårdare. Bisysslor som skolläkare, personalläkare, förtroendeläkare och dylikt förekommer också rätt ofta i svarsmaterialet och tidsåtgången i dessa bisysslor uppges variera mellan ungefär 10–20 timmar. Bisysslor inom försvaret är rätt vanliga. En del tjänstemän är konsulter. Några tjänstemän arbetar som bibliotekarier, t. ex. som stadsbibliotekarier, kommunbibliotekarier eller förbandsbibliotekarier. Sysslor som tillsyningsmän eller kontrollanter, t. ex. inom hälsovården, anges i en del fall. Uppdrag som kommittésekreterare har förts till denna typ och enligt ip krävt 15–100 timmar. Några tjänstemän har bevakningsarbete, t. ex. vid fångvårdsanstalt. Åter andra tjänstemän sysslar med arkiv- eller sorteringsarbete. I svarsmaterialet förekommer vidare uppgifter om bisysslor som auditör, barnavårdsman, expropriationstekniker, brandman, ledamot av kyrkokör, meteorologisk observatör, översättare, chaufför, m. m.

Bisyssletypernas fördelning på olika bisysslevariabler

Allmänt medborgerliga förtroendeuppdrag (typ 01). Som nämnts har dessa genomgående ansetts ersättningsgivande. Som framgår av *tabell 5* påbörjas de som regel på annan tid än inom ett halvår från tillträdet av huvudtjänsten. Praktiskt taget alla förtroendeuppdrag är långvariga och detta är också fallet med bisysslor av andra typer. Ungefär $^1/_4$ av förtroendeuppdragen kräver av ip samma kunskaper och färdigheter som huvudtjänsten, en klart lägre andel än vad

som förekommer i andra någorlunda stora typer av bisysslor. I de fall samma kunskapskrav föreligger är den genomsnittliga tidsåtgången per förtroendeuppdrag inemot dubbelt så hög som i de där samma kunskaper etc. inte behövs. Beröring mellan huvudtjänst och bisyssla förekommer i mindre än hälften av fallen. I de stora bisyssletyperna är beröringsfrekvensen lägre endast i typerna 14 och 15. Praktiskt taget alla förtroendeuppdrag innehas främst av andra skäl än de tre specificerade (tjänsteåliggande, önskemål eller begäran av arbetsgivaren och ekonomiska skäl). I ungefär 1/3 av fallen anses uppdraget vara till nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten. Denna andel är lägre än i någon annan typ av offentliga bisysslor och den är ungefär lika stor som i enskilda bisysslor överhuvud taget.

Undervisningsuppdrag (typ 02). Dessa bisysslor är i likhet med offentliga bisysslor överhuvud som regel ersättningsgivande och den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla är större i ersättningsgivande än i inte ersättningsgivande bisysslor av denna typ. De allra flesta bisysslor av denna typ är långvariga men i andra typer förefaller långvariga bisysslor vara än mer dominerande. De kräver jämte typ 04 i mycket betydande och klart större utsträckning än andra bisyssletyper samma kunskaper och färdigheter som huvudtjänsten. Beröring mellan huvudtjänst och bisyssla förekommer i knappt 2/3 av dessa bisysslor, dvs. i en för offentliga bisysslor överhuvud tämligen genomsnittlig utsträckning. Önskemål eller begäran av arbetsgivaren uppges ha varit den främsta orsaken till bisyssleinnehavet i omkring 1/3 av alla bisysslor av typ 02 och ekonomiska skäl i ungefär 1/4 av bisysslorna. Bortses från de mycket få fall där bisyssleinnehavet angetts bero på tjänsteåliggande är den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla störst där ekonomiska skäl varit drivkraften. Omkring 2/3 av bisysslorna anses medföra nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten, en andel som ligger nära genomsnittet för offentliga bisysslor.

Uppdrag som ordförande eller kronoombud i taxeringsnämnd (typ 03). I bisysslorna av denna typ synes inte i samma utsträckning som för offentliga bisysslor överhuvud krävas samma kunskaper och färdigheter som i huvudtjänsten.

Lärares bisysslor vid skolor m. m. där han är tjänstgöringsskyldig (typ 04). Bisysslor av denna typ är i större utsträckning ersättningsgivande än bisysslor av andra stora typer. Skillnaden i genomsnittlig tidsåtgång mellan ersättningsgivande och inte ersättningsgivande bisysslor av denna typ synes föga framträdande. I ungefär samma stora utsträckning som vad fallet är beträffande bisysslor av typ 02 krävs i bisysslor av typ 04 samma kunskaper och färdigheter som i huvudtjänsterna. Beröring mellan bisyssla och huvudtjänst förekommer i över 9/10 av fallen. Beröringsfrekvensen är klart högre än i någon annan typ av bisysslor. Inemot 2/3 av alla bisysslor av typ 04 innehas främst därför att arbetsgivaren önskat eller begärt detta (motiv 2). Övriga lärarbisysslor synes vara rätt jämnt fördelade på de tre andra motiven. När bisysslorna innehas främst av ekonomiska skäl förefaller den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla vara högre än då något annat av de undersökta motiven inverkat. Nära 9/10 av bisysslorna anses medföra nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten, en klart högre andel än i någon annan typ av bisysslor.

Uppdrag som kommittéledamot, etc. (typ 05). Knappt 2/3 av dessa bisysslor ger ersättning. Endast bland föreningsuppdragen förekommer en klart lägre andel ersättningsgivande bisysslor. Samma kunskaper och färdigheter som i vederbörande huvudtjänst krävs i omkring 2/3 av bisysslorna. En klart högre andel förekommer endast i typerna 02 och 04. I den grupp av fall där detta krav föreligger är den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla i typ 05 märkbart högre än då sådana kunskaper inte behövs där. Beröring mellan huvudtjänst och bisyssla förekommer i omkring 3/4 av fallen – endast i typ 04 föreligger en högre

beröringsfrekvens – och i de fall där beröring förekommer synes den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla vara betydligt högre än i icke beröringsfallen. De antalsmässigt största motiven är 2 och 4. De bisysslor som innehas främst därför att arbetsgivaren begärt eller önskat detta kräver ungefär hälften av all den tid som åtgår för bisysslor av typ 05. Härmed kan jämföras att av den tid som redovisas för offentliga bisysslor överhuvud ungefär 1/8 används i bisysslor som tjänstemannen åtagit sig på önskemål eller begäran av myndighet som betecknas som arbetsgivare. Mycket få av dessa uppdrag innehas främst av ekonomiska skäl och endast i typerna 01, 09, 10 och 11 framkommer ungefär lika låga andelar av bisysslor som innehas främst av denna anledning. Nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten anses föreligga i över 3/4 av bisysslorna av denna typ och där nytta anses vara för handen är den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla särskilt hög.

Övriga uppdrag och anställningar av offentlig natur (typ 06–08). Dessa bisysslor är som regel ersättningsgivande och långvariga. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla är högre i de ersättningsgivande än i de inte ersättningsgivande bisysslorna. I något fler än hälften av bisysslorna av denna typ behövs samma kunskaper och färdigheter som i vederbörande tjänstemans huvudtjänst, en andel som är lägre än den för offentliga bisysslor överhuvud. I ungefär 3/5 av bisysslorna förekommer beröring mellan bisyssla och huvudtjänst. Andra skäl än de tre specificerade uppges som huvudorsak till bisyssleinnehavet i ungefär hälften av bisysslorna. Ekonomiska skäl synes vara huvudmotivet till bisyssleinnehavet i omkring 1/5 av bisysslorna av typ 06–08 och de bisysslor som innehas främst av denna anledning kräver omkring 1/3 av all tid som åtgår för bisysslor av denna typ. När ekonomiska skäl anges är den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla 40 timmar, dvs. ungefär dubbelt så hög som när något annat av de undersökta motiven åberopas.

Föreningsuppdrag (typ 09). I denna typ är de ersättningsgivande omkring 1/5 av alla och lägre andel ersättningsgivande bisysslor förekommer inte i någon annan framtagen typ. I de ersättningsgivande är, såsom i regel är fallet också i andra typer, den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla högre än i de inte ersättningsgivande. I omkring 1/3 av föreningsuppdragen krävs samma kunskaper och färdigheter som i tjänstemannens huvudtjänst. I stora bisyssletyper förekommer en lägre motsvarande andel endast i typ 01. Beröring mellan bisyssla och huvudtjänst förekommer i något mindre än 3/5 av fallen och denna andel är högre än motsvarande för övriga typer av enskilda bisysslor. Helt dominerande bland anledningarna till bisyssleinnehaven är andra skäl än de tre specificerade. Det kan nämnas att tjänstemän inom undervisningsområdet har ansett uppdrag inom t. ex. föräldraföreningar vara grundade på tjänsteåliggande.

Uppdrag i bostadsrättsföreningar och liknande (typ 10). Dessa bisysslor är oftast ersättningsgivande och den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla synes högre i ersättningsgivande än i inte ersättningsgivande. De synes jämförelsevis sällan kräva samma kunskaper och färdigheter som huvudtjänsten och beröring mellan bisyssla och huvudtjänst synes likaså vara jämförelsevis ovanlig. Mycket få av uppdragen i dessa föreningar innehas av något av de tre specificerade motiven. Nytta för arbetsgivaren anses jämförelsevis sällan föreligga.

Styrelseuppdrag i aktiebolag etc. (typ 11). I likhet med uppdragen i bostadsrättsföreningar ger dessa bisysslor i allmänhet ersättning och är genomsnittligt föga tidskrävande. Ungefär 1/3 av bolagsuppdragen synes kräva samma kunskaper och färdigheter som huvudtjänsten och den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla förefaller förhållandevis hög i de fall där detta krav föreligger. Beröring synes förekomma i något mer än hälften av fallen. Åliggande eller önskemål av arbetsgivaren uppges i en del

—914019

fall men motiv 4 dominerar.[1]

Vissa revisorsuppdrag (typ 12). Dessa i undersökningen mycket fåtaliga bisysslor synes ge ersättning och kräva samma kunskaper och färdigheter som huvudtjänsten i en för enskilda bisysslor rätt stor utsträckning. I fråga om flertalet uppdrag av denna typ har uppgetts att ekonomiska skäl varit huvudorsaken till bisyssleinnehavet.

Uppdrag inom rättsvårdsområdet (typ 13). Också dessa uppdrag är mycket sparsamt representerade i undersökningen. De synes i det övervägande antalet fall ge ersättning. Förhållandevis sällan torde de kräva samma kunskaper och färdigheter som huvudtjänsten.

Enskilda uppdrag och anställningar i övrigt (typ 14). I de som regel ersättningsgivande bisysslorna av denna typ är den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla ungefär lika stor som i de inte ersättningsgivande. De synes vara kortvariga i förhållandevis stor utsträckning. I ungefär hälften av bisysslorna krävs samma kunskaper och färdigheter som i huvudtjänsten. Beröring mellan huvudtjänst och bisyssla förekommer i något mer än 1/3 av fallen dvs. i ungefär samma utsträckning som i enskilda bisysslor överhuvud, de av typ 09 frånräknade. Ungefär hälften av dessa bisysslor innehas främst av ekonomiska skäl och där detta motiv uppges synes den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla vara högre än då någon annan undersökt orsak anges. Ungefär 1/3 av bisysslorna anses medföra nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten.

Egen ekonomiskt inriktad verksamhet (typ 15). Som förut nämnts har vid bedömningen av om bisyssla skall föras till denna typ eller till annan typ av enskilda bisysslor i huvudsak ip:s egen uppfattning varit avgörande. Alla bisysslor av typ 15 har klassificerats som ersättningsgivande. I något mindre än hälften av fallen anses bisysslor av denna typ kräva samma kunskaper och färdigheter som huvudtjänsten. Beröring mellan bisyssla och huvudtjänst förekommer i något mer än 1/3 av fallen. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla synes något högre i beröringsfallen än i de där beröring inte förekommer. Ekonomiska skäl anges som huvudorsak till bisyssleinnehavet beträffande ungefär 3/5 av bisysslorna och i de bisysslor som innehas främst av nämnda anledning är den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla inte mindre än 51,3 timmar. Inte i någon annan stor typ av bisysslor framkommer en högre andel för bisyssleinnehav av ekonomiska skäl. Nytta för arbetsgivaren anses vara för handen i något fler än 1/3 av bisysslorna av denna typ.

1.7.3 Ersättningsgivande och inte ersättningsgivande bisysslor

Av tabell 5 har framgått att ungefär 2/3 av alla bisysslor ger ersättning och att något mer än 3/4 av all tid i bisysslor används i sådana. I alla typer av bisysslor utom 09 överväger de ersättningsgivande. Uppställningen överst på s. 115 belyser hur antalet bisysslor och den för bisysslor använda tiden fördelas på ersättningsgivande och inte ersättningsgivande offentliga och enskilda.

Jämfört med antalsandelen är tidsandelen ansenlig för de enskilda ersättningsgivande bisysslorna, bland vilka – om man bortser från föreningsuppdragen – de av typerna 14 och 15 helt dominerar. Det finns av ersättningsgivande bisysslor fyra i fråga om antalet i stort sett jämnstora typer som var och en består av omkring 15 000 bisysslor eller ca 15 % av alla ersättningsgivande, nämligen de av typerna 01, 04, 06–08 och 14. I fråga om tidsåtgång bland de ersättningsgivande dominerar typerna 06–08, 14 och 15. Av de inte ersättningsgivande bisysslorna är ungefär 2/3 föreningsuppdrag och för sådana uppdrag åtgår knappt 3/5

[1] I några fall är tjänsteman av myndighet, där han är anställd, utsedd att företräda myndigheten i sammanslutningar av här ifrågavarande typ. Dessa tjänstemän har ansett motivet till innehavet vara tjänsteåliggande eller önskemål eller begäran av arbetsgivaren.

	Ersättningsgivande offentliga bisysslor	Inte ersättningsgivande offentliga bisysslor	Offentliga bisysslor: uppgift om ersättning saknas	Ersättningsgivande enskilda bisysslor	Inte ersättningsgivande enskilda bisysslor	Enskilda bisysslor: uppgift om ersättning saknas	Totalt
Bisysslor %	42,8	6,9	0,5	23,6	25,8	0,5	100,0
Timmar %	41,8	5,3	0,5	34,6	17,6	0,2	100,0

av all den tid som används i de inte ersättningsgivande bisysslorna. Av de inte ersättningsgivande bisysslorna utgör sådana av typerna 05 och 14 vardera knappt 1/10. Övriga typer utgör endast några få procent av alla inte ersättningsgivande bisysslor.

Vid fördelning i *tabell 6* av ersättningsgivande och inte ersättningsgivande bisysslor på sådana där samma kunskaper och färdigheter som i huvudtjänsten krävs eller inte krävs, framgår bl. a. följande. Samma kunskapskrav föreligger i en relativt större utsträckning i offentliga än i enskilda bisysslor. Detta gäller både för ersättningsgivande och inte ersättningsgivande bisysslor. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla i en viss grupp av bisysslor är större när samma kunskapskrav föreligger än då så inte är fallet. Skillnaden är dock föga framträdande för ersättningsgivande enskilda bisysslor. Vidare är beträffande bisysslor där samma kunskapskrav uppges föreligga den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla genomgående större i en grupp av ersättningsgivande bisysslor än i en motsvarande grupp inte ersättningsgivande. Så är också fallet i bisysslor där samma kunskapskrav inte är för handen.

I tabell 6 fördelas vidare ersättningsgivande och inte ersättningsgivande bisysslor på – förenklat uttryckt – beröringsfall och andra. Bland de offentliga bisysslorna är beröringsfallen klart övervägande i fråga om antal och sammanlagd tidsåtgång. Beträffande de ersättningsgivande enskilda bisysslorna är det något ovanligare med beröringsfall än med icke beröringsfall.

Ytterligare fördelas i tabell 6 de ersättningsgivande och inte ersättningsgivande offentliga och enskilda bisysslorna på de fyra undersökta motiven. Knappt 2/5 av alla bisysslor och inemot 3/5 av all för bisysslor använd tid går in under motiven 1, 2 och 3. Enligt tabell 5 är den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla för bisysslor överhuvud som innehas främst på grund av tjänsteåliggande eller på grund av önskemål av arbetsgivaren något över 15 timmar per månad och den är dubbelt så hög i bisysslor som innehas främst av ekonomiska skäl. Enligt tabell 6 har beträffande ungefär 1/5 av alla ersättningsgivande bisysslor ekonomiska skäl angetts som huvudorsak och i dessa åtgår inemot 2/5 av all tid för ersättningsgivande bisysslor. Motiv 2 åberopas enligt tabellen i ungefär 1/5 av alla ersättningsgivande bisysslor. Uppdelningen på offentliga och enskilda bisysslor ger vid handen att i offentliga ersättningsgivande anges motiv 2 i nära 1/3 av alla sådana och motiv 3 i ungefär 1/8. I enskilda ersättningsgivande bisysslor förekommer motiv 3 som huvudorsak till närmare 2/5 av alla bisysslor. De av denna anledning innehavda bisysslorna kräver närmare 3/5 av all tid i enskilda ersättningsgivande bisysslor. Motiv 1 eller 2 synes ha ringa betydelse i enskilda ersättningsgivande bisysslor. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla synes genomgående högst i grupper av bisysslor som innehas främst av ekonomiska skäl.

1.7.4 Bisysslor som innehas främst av ekonomiska skäl eller av andra anledningar

Omkring 4/5 av de bisysslor där huvudorsaken till innehavet uppges vara åliggande i huvudtjänsten är enligt *tabell 7* av typerna 04, 05 och 06–08. Av de bisysslor där ip som huvudorsak angett önskemål eller begäran av arbetsgivaren är över

$^{9}/_{10}$ av offentlig natur och nära $^{2}/_{5}$ av bisysslorna under detta motiv hör till typ 04. Av de bisysslor där huvudmotivet uppges vara ekonomiska skäl är knappt $^{2}/_{5}$ av offentlig natur, huvudsakligen av typerna 02 och 06–08. Bland här ifrågavarande enskilda bisysslor dominerar typerna 14 och 15. Förut har framgått att den genomsnittliga tidsåtgången för bisysslor av typerna 14 och 15 är avsevärt högre än för flertalet andra typer och att tidsåtgången är högre inom typen i de fall ekonomiska skäl anges än då i någon utsträckning annat motiv till bisyssleinnehavet nämns.

Det alldeles övervägande antalet bisysslor som innehas på grund av motiv 1 eller 2 anses medföra nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten.

I viss utsträckning har granskats de fall där ip uppgett att annan offentlig myndighet än den som vad gäller motivet till bisyssleinnehavet anses vara huvudarbetsgivare har önskat att ip åtar sig bisysslan. Detta skäl synes mycket ovanligt vad gäller enskilda bisysslor; i endast några få av dessa anges denna bevekelsegrund. Den är däremot förhållandevis vanlig i offentliga bisysslor. Frånräknar man bisysslor av typerna 01 och 04 förekommer detta skäl i något mer än $^{1}/_{5}$ av de offentliga bisysslorna. I flertalet typer är den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla högre när huvudorsaken uppges vara ekonomiska skäl än när den främsta anledningen till innehavet anges vara att annan offentlig myndighet än arbetsgivaren önskat eller begärt att tjänstemannen åtager sig bisysslan.

Av tabell 7 har framgått att bisysslor som innehas främst av ekonomiska skäl eller av andra skäl (motiv 3 och 4) anses i långt mindre utsträckning än när tjänsteåliggande eller önskemål av arbetsgivaren inverkat (motiv 1 och 2) medföra nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten. Enligt *tabell 8* förhåller det sig på samma sätt vid uppdelning av bisysslorna på offentliga och enskilda.

1.8 *Tjänstemännen med bisysslor*

1.8.1 Inledning

I detta avsnitt berörs tabellerna 9–16 i bilaga 3. Dessa syftar till att belysa bisysslebilden i vissa hänseenden för några tjänstemannagrupper. Tabellerna 9 och 11–12 behandlar ett större antal tjänstemannagrupper, nämligen de flesta av dem som upptagits i tabell 1. Tabell 9 visar i huvudsak vilka andelar i fråga om antal och tidsåtgång olika tjänstemannagrupper har bl. a. av bisysslor av olika typgrupper eller av vissa typer. Dessa tal kan i tabellen sammanställas med gruppernas andelar i undersökningspopulationen, av bisysslehavarna, i hela bisysslebeståndet och i tidsåtgången för bisysslor överhuvud. I tabell 10 anges för en del av de grupper som behandlats i tabell 9 antalet bisysslor och timmar i bisysslor för tjänsteman och för bisysslehavare i gruppen. Tabell 11 visar för flertalet av de i tabell 9 behandlade grupperna hur bisysslorna inom grupp är i fråga om antal och tid fördelade på olika typer. Tabell 12 anger hur olika gruppers bisysslor i fråga om antal och tid är fördelade på ersättningsgivande och inte ersättningsgivande. I tabellerna 13 och 15 visas för grupper av tjänstemän, som bestämts med utgångspunkt från löneskikt inom viss större grupp, hur fördelningen inom gruppen är på offentliga och enskilda ersättningsgivande och inte ersättningsgivande bisysslor och på bisysslor som innehas av de motiv utredningen tagit fram. Tabellerna 14 och 16 lämnar motsvarande uppgifter för grupper av akademiker och icke akademiker.

Att inte alla de i tabell 1 framtagna tjänstemannagrupperna belysts i de stora tabellerna 9, 11 och 12 beror väsentligen på att förhållandena för vissa grupper bedömts vara mindre intressanta. Därtill kommer att vissa grupper är så små att fördelningar inom sådan grupp skulle ge särdeles osäkra värden.

Det kan nämnas att i tabellerna 9–16 utnyttjats rätt få av bisysslevariablerna. Så t. ex. har för olika tjänstemannagrupper inte redovisats hur bisysslorna är fördelade efter tid för deras påbörjan, varaktighet, kunskapskravet i dem, beröring eller nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten. Råtabellerna innehåller beträffande ett stort antal grupper detaljerade informationer i dessa hänseenden. Råtabellerna medger också en mera förfinad gruppindelning av

tjänstemän än den som kommit till användning här.

1.8.2 Vissa tjänstemannagruppers andelar i bisyssletyper m. m.

I *tabell 9* visas, som nämnts, vilka andelar olika grupper av tjänstemän har av hela undersökningspopulationen och av alla bisysslehavare, liksom av antal bisysslor och för bisysslor använd tid, med avseende såväl på alla bisysslor som på olika typgrupper av bisysslor.

Tjänstemän i olika löneskikt. Tjänstemännen i skikt 1 är något fler än 70 % av alla offentliga tjänstemän i undersökningspopulationen. I detta skikt finns något över hälften av alla tjänstemän med bisysslor. De har sammanlagt något mindre än hälften av alla bisysslor och i dessa används något mer än hälften av all den tid som offentliga tjänstemän enligt undersökningen använder i bisysslor. I alla andra skikt är tjänstemannagruppens andel av undersökningspopulationen lägre än dess andel av bisysslehavarna och likaså lägre än dess andel av antalet bisysslor. Skillnaderna härvidlag är enligt tabellen särskilt framträdande i skikt 3. För andra skikt än 1 och 5 är enligt tabellen andelarna av använd tid i bisysslor lägre än skiktets andel i antal bisysslor. Också för de högst avlönade synes andelarna av bisysslehavarna, av alla bisysslor och av all för bisysslor använd tid vara större än deras andel i undersökningspopulationen. Tjänstemännen i skikt 1 har särskilt låga andelar av alla offentliga bisysslor och av den för sådana bisysslor totalt använda tiden. Andelarna är ungefär hälften så stora som skiktets andel i undersökningspopulationen. De har ungefär $^1/_5$ av alla bisysslor av typ 05 och i dem åtgår ungefär $^1/_8$ av all för sådana bisysslor använd tid. Tjänstemännen i skikten 3 och 5 och de högst avlönade har enligt tabellen i förhållande till sina andelar i populationen särskilt stora andelar i fråga om antal och tid i offentliga bisysslor.

Bortser man från bisysslor av typerna 01 och 04 – allmänt medborgerliga förtroendeuppdrag och lärares bisysslor vid egen läroanstalt – förändras enligt tabellen skiktens andelar i de offentliga bisysslorna på varierande sätt. Betydelsen för tjänstemännen i skikt 4 av bisysslor av typ 04, som visas särskilt tydligt i tabell 11, framträder klart också här.

Enligt tabell 9 har tjänstemännen i skikt 3 ungefär $^1/_6$ av antalet bisysslor av typ 05. De högst avlönade har 7,3 % av alla bisysslor av den typen. Tjänstemännen i skikt 3 har alltså enligt dessa tal nära nog lika många bisysslor av typ 05 som de – enligt vad här skattas – ungefär 80 gånger så talrika tjänstemännen i skikt 1 och de förra använder sammanlagt mera tid i sådana bisysslor än de senare. Tjänstemännen i skikt 2 är ungefär 9 gånger fler än de i skikt 3 och de har ungefär dubbelt så stora andelar som dessa tjänstemän i antal och tidsåtgång för typ 05. En jämförelse av talen för tjänstemännen i skikt 3 och för de högst avlönade i fråga om typ 05 pekar mot att dessa bisysslor förekommer i särskilt stor utsträckning bland de senare; det kan nämnas att enligt tabell 11 tillhör över $^2/_3$ av alla bisysslor som de högst avlönade har typ 05. De använder enligt tabell 11 inemot $^3/_4$ av all sin tid i bisysslor för detta slag av bisysslor. I skikt 4 är bisysslor av typ 05 jämförelsevis mindre vanliga.

Beträffande de enskilda bisysslorna kan iakttagas att tjänstemännen i skikt 1 har avsevärt större andelar av dessa bisysslor, i fråga om såväl antal som tid, än de i samma hänseenden har av de offentliga bisysslorna. Bortser man från uppdragen i ideella föreningar (typ 09) blir de lägre avlönade tjänstemännens andelar i fråga om antal av och tid i de enskilda bisysslorna än högre. Ungefär $^3/_4$ av all för sådana bisysslor använd tid förekommer i bisysslor som tjänstemännen i detta skikt har. Andelen för tidsåtgång är inte oväsentligt högre än andelen för antal (enligt tabell 9 omvänt för andra skikt), vilket tyder på att de enskilda bisysslorna (frånsett för-

eningsuppdragen) är genomsnittligt rätt tidskrävande i skikt 1. För andra skikt än 1 är skiktets andel av antalet enskilda bisysslor visserligen större än dess andel i undersökningspopulationen, men lägre än dess andel i antalet offentliga bisysslor.

Tjänsteåliggande är enligt tabell 5 huvudmotiv till bisyssleinnehavet i ungefär $^1/_{20}$ av alla bisysslor, varav ett fåtal enskilda. Av alla de bisysslor som innehas på grund av detta motiv finns enligt tabell 9 ungefär $^1/_3$ i skikt 4, $^1/_4$ i skikt 1 och $^1/_{10}$ i skikt 3; talet för de högst avlönade tjänstemännen är högt jämfört med det för deras populationsandel. Motiv 2 – önskemål eller begäran av myndighet som ansetts vara arbetsgivare i en vidsträckt mening – uppges i ungefär $^1/_6$ av alla bisysslor, huvudsakligen offentliga. Ungefär hälften av alla de bisysslor, som innehas främst av denna anledning, finns i skikt 4 och också för andra skikt än 1 synes skiktets andel av antalet sådana bisysslor överstiga dess andel av undersökningspopulationen. Ekonomiska skäl – motiv 3 – är huvudorsaken i ca $^1/_6$ av alla bisysslor. För dessa åtgår nära $^1/_3$ av all för bisysslor använd tid. Över hälften av alla de bisysslor där ekonomiska skäl angetts som huvudmotiv hör till typerna 14 och 15 (vissa enskilda uppdrag och anställningar och egen ekonomiskt inriktad verksamhet). Av värdena i tabell 9 vill det synas som bisyssleinnehav av denna anledning knappast förekommer bland tjänstemän i skikt 6. För tjänstemännen i skikt 1 däremot är andelarna i fråga om antal av och tid i bisysslor som innehas av ekonomiska skäl betydligt större än skiktets andelar av bisysslor under andra motivtyper. Genomgående är för tjänstemännen i skikt 1 tidsandelen för viss typgrupp av bisysslor som innehas främst av ekonomiska skäl större än gruppens motsvarande antalsandel, men för tjänstemännen i andra skikt synes det förhålla sig på motsatt sätt. Tjänstemännen i skikt 1 har särskilt stor andel av tid för enskilda bisysslor, som innehas främst av ekonomiska skäl. I andra skikt synes tjänstemännens andelar av de offentliga vara större än av de enskilda bisysslor som innehas på grund av motiv 3. Motiv 4 (annat skäl än något av de tre förut nämnda) anges som huvudorsak i ungefär $^3/_5$ av alla bisysslor med något över $^2/_5$ av all tidsåtgång i bisysslor; av alla bisysslor under motiv 4 är över $^2/_5$ uppdrag i ideella föreningar. I skikt 1 finns något över hälften av bisysslorna under motiv 4.

Arvodesanställda. Heltids- och deltidsanställda. Mätfelet beträffande variabeln arvodesanställning har berörts i det föregående. Enligt tabell 1 förekommer tjänstemän utan bisysslor och med 1 eller 2–4 bisysslor i ungefär samma proportioner bland deltidsanställda som bland heltidsanställda. I några av de kolumner i tabell 9 som redovisar andelar av antal bisysslor förekommer för deltidsanställda tal, som ligger ganska nära deras andel av undersökningspopulationen, såsom t. ex. andelarna av alla bisysslor, alla offentliga och alla enskilda bisysslor. Förhållandevis låga andelar föreligger enligt tabellen för bl. a. bisysslor av typ 05 och bisysslor som innehas främst på grund av motiv 1. Ofta är andelen för tid i bisysslor betydligt högre än andelen för antal bisysslor och överstiger också populationsandelen. Så t. ex. belöper på de deltidsanställda inemot $^1/_6$ av all tid i bisysslor och inemot $^1/_3$ av all tid i sådana bisysslor som innehas främst av ekonomiska skäl.

Akademiker och tjänstemän med annan utbildning. Av tabellerna 1–3 har framgått att bland akademikerna är frekvensen bisysslehavare betydligt tätare än bland tjänstemännen utan akademisk examen. Det har också framhållits att, såvitt framgår av ip:s egna uppgifter, akademikerna i betydligt större utsträckning än andra tjänstemän hör hemma i högre löneskikt. Också framtagna akademikerpräglade grupper har konstaterats en högre bisysslehavarfrekvens än bland icke akademiker. Tjänstemän med handelsutbildning har en lägre bisysslehavarfrekvens än tjänstemän i allmänhet. I viss mån liknande iakttagelser kan göras med ledning av talen i tabell 9 för aka-

demiker och akademikerpräglade grupper. Icke akademiker och tjänstemän med handelsutbildning har lägre andelar av bisysslehavarna, av alla bisysslor och av all tid i bisysslor än vad de har av undersökningspopulationen medan förhållandena synes vara omvända för akademiker, präster, domare och jur kand/pol mag. För de sistnämnda fyra grupperna är här andelarna av offentliga bisysslor i fråga om antal och tid större än ifrågavarande andelar av enskilda bisysslor medan icke akademiker och handelsutbildade har större motsvarande andelar av enskilda än av offentliga bisysslor. Akademikerna har ca 1/4 av alla offentliga bisysslor och bortses från bisysslor av typerna 01 och 04 är andelen av de offentliga bisysslorna nära 1/3. De har över hälften av alla bisysslor av typ 05 och de använder i dem nära 2/3 av all den tid som åtgår för sådana bisysslor. Präster, domare och jur kand/pol mag har i förhållande till storleken av respektive tjänstemannagrupper särskilt stora andelar i fråga om antal av och tid i bisysslor av typ 05; bisysslor av denna typ synes utgöra i runt tal hälften av alla bisysslor som innehas av domare och av präster och enligt tabellerna kräver de för domare ca 1/4 och för präster omkring hälften av all tid i bisysslor.

Av bisysslor som innehas på grund av motiv 1 har akademikerna i fråga om antal och tid andelar som är ca fyra gånger större än deras andel av undersökningspopulationen, och av bisysslor där motiv 2 anges är akademikernas andelar ungefär tre gånger större än populationsandelen. Deras andelar av bisysslor som innehas främst av ekonomiska skäl är jämförelsevis lägre, och andelen i fråga om tidsåtgång i sådana bisysslor skiljer sig för akademikerna föga från deras populationsandel; ser man till enskilda bisysslor som innehas främst av ekonomiska skäl är akademikernas andel i fråga om tidsåtgång ungefär likvärdig med populationsandelen. Gruppen jur kand/pol mag har jämförelsevis stora andelar för antal och tid i de bisysslor där motiv 2 angetts; bortses från bisysslor av typerna 01, 04 och 09 är deras andelar av dessa bisysslor ungefär åtta gånger större än deras populationsandel. Prästerna har enligt tabellen omkring 1/7 av alla de bisysslor som innehas främst på grund av tjänsteåliggande. För tekniker och framför allt för handelsutbildade ligger inte sällan talen för andelar i fråga om antal och tidsåtgång något under talen för andelar av undersökningspopulationen. Så är fallet beträffande bl. a. olika typgrupper av bisysslor som innehas främst av ekonomiska skäl.

Tjänstemän vid vissa myndighetsgrupper. Man kan konstatera att för de nio i tabellen redovisade tjänstemannagrupper, som bestämts efter anställning vid viss myndighet, andelarna för en grupp i fråga om antal bisysslor och tidsåtgång i bisysslor i många fall avviker inte obetydligt från gruppens andel i undersökningspopulationen. För de få tjänstemännen vid UD framkommer i tabellen genomgående rätt låga tal; för den ungefärligen lika stora gruppen tjänstemän vid andra departement ofta betydligt högre. Enligt tabellen har tjänstemännen vid departementen (utom UD) en förhållandevis stor del av alla bisysslor av typ 05 och de synes för dessa bisysslor använda väl så mycket tid som de, enligt vad här skattas, ungefär 100 gånger fler tjänstemännen vid affärsverken. Departementstjänstemännen synes ha större andelar av de bisysslor där motiv 2 angetts än av andra motivgrupper av bisysslor; i fråga om ungefär hälften av dessa tjänstemäns bisysslor anges enligt råtabellerna detta motiv. Också tjänstemännen vid domstolarna m. m. har rätt stora andelar av bisysslorna av typ 05 och av de offentliga bisysslorna, exklusive de av typerna 01 och 04. För tjänstemän vid polisväsendet framkommer i tabell 9 på endast enstaka punkter andelar som är högre än gruppens andel av undersökningspopulationen. I allmänhet är den gruppens tal för antal bisysslor högre än dess tal för tidsåtgång i samma typgrupp – annorlunda för universitetens tjänstemän. För dessa visar tabellen antalsandelar som i åtskilliga fall är över deras popu-

lationsandel.

Affärsverkens tjänstemän är något mer än 1/3 av alla offentliga tjänstemän i populationen. Bland dem finns något mer än 1/5 av alla bisysslehavare och de har ungefär 1/5 av alla bisysslor och använder i dem ca 1/4 av all tid för bisysslor. De har omkring 1/10 av alla offentliga bisysslor och över 1/4 av alla enskilda och de använder i de enskilda något mer än 1/3 av all för sådana bisysslor använd tid. Talen för bisysslor som innehas främst på grund av motiv 1 eller 2 är särskilt låga. Nära 1/3 av alla de bisysslor där huvudorsaken till innehavet uppges vara ekonomiska skäl finns bland affärsverkens tjänstemän och de använder i dessa bisysslor ca 2/5 av den totala tidsåtgången bland offentliga tjänstemän för sådana bisysslor. Ungefär 2/5 av den tid som affärsverkens tjänstemän använder i bisysslor hänför sig till sådana enskilda bisysslor som innehas främst av ekonomiska skäl. Nämnas kan att för universitetstjänstemännens och militärernas del denna tidsandel är ungefär hälften så hög och för polisväsendets tjänstemän ungefär tredjedelen.

Tjänstemän med vissa funktioner i huvudtjänsten. Tjänstemän med forskningsarbete synes ha en i förhållande till gruppens andel i undersökningspopulationen rätt stor del av bisysslor av typ 05 och av den totala tidsåtgången i sådana bisysslor. Likaså förefaller deras andelar av bisysslor, som innehas på grund av tjänsteåliggande, jämförelsevis betydande.

För tjänstemän med inköps- eller försäljningsfunktioner föreligger tal för andelar av antal och tidsåtgång som inte sällan är högre än gruppens andel i populationen. Särskilt höga tal framkommer för bl. a. andelar av bisysslor av typ 05, bisysslor som innehas på grund av motiv 1 eller 2 och sådana offentliga bisysslor, som innehas främst av ekonomiska skäl.

1.8.3 Bisysslor och tid för bisysslor fördelade på tjänstemän och bisysslehavare i vissa grupper

Tabell 10 visar att vid jämförelser grupper emellan av antal bisysslor per tjänsteman och antal timmar per tjänsteman rätt ansenliga variationer förekommer. Medeltalet för alla tjänstemän i hela undersökningspopulationen är 0,5 bisysslor och 7,9 timmar per tjänsteman. Under dessa genomsnittssiffror är talen för tjänstemännen i skikt 1 med 0,3 bisysslor och 6,2 timmar per tjänsteman, för de handelsutbildade med 0,3 bisysslor och 4,3 timmar per tjänsteman och för tjänstemännen vid affärsverken med 0,3 bisysslor och 5,7 timmar per tjänsteman. Avsevärt över medeltalet ligger värdena för bl. a. tjänstemännen i skikten 3 och 5 och för de högst avlönade tjänstemännen; i sistnämnda grupp förekommer inemot 10 gånger fler bisysslor per tjänsteman än i t. ex. skikt 1. Spännvidden mellan grupper av särskilt högt och särskilt lågt belastade tjänstemän är högre när det gäller den genomsnittliga tidsåtgången per tjänsteman.

Fördelas bisysslorna och tiden i bisysslor på antalet bisysslehavare i gruppen krymper skillnaderna mellan de olika tjänstemannagrupperna avsevärt. Medeltalet för bisysslehavare blir 1,8 bisysslor och 27,7 timmar. Bisysslehavare bland tjänstemännen i skikt 1, de handelsutbildade och tjänstemännen i affärsverken har bisysslor till antal under detta medeltal, nämligen 1,6 bisysslor; de högsta värdena för antal förekommer bland de högst avlönade tjänstemännen med 3,2 bisysslor per bisysslehavare, i skikten 3 och 5 med 2,6 respektive 3,0 bisysslor per bisysslehavare, bland domare med 2,8 bisysslor och bland präster och departementstjänstemän med 2,5 bisysslor. Förändringarna blir än större om man ser till värdena för antal timmar i bisysslor. Bisysslehavare i skikt 1 har en siffra något över medeltalet för alla bisysslehavare, nämligen 29,6 timmar - högre än den för bisysslehavare i skikt 3 och endast obetydligt lägre än den för bisyssle-

havare bland de högst avlönade. Under medeltalet för alla bisysslehavare ligger värdena för bl. a. bisysslehavare i skikten 2–4 och 6, för bisysslehavare med teknisk utbildning, handelsutbildning eller jur. kand./pol. mag.-examen och bland tjänstemän vid domstolarna m. m. Bisysslehavarna i skikt 5 har en genomsnittssiffra som är högre än i någon annan här framtagen tjänstemannagrupp, nämligen 54,0 timmar. Därnäst följer bisysslehavarna i statsdepartementen (utom UD), vid affärsverken och bland de högst avlönade.

Det kan nämnas, att förhållandet mellan högsta och lägsta tal i här framtagna tjänstemannagrupper för antal bisysslor per tjänsteman är 1 : 9, för antal bisysslor per bisysslehavare 1 : 2, för antal timmar per tjänsteman 1:10,9 och för antal timmar per bisysslehavare 1:2,6.

Av tabell 10 framgår vidare att skillnaden är mycket liten mellan genomsnittssiffrorna för bisysslehavare bland akademiker och icke akademiker.

1.8.4 Bisysslornas fördelning på typer inom vissa tjänstemannagrupper

Tabell 11 visar, som nämnts, för i huvudsak de tjänstemannagrupper som redovisas i tabell 9 hur gruppernas bisysslor är fördelade på olika typer och hur stor tidsåtgången är i de olika typerna inom varje grupp.

Tjänstemän i olika löneskikt. Offentliga och enskilda bisysslor utgör varierande andelar av alla bisysslor i de olika skikten. I skikt 1 är de offentliga något mer än $^1/_3$ av alla bisysslor och svarar för knappt $^1/_3$ av den totala tidsåtgången. I de andra skikten synes de offentliga bisysslorna dominera i fråga om både antal och tidsåtgång. I skikt 3 utgör de offentliga bisysslorna $^2/_3$ av alla och kräver mer än $^3/_4$ av all tid i bisysslor och för de högst avlönade synes de offentliga bisysslorna ha relativt större vikt. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla är, om man ser till alla bisysslor tillsammantagna, högst i skikten 1 och 5. I skikt 1 är den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla högre i enskilda bisysslor än i offentliga. I skikten 2 och 5 synes den vara i stort sett lika hög i båda huvudtyperna och i övriga tre skikt och för de högst avlönade tjänstemännen synes den vara högre i offentliga än i enskilda bisysslor.

I skikt 1 utgör bisysslor av typen 06–08 (inte specificerade offentliga uppdrag och anställningar) den största gruppen av offentliga bisysslor; nära $^2/_5$ av dessa hör dit. Ca $^1/_3$ av de offentliga bisysslorna inom skiktet är av typ 01 (förtroendeuppdrag). I skikt 1 är över hälften av de enskilda bisysslorna föreningsuppdrag (typ 09). Bisysslorna av typ 14 (inte närmare specificerade enskilda uppdrag och anställningar) är jämförelsevis talrika och de kräver för tjänstemännen i skikt 1 sammanlagt mera tid än någon annan typ. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla synes i typ 14 vara betydligt högre för dessa tjänstemän än den är i flertalet andra här framtagna tjänstemannagrupper. Bisysslor av typ 15 (egen ekonomiskt inriktad verksamhet) tar närmare $^1/_5$ av all tid för bisysslor i skikt 1 i anspråk och den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla är 52,2 timmar. En jämförlig genomsnittlig tidsåtgång per bisyssla i denna typ framkommer i endast få av här undersökta grupper.

I skikt 2 är typ 05 den största, vad gäller såväl antal som tidsåtgång, av de offentliga bisysslorna. Typ 06–08 synes ha något lägre andel av skiktets bisysslevolym än den har i skikt 1. Föreningsuppdragen är här ungefär hälften av alla enskilda bisysslor. Bisysslor av typerna 14 och 15 utgör tillsammantagna lägre andelar av bisysslorna i detta skikt än i skikt 1 och den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla i dessa typer är inte obetydligt lägre än den är i motsvarande typer i skikt 1.

Förtroendeuppdrag är en rätt liten del av alla bisysslor i skikt 3, så också i skikt 5 och bland de högst avlönade. Bisysslor av typ 05 utgör i skikt 3 omkring hälften av alla bisysslor och svarar för ungefär

hälften av all tid som i skiktet används för bisysslor. Föreningsuppdragen synes utgöra en förhållandevis mycket liten del av alla bisysslor i skikt 3, liksom också bland de högst avlönade. Tjänstemännen i skikt 3 tycks ha i stort sett lika många uppdrag som styrelseledamot i bolag etc. (typ 11) som tjänstemännen i skikt 2. Dessa uppdrag, som enligt tabellen i skiktet 3 är fler än t. ex. allmänt medborgerliga förtroendeuppdrag, synes vara den i fråga om antal näst föreningsuppdragen största typen av enskilda bisysslor där. Bisysslor av typerna 14 och 15 synes vara förhållandevis ovanliga i skikt 3 och bland de högst avlönade.

Omkring $^3/_4$ av alla bisysslor och nära $^3/_4$ av all tid för bisysslor i skikt 4 hänför sig till bisysslor av typerna 01, 02, 04 och 09. Typ 04 svarar för nära $^1/_3$ av all den tid dessa tjänstemän avsätter för bisysslor. I skikt 5 synes typ 05 vara den största typen i fråga om såväl antal som tidsåtgång och dess andel av bisysslevolymen där är ungefär lika stor som alla enskilda bisysslors. I skikt 6 dominerar typerna 01 och 09 antalsmässigt helt och i detta skikt förekommer enligt tabellen endast några få enskilda bisysslor av andra typer än 09. Inte i någon annan här framtagen tjänstemannagrupp framkommer för förtroendeuppdrag större andel av gruppens bisysslebestånd.

Heltidsanställda och deltidsanställda. För såväl heltidsanställda som deltidsanställda utgör de offentliga bisysslorna omkring hälften av alla och kräver ungefär hälften av all tid i bisysslor. Bland de deltidsanställda är bisysslorna av typerna 02,06–08,14 och 15 förhållandevis vanliga. De utgör över $^2/_3$ av dessa tjänstemäns bisysslor, men ungefär $^1/_3$ av de heltidsanställdas. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla är särskilt i de fyra nämnda typerna avgjort högre för deltidsanställda än för heltidsanställda. Nära hälften av all den tid, som de deltidsanställda använder i bisysslor, åtgår i typerna 14 och 15.

Akademiker och tjänstemän med annan utbildning. Bland akademiker utgör de offentliga bisysslorna en större del av alla bisysslor än de enskilda. Bland icke akademiker är förhållandet – om än inte så markerat – det omvända. Den bland akademikerna största typen offentliga bisysslor är 05. Akademikerna har fler sådana bisysslor än icke akademikerna och de använder inemot dubbelt så mycket tid som icke akademikerna för dessa bisysslor. För icke akademikerna är av de offentliga bisysslorna de av typ 06–08 den största vad gäller antal och tidsåtgång. Dessa bisysslor är ungefär lika frekventa bland akademiker som bland icke akademiker. Vad enskilda bisysslor beträffar kan iakttagas att föreningsuppdragen är nära $^1/_3$ av icke akademikernas bisysslor men endast omkring $^1/_7$ av akademikernas. Akademikerna har ungefär $^2/_5$ av styrelseuppdragen i bolag etc. (typ 11) och ungefär hälften av revisorsuppdragen där (typ 12). Bisysslor av typ 14 utgör en större del av alla bisysslor bland icke akademiker än bland akademiker. Bisysslor av typ 15 utgör i båda grupperna ungefär lika stor del av alla bisysslor men dessa bisysslor kräver enligt tabellen genomsnittligt betydligt mera tid bland icke akademiker än bland akademiker.

Bland präster synes andra enskilda bisysslor än de av typ 09 knappast förekomma. Bisysslor av typ 05 utgör över hälften av prästernas bisysslor. Talen för genomsnittlig tidsåtgång i offentliga och i enskilda bisysslor är låga jämfört med flertalet andra här framtagna gruppers. För domare är enligt tabellen ungefär $^3/_4$ av alla bisysslor av offentlig karaktär och ca $^7/_8$ av all tid i bisysslor avser sådana. Typen 05 synes vara i fråga om såväl antal som tidsåtgång den största. Bisysslor av typerna 14 och 15 förefaller förekomma rätt sparsamt bland domare. För tjänstemän med jur. kand./pol. mag.-examen synes enskilda bisysslor utgöra en något större andel av alla bisysslor än för domare. Typ 05 är den största inom gruppen med omkring $^1/_3$ av alla dess bisysslor.

För såväl tekniker som tjänstemän med handelsutbildning är de enskilda bisyss-

lorna betydligt fler än de offentliga och kräver mer tid än dessa. I båda grupperna är föreningsuppdragen den största typen. Bisysslor av typ 14 svarar i båda grupperna för jämförelsevis stor del av den tid man inom vardera gruppen använder för bisysslor. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla av denna typ är dock enligt tabellen där lägre än för alla tjänstemän.

Tjänstemän vid vissa myndighetsgrupper. Andelarna för offentliga och enskilda bisysslor inom olika grupper, bestämda efter myndighetstillhörighet, varierar inte obetydligt. Enligt tabellen är i statsdepartementen (utom UD) de offentliga bisysslorna ungefär 2/3 av alla och kräver ca 3/4 av all tid i bisysslor, medan i affärsverken dessa bisysslor är något fler än 1/4 av alla och svarar för en något mindre del av gruppens totala tid i bisysslor. I statsdepartementen (utom UD) synes omkring hälften av alla bisysslor vara av typ 05 och enligt föreliggande tabell vill det synas som i huvudsak endast bland tjänstemän i skikt 3, de högst avlönade och prästerna dessa bisysslor utgör en jämförligt stor del av alla bisysslor. Inom domstolarna m. m. och polisväsendet är offentliga bisysslor något fler än enskilda. Inom domstolarna m. m. är typ 05 jämförelsevis vanlig. Föreningsuppdrag synes för domstolarnas tjänstemän utgöra en större andel av bisysslevolymen än för domare eller jur kand/pol mag. Vid polisväsendet framträder enligt tabellen särskilt bisysslor av typerna 06–08 och 09. Bland militärerna överväger de enskilda bisysslorna och inemot 2/3 av dessa utgörs av föreningsuppdrag. Härutöver synes framför allt bisysslor av typerna 02, 06–08 och 14 vara jämförelsevis vanliga i denna grupp. Inom länsstyrelserna väger offentliga och enskilda bisysslor rätt jämnt i fråga om antal, men de enskilda överväger vad gäller tidsåtgång. I föreningsuppdrag synes förhållandevis mycket tid åtgå. För universitetens tjänstemän kommer i flera typer fram rätt höga tal för genomsnittlig tidsåtgång och, om man bortser från de deltidsanställda, förekommer inte i någon annan här framtagen grupp enligt vad tabellen utvisar högre tal i detta hänseende för bisysslor av bl. a. typerna 06–08 och 14. I affärsverken är typ 09 den antalsmässigt avgjort största med ungefär 2/5 av alla bisysslor där. Omkring 1/5 av bisysslorna tillhör typ 14 och dessa enskilda uppdrag och anställningar kräver inemot 1/3 av all gruppens tid i bisysslor, dvs. mera tid än alla offentliga bisysslor i gruppen tillsammantagna. Den genomsnittliga tidsåtgången ligger i typ 14, liksom också i typ 15, för gruppens del avgjort över motsvarande tal för alla tjänstemän. Vid myndigheterna med uppdragsverksamhet överväger de enskilda bisysslorna; ungefär hälften av dem utgörs av föreningsuppdrag.

Tjänstemän med vissa funktioner i huvudtjänsten. Bland tjänstemän med förrådsarbete synes de allmänt medborgerliga förtroendeuppdragen utgöra en förhållandevis stor del av alla bisysslor. Inom denna grupp är också föreningsuppdragen relativt vanliga. Dessa uppdrag är enligt tabellen relativt sett mera sparsamt förekommande inom grupperna tjänstemän med forskningsarbete och inköps- eller försäljningsarbete. Inom den förra gruppen synes bisysslor av typ 14 vara rätt vanliga, och i dessa bisysslor jämte de av typ 15 åtgår enligt tabellen inemot 2/5 av all gruppens tid i bisysslor.

Enligt råtabellerna är bland tjänstemän, som i sin huvudtjänst tager befattning med frågor om allmänna bidrag, ungefär hälften av bisysslorna av offentlig natur. I gruppen tjänstemän med annat konstruktionsarbete än arkitektarbete förefaller bisysslor av typ 14 vara förhållandevis vanliga. De utgör omkring 1/5 av gruppens bisysslor och svarar för omkring 1/3 av allt arbete i bisysslor inom gruppen. Den genomsnittliga tidsåtgången i bisysslor av denna typ är där omkring 40 timmar.

1.8.5 Ersättningsgivande och inte ersättningsgivande bisysslor inom vissa tjänstemannagrupper

I *tabell 12* visas hur, inom flertalet av de tjänstemannagrupper vilkas bisyssleförhål-

landen belysts i tabell 11, bisysslorna är med avseende på antal och tidsåtgång fördelade på offentliga och enskilda med och utan ersättning.

Tabell 5 har gett vid handen att i alla typer av bisysslor utom 09 de ersättningsgivande utgör den största delen, och att andelarna ersättningsgivande och inte ersättningsgivande varierar i viss mån från typ till annan. Ersättning ger knappt $^2/_3$ av bisysslorna av typ 05 men över $^9/_{10}$ av bisysslorna av typerna 02 och 04. Vidare har framgått att den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla inom viss typ i allmänhet är större i ersättningsgivande än i inte ersättningsgivande bisysslor. Enligt tabell 5 ger cirka $^6/_7$ av de offentliga bisysslorna ersättning och knappt hälften av de enskilda. Bortser man från föreningsuppdragen är mer än $^4/_5$ av de enskilda ersättningsgivande. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla är i ersättningsgivande enskilda bisysslor tillsammantagna mer än dubbelt så hög som i inte ersättningsgivande sådana och betydligt högre än i ersättningsgivande offentliga tillhopa.

I de sex löneskikten och bland de högst avlönade tjänstemännen är viss grupp ersättningsgivande bisysslor i regel större än motsvarande grupp inte ersättningsgivande; undantag bl. a. för tjänstemän i skikten 2, 4 och 6 vad gäller antalet enskilda bisysslor, inberäknat typ 09. Hur stor andel de ersättningsgivande bisysslorna – de av typerna 01, 04 och 09 medräknade respektive frånräknade – utgör av alla bisysslor inom visst skikt framgår av uppställningen ovan (s. 124 sp. 2).

Inom här aktuella tjänstemannagrupper är genomsnittlig tidsåtgång i bisyssla vanligen högre i viss typgrupp av ersättningsgivande bisysslor än i motsvarande grupp inte ersättningsgivande bisysslor. Vissa undantag föreligger. De värdena grundas dock ofta på förhållandevis små tal.

För akademikerna utgör de ersättningsgivande bisysslorna inemot $^3/_4$ av alla och frånräknas de av typerna 01, 04 och 09 är de återstående ersättningsgivande över hälften av alla bisysslor. För icke akademiker är motsvarande tal knappt $^2/_3$ respektive något mer än $^1/_3$. Tämligen nära dessa tal ligger de för tekniker och handelsutbildade.

	Ersättningsgivande bisysslor, % av alla bisysslor i skiktet	Ersättningsgivande bisysslor av andra typer än 01, 04 och 09, % av alla bisysslor i skiktet
Löneskikt 1	64,9	41,7
2	63,4	49,9
3	74,4	69,1
4	69,6	32,4
5	72,1	61,2
6	56,9	23,8
Tjm i lgr C 3—C 8	75,3	72,0

Beträffande präster har råtabellerna gett vid handen att något mer än hälften av deras bisysslor är ersättningsgivande. För grupperna domare och jur kand/pol mag synes de ersättningsgivande bisysslorna vara betydligt fler än de inte ersättningsgivande.

Inom här redovisade tjänstemannagrupper, som bestämts efter myndighetstillhörighet, är enligt tabellen andelen ersättningsgivande bisysslor lägst bland militärerna och affärsverkens tjänstemän med omkring $^3/_5$ och högst för universitetens tjänstemän med nära $^4/_5$. I regel är inom dessa sju grupper de ersättningsgivande offentliga bisysslorna fler än de ersättningsgivande enskilda, dock att för affärsverken de ersättningsgivande enskilda är ungefär 50 % fler än motsvarande offentliga. Inom gruppen domstolarna m. m. är enligt tabellen de ersättningsgivande offentliga bisysslorna ungefär hälften av alla bisysslor och i dem används inemot $^2/_3$ av all gruppens tid för bisysslor. Siffrorna synes höga och jämförbara närmast med dem för skikten 3, 4 och 6, för de högst avlönade tjänstemännen och för akademikerna. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla synes i här framtagna grupper av enskilda bisysslor vara förhållandevis låg för domstolarnas tjänstemän. För polisväsendets tjänstemän är den genomsnittliga tidsåt-

gången i bisysslor över huvud låg och detta framför allt i grupper av offentliga bisysslor. Tjänstemännen vid universiteten anslår enligt tabellen omkring $^{6}/_{7}$ av all sin tid i bisysslor åt ersättningsgivande sådana. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla synes, vad gäller alla ersättningsgivande offentliga och enskilda bisysslor, vara högre bland universitetstjänstemännen än i någon annan här framtagen grupp. Också för affärsverkens tjänstemän föreligger en jämförelsevis hög genomsnittlig tidsåtgång per bisyssla i ersättningsgivande enskilda bisysslor.

Beträffande de tre efter funktioner i huvudtjänsten bestämda grupperna iakttages att – något grovt angivet – de ersättningsgivande utgör omkring $^{2}/_{3}$ av alla bisysslor och kräver ungefär $^{3}/_{4}$ av all tid i bisysslor. De ersättningsgivande enskilda bisysslorna synes kräva en mindre del av inköparnas än av de båda andra gruppernas totala tid i bisysslor.

I *tabell 13* har tjänstemän vid vissa myndighetsgrupper och med olika utbildning delats in i löneskikt och det visas hur dessa mindre gruppers bisysslor är fördelade på offentliga och enskilda ersättningsgivande och andra.

I de olika tjänstemannagrupperna synes så gott som utan undantag ersättningsgivande bisysslor utgöra större del av gruppens hela bisysslebestånd än icke ersättningsgivande. Enligt tabellen är som regel de offentliga bisysslorna en större del av alla ersättningsgivande bisysslor inom högskikt än inom ett lägre vid samma myndighetsgrupp eller utbildningsgrupp. Det förekommer emellertid enligt tabellen att ersättningsgivande offentliga bisysslor utgör en större andel av bisysslebeståndet i ett lågskikt inom en myndighetsgrupp än i ett högskikt inom en annan myndighetsgrupp. Så t. ex. synes de offentliga bisysslorna vara ungefär hälften av alla de bisysslor, som tjänstemännen i skikt 1 vid polisväsendet har, och omkring $^{2}/_{5}$ av dem som tjänstemännen i skikten 2 + 3 vid affärsverken och vid myndigheter med uppdragsverksamhet angett. Vidare kan enligt tabellen ersättningsgivande enskilda bisysslor utgöra en väl så stor del av bisysslebeståndet inom ett högskikt vid en myndighetsgrupp som inom ett lågskikt vid annan myndighetsgrupp.

Råtabellernas värden tyder på, vad gäller de i tabell 13 redovisade grupperna, att den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla som regel är större i skikt 1 än i högre skikt inom samma myndighetsgrupp eller utbildningsgrupp. Skillnaderna härvidlag är mera framträdande vad gäller enskilda än offentliga bisysslor.

I *tabell 14* har tjänstemän vid vissa myndighetsgrupper uppdelats på akademiker och icke akademiker. Bisysslorna inom dessa grupper har fördelats på motsvarande sätt som i tabell 13.

1.8.6 Bisysslor som innehas på grund av tjänsteåliggande eller av andra skäl inom vissa grupper

I *tabell 15* har för i huvudsak de grupper av tjänstemän som behandlas i tabell 13, framtagits hur bisysslorna fördelas på grupper, bestämda efter huvudmotivet till innehavet.

Enligt tabell 15 utgör bisysslor som innehas främst på grund av tjänsteåliggande i allmänhet en större del av bisysslebeståndet i ett högre skikt inom en myndighetsgrupp eller utbildningsgrupp än i lägre skikt där. Likaså motiv 2 (önskemål eller begäran av arbetsgivaren) synes enligt tabellen ofta omfatta en större del av bisysslorna i högskikt inom en myndighetsgrupp än i lågskikt där. Detta motiv synes särskilt betydelsefullt för länsstyrelsernas tjänstemän. Det uppges enligt tabellen av dessa som huvudorsak beträffande omkring $^{2}/_{5}$ av bisysslorna i skikten 2 + 3 och ca $^{1}/_{4}$ av bisysslorna i skikt 1. Det åberopas beträffande ungefär $^{1}/_{4}$ av de bisysslor som innehas av tjänstemän i skikten 2–5 vid universiteten, av akademiker i skikten 2 + 3 och 4 och av icke akademiker i skikt 4. Bisysslor som innehas på grund av motiv 3 (ekonomiska skäl) utgör, vad gäller här framtagna grupper, inte sällan ungefär lika

stor del av alla bisysslor i högre och i lägre skikt vid myndighetsgrupp.

Tal för genomsnittlig tidsåtgång i bisyssla redovisas inte i tabell 15. Nämnas kan emellertid att denna tidsåtgång synes beträffande här aktuella grupper inte sällan särskilt hög för bisysslor som innehas främst av ekonomiska skäl. Så t. ex. framkommer för affärsverkens tjänstemän i skikt 1 en genomsnittlig tidsåtgång om 43,2 timmar i bisysslor som innehas främst av nämnda anledning. I skikt 2+3 är motsvarande tal 14,9 timmar.

I *tabell 16* visas för samma tjänstemannagrupper som i tabell 14 bisysslornas fördelning på olika motiv. Enligt tabellen är andelarna för bisysslor som innehas på grund av motiv 2 större bland akademiker än bland icke akademiker vid de tre myndighetsgrupperna. Bisysslor som innehas främst av ekonomiska skäl synes utgöra i huvudsak jämnstora andelar av bisysslorna för akademiker och icke akademiker vid viss myndighetsgrupp.

1.9 *1926 års bisyssleutrednings statistiska undersökning*

1.9.1 Inledning

I uppdraget för 1926 års utredning ingick att göra en statistisk undersökning av omfattningen av statstjänstemäns bisysslor. En undersökning utfördes i början av 1927. Den bearbetades av socialstyrelsen och resultaten publicerades i serien socialstatistik (Statistisk undersökning av statstjänstemännens bisysslor, 1928). En sammanfattande redogörelse för undersökningen finns intagen i 1926 års utrednings betänkande (SOU 1928: 14 s. 66).

1.9.2 Omfattning och vissa begreppsbestämningar

Undersökningen avsåg förhållandena under hela år 1926. Skriftlig uppgift infordrades från alla i statstjänst anställda. Från statistisk bearbetning uteslöts svaren från deltidsanställda och från dem som inte största delen av år 1926 varit i statstjänst, varefter återstod 88 293 svar. I siffran ingick 15 077 arbetare; se 1926 års undersökning s. 24, tabell A. Svarsprocenten synes ha varit högre än 95.

Enligt formuläret till undersökningen hade de anställda att lämna uppgift i första hand om varje jämte huvudsysselsättningen under år 1926 innehavd befattning eller uppdrag av statlig, kommunal eller eljest offentlig natur. Uppgift skulle lämnas om varje med arvode eller lön förenad sådan bisyssla och om oavlönad sådan bisyssla som »tagit mera avsevärd tid i anspråk». Vidare skulle uppgift lämnas om varje uppdrag som ordförande eller styrelseledamot i verk eller bolag, försett med oktroj eller registrerat såsom aktiebolag, varje befattning såsom tjänsteman i sådant verk eller bolag eller annan tjänstebefattning av vad slag som helst. Beträffande sådana enskilda uppdrag eller befattningar förelåg uppgiftsskyldighet enligt avlöningsreglementen. Slutligen efterfrågades annat arbete som gett inkomst i pengar eller naturaförmåner (annat förvärvsarbete som utförts för egen eller annans räkning). Uppgiftlämnande härom förutsattes vara frivilligt. Beträffande nämnda bisysslor begärdes upplysning om den för bisysslorna ungefärligen använda tiden och för dem åtnjuten tjänstledighet utöver semester. Vidare skulle uppges om bisysslan ansågs ha varit till nytta för statstjänsten.

Som bisysslor av offentlig natur ansågs i huvudsak dels allmänt medborgerliga förtroendeuppdrag, dels sådana uppdrag och förordnanden som meddelats av Kungl. Maj:t, allmänt verk eller myndighet Timlärarbefattningar ansågs vara enskilda. Av offentlig myndighet meddelade uppdrag som revisor eller ombudsman i privata företag eller uppdrag som rättens ombudsman ansågs vara offentliga. Svårigheterna att draga en skarp gräns mellan bisysslor av offentlig och av enskild natur betonades.

Beträffande redovisningen av resultaten kan nämnas. I tabellerna till 1926 års undersökning lades tonvikten på antalet bisysslor för olika grupper av anställda.

Uppgift om tidsåtgång lämnades av sammanlagt något mer än 2/3 av bisysslehavarna beträffande ca 70 % av alla bisysslor. De offentliga bisysslorna specificerades i huvudsak på befattningar och uppdrag hos olika typer av myndigheter eller andra offentliga organ, medan den närmare indelningen av enskilda icke generellt tillståndskrävande bisysslor gjordes med inriktning på sysslande inom olika typer av sammanslutningar eller inom olika näringsgrenar. De anställdas bisyssleförhållanden granskades med utgångspunkt från grupper, bestämda efter bl. a. myndighetstillhörighet, tjänstens högre eller lägre nivå, kön, anställningsform, ålder, tjänstebenämning och ortsgrupper.

1.9.3 Vissa undersökningsresultat

Allmänt

Framställningen här följer i huvudsak dispositionen för presentationen av 1967 års undersökning.

Såsom följer redan av vad som nämnts förut (1.9.2), är jämförelser av resultaten från de båda undersökningarna knappast möjliga på grund av de ansenliga olikheterna dem emellan i fråga om bl. a. undersökningsmetod, undersökningsperiod, undersökningspopulationernas sammansättning och definitioner. I sistnämnda hänseende bör framhållas att i 1967 års undersökning uppgift begärts även om andra enskilda bisysslor än sådana som enligt 1926 års undersökning inte var generellt tillståndskrävande. Vidare har 1967 begärts uppgift om inte ersättningsgivande bisysslor. 1926 års undersökning omfattade inte föga tidskrävande oavlönade bisysslor av offentlig natur. Gränsdragningen mellan offentliga och enskilda bisysslor har skett på något annat sätt.

Bisysslehavarfrekvensen

Bland de 88 293 anställda – tjänstemän och arbetare – fanns 12 306 bisysslehavare med sammanlagt 22 815 bisysslor. 86,1 % av de anställda saknade bisysslor. 7,6 % av de anställda uppgav att de hade en bisyssla, 4,8 % sade sig ha 2–4 bisysslor och 0,9 % meddelade att de hade 5 eller fler bisysslor.

Andelarna bisysslehavare växlade ansenligt från förvaltningsgren till annan. Vid undervisningsanstalter och forskningsinstitut hade ungefär 2/3 och vid departement och centrala ämbetsverk omkring 1/3 av de anställda bisysslor, medan bisysslehavarna var färre än 1/10 av de anställda vid affärsverken och vid försvarsväsendet. Av de omkring 15 000 högre manliga tjänstemännen (härmed avsågs de i lönegrad B 15 och högre eller motsvarande lönegrad; i nämnda lönegrad var placerade bl. a. ordinarie landskanslister och landskontorister) hade nära hälften bisysslor. Bland de 228 redovisade chefstjänstemännen med lön på löneplan A hade omkring 3/4 bisysslor (se SOU 1928: 14 s. 71). Något under 1/10 av de lägre manliga tjänstemännen hade bisysslor. Bland såväl kvinnliga tjänstemän som bland arbetare var andelen bisysslehavare mindre än 1/20.

Vad beträffar de högre tjänstemännen skiftade bisysslehavarfrekvensen ansenligt från förvaltningsgren till annan och från myndighet till annan. Den högsta frekvensen bisysslehavare för högre tjänstemän inom förvaltningsgren hade anställda vid anstalter för vetenskapligt arbete och undervisning, där 3/4 av dessa hade bisysslor, och den lägsta vid beskickningar och konsulat där omkring 1/7 hade bisysslor. Vid affärsverken var andelen för motsvarande grupp 1/4 och inom försvaret knappt 1/3 och vid departement och centrala ämbetsverk samt vid lokalförvaltningen (som inbegrep bl. a. länsstyrelserna) något mer än 3/5. Beträffande bisysslehavarfrekvensen bland högre tjänstemän vid vissa myndigheter kan nämnas att över 9/10 av dessa tjänstemän vid bl. a. socialstyrelsen och landsstaten hade bisysslor medan så var fallet med mindre än 1/3 av de högre tjänstemännen vid bl. a. postverket, televerket, statens järnvägar och försvaret (officerare). Inom t. ex. väg- och vattenbyggnadsstyrel-

sen, statskontoret, domänstyrelsen och justitiestaten var motsvarande andel hälften. Av domarna hade omkring hälften bisysslor.

Bland de anställda över 40 år hade av de ordinarie omkring 1/4 och av de icke ordinarie nära 1/3 bisysslor, medan för motsvarande yngre grupper andelarna bisysslehavare var ca 1/8 och 1/10.

Bisysslorna

Av bisysslorna var 48 % av offentlig natur och 52 % av enskild natur. Ca 12 % av bisysslorna var sådana enskilda som generellt krävde tillstånd, dvs. styrelseledamotskap i bolag, tjänstebefattningar, m. m. Av dessa tillståndskrävande bisysslor var knappt hälften timlärarbefattningar och likaledes knappt hälften uppdrag som styrelseledamot i banker, aktiebolag och sparbanker. Ca 5 % av alla bisysslor utgjordes av advokatverksamhet och juridiska uppdrag (dit bl. a. uppdrag att vara konkursförvaltare, boutredningsman och förmyndare räknades). Omkring 4 % utgjordes av uppdrag i fackliga eller ideella sammanslutningar och ungefär 3 % av lärarverksamhet (privatlektioner). De såsom offentliga bisysslor betraktade uppdragen av myndighet att vara revisor i bolag m. m. och att vara rättens ombudsman var obetydligt mer än 3 % av alla bisysslor.

I de fall där uppgift om tidsåtgång lämnades var den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla 122 timmar (119 timmar för bisyssla av offentlig natur och 124 timmar för bisyssla av enskild natur för hela 1926. Till de genomsnittligt förhållandevis tidskrävande typerna hörde arbete som biografvaktmästare (640 timmar), utövande av läkarpraktik (566 timmar), städningsarbete (541 timmar), arbete som gårdskarl (486 timmar), bedrivande av affärsverksamhet (405 timmar) och arkitektverksamhet (350 timmar). Till de genomsnittligt föga tidskrävande typerna hörde bl. a. ledamotskap av kommunalfullmäktige eller stadsfullmäktige (27 respektive 43 timmar), ordförandeskap och ledamotskap av styrelse för aktiebolag (49 respektive 30 timmar), uppdrag som rättens ombudsman (46 timmar) samt uppdrag som förmyndare (49 timmar).

I 1926 års undersökning gjordes en beräkning av den totala tidsåtgången i bisysslor. Man utgick därvid från att bisysslor beträffande vilka tidsuppgifter inte lämnats i genomsnitt dragit samma timantal som motsvarande där tidsuppgifter lämnats. Frånräknas bisyssletiden för de 15 077 arbetarna skulle enligt denna beräkning den sammanlagda tidsåtgången för de bisysslor som uppgetts av tjänstemännen uppgå till 2 735 000 timmar för hela år 1926.

Bisysslebilden för vissa tjänstemannagrupper

Inom hela statsförvaltningen förekom 0,3 bisysslor per anställd och 1,9 bisysslor per bisysslehavare. Inom förvaltningsgrenarna var bisyssletätheten låg bland affärsverkens och försvarets anställda med 0,1 bisyssla per anställd och ca 1,5 per bisysslehavare. Den var särskilt hög bland personalen vid anstalter för vetenskapligt arbete m. m. med 1,4 bisysslor per anställd och 2,2 per bisysslehavare och bland lokalförvaltningens anställda med 0,6 bisysslor per anställd och 2,3 per bisysslehavare.

Inom förvaltningsgrenarna varierade fördelningen på offentliga och enskilda bisysslor åtskilligt. Vid lokalförvaltningen var de offentliga bisysslorna något mer än 3/5 av alla, en större andel av alla än i någon annan förvaltningsgren. De lägsta andelarna för offentliga bisysslor förelåg vid anstalterna för vetenskapligt arbete m. m. och vid riksdagens ombudsmän och verk. Obetydligt mer än 1/3 av bisysslorna där var av offentlig natur. 2/5 av de bisysslor som de anställda vid försvarsväsendet och vid beskickningar och konsulat hade var offentliga. Vid övriga förvaltningsgrenar var andelen offentliga bisysslor något under hälften. För de högre tjänstemännen inom de olika förvaltningsgrenarna utgjorde de offentliga bisysslorna ungefär lika stor andel av alla bisysslor som de

utgjorde för alla tjänstemän inom förvaltningsgrenen i fråga.

I 1926 års undersökning (s. 45) sägs beträffande offentliga bisysslor följande.

Befattningar och uppdrag hos allmänna verk och myndigheter överväga inom centralförvaltningen, statens forsknings- och undervisningsanstalter samt försvarsväsendet. Inom lokalförvaltningen och riksdagens verk äro emellertid ordförande- och ledamotskap i beskattningsnämnder av delvis än större betydelse. Inom de affärsdrivande verken träda dessa slag av bisysslor däremot tillbaka för ordförande- och ledamotskap i stads- och kommunalfullmäktige samt i kommunala nämnder och styrelser o. d. Dylika sysslor innehavas företrädesvis av den inom ifrågavarande verk dominerande lägre tjänstemanna- och arbetarpersonalen. De högre tjänstemännen åter ägna sig företrädesvis åt befattningar och uppdrag hos allmänna verk och myndigheter.

Beträffande förekomsten inom olika tjänstemannagrupper av olika slag av enskilda bisysslor heter det i undersökningen (s. 51).

(De enskilda bisysslorna) fördelas ganska olika på högre och lägre tjänstemän. Sålunda dominera – – – de högre i fråga om revisors- o. d. uppdrag hos verk och bolag, lärarverksamhet, läkarpraktik, juridiska uppdrag, ingenjörsverksamhet m. m. – – – En del bisysslor utövas övervägande av befattningshavare av lägre grad och arbetare, exempelvis hantverk av olika slag, jordbruk och fiske samt portvakts- och vaktmästaresysslor. – – – Den stora gruppen försäkringsagenturer synes mera likformigt fördela sig bland olika grupper av befattningshavare. – – – 23,8 % av de lägre tjänstemännens privata bisysslor utgöras av föreningsuppdrag och dylikt, medan siffran för högre tjänstemän är 8,6 %. – – – Statsdepartementen och de centrala ämbetsverken erbjuda en provkarta på snart sagt alla olika slag av bisysslor. – – – I fråga om bisysslor av enskild natur framträda de relativt talrika uppdragen som ordförande eller ledamot i bolagsstyrelser samt tjänstebefattningar hos bolag o. d. institutioner. Inom den mera fria yrkesutövningen synes företräde lämnas dels åt juridiska uppdrag o. d., dels åt skriftställarskap. – – – (Vad gäller de) affärsdrivande verken (iakttas) att icke mindre än hälften av samtliga redovisade ledamotskap i stads- och kommunalfullmäktige samt kommunala nämnder och styrelser innehavas av – – – personalen där samt att därstädes drygt 1/4 av samtliga bisysslor tillhöra nämnda kategori. Inom samma förvaltningsgren förekomma nära 3/4 av hela antalet uppgivna funktionärskap i föreningar. – – – Inom lokalförvaltningen – – – synes tjänstemännens juridiska och administrativa sakkunskap i betydande grad tagas i anspråk även för bisysslor av offentlig natur. Särskilt framträda länsstyrelsens förordnanden av ordförande och ledamöter av taxerings- och liknande nämnder. – – – (Tjänstemän inom lokalförvaltningen) omhänderha även flertalet angivna uppdrag som rättens ombudsman i konkurser, varjämte de av offentliga myndigheter gärna utses såsom revisorer m. m. hos enskilda företag o. d. Jämväl av sådana privata juridiska uppdrag, vilka betecknats som advokatverksamhet, – – – o. d. kommer största delen på lokalförvaltningens tjänstemän. Härvidlag spela landsstatens tjänstemän en mer framträdande roll än justitiestatens.

Det konstaterades att den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla var ungefär lika stor bland högre som bland lägre anställda. I 1926 års utredning framhölls bl. a. att chefstjänstemännens bisyssleinnehav ofta antog väsentligt mindre proportioner när det mättes efter tidsåtgång i stället för efter antalet bisysslor. Inte sällan framkom höga siffror för tidsåtgång i bisyssla bland lägre avlönade anställda.

STATISTISKA CENTRALBYRÅN
UTREDNINGSINSTITUTET

P 0752

LÄS NOGA IGENOM ANVISNINGARNA PÅ SID 6 FÖRE IFYLLANDET AV FORMULÄRET

I **HUVUDTJÄNST** Med huvudtjänst åsyftas den tjänst vari Ni huvudsakligen arbetade i november 1967. Även göromålsförordnande och långtidsvikariat inbegrips i uttrycket huvudtjänst.

För SCB 2-3 | 11-15 | 25-31 | 32-34 | 35-38 | 39-41 | 42

För SCB 2-3 11-31 32-42

1. Anställd vid .....

.....

2. Huvudtjänstens benämning .....

.....

3. Huvudtjänstens lönegrad .....

4. Var Ni arvodesanställd i november 1967? ja ☐ 1 nej ☐ 2 — 43

5. Var Ni i november 1967 anställd på heltid ☐ i deltid ☐ 2 — 44

6. När tillträdde Ni Er huvudtjänst? Ange tidpunkten för Ert tillträde av huvudtjänsten. månad ☐☐ år ☐☐ — 45-48

7. Beskriv Edra arbetsuppgifter i huvudtjänsten.

.....

.....

.....

8. Ingår det som ett normalt led i Er huvudtjänst att fatta beslut i, eller att medverka vid beslutsfattande i ärenden om inköp (upphandling) och/eller försäljning, eller att verkställa beslut i sådana ärenden? ja ☐ 1 nej ☐ 2 — 49

Om ja – avser denna Er verksamhet väsentligen inköp (av rekvisitionsmässig karaktär) enligt författningsbestämmelser eller på grund av avropsavtal, el dyl? ja ☐ 1 nej ☐ 2 — 50

9. Är det Er huvudsakliga uppgift i huvudtjänsten att svara för förråds- och lagerförvaltning? ja ☐ 1 nej ☐ 2 — 51

10. Är det Er huvudsakliga uppgift i huvudtjänsten att förbereda eller fatta beslut i ärenden som innefattar prövning av allmänna bidrag? ja ☐ 1 nej ☐ 2 — 52

11. Är Ni i Er huvudtjänst huvudsakligen sysselsatt med

a) forsknings-, utrednings-, utvecklings- eller provningsarbete inom medicin, naturvetenskap eller teknologi? ja ☐ 1 nej ☐ 2 — 53

b) arkitektarbete? ja ☐ 1 nej ☐ 2 — 54

c) annat konstruktionsarbete? ja ☐ 1 nej ☐ 2 — 55

12. Har Ni i Er huvudtjänst att ta befattning med förhållanden, beträffande vilka Ni har att iaktta tystnadsplikt? i regel dagligen ☐ 1 nära nog aldrig eller aldrig ☐ 2 — 56

För SCB ☐☐☐☐☐☐☐☐☐ — 57-65

II BISYSSLOR Med bisysslor åsyftas här alla sådana sysselsättningar vid sidan av arbetsuppgifterna i huvudtjänsten som utgörs av uppdrag (med eller utan ekonomisk ersättning), anställning eller egen ekonomiskt inriktad verksamhet. Räkna även med uppdrag i fackliga, politiska, religiösa eller eljest ideella sammanslutningar. De bisysslor Ni haft under november 1967 skall tas med, oberoende av om Ni den månaden lagt ner något arbete på bisysslan.

13. Hur många bisysslor hade Ni under november 1967? Antal bisysslor .....

	Bisyssla 1	Bisyssla 2
14. Utgörs bisysslan av		
a) anställning eller uppdrag av offentlig arbetsgivare?[1]	1	1
b) annan anställning eller uppdrag?	2	2
c) egen ekonomiskt inriktad verksamhet?	3	3
Om a) eller b)		
Vilken är Er arbetsgivare eller uppdragsgivare?	.....	.....
15. Vilken är anställningens, uppdragets eller verksamhetens benämning?	.....	.....
16. Beskriv Edra arbetsuppgifter i bisysslan.	..... För SCB	..... För SCB
17. Utgår ersättning för bisysslan – utöver av traktamente, gottgörelse för resekostnad och för mistad lön?	ja 1 nej 2	ja 1 nej 2
18. När började Ni Er bisyssla?	månad år	månad år
19. Har Er bisyssla omfattat eller beräknar Ni att den totalt kommer att omfatta mer än ett halvår?	ja 1 nej 2	ja 1 nej 2
20. Hur många timmar räknar Ni med att ha använt under november 1967 för bisysslan?	antal timmar ..... För SCB	antal timmar ..... För SCB
	Forts. sid 4	Forts. sid 4

1) Här åsyftas anställningar och uppdrag hos statligt, kommunalt eller annat offentligt organ, vilka avser sysslande främst för arbetsgivarens/uppdragsgivarens räkning och där eventuellt utgående ersättning betalas av arbetsgivaren/uppdragsgivaren. Hit räknas även allmänt medborgerliga förtroendeuppdrag.

	Bisyssla 3	Bisyssla 4	Bisyssla 5	För SCB 16
14. a) b)	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3	☐ 1 ☐ 2 ☐ 3	17
15.	.....	.....	.....	
16.	.....	.....	.....	
	..... För SCB ☐☐☐	..... För SCB ☐☐☐	..... För SCB ☐☐☐	18–20
17.	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2	21
18.	månad ☐☐ år ☐☐	månad ☐☐ år ☐☐	månad ☐☐ år ☐☐	22–25
19.	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2	26
20.	antal timmar ..... För SCB ☐☐☐	antal timmar ..... För SCB ☐☐☐	antal timmar ..... För SCB ☐☐☐	27–29
	Forts. sid 5	Forts. sid 5	Forts. sid 5	

Forts. av del II. Bisysslor

	Bisyssla 1	Bisyssla 2
21. Behövs de speciella kunskaper och färdigheter som krävs av Er i huvudtjänsten även i Er bisyssla?	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2
Eventuell kommentar	....	....
22. Finns d[illegible]personer, bolag, föreningar, inrätt[illegible]r etc, som Ni får beröring med såväl i huvudtjänsten som i Er bisyssla?	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2
Om ja – beskriv sambandet	....	....
23. Händer det att Ni eller någon kollega vid den myndighet där Ni har Er huvudtjänst får ta närmare befattning med ärende som Ni varit med om att handlägga i Er bisyssla?	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2
Om ja – beskriv sambandet	....	....
24. Händer det att Ni i Er bisyssla får ta närmare befattning med ärende som Ni varit med om att handlägga i Er huvudtjänst?	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2
Om ja – beskriv sambandet	....	....
25. Vilken är den huvudsakliga anledningen till att Ni har denna bisyssla? (Ange om möjligt endast ett alternativ)		
a) innehavet av bisysslan är ett åliggande i huvudtjänsten	☐	☐
b) bisysslan är visserligen inte ett tjänsteåliggande men statlig eller kommunal myndighet har begärt/önskat att bisysslan antages	☐	☐
Ange myndigheten ifråga:	.....	.....
c) ekonomiska skäl	☐	☐
d) annat skäl	☐	☐
26. Anser Ni att bisysslan är till nytta för Er arbetsgivare i huvudtjänsten?	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2
Om ja – på vad sätt	....	....

	Bisyssla 3	Bisyssla 4	Bisyssla 5	För SCB
21.	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2	30
22.	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2	31
23.	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2	32
24.	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2	ja ☐ 1 nej ☐ 2	33
25.	☐ ☐	☐ ☐	☐ ☐	34
26.	☐ ☐ ja ☐ 1 nej ☐ 2	☐ ☐ ja ☐ 1 nej ☐ 2	☐ ☐ ja ☐ 1 nej ☐ 2	35

Eventuella kommentarer beträffande frågorna i del I och II av formuläret (se anvisningar).

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Anvisningar för formulärets ifyllande

Formulärets uppbyggnad

Del I (sid 1) innehåller frågor beträffande huvudtjänst och är avsedd att ifyllas av alla.

Del II (sid 2-5) behandlar bisysslor och frågorna besvaras av alla som under november 1967 haft någon sådan. Vad som avses med bisyssla framgår av förklaring på sid 2. För varje bisyssla som innehafts under november 1967 ifylles en av de fem svarskolumner som står till höger om frågorna. Uppgår antalet bisysslor till mer än fem medtages de som Ni bedömer vara viktigast och mest omfattande.

Del III (sid 6). Det vore värdefullt om Ni här ville kommentera svaren på sådana frågor i del I och II som Ni funnit otydliga, eller av annan orsak svåra att besvara.

Svarsmarkeringar. Svaret anges på härför avsedd prickad rad eller genom kryssmarkering i en ruta motsvarande ett av flera svarsalternativ (ex ja [x] nej [ ]) eller med siffror i härför avsedda ruter. Månad anges med sitt nummer (ex februari [0][2] och november [1][1]) och år med de två sista siffrorna i årtalet.

Bilaga 2 Undersökning av de privata tjänstemännens bisysslеförhållanden

2.1 *Teknisk redogörelse och resultatens tillförlitlighet*

2.1.1 Inledning

Bisyssleutredningen tog under förra delen av år 1967 kontakt med SCB:s utredningsinstitut för planering av en undersökning av privata tjänstemäns bisysslеförhållanden. Undersökningen skulle syfta till att ge en bild av främst omfattningen men också i någon mån beskaffenheten av dessa arbetstagares bisysslor. Det ansågs önskvärt att resultaten skulle kunna utnyttjas för paralleller med bisysslеförhållandena bland de offentliga tjänstemännen enligt den då planerade huvudundersökningen för dessa. Undersökningen bedömdes inte böra inriktas på att möjliggöra en analys av vilka faktorer som kunde tänkas påverka bisysslefrekvensen bland privata tjänstemän i och för sig eller vara av betydelse för eventuellt föreliggande skillnader mellan privata och offentliga tjänstemäns bisysslеförhållanden. En kostnadsram angavs.

Det bedömdes att utredningens önskemål skulle, inom den aktuella kostnadsramen, kunna bäst tillgodoses genom att till en del av institutets arbetskraftsundersökningar (AKU) kopplades en undersökning av privata tjänstemäns bisysslor. Tidsmässigt genomfördes planeringen av undersökningen av de privata tjänstemännen samtidigt med att resultaten från provundersökningen blev tillgängliga för utredningen och före detaljplaneringen av huvudundersökningen bland de offentliga tjänstemännen.

2.1.2 Undersökningspopulation

Undersökningspopulationens närmare avgränsning har i hög grad bestämts av möjligheterna att ur den vuxna befolkningen i landet medelst lämpliga kriterier avgränsa en grupp som kan betraktas som privatanställda tjänstemän. För envar som ingår i ett slumpmässigt urval av befolkningen och är född 1953 eller tidigare har bestämts huruvida han för viss tidrymd (2.2) bör betraktas som privatanställd tjänsteman. Vid denna bestämning har utnyttjats dels information som erhållits i samband med att samma personer intervjuats för AKU, dels genom att ett antal extra frågor ställts till dessa intervjupersoner (ip). De kriterier som använts vid bestämningen beskrivs i det följande (2.2). Undersökningspopulationen har bestämts på samma sätt som det erhållna urvalet privat anställda tjänstemän. Undersökningspopulationens storlek har skattats från urvalet (2.1.7).

2.1.3 Urval

Undersökningen av bisysslor bland privatanställda tjänstemän har genomförts i samband med AKU hösten 1967. För en utförligare beskrivning av AKU-undersök-

ningen hänvisas till den av SCB utgivna publikationen »Statistiska meddelanden V» 1968:3 (stencil). AKU har utförts på ett slumpmässigt, proportionellt stratifierat urval av i Sverige bosatta personer födda 1953 eller tidigare. Urvalet är stratifierat på kön, ålder, yrkesverksamhet och, för kvinnor, civilstånd. Som urvalsram har använts ett register över personer födda den 15 i varje månad. Urvalet är kompletterat med immigranter som inte ingått i registret.

Urvalet till AKU hösten 1967 är fördelat på tio mätveckor med omkring 6 000 personer per vecka. Urvalet för varje enskild mätvecka utgör ett slumpmässigt urval av befolkningen i åldrarna 14 år och däröver. Varje person har intervjuats för AKU beträffande arbetsförhållanden m. m. under en vecka till vilken ifrågavarande del av urvalet hör.

Urvalet till undersökningen av bisysslor bland privatanställda tjänstemän har utgjorts av de personer som ingått i urvalet till AKU:s mätveckor 22.10–28.10., 29.10–4.11. och 5.11.–11.11.1967. Urvalet till dessa tre mätveckor, i fortsättningen kallat urval I, består av 18 490 personer.

Till de i urval I ingående personerna har ställts ett antal s. k. filterfrågor, som syftat till att få fram en grupp privatanställda tjänstemän, urval II. Urval II omfattar 1 882 personer.

Beträffande totalt 435 personer (2,4 % av urval I) har intervju av olika anledningar inte kunnat erhållas. Dessa har alltså inte kunnat fördelas på privatanställda tjänstemän och andra (2.1.7).

2.1.4 Datainsamling

De i urvalet ingående personerna har intervjuats per telefon av utredningsinstitutets lokalombud (loko). När ip saknat telefon har kontakt tagits på annat sätt. Särskilda instruktioner har utarbetats till loko för intervjuerna.

Intervjuerna har skett efter två fasta, till stor del s. k. självkodande intervjuformulär, nämligen AKU:s intervjuformulär och ett särskilt för bisyssleundersökningen konstruerat tilläggsformulär. Uppgifter som inhämtats genom frågor i förstnämnda formulär, nämligen om förvärvsarbete, näringsgren, yrke och yrkesställning, har jämte svaren på vissa frågor i tilläggsformuläret använts för att bestämma huruvida personen enligt vad i det följande anges (2.2) bör betraktas som privatanställd tjänstemän under oktober 1967 eller inte. Klassificering av ip på privat anställda tjänstemän och övriga har skett under intervjuerna. Bestämda kombinationer av svar på vissa frågor har lett till att ip förts till endera av de två grupperna.

Om ip ansetts under större delen av oktober 1967 ha varit privatanställd tjänsteman har intervjun fortsatt. Denna har gällt den huvudsakliga anställningen och förekommande bisysslor och avsett förhållandena under oktober 1967. Intervjuerna har ägt rum omedelbart efter mätveckas utgång. Om ip inte varit anträffbar inom ca 2 veckor efter utgången av den mätvecka till vilken urvalet hör har uppgifter i möjlig mån inhämtats genom ip:s make eller maka.

Som nämnts har i 435 fall intervju inte skett eftersom ip eller make/maka inte anträffats eller inte önskat delta i undersökningen. Tilläggas kan att av de intervjuer som skedde för hela AKU hösten 1967 och i vilka uppgifter inhämtades antingen av ip eller dennes make/maka, 5,6 % skedde genom intervju med make/maka.

2.1.5 Granskning

De av loko ifyllda intervjuformulären har granskats på utredningsinstitutet, som kontrollerat bl. a. att tillämpliga frågor besvarats. Den vid intervjutillfället gjorda klassificeringen av personer på privata tjänstemän och övriga har kontrollerats särskilt. I erforderlig utsträckning har i detta skede intervjuerna kompletterats.

I övrigt har utredningsinstitutets granskningsarbete syftat till att tillse att principerna för klassificering av personer och

bisysslor – för huvuddragen härav redogörs i 2.3 – tillämpats så, att största möjliga överensstämmelse nås mellan denna undersökning och undersökningen för november 1967 av de offentliga tjänstemännens bisysslеförhållanden.

2.1.6 Tabellframställning

Uppgifter från de i undersökningen använda intervjuformulären har stansats och kontrollstansats på hålkort. Hålkorten har kontrollerats maskinellt och uppgifterna överförts på magnetband. Råtabeller har framställts medelst ADB enligt en inom utredningen i samarbete med utredningsinstitutet upprättad tabellplan. Tabellerna 17–24 i bilaga 3 utgör i vad de avser privata tjänstemän utdrag och bearbetningar av dessa råtabeller.

För tabellframställningen har använts ett av utredningsinstitutets standardprogram för bearbetning på IBM 7090.

Resultaten har uppräknats till totalnivå och utgör skattningar av förhållandena i den del av undersökningspopulationen varav de intervjuade privat anställda tjänstemännen är ett urval. För varje stratum har en vikt (v) beräknats som

$$v = \frac{N}{n}$$

där N är antalet personer i hela befolkningen i en viss köns-, ålders- och civilståndskategori och n är antalet personer i urvalet (urval I) i samma kategori. Vikterna är i medeltal 350. Talen N har erhållits från en befolkningsprognos för 1.11.1967 som SCB:s byrå för befolkningsstatistik framställt för AKU.

2.1.7 Resultatens tillförlitlighet

Resultatens tillförlitlighet får bedömas utifrån de fel som kan föreligga i undersökningen.

Slumpfelen är i undersökningen bland de privatanställda tjänstemännen större än motsvarande fel i undersökningen av de offentliga tjänstemännens bisysslor, beroende främst på att den förra undersökningen är baserad på ett betydligt mindre urval än den senare. Vid jämförelser mellan olika grupper av privatanställda tjänstemän eller vid sammanställningar av siffror för tjänstemän i offentlig och privat tjänst måste hänsyn tagas till förekomsten av slumpfel.

Bortfall. Som nämnts har 435 personer i urval I inte intervjuats. Uppskattningsvis uppgår den population privatanställda tjänstemän (angående innebörden härav hänvisas till 2.2) för vilka uppgifter inte kunnat erhållas till inemot 30 000 personer. Undersökningspopulationen kan beräknas omfatta totalt omkring 685 000 personer, varav i de tabeller som framställts skattningar ges för omkring 656 000 personer.

Partiellt bortfall har i förekommande fall uppräknats till totalnivå. Detta bortfall redovisas i tabellerna under rubriken uppgift saknas.

Såsom vid undersökningen av offentliga tjänstemäns bisysslor måste man givetvis räkna med ett visst bortfall av bisysslor beroende på att ip av olika anledningar inte uppgett någon eller några bisysslor.

I de fall ip haft mer än fem bisysslor har uppgifter bearbetats endast för de fem som ip själv ansett viktigast och mest omfattande.

Mätfel. Omfattningen av mätfelen, vilka kan bero på att ip avsiktligt eller oavsiktligt lämnat felaktiga svar, frågan har missuppfattats m. m., har i allmänhet inte kunnat undersökas.

Här kan nämnas att anledning föreligger till antagande att uppgifterna om årsinkomst inte sällan är behäftade med fel. Kontroller som kunnat göras av vissa av svaren på frågan om ip:s fasta årsinkomst (2.3.1) har visat att den i undersökningen gjorda fördelningen av ip på högre inkomsttagare och andra är påverkad av mätfel. Sålunda har konstaterats att på basis av lämnade uppgifter som höginkomsttaga-

re har klassificerats personer med lägre fast årsinkomst. Inte heller kan uteslutas att mätfel i andra riktningen förekommer.

2.2 *Tjänstemannabegreppet i undersökningen av de privatanställda*

Eftersom bisyssleundersökningen kopplades till AKU hösten 1967 har man vid urvalet tjänstemän fått utgå från undersökningspopulationen till AKU (2.1.2). Inom denna population har man för att bilda en grupp arbetstagare, som får anses i huvudsak bestå av tjänstemän, till en början frånsorterat dem som enligt definitionerna för AKU inte är sysselsatta. De sysselsatta omfattar alla som under en aktuell mätvecka utfört något arbete antingen som avlönade arbetstagare eller som egna företagare eller som arbetat minst 15 timmar som oavlönade medhjälpare i företag tillhörande hushållsmedlem. Vidare ingår bland de sysselsatta alla som inte utfört arbete enligt vad nyss angetts men som hade anställning eller hade arbete som egna företagare och var tillfälligt frånvarande på grund av sjukdom, semester, tjänstledighet etc., oavsett om frånvaron var betald eller inte. Utanför begreppet sysselsatta faller således bl. a. dels arbetslösa, i huvudsak de som under mätveckan inte utförde något arbete men var arbetssökande, dels personer utanför arbetskraften, t. ex. sådana som arbetade i eget hushåll, studerade, var intagna för anstaltsvård eller av ålders- eller hälsoskäl lämnat förvärvslivet[1]. Härefter har (av loko i samband med intervju) frånsorterats de som under större delen av oktober 1967 inte hade något arbete. Vidare har uteslutits de som uppgett sig i sitt huvudsakliga arbete under oktober 1967 ha arbetat som egna företagare, som oavlönade medhjälpande familjemedlemmar eller ha varit i statlig eller kommunal tjänst.

Det har antagits att man i huvudsak kan återfinna dem som kan betraktas som tjänstemän på den privata arbetsmarknaden bland dem vars lön beräknas per månad eller längre tidsenhet. Ip har därför tillfrågats om han i sitt huvudsakliga arbete under oktober månad 1967 hade fast månadslön eller i detta enbart annan form av lön, såsom t. ex. timlön eller ackordslön. Med hänsyn emellertid till att inom vissa näringsgrenar och yrken en del arbetstagare med fast månadslön inte anses som tjänstemän har frånsorterats anställda inom näringsgrenarna hotell och restaurangrörelse (restauranger, kaféer, konditorier, hotell, etc.).[2] Härefter har utsorterats de som bedömts ha under oktober 1967 varit huvudsakligen sysselsatta med husligt arbete, portierarbete, serveringsarbete eller arbete som affärsbiträde.[3]

2.3 *Variabler*

2.3.1 Variabler angående tjänstemän

Årsinkomst. Ip har tillfrågats om den fasta årsinkomsten från hans huvudsakliga anställning under oktober månad 1967 var mindre än 50 000 kr. eller om den var 50 000 kr. eller högre. Därvid har uttryckligen framhållits att ackord, provision eller tantiem inte skulle medräknas.

Frågan har ställts i syfte att om möjligt sålla ut en grupp tjänstemän med särskilt kvalificerade arbetsuppgifter för sammanställning av deras bisysslebild med en på lämpligt sätt bestämd grupp kvalificerade tjänstemäns på den offentliga sektorn. Företagna kontrol-

[1] Den närmare avgränsningen av begreppen sysselsatta, arbetslösa, personer utanför arbetskraften m. m., återfinns i den av SCB utgivna stencilerade publikationen »Statistiska meddelanden V» 1968: 3 samt i SCB:s utredningsinstituts instruktion för AKU, 5 uppl., febr. 1966 (stencil).

[2] Beträffande avgränsningen av dessa näringsgrenar hänvisas till den av SCB:s utredningsinstitut utgivna stencilen »Näringsgrenar», kodlista för arbetskraftsundersökningar (1967), grundad på International Standard Industrial Classification of all Economic Activities, publicerad i Statistical Papers Series M No 4, Rev. 1, utgiven av Statistical Office of the United Nations, New York 1958.

[3] Beträffande bestämningen av dessa yrken hänvisas till den av SCB:s utredningsinstitut utgivna stencilen »Yrken», kodlista för arbetskraftsundersökningar (1967), grundad på »Nordisk yrkesklassificering», svensk upplaga utgiven av AMS 1963.

ler beträffande viss del av de tjänstemän beträffande vilka uppgetts att de tillhör detta högre inkomstskikt har visat att det inte med utgångspunkt från ip:s uppgifter om lönenivå varit möjligt att med rimlig säkerhet isolera en grupp högavlönade med kvalificerade arbetsuppgifter; bland dem som uppgetts tillhöra det högre inkomstskiktet finns ett förhållandevis betydande antal med befattningar, som enligt av SAF, SIF, SALF och HTF använd nomenklatur förs till typ med lägre skiktsiffra än 3. Därtill kommer att det bland tjänstemännen i gruppen högavlönade finns ett, låt vara mindre, antal med lägre fast inkomst än 50 000 kr. Tanken att sammanställa två kvalificerade skikt har således måst uppges.

Tjänstemän som enligt vad till loko uppgetts har den lägre fasta inkomsten, har i tabellerna 17, 21 och 23 i bilaga 3 sammanförts under rubriken lönegrupp 1. Till lönegrupp 2 har förts de med uppgiven högre fast årsinkomst.

Det har bedömts kunna ha visst intresse att sammanställa privata tjänstemän tillhörande de båda grupperna med offentliga tjänstemän. De senare har därför här fördelats på två grupper. Till lönegrupp 1 har förts tjänstemän med tjänst i lönegrad A 22 eller U 14 eller lägre på dessa planer. Vidare har dit förts tjänstemän med tjänst på löneplan E och sådana vars månadslön understiger 3 100 kr. Till lönegrupp 2 har förts övriga tjänstemän.

Avgränsningen mellan grupperna har således skett på en lägre lönenivå för offentliga tjänstemän än för privata. Svårigheterna att bilda i vad gäller förmåner av anställningen jämförliga skikt av tjänstemän från den privata och den offentliga sektorn är uppenbara. Att gränsen satts vid en lägre månadslön bland offentliga tjänstemän får ses i samband med dels de offentliga tjänstemännens i stort sett högre sociala förmåner, dels det ovan berörda förhållandet att i lönegrupp 2 bland de privata tjänstemännen ingår ett mindre antal tjänstemän med lägre fast årsinkomst än 50 000 kr.

Utbildning. Ip har ombetts ange om han har examen från universitet eller högskola och i så fall vilken examen. Som akademiker har här klassificerats de personer som upplyst att de har sådan examen som enligt vad anges i bilaga 1, 1.4.2, lett till att offentlig tjänsteman ansetts vara akademiker.

Heltids- och deltidsanställda. Ip har tillfrågats om han i sin huvudsakliga anställning i oktober 1967 var anställd på heltid eller deltid varvid tillagts att med deltidsanställning avses att arbetstiden per vecka i genomsnitt var mindre än 35 timmar. Begreppet deltidsanställd har således här ett något annat innehåll än i undersökningen bland de offentliga tjänstemännen.

Ålder. Tjänstemännen har, på samma sätt som offentliga, indelats i sådana som är 40 år och yngre och sådana som är över 40 år.

2.3.2 Variabler angående bisysslor

Allmänt

För ip har framhållits att med en bisyssla avses en sysselsättning som ligger vid sidan av uppgifterna i den huvudsakliga anställningen. I instruktionerna till loko har för intervjuerna framhållits bl. a. följande. Sysselsättningar inom det egna hushållet utgör inte bisyssla. Även om särskild ersättning inte utgår för uppgiften kan denna vara att anse som bisyssla. En bisyssla kan bestå i göromål som utförs åt den som är arbetsgivare i den huvudsakliga anställningen eller åt företag som ingår i samma koncern som huvudarbetsgivaren. För att i sådant fall en bisyssla skall anses föreligga förutsätts att göromålen inte ingår i vad ip är skyldig att göra för ersättning som utgår i den huvudsakliga anställningen. Sedvanligt övertidsarbete är inte bisyssla. Om däremot ip inte är skyldig att utföra göromålen men gör dem exempelvis för att ha ett gott förhållande till huvudarbetsgivaren anses en bisyssla vara för handen. Även om ip inte utfört något arbete i bisysslan, t. ex. ett uppdrag eller en anställning, under oktober 1967 skall bisysslan upptagas. Det bör dock i så fall föreligga ett åtagande från ip:s sida att utföra visst arbete eller att arbeta under vissa tider. Ip anses inte ha en bisyssla om han endast ådagalagt intresse för att åtaga sig visst arbete i händelse en arbetsinsats skulle behövas.

Typindelning av bisysslor

Med utgångspunkt från de av ip lämnade uppgifterna om bisysslornas beskaffenhet har dessa indelats i två huvudtyper, bisysslor av offentlig karaktär och av enskild karaktär. För denna indelning har använts samma kriterier som vid motsvarande indelning av de offentliga tjänstemännens bisysslor (bilaga 1, 1.4.3). De offentliga bisysslorna har indelats i två typer, som betecknats 1 och 2 och de enskilda i fyra typer med beteckningarna 3, 4, 5 och 6. Klassificeringen i typer har skett enligt följande riktlinjer.

1 – Allmänt medborgerliga förtroendeuppdrag. Såsom vid klassificeringen av de offentliga tjänstemännens bisysslor har hit förts bisysslor som uppgetts grundade på allmänna val eller på val inom en kommunal eller parlamentarisk representation.

2 – Övriga bisysslor av offentlig karaktär.

3 – Egen ekonomiskt inriktad verksamhet. Loko har ställt följande fråga till ip.

Hade Ni (under oktober månad 1967) någon egen, ekonomiskt inriktad verksamhet, som egen företagare eller som självständig yrkesutövare, vid sidan av Ert huvudsakliga arbete?

I instruktionerna till loko har framhållits bl. a. följande. Till denna typ skall föras fall där ip t. ex. driver en rörelse med eller utan anställda eller utövar hantverk eller fritt yrke. Vidare räknas till denna typ bisysslor som består i att ip på fritiden arbetar som konsulterande ingenjör, reklamman, mäklare eller liknande. I sist åsyftade fall består verksamheten som regel i att ip åtager sig och utför uppdrag från olika uppdragsgivare. Det kan då vara svårt att bedöma om ip har en bisyssla – en verksamhet – eller flera bisysslor, uppdrag (se typ 6). Om ip själv anser att det är fråga om en ekonomiskt inriktad verksamhet bör den uppfattningen godtagas. Om ip är tveksam bör verksamhet anses föreligga om ip kontinuerligt och mot betalning åtager sig uppdrag av inbördes likartat slag och uppdragen i princip kan härröra från olika uppdragsgivare samt ip under längre tidrymd använder mer än tio timmar i månaden för uppdragen. (Dessa hjälpkriterier har i viss utsträckning utnyttjats vid klassificering av bisyssla i undersökningen av de offentliga tjänstemännen; se bilaga 1, 1.4.3).

4 – Föreningsuppdrag. Ip har tillfrågats om han under oktober 1967 som bisyssla hade något uppdrag av facklig, politisk, religiös eller i övrigt ideell karaktär. Det har framhållits att också uppdrag utan ekonomisk ersättning räknas som bisyssla. Vid granskningen av svaren har till typen förts uppdrag som styrelseledamot, revisor, etc. inom antydda ideella föreningar. Enbart medlemskap har inte ansetts utgöra bisyssla. Uppdrag inom t. ex. ekonomiska föreningar har förts till typ 6.

5 – Bisysslor hos huvudarbetsgivaren. Ip har tillfrågats om han under oktober 1967 hade någon bisyssla hos sin huvudarbetsgivare eller hos ett företag som ingår i samma koncern. Som förut nämnts har i anvisningarna till loko understrukits att som bisyssla inte anses göromål som ingår i vad ip är skyldig att göra för den ersättning som han får i den huvudsakliga anställningen. Det har tillagts att om ip inte känner till om arbetsgivaren i bisysslan är företag som ingår i samma koncern som huvudarbetsgivaren, bisysslan skall föras till annan typ.

6 – Övriga bisysslor av enskild karaktär. Som framgår av typindelningen motsvarar dessa bisysslor, jämte de av typ 5, i huvudsak de som går in under typerna 10–14 i undersökningen av de offentliga tjänstemännen.

Övriga bisysslevariabler

Ersättning. Ip har tillfrågats om ersättning utgår för bisysslan. Allmänt medborgerliga förtroendeuppdrag och egen ekonomiskt in-

riktad verksamhet har vid granskningen generellt ansetts ersättningsgivande.

Anmärkas kan att begreppet ersättningsgivande är något vidare här än i undersökningen av de offentliga tjänstemännen. Där har som ersättningsgivande behandlats de bisysslor som ger ersättning utöver ev. traktamente, gottgörelse för resekostnad och för mistad lön.

Motiv. För varje bisyssla har loko frågat ip om ip åtagit sig bisysslan efter önskemål eller begäran från arbetsgivaren i hans huvudsakliga anställning. I anvisningarna till loko har framhållits att ip kan ha gjort så även om ip därutöver haft andra skäl, t. ex. ekonomiska, att åtaga sig bisysslan. De fall där ip besvarat frågan jakande har i tabellerna beträffande privattjänstemän sammanförts under rubriken motiv 1. Nejsvaren går in under rubriken motiv 2. Det kan erinras om att i formulären till undersökningen av de offentliga tjänstemännen har efterfrågats den huvudsakliga anledningen till att ip åtagit sig bisysslan, varvid fyra alternativ getts.

Antal bisysslor. Vid intervjuer har ip lämnat specificerade uppgifter beträffande av honom innehavda bisysslor. Som nämnts har uppgifter bearbetats endast för de fem bisysslor ip ansett viktigast och mest omfattande. Antal bisysslor anges i tabellerna i 100-tal.

Tidsåtgång i bisysslan. Ip har tillfrågats hur många timmar han beräknar ha använt för varje bisyssla under oktober månad. Bisyssla har tagits med även om ip inte arbetat i den under oktober 1967. Uppgift har inte inhämtats om den utsträckning i vilken ip använt tjänstledighet e. d. för arbete i bisysslan. Tidsåtgången anges i tabellerna i 100-tal timmar.

Genomsnittlig tidsåtgång i timmar per bisyssla. Det genomsnittligt använda antalet timmar har beräknats på motsvarande sätt som i flertalet tabeller för offentliga tjänstemän. Den genomsnittliga tidsåtgången redovisas i tabellerna i ental.

2.4 *Bisysslehavarfrekvensen, bisysslorna och tjänstemännen med bisysslor på den privata sektorn*

2.4.1 Inledning

Tabellerna 17–24 i bilaga 3 belyser som nämnts de privatanställda tjänstemännens bisyssleförhållanden, så som dessa framkommer i den till AKU knutna undersökningen. I tabell 17 redovisas frekvensen bisysslehavare i olika tjänstemannagrupper. I tabell 18 visas hur bisysslor och timmar i bisysslor fördelas på olika bisyssletyper. Tabell 19 anger hur bisysslorna av olika typer och tiden i dessa typer fördelas på ersättningsgivande och inte ersättningsgivande och tabell 20 fördelningen i fråga om antal och tid inom varje typ på de båda aktuella motiven till innehavet. Slutligen visas i tabellerna 21–24 olika tjänstemannagruppers bisyssleförhållanden. Tabell 21 anger för tjänstemän i de båda lönegrupperna fördelningen av bisysslorna på olika typer, i fråga om antal och tid. Motsvarande fördelning görs i tabell 22 för akademiker. I tabell 23 och 24 anges hur ersättningsgivande och inte ersättningsgivande bisysslor och timmar i sådana bisysslor fördelas på de båda lönegrupperna och på akademiker och icke akademiker.

För att underlätta sammanställningar av privata och offentliga tjänstemäns bisyssleförhållanden har i flertalet här aktuella tabeller återgetts tal från undersökningen av de offentliga tjänstemännen i sådana hänseenden som bedömts närmast ha beröring med de i vilka de privata tjänstemännens förhållanden redovisas. Det bör observeras att vissa variabler, t. ex. deltidsanställning och ersättningsgivande bisysslor, inte definierats helt identiskt på de båda sektorerna och vidare att gränsen mellan lönegrupperna 1 och 2 vad gäller de offentliga tjänstemännen inte dragits mellan skikt enligt skiktindelningen i tabellerna 1–3 och 9–16.

2.4.2 Bisysslehavarfrekvensen

Andelen tjänstemän utan bisysslor är enligt *tabell 17* bland de privata tjänstemännen

mindre i lönegrupp 2 än i lönegrupp 1 och grupperna med en eller flera bisysslor synes vara relativt större i lönegrupp 2 än i lönegrupp 1. Också bland akademiker torde bisysslehavarfrekvensen vara högre än den är bland icke akademiker. Andelarna tjänstemän utan bisysslor och bisysslehavare bland heltidsanställda och deltidsanställda överensstämmer rätt nära. De äldre har något högre bisysslehavarfrekvens än de yngre. Skillnaden är mest framträdande vad beträffar tjänstemän med minst två bisysslor.

De offentliga tjänstemännen tillsammantagna har synbarligen högre bisysslehavarfrekvens än de privatanställda. Delas de offentliga in i grupper på sätt som kommer indelningen av tjänstemännen på privatsidan nära finner man i huvudsak samma tendenser som där. En del tendenser synes dock vara mera markanta på den offentliga sidan. Så t. ex. förefaller skillnaden i fråga om bisysslehavarfrekvens mellan akademiker och icke akademiker vara rätt betydligt större bland offentliga än bland privata tjänstemän. Beaktas bör att akademikerna, som enligt föreliggande uppgifter är i varje fall relativt fler på den offentliga sektorn än på den privata, är rätt olikartat strukturerade på de båda sektorerna med avseende på utbildning, arbetsuppgifternas beskaffenhet m. fl. omständigheter som kan ha betydelse för bisyssleförhållandena.

2.4.3 Bisysslorna

Som framhållits omfattar tabellbearbetningen för de ip som haft mer än fem bisysslor endast de fem som ip bedömt viktigast och mest omfattande. Med denna utgångspunkt visar det sig att de till 655 900 personer skattade privata tjänstemän som omfattas av undersökningen har sammanlagt 211 954 bisysslor. I dessa används totalt 2 535 256 timmar, dvs. i genomsnitt 12 timmar per bisyssla.

Som framgår av *tabell 18* är bland de privata tjänstemännen de enskilda bisysslorna ungefär $^3/_4$ av alla och svarar för omkring $^5/_6$ av all tid i bisysslor. På den offentliga sektorn väger offentliga och enskilda bisysslor i stort sett jämnt i dessa hänseenden. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla är bland privata tjänstemän avsevärt högre i enskilda än i offentliga bisysslor. Skillnaden är större här än på den offentliga sektorn. Talen för sammanlagd genomsnittlig tidsåtgång i offentliga och i enskilda bisysslor är lägre bland privata tjänstemän än bland offentliga.

Den största bisyssletypen är 4 (uppdrag i ideella föreningar) som utgör över $^2/_5$ av alla bisysslor. Det motsvarar nära $^3/_5$ av alla enskilda bisysslor. På den offentliga sektorn är föreningsuppdragen likaså den största typen med över $^1/_4$ av alla bisysslor och föreningsuppdragens andel av alla enskilda bisysslor där är praktiskt taget lika stor som på den enskilda sektorn. Den genomsnittliga tidsåtgången för föreningsuppdrag är låg på båda sektorerna, nämligen 8,5 timmar bland de privata tjänstemännen och 10,3 timmar bland de offentliga.

Av de offentliga bisysslorna på den privata sektorn är $^2/_3$ allmänt medborgerliga förtroendeuppdrag (typ 1); dessa är ungefär $^1/_5$ av alla offentliga bisysslor på den offentliga sektorn. Påpekas må att, om man slår ut uppdragen av denna typ på alla tjänstemännen i respektive population, det belöper ett sådant uppdrag på var tjugonde bland de offentliga tjänstemännen och ett på var artonde bland de privata. På båda sektorerna är den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla i dessa uppdrag lägre än i andra stora typer. Andra offentliga bisysslor än förtroendeuppdrag (typ 2) är en ganska liten del av alla bisysslor på den privata sektorn. Den genomsnittliga tidsåtgången i denna typ är 14,3 timmar. Bortser man på den offentliga sidan från förtroendeuppdragen är den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla i offentliga bisysslor knappt 17 timmar.

På båda sektorerna utgör enligt tabellerna egen ekonomiskt inriktad verksamhet (typ 3 respektive 15) omkring $^1/_{10}$ av alla enskilda bisysslor. Den genomsnittliga tidsåtgången är på båda sidorna högre i denna typ än i någon annan typ av bisysslor.

Här kan nämnas att om man i respektive population slår ut bisysslorna av denna typ på alla tjänstemän, det förekommer på den privata sektorn en sådan bisyssla på trettionio tjänstemän och på den offentliga en sådan på fyrtioen tjänstemän.

Bisysslorna hos huvudarbetsgivaren (typ 5) synes vara den antalsmässigt minsta typen.

Drygt hälften av de privata tjänstemännens bisysslor är enligt *tabell 19* ersättningsgivande. Bland de offentliga tjänstemännen är motsvarande andel omkring $^2/_3$. Det kan här observeras att de som regel inte ersättningsgivande föreningsuppdragen utgör en större del av alla bisysslor på den enskilda än på den offentliga sektorn. Omkring $^1/_5$ av såväl privattjänstemännens som de offentliga tjänstemännens föreningsuppdrag är ersättningsgivande. Bortses från föreningsuppdrag är på både privatsidan och den offentliga sidan omkring $^4/_5$ av alla enskilda bisysslor ersättningsgivande. På båda sidorna är den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla som regel högre i ersättningsgivande än i inte ersättningsgivande bisysslor.

Enligt *tabell 20* uppges motiv 1 – arbetsgivaren har begärt eller önskat att bisysslan antages – i ungefär $^1/_8$ av alla bisysslor. Att motiven på den privata och den offentliga sidan knappast är jämförbara torde ha framgått av vad förut nämnts. Motivet är helt dominerande i fråga om bisysslor av typ 5, bisysslor hos huvudarbetsgivaren eller företag i samma koncern som denne. Det har rätt liten tyngd i andra typer. Det kan nämnas att på den offentliga sidan de bisysslor där huvudmotivet till innehavet anges vara tjänsteåliggande eller önskemål eller begäran av arbetsgivaren tillsammans utgör knappt en fjärdedel av alla bisysslor, huvudsakligen offentliga.

2.4.4 Tjänstemännen med bisysslor

I tabell 10 har visats för de offentliga tjänstemännen, fördelade på vissa grupper, antalet bisysslor och timmar i bisysslor per tjänsteman och bisysslehavare i gruppen. För privata tjänstemän i de båda löneskikten samt med och utan akademisk utbildning visas motsvarande tal i uppställningen nedan.

För gruppen alla tjänstemän på den privata sidan kommer fram lägre tal än för gruppen alla offentliga tjänstemän. Skillnaderna mellan förhållandena på de båda sektorerna är inte så framträdande när antal bisysslor och timmar i bisysslor slås ut på alla bisysslehavare som när de fördelas på alla tjänstemän. Mellan lönegrupperna 1 och 2 på den privata sidan är skillnaderna avgjort större när bisysslor och tid i bisysslor fördelas på alla tjänstemän i gruppen än när fördelningen görs på bisysslehavarna i grupperna. Så är också fallet vid jämförelse av talen för akademiker och icke akademiker bland de privatanställda. Motsvarande tendenser, låt vara skarpare markerade, har framkommit vid motsvarande jämförelser bland de offentliga tjänstemännen. Talen för antal bisysslor och timmar för bisysslehavare bland privatanställda akademiker ligger helt nära dem för akademiker med bisysslor i offentlig tjänst.

De offentliga bisysslorna utgör enligt *tabell 21* en större andel av bisysslorna

Tjänstemannagrupp	Antal tjm i 100-tal	Antal bisysslehavare i 100-tal	Antal bisysslor i 100-tal	Antal tim i bisysslor i 100-tal	Antal bisysslor per tjm	Antal bisysslor per bisysslehavare	Antal tim per tjm	Antal tim per bisysslehavare
Alla tjänstemän	6 559	1 371	2 120	25 353	0,3	1,5	3,9	18,5
Lönegrupp 1	5 980	1 154	1 718	21 237	0,3	1,5	3,6	18,4
2	579	218	402	4 116	0,7	1,8	7,1	18,9
Akademiker	276	90	172	2 655	0,6	1,9	9,6	29,5
Icke akademiker	6 284	1 282	1 948	22 698	0,3	1,5	3,6	17,7

bland tjänstemännen i lönegrupp 2 än bland tjänstemännen i grupp 1. Förtroendeuppdragen (typ 1) synes utgöra en större andel av alla bisysslor i den högre lönegruppen än i den lägre. På den offentliga sektorn är bland tjänstemännen i den högre gruppen offentliga bisysslor klart vanligare än enskilda och relativt vanligare än bland tjänstemän i den lägre gruppen. För de högre avlönade offentliga tjänstemännen utgör förtroendeuppdragen en rätt liten andel av alla bisysslor, mindre än för de lägre avlönade och synbarligen också mindre än för gruppen högavlönade på den enskilda sektorn.

För såväl högre som lägre avlönade privata tjänstemän utgör föreningsuppdragen (typ 4) den största typen både vad gäller antal och tidsåtgång. Dessa uppdrag synes utgöra en större del av de lägre avlönades alla bisysslor och tid i bisysslor än av de högre avlönades. Föreningsuppdragen är i båda lönegrupperna på den offentliga sidan fler än andra enskilda bisysslor. I båda grupperna är tidsåtgången lägre för föreningsuppdrag än för andra enskilda bisysslor tillsammantagna.

Den genomsnittliga tidsåtgången kan, vad gäller alla bisysslor, alla enskilda bisysslor och alla offentliga bisysslor, vara något högre i grupp 1 än i grupp 2 på privatsidan. Bland de offentliga tjänstemännen är i motsvarande fall talen för genomsnittlig tidsåtgång mera markerat högre i grupp 1 än i grupp 2.

För både akademiker och icke akademiker på den privata sidan är enligt *tabell 22* andelarna offentliga och enskilda bisysslor i fråga om antal ungefär lika stora. De offentliga bisysslorna har dock en lägre tidsandel bland akademiker än bland icke akademiker. För icke akademiker på privatsidan utgör föreningsuppdragen nära hälften av alla bisysslor och kräver ungefär $^1/_3$ av all tid i bisysslor. Också på den offentliga sektorn är (tabell 11) för icke akademiker föreningsuppdragen den största typen (ungefär $^1/_3$ av alla bisysslor); annorlunda för akademiker där. Den i fråga om antalet största typen bland akademikerna på privatsidan är 6 (inte specificerade enskilda uppdrag och anställningar) med över $^1/_3$ av alla bisysslor. Bland icke akademikerna är bisysslor av denna typ något mer än $^1/_6$ av alla. För akademikerna synes den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla för alla bisysslor tillsammantagna vara högre än den är för icke akademikerna. Så är inte fallet på den offentliga sektorn.

De högre avlönade privata tjänstemännen synes, enligt vad som framgår av *tabell 23*, i förhållandevis något större utsträckning än de lägre avlönade ha ersättningsgivande bisysslor. Den genomsnittliga tidsåtgången per bisyssla synes i båda grupperna vara högre i ersättningsgivande än i icke ersättningsgivande bisysslor.

På motsvarande sätt synes det förhålla sig bland offentliga tjänstemän i de båda lönegrupperna. Påpekas kan att värdena för genomsnittlig tidsåtgång per bisyssla i lönegrupp 2 där ligger nära dem för lönegrupp 1 på den privata sidan.

Enligt *tabell 24* är för akademikerna i privat tjänst de ersättningsgivande bisysslorna över $^2/_3$ av alla. De ersättningsgivande utgör knappt $^3/_5$ av icke akademikernas bisysslor. Också på den offentliga sektorn är de ersättningsgivande en större del av akademikernas än av icke akademikernas bisysslor.

10—914019

Bilaga 3 Tabeller

Som angetts bl. a. i bilagorna 1 och 2 framläggs i det följande tabeller som belyser bisysslеförhållandena för offentliga och privata tjänstemän.

Tabellerna 1–16 avser offentliga tjänstemän. De grundas på råtabeller som framställts genom bearbetningen av undersökningen i november 1967 av bisysslеförhållanden för statstjänstemän och vissa andra offentliga tjänstemän.

Som nämnts i bilaga 1 behandlar tabellerna 1–3 bisysslehavarfrekvensen i grupper av offentliga tjänstemän. Dessa tabeller gås igenom i bilaga 1, 1.6. Tabellerna 4–8 belyser bisysslorna bland de offentliga tjänstemännen. De behandlas i bilaga 1, 1.7. Tabellerna 9–16 visar bisysslebilden inom vissa grupper av offentliga tjänstemän och de berörs i bilaga 1, 1.8.

De privata tjänstemännens bisysslеförhållanden redovisas i tabellerna 17–24. Tabell 17 visar bisysslehavarfrekvensen i en del grupper av tjänstemän, tabellerna 18–20 bisysslornas beskaffenhet och tabellerna 21–24 bisysslebilden i en del hänseenden i vissa tjänstemannagrupper. Dessa tabeller behandlas i bilaga 2, 2.4.

I bilagorna 1 och 2 har getts definitioner på de variabler som utnyttjats i föreliggande tabeller. Här kan hänvisas, beträffande tabellerna 1–16, till bilaga 1, 1.4 och, beträffande tabellerna 17–24, till bilaga 2, 2.2 och 2.3. I tabellerna 17, 21, 23 och 24 lämnas vid sidan av uppgifter för privata tjänstemän också uppgifter för offentliga tjänstemän. Dessa är grundade på resultaten av undersökningen i november 1967. Beträffande variabeln lönegrupp hänvisas till bilaga 2, 2.3.1.

De båda statistiska undersökningarna avser, som förut nämnts, en tid av en månad. Uppgifterna om antal bisysslor avser alltså förhållandena under den aktuella månaden. Likaså avser uppgifterna om sammanlagd tidsåtgång och genomsnittlig tidsåtgång förhållandena under den aktuella undersökningsmånaden.

Tabell 1. Tjänstemän i olika tjänstemannagrupper, fördelade på bisysslehavare och andra: relativa tal.

Tjänstemannagrupp	Antal bisysslor				Summa	Antal tjänstemän i 100-tal
	0	1	2—4	Fler än 4		
Alla tjänstemän	71,4	16,4	10,7	1,5	100,0	3 051
Löneskikt 1	78,9	13,4	7,0	0,7	100,0	2 145
2	55,7	24,2	16,5	3,6	100,0	256
3	32,2	22,6	32,3	13,0	100,0	27
4	54,4	23,8	19,4	2,3	100,0	587
5	13,3	16,6	40,9	29,3	100,0	7
6	43,0	20,0	32,2	4,9	100,0	29
Lönegrad C 3—C 8	17,0	12,7	44,1	26,3	100,0	5
Arvodesanställda	69,5	18,7	10,6	1,3	100,0	598
Inte arvodesanställda	72,1	15,8	10,6	1,6	100,0	2 445
Uppgift saknas	—	56,4	43,7	—	100,0	8
Heltidsanställda	71,3	16,3	10,9	1,6	100,0	2 796
Deltidsanställda	72,5	18,2	9,1	0,2	100,0	255
40 år och yngre	74,0	16,5	8,9	0,6	100,0	1 504
Över 40 år	68,8	16,3	12,5	2,4	100,0	1 548
Akademiker	49,0	27,1	19,7	4,2	100,0	313
Icke akademiker	73,9	15,2	9,7	1,1	100,0	2 739
Präster	31,0	26,4	27,2	15,4	100,0	25
Domare	30,8	20,9	33,4	14,9	100,0	5
Jur kand/pol mag	44,8	22,0	28,2	5,0	100,0	42
Tekniker	73,4	16,3	8,9	1,4	100,0	234
Handelsutbildade	79,6	13,3	6,7	0,5	100,0	131
Statsdepartementen (utom UD)	50,3	12,6	30,2	6,9	100,0	10
UD	85,8	7,4	6,8	—	100,0	9
Domstolarna m m	70,6	14,9	11,8	2,8	100,0	47
Polisväsendet	69,6	17,2	12,1	1,2	100,0	148
Försvaret (mil)	67,5	19,2	11,7	1,5	100,0	147
Länsstyrelserna	68,8	21,8	6,7	2,6	100,0	57
Universiteten	64,4	21,9	11,7	2,1	100,0	110
Affärsverken	81,4	12,7	5,3	0,7	100,0	1 042
Myndigheter m uppdragsverksamhet	76,2	13,8	9,5	0,5	100,0	160
Forskning	67,7	20,2	10,2	1,9	100,0	158
Inköps- och försäljningsarbete	57,1	21,3	18,7	2,9	100,0	182
Förrådsarbete	67,5	14,8	16,2	1,5	100,0	86

Tabell 2: 1. Tjänstemän inom vissa löneskikt i olika tjänstemannagrupper, fördelade på bisysslehavare och andra: relativa tal.

Tjänstemannagrupp	Löne-skikt	Antal bisysslor 0	1	2—4	Fler än 4	Summa	Antal tjänstemän i 100-tal
Arvodesanställda	1	79,7	14,6	5,5	0,2	100,0	411
Inte arvodesanställda	1	78,9	13,0	7,3	0,9	100,0	1 731
Heltidsanställda	1	79,1	13,1	7,0	0,8	100,0	1 943
	4	54,2	23,6	19,7	2,5	100,0	539
Deltidsanställda	1	77,3	15,9	6,7	0,1	100,0	202
	4	56,9	26,4	16,8	—	100,0	48
Akademiker	1	55,4	25,0	18,4	1,2	100,0	28
	2	49,5	25,9	19,6	5,1	100,0	113
	3	29,2	21,9	36,1	12,8	100,0	21
	4	52,2	30,1	16,5	1,1	100,0	137
Icke akademiker	1	79,2	13,2	6,8	0,7	100,0	2 117
	2	60,6	22,9	14,0	2,5	100,0	144
	4	55,1	22,0	20,3	2,7	100,0	451
Tekniker	1	82,0	12,1	5,0	0,9	100,0	140
	2	63,1	23,7	12,6	0,7	100,0	61
Domstolarna m m	1	81,5	13,6	5,0	—	100,0	30
Polisväsendet	1	70,2	16,9	11,8	1,2	100,0	143
Försvaret (mil)	1	68,3	19,7	11,0	1,0	100,0	114
	2	65,6	17,9	13,7	2,8	100,0	31
Länsstyrelserna	1	74,6	21,1	3,6	0,8	100,0	45
Universiteten	1	84,2	10,7	5,2	—	100,0	57
	4	50,5	36,4	12,6	0,5	100,0	32
Affärsverken	1	82,2	12,2	5,0	0,6	100,0	997
	2	61,7	25,4	10,9	1,8	100,0	42
Myndigheter m upp-dragsverksamhet	1	81,7	10,3	7,7	0,2	100,0	124
	2	61,2	23,8	13,9	1,1	100,0	33
Forskning	1	81,1	12,8	5,6	0,5	100,0	79
	2	60,6	24,7	12,9	1,8	100,0	50
Inköps- och försäljnings-arbete	1	68,3	18,6	12,3	0,8	100,0	67
	2	51,5	23,7	21,4	3,5	100,0	40
Förrådsarbete	1	70,0	14,9	13,7	1,3	100,0	76

Tabell 2: 2. Akademiker och andra inom vissa myndighetsgrupper, fördelade på bisysslehavare och andra: relativa tal.

Tjänstemannagrupp		Antal bisysslor 0	1	2—4	Fler än 4	Summa	Antal tjänstemän i 100-tal
Domstolarna m m	Akademiker	43,2	23,9	26,6	6,4	100,0	16
	Icke akademiker	85,3	10,0	3,9	0,9	100,0	31
Universiteten	Akademiker	46,4	29,5	19,7	4,4	100,0	52
	Icke akademiker	80,3	15,1	4,6	—	100,0	58
Myndigheter m upp-dragsverksamhet	Akademiker	57,7	22,9	17,5	1,8	100,0	22
	Icke akademiker	79,2	12,3	8,2	0,3	100,0	138

Tabell 3. Tjänstemän i olika tjänstemannagrupper, fördelade på mångsysslare och andra: absoluta och relativa tal.

Antal tjänstemän anges i 100-tal.

Tjänstemannagrupp		Antal bisysslor					
		0	1—4	5	6—7	Fler än 7	Summa
Alla tjänstemän	antal	2 177	828	28	8	9	3 051
	%	71,4	27,2	0,9	0,3	0,3	100,0
Löneskikt 1	antal	1 693	436	10	2	3	2 145
	%	78,9	20,3	0,5	0,1	0,1	100,0
2	antal	143	104	6	2	1	256
	%	55,7	40,7	2,2	0,9	0,6	100,0
3	antal	9	15	2	1	1	27
	%	32,2	54,9	5,7	3,2	4,1	100,0
4	antal	320	254	9	2	3	587
	%	54,4	43,3	1,5	0,4	0,4	100,0
5	antal	1	4	1	0	1	7
	%	13,3	57,4	19,4	2,0	7,9	100,0
6	antal	12	15	1	—	1	29
	%	43,0	52,2	1,9	—	2,2	100,0
Lönegrad C 3—C 8	antal	1	3	1	0	1	5
	%	17,0	56,7	10,1	5,7	10,5	100,0
Akademiker	antal	153	146	8	3	3	313
	%	49,0	46,8	2,5	0,8	0,9	100,0
Icke akademiker	antal	2 024	682	21	5	6	2 739
	%	73,9	24,9	0,8	0,2	0,2	100,0

Tabell 4. Bisysslor och timmar i bisysslor, fördelade på bisyssletyper: absoluta och relativa tal.

Antal bisysslor och antal timmar anges i 100-tal, genomsnittlig tidsåtgång i ental.

		Bisyssletyp																Därav	
		Offentliga bisysslor						Enskilda bisysslor							Alla off bisysslor	Alla ensk bisysslor	Alla bisysslor	Off bisysslor exkl typ 01 o. 04	Ensk bisysslor exkl typ 09
		01	02	03	04	05	06–08	09	10	11	12	13	14	15					
Bisysslor	antal	154	133	19	164	130	178	447	29	20	6	6	194	74	779	778	1 556	461	329
	%	9,9	8,6	1,2	10,6	8,4	11,5	28,7	1,9	1,3	0,4	0,4	12,4	4,8	50,0	50,0	100,0	29,6	21,2
Timmar	antal	1 007	2 699	33	2 683	1 261	3 867	4 609	242	143	44	33	4 518	3 110	11 541	12 708	24 249	7 860	8 091
	%	4,2	11,1	0,1	11,1	5,2	16,0	19,0	1,0	0,6	0,2	0,1	18,6	12,8	47,6	52,4	100,0	32,4	33,4
Genomsnittlig tidsåtgång[1]	tim/bis	6,5	20,3	1,7	16,3	9,7	21,7	10,3	8,3	7,2	7,0	5,1	23,3	42,1	14,8	16,3	15,6	17,0	24,6
Genomsnittlig tidsåtgång[2]	tim/bis	6,6	20,8	1,7	17,0	10,0	22,0	10,4	8,3	7,4	7,0	5,1	23,5	43,9	15,2	16,6	15,9	17,4	25,0

[1] Kvoten grundas på totalt antal av ip redovisade timmar i typen och på antalet bisysslor i samma typ.
[2] Kvoten grundas på totalt antal av ip redovisade timmar i typen och på antalet bisysslor i samma typ för vilka ip angett tidsåtgång.

Tabell 5. Bisysslor och timmar i bisysslor i olika bisyssletyper, fördelade på ersättningsgivande och andra, m fl variabler: absoluta och relativa tal.

Antal bisysslor och antal timmar anges i 100-tal, genomsnittlig tidsåtgång i ental.

Bisyssletyp		Ersättningsgivande bisysslor	Ej ersättningsgivande bisysslor	Uppgift om ersättning saknas	Bisysslor påbörjade inom 6 mån från tilltr av huvudtjänsten	Bisysslor ej påbörjade inom 6 mån från tilltr av huvudtjänsten	Uppgift saknas om tidpunkt för bisysslornas påbörjan	Långvariga bisysslor	Kortvariga bisysslor	Uppgift om varaktighet saknas	Bisysslor som kräver samma kunskaper etc som huvudtj	Bisysslor som ej kräver samma kunskaper etc som huvudtj	Uppgift om krav på kunskaper etc saknas	Beröring förekommer mellan bisyssla och huvudtjänst	Beröring förekommer ej mellan bisyssla och huvudtjänst	Uppgift om beröring saknas	Motiv 1	Motiv 2	Motiv 3	Motiv 4	Nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten	Ej nytta för arbetsgivaren i huvudtj	Uppgift om nytta saknas	Alla bisysslor
Offentliga bisysslor																								
01 Bisysslor	antal	154	—	—	6	145	4	153	0	1	36	116	3	67	86	1	0	2	1	151	52	92	10	154
	%	100,0	—	—	3,8	93,9	2,3	99,3	0,3	0,4	23,1	74,9	2,0	43,5	55,9	0,6	0,2	1,5	0,5	97,8	33,6	59,8	6,6	100,0
Timmar	antal	1 007	—	—	42	957	9	1 000	3	4	366	627	14	577	427	3	2	7	9	989	405	537	65	1 007
	%	100,0	—	—	4,2	95,0	0,9	99,3	0,3	0,4	36,3	62,3	1,4	57,3	42,4	0,3	0,2	0,7	0,9	98,2	40,2	53,3	6,5	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	6,5	—	—	7,1	6,6	2,5	6,5	—	6,1	10,3	5,4	4,6	8,6	4,9	3,4	—	3,2	11,9	6,5	7,8	5,8	6,5	6,5
02 Bisysslor	antal	116	15	2	25	106	2	115	16	2	124	10	—	85	45	3	4	48	33	48	88	39	6	133
	%	87,2	11,6	1,1	19,1	79,5	1,4	86,3	12,3	1,4	92,8	7,2	—	63,9	33,8	2,4	3,0	36,3	24,9	35,9	66,4	29,1	4,5	100,0
Timmar	antal	2 471	202	26	684	1 985	30	2 426	265	8	2 585	114	—	1 773	888	38	109	913	849	828	1 758	839	102	2 699
	%	91,5	7,5	1,0	25,3	73,6	1,1	89,9	9,8	0,3	95,8	4,2	—	65,7	32,9	1,4	4,1	33,8	31,5	30,7	65,1	31,1	3,8	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	21,3	13,1	17,2	26,9	18,7	16,3	21,1	16,2	4,4	20,9	11,8	—	20,8	19,8	11,7	27,2	18,9	25,6	17,3	20,0	21,5	17,0	20,3
03 Bisysslor	antal	18	2	—	0	19	0	19	—	—	9	10	1	10	9	—	—	5	7	7	9	10	0	19
	%	91,6	8,4	—	1,1	97,1	1,8	100,0	—	—	47,7	49,5	2,8	54,0	46,0	—	—	28,3	35,9	35,8	48,2	50,5	1,3	100,0
Timmar	antal	33	0	—	0	33	—	33	—	—	22	11	—	28	5	—	—	19	4	10	22	11	—	33
	%	98,8	1,2	—	1,2	98,8	—	100,0	—	—	66,0	34,0	—	85,4	14,6	—	—	57,6	11,8	30,6	66,6	33,4	—	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	1,8	0,2	—	—	1,7	—	1,7	—	—	2,4	1,2	—	2,7	0,5	—	—	3,5	0,6	1,6	2,4	1,1	—	1,7
04 Bisysslor	antal	152	12	1	26	137	1	160	4	1	151	13	0	152	9	3	20	105	19	20	145	15	5	164
	%	92,2	7,1	0,7	15,8	83,5	0,7	97,1	2,5	0,4	91,7	8,1	0,2	92,5	5,5	2,1	12,3	63,8	11,7	12,2	88,1	9,1	2,9	100,0
Timmar	antal	2 488	174	21	474	2 209	—	2 578	105	—	2 466	211	5	2 455	165	63	320	1 592	409	362	2 268	346	70	2 683
	%	92,7	6,5	0,8	17,7	82,3	—	96,1	3,9	—	91,9	7,9	0,2	91,5	6,2	2,3	11,9	59,3	15,2	13,5	84,5	12,9	2,6	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	16,4	14,9	18,6	18,3	16,1	—	16,2	25,7	—	16,4	15,8	—	16,1	18,4	18,6	15,9	15,2	21,2	18,1	15,6	23,1	14,0	16,3
05 Bisysslor	antal	81	47	2	24	105	2	126	3	1	88	41	2	100	29	1	23	52	4	51	99	27	4	130
	%	62,6	36,1	1,4	18,1	80,6	1,4	96,6	2,5	1,0	67,6	31,2	1,2	76,8	22,4	0,8	17,7	40,1	2,8	39,5	76,0	20,7	3,3	100,0
Timmar	antal	863	394	4	228	1 027	6	1 122	138	2	1 051	201	9	1 101	154	6	259	626	37	339	1 087	146	29	1 261
	%	68,5	31,2	0,3	18,1	81,5	0,4	89,0	10,9	0,1	83,3	16,0	0,7	87,3	12,2	0,5	20,6	49,6	3,0	26,9	86,2	11,6	2,3	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	10,6	8,4	2,0	9,7	9,8	3,1	8,9	42,9	1,3	11,9	5,0	5,6	11,0	5,3	6,2	11,2	12,0	10,4	6,6	11,0	5,4	7,3	9,7
06-08 Bisysslor	antal	144	32	3	30	147	1	171	7	0	96	81	1	110	67	1	16	41	34	87	108	64	5	178
	%	80,7	17,8	1,5	16,8	82,4	0,8	95,7	4,2	0,1	54,0	45,3	0,7	61,8	37,4	0,8	9,0	22,9	19,1	49,1	60,8	36,2	3,0	100,0
Timmar	antal	3 271	525	71	596	3 231	39	3 685	182	—	2 142	1 707	18	2 245	1 601	21	366	870	1 359	1 271	2 471	1 334	61	3 867
	%	84,6	13,6	1,9	15,4	83,6	1,0	95,3	4,7	—	55,4	44,1	0,5	58,1	41,4	0,5	9,5	22,5	35,1	32,9	63,9	34,5	1,6	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	22,7	16,6	27,0	19,9	22,0	27,0	21,6	24,1	—	22,3	21,1	16,3	20,4	24,0	13,9	22,9	21,3	40,0	14,5	22,9	20,8	12,2	21,7
Enskilda bisysslor																								
09 Bisysslor	antal	98	344	5	35	407	6	442	4	2	145	293	10	258	183	6	5	11	6	427	174	255	18	447
	%	21,8	77,0	1,2	7,7	91,0	1,3	98,7	0,9	0,4	32,3	65,5	2,2	57,6	40,9	1,5	1,0	2,4	1,3	95,4	39,0	57,0	4,0	100,0
Timmar	antal	1 302	3 279	28	381	4 205	22	4 550	57	1	1 697	2 812	100	2 810	1 748	50	26	106	98	4 378	2 042	2 439	128	4 609
	%	28,2	71,2	0,6	8,3	91,2	0,5	98,7	1,2	0,0	36,8	61,0	2,2	61,0	37,9	1,1	0,6	2,3	2,1	95,0	44,3	52,9	2,8	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	13,3	9,5	5,3	11,0	10,3	3,8	10,3	14,3	0,8	11,7	9,6	10,3	10,9	9,5	7,7	5,8	10,1	17,3	10,3	11,7	9,6	7,1	10,3
10 Bisysslor	antal	21	8	0	2	26	0	29	0	—	7	21	1	6	22	—	0	0	2	27	5	24	1	29
	%	70,8	28,6	0,6	7,9	90,7	1,4	99,6	0,5	—	24,8	72,6	2,6	22,8	77,2	—	1,4	1,5	5,7	91,4	16,3	81,0	2,7	100,0
Timmar	antal	201	41	0	20	218	4	241	1	—	97	144	1	84	158	—	2	1	42	198	61	178	3	242
	%	82,9	16,9	0,1	8,2	90,1	1,7	99,5	0,5	—	40,2	59,3	0,6	34,8	65,2	—	0,8	0,4	17,2	81,6	25,4	73,4	1,2	100,0

Tabell 5 (forts)

Antal bisysslor och antal timmar anges i 100-tal, genomsnittlig tidsåtgång i ental.

Bisyssletyp		Ersättningsgivande bisysslor	Ej ersättningsgivande bisysslor	Uppgift om ersättning saknas	Bisysslor påbörjade inom 6 mån från tilltr av huvudtjänsten	Bisysslor ej påbörjade inom 6 mån från tilltr av huvudtjänsten	Uppgift saknas om tidpunkt för bisysslornas påbörjan	Långvariga bisysslor	Kortvariga bisysslor	Uppgift om varaktighet saknas	Bisysslor som kräver samma kunskaper etc som huvudtj	Bisysslor som ej kräver samma kunskaper etc som huvudtj	Uppgift om krav på kunskaper etc saknas	Beröring förekommer mellan bisyssla och huvudtjänst	Beröring förekommer ej mellan bisyssla och huvudtjänst	Uppgift om beröring saknas	Motiv 1	Motiv 2	Motiv 3	Motiv 4	Nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten	Ej nytta för arbetsgivaren i huvudtj	Uppgift om nytta saknas	Alla bisysslor
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	9,8	4,9	—	8,7	8,3	—	8,3	—	—	13,5	6,8	1,9	12,7	7,1	—	—	—	25,4	7,4	12,2	7,4	3,0	8,3
11 Bisysslor	antal	14	6	—	1	18	1	19	1	—	7	13	0	9	10	—	2	1	2	15	8	11	1	20
	%	71,0	29,0	—	6,8	90,5	2,8	96,6	3,4	—	34,1	65,4	0,6	47,4	52,6	—	10,3	6,6	8,3	74,9	39,9	57,0	3,1	100,0
Timmar	antal	111	33	—	20	121	2	143	—	—	87	54	2	89	54	—	13	11	28	91	94	47	2	143
	%	77,2	22,8	—	14,0	84,8	1,2	100,0	—	—	60,7	37,8	1,5	62,2	37,8	—	9,1	8,0	19,7	63,3	66,0	32,5	1,5	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	7,8	5,7	—	15,0	6,8	3,0	7,5	—	—	12,8	4,2	—	9,5	5,2	—	6,4	8,8	17,2	6,1	11,8	4,3	2,0	7,2
12 Bisysslor	antal	6	1	—	0	6	0	6	—	—	4	2	0	3	3	—	—	1	4	2	2	4	0	6
	%	91,3	8,7	—	4,9	88,0	7,1	100,0	—	—	62,2	36,1	1,7	45,7	54,3	—	—	9,0	58,2	37,8	37,8	61,2	1,0	100,0
Timmar	antal	44	0	—	2	32	11	44	—	—	30	15	—	20	25	—	—	1	40	4	27	18	—	44
	%	99,2	0,8	—	4,5	71,7	23,8	100,0	—	—	67,0	33,0	—	44,2	55,8	—	—	2,0	89,7	8,3	60,0	40,0	—	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	7,6	0,6	—	—	5,7	—	7,0	—	—	7,6	6,4	—	6,8	7,2	—	—	1,6	10,8	1,8	13,5	4,5	—	7,0
13 Bisysslor	antal	5	2	—	0	6	—	7	—	—	2	5	—	3	3	1	—	1	1	4	2	4	0	7
	%	73,6	26,4	—	3,5	96,5	—	100,0	—	—	24,9	75,1	—	45,5	44,1	10,5	—	14,4	18,1	67,4	29,2	69,0	1,8	100,0
Timmar	antal	23	10	—	4	30	—	33	—	—	11	22	—	15	17	1	—	3	10	20	12	20	1	33
	%	70,0	30,0	—	11,3	88,7	—	100,0	—	—	33,3	66,7	—	45,2	50,8	4,1	—	9,5	29,5	61,0	36,8	59,6	3,6	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	4,9	5,8	—	—	4,7	—	5,1	—	—	6,8	4,5	—	5,1	5,9	2,0	—	3,4	8,3	4,6	6,0	5,0	—	5,1
14 Bisysslor	antal	151	40	2	21	170	3	176	18	0	91	101	1	73	118	3	2	7	96	88	61	125	7	194
	%	78,2	20,9	0,9	10,9	87,7	1,4	90,7	9,3	0,1	46,9	52,4	0,8	37,7	60,8	1,5	1,0	3,7	49,7	45,6	31,7	64,6	3,8	100,0
Timmar	antal	3 590	906	21	372	4 126	20	4 217	300	0	2 111	2 368	38	1 632	2 843	43	12	162	2 857	1 486	1 189	3 132	197	4 518
	%	79,5	20,1	0,5	8,2	91,3	0,5	93,4	6,6	0,0	46,7	52,4	0,9	36,1	62,9	1,0	0,3	3,6	63,2	32,9	26,3	69,3	4,4	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	23,7	22,4	11,8	17,6	24,3	7,7	24,0	16,7	—	23,3	23,3	26,1	22,4	24,2	14,7	6,6	22,4	29,7	16,9	19,5	25,1	28,1	23,3
15 Bisysslor	antal	74	—	—	7	64	3	72	1	1	32	42	0	27	45	2	1	0	44	29	27	44	3	74
	%	100,0	—	—	9,7	86,1	4,2	96,9	1,9	1,2	43,1	56,5	0,4	36,3	61,6	2,2	1,1	0,2	59,3	39,4	37,1	59,0	3,9	100,0
Timmar	antal	3 110	—	—	441	2 554	115	3 078	16	17	1 330	1 775	5	1 220	1 851	40	36	1	2 247	826	1 141	1 752	217	3 110
	%	100,0	—	—	14,2	82,1	3,7	99,0	0,5	0,5	42,8	57,1	0,2	39,2	59,5	1,3	1,2	0,0	72,2	26,6	36,7	56,3	7,0	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	42,1	—	—	61,6	40,1	37,3	43,0	11,1	19,0	41,7	42,5	—	45,5	40,7	25,0	43,6	—	51,3	28,4	42,3	39,8	72,3	42,1
Alla offentliga bisysslor																								
Bisysslor	antal	665	107	7	111	657	10	742	32	5	503	268	7	525	244	10	64	254	98	363	502	246	31	779
	%	85,4	13,7	0,9	14,3	84,4	1,3	95,3	4,1	0,6	64,7	34,5	0,9	67,4	31,3	1,3	8,2	32,6	12,6	46,7	64,5	31,6	4,0	100,0
Timmar	antal	10 130	1 289	122	2 024	9 433	84	10 835	693	14	8 631	2 863	47	8 180	3 230	130	1 057	4 027	2 667	3 790	8 010	3 205	326	11 541
	%	87,8	11,2	1,1	17,5	81,7	0,7	93,9	6,0	0,1	74,8	24,8	0,4	70,9	28,0	1,1	9,2	34,9	23,1	32,8	69,4	27,8	2,8	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	15,2	12,1	17,2	18,3	14,3	8,2	14,6	21,9	3,0	17,1	10,7	6,9	15,6	13,3	13,0	16,6	15,9	27,3	10,4	16,0	13,0	10,5	14,8
Alla enskilda bisysslor																								
Bisysslor	antal	369	402	7	67	698	13	751	24	3	287	479	12	379	387	12	8	21	154	593	280	468	30	778
	%	47,4	51,7	0,9	8,6	89,7	1,7	96,6	3,1	0,3	36,9	61,5	1,6	48,8	49,7	1,5	1,3	2,7	19,8	76,2	36,0	60,2	3,8	100,0
Timmar	antal	8 383	4 276	49	1 240	11 294	174	12 316	374	18	5 363	7 198	147	5 870	6 704	135	90	286	5 321	7 011	4 567	7 593	548	12 708
	%	66,0	33,7	0,4	9,8	88,9	1,4	96,9	2,9	0,1	42,2	56,6	1,2	46,2	52,8	1,1	0,7	2,3	41,9	55,2	35,9	59,8	4,3	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	22,7	10,6	6,9	18,5	16,2	13,4	16,4	15,5	6,8	18,7	15,0	11,9	15,5	17,3	11,5	9,3	13,5	34,6	11,8	16,3	16,2	18,3	16,3

Tabell 5 (forts)

Antal bisysslor och antal timmar anges i 100-tal, genomsnittlig tidsåtgång i ental.

Bisyssletyp		Ersättningsgivande bisysslor	Ej ersättningsgivande bisysslor	Uppgift om ersättning saknas	Bisysslor påbörjade inom 6 mån från tilltr av huvudtjänsten	Bisysslor ej påbörjade inom 6 mån från tilltr av huvudtjänsten	Uppgift saknas om tidpunkt för bisysslornas påbörjan	Långvariga bisysslor	Kortvariga bisysslor	Uppgift om varaktighet saknas	Bisysslor som kräver samma kunskaper etc som huvudtj	Bisysslor som ej kräver samma kunskaper etc som huvudtj	Uppgift om krav på kunskaper etc saknas	Beröring förekommer mellan bisyssla och huvudtjänst	Beröring förekommer ej mellan bisyssla och huvudtjänst	Uppgift om beröring saknas	Motiv 1	Motiv 2	Motiv 3	Motiv 4	Nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten	Ej nytta för arbetsgivaren i huvudtj	Uppgift om nytta saknas	Alla bisysslor
Alla bisysslor																								
Bisysslor	antal	1 033	509	14	178	1 355	23	1 493	56	7	790	747	19	904	630	22	73	275	252	956	782	714	61	1 556
	%	66,4	32,7	0,9	11,4	87,1	1,5	96,0	3,6	0,5	50,8	48,0	1,2	58,1	40,5	1,4	4,7	17,7	16,2	61,5	50,2	45,9	3,9	100,0
Timmar	antal	18 513	5 565	172	3 264	20 727	258	23 151	1 067	32	13 994	10 062	193	14 050	9 934	265	1 147	4 313	7 988	10 801	12 577	10 798	874	24 249
	%	76,3	23,0	0,7	13,5	85,5	1,1	95,5	4,4	0,1	57,7	41,5	0,8	57,9	41,0	1,1	4,7	17,8	32,9	44,5	51,9	44,5	3,6	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	17,9	10,9	12,0	18,3	15,3	11,1	15,5	19,1	4,4	17,7	13,5	10,1	15,5	15,8	12,2	15,6	15,7	31,7	11,3	16,1	15,1	14,3	15,6
Därav																								
Off bisysslor exkl 01 o. 04																								
Bisysslor	antal	359	96	6	79	376	5	431	27	3	317	141	3	306	150	6	43	147	78	194	305	140	16	461
	%	77,9	20,8	1,3	17,2	81,7	1,2	93,4	5,9	0,7	68,8	30,5	0,7	66,3	32,5	1,2	9,4	31,8	16,9	42,0	66,2	30,4	3,5	100,0
Timmar	antal	6 637	1 221	101	1 508	6 276	75	7 265	585	10	5 799	2 034	27	5 148	2 648	65	735	2 428	2 249	2 448	5 338	2 331	191	7 860
	%	84,5	14,3	1,3	19,2	79,9	1,0	92,4	7,4	0,1	73,8	25,9	0,3	65,5	33,7	0,8	9,4	30,9	28,6	31,2	67,9	29,7	2,4	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	18,5	11,7	16,9	19,1	16,7	13,9	16,9	21,5	3,0	18,3	14,5	8,1	16,8	17,7	11,3	17,0	16,5	29,0	12,6	17,5	16,7	11,9	17,0
Ensk bisysslor exkl 09																								
Bisysslor	antal	270	57	2	32	290	7	308	20	1	142	184	3	122	202	5	5	11	148	165	106	212	12	329
	%	82,2	17,3	0,6	9,9	88,0	2,2	93,6	6,1	0,3	43,2	56,0	0,8	37,0	61,5	1,6	1,6	3,2	45,0	50,2	32,1	64,3	3,6	100,0
Timmar	antal	7 079	990	22	858	7 080	152	7 757	317	17	3 666	4 378	47	3 060	4 947	84	64	180	5 223	2 625	2 525	5 146	420	8 091
	%	87,5	12,2	0,3	10,6	87,5	1,9	95,9	3,9	0,2	45,3	54,1	0,6	37,8	61,1	1,0	0,8	2,2	64,6	32,4	31,2	63,6	5,2	100,0
Genomsnittl tidsåtgång	tim/bis	26,2	17,4	11,0	26,5	24,5	21,2	25,2	15,7	17,3	25,8	23,7	17,4	25,1	24,5	16,2	12,3	16,9	35,2	15,9	23,8	24,3	35,0	24,6

Tabell 6. Ersättningsgivande och inte ersättningsgivande offentliga och enskilda bisysslor och däri använda timmar, fördelade på sådana som kräver samma kunskaper etc som huvudtjänsten, m fl variabler: absoluta och relativa tal.

Antal bisysslor och antal timmar anges i 100-tal, genomsnittlig tidsåtgång i ental.

Ersättning Bisyssletyp	Bisysslor som kräver samma kunskaper etc som huvudtj	Bisysslor som ej kräver samma kunskaper etc som huvudtj	Uppgift om krav på kunskaper etc saknas	Beröring förekommer mellan bisyssla och huvudtj	Beröring förekommer ej mellan bisyssla och huvudtj	Uppgift om beröring saknas	Motiv 1	Motiv 2	Motiv 3	Motiv 4	Nytta för arbetsgivaren i huvudtj	Ej nytta för arbetsgivaren i huvudtj	Uppgift om nytta saknas	Alla bisysslor
Ersättningsgivande bisysslor														
Offentliga bisysslor														
Bisysslor antal	426	232	6	437	220	7	45	216	89	315	420	218	27	665
%	64,1	35,0	0,9	65,8	33,2	1,1	6,8	32,5	13,4	47,4	63,2	32,8	4,0	100,0
Timmar antal	7 603	2 481	47	7 123	2 890	118	782	3 573	2 368	3 407	6 968	2 853	308	10 130
%	75,1	24,5	0,5	70,3	28,5	1,2	7,7	35,3	23,4	33,6	68,8	28,2	3,0	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	17,8	10,7	7,8	16,3	13,1	16,9	17,4	16,5	26,6	10,8	16,6	13,1	11,4	15,2
Enskilda bisysslor														
Bisysslor antal	166	200	2	170	193	5	4	12	140	213	135	222	12	369
%	45,1	54,2	0,7	46,2	52,4	1,4	1,2	3,2	37,9	57,8	36,5	60,2	3,3	100,0
Timmar antal	3 898	4 425	60	3 586	4 716	81	62	222	4 832	3 266	2 991	4 959	433	8 383
%	46,5	52,8	0,7	42,8	56,3	1,0	0,7	2,7	57,7	39,0	35,7	59,2	5,2	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	23,5	22,1	30,0	21,1	24,4	16,2	15,5	18,5	34,5	15,3	22,2	22,3	36,1	22,7
Alla ersättningsgivande bisysslor														
Bisysslor antal	593	432	9	607	414	12	50	228	228	528	555	440	39	1 033
%	57,3	41,8	0,8	58,8	40,0	1,2	4,8	22,0	22,1	51,1	53,7	42,6	3,8	100,0
Timmar antal	11 500	6 906	106	10 709	7 605	198	845	3 795	7 200	6 673	9 959	7 812	741	18 513
%	62,1	37,3	0,6	57,9	41,1	1,1	4,6	20,5	38,9	36,1	53,8	42,2	4,0	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	19,4	16,0	11,8	17,6	18,4	16,5	16,9	16,6	31,6	12,6	17,9	17,8	19,0	17,9

Tabell 6 (forts)

Antal bisysslor och antal timmar anges i 100-tal, genomsnittlig tidsåtgång i ental.

Ersättning Bisyssletyp	Bisysslor som kräver samma kunskaper etc som huvudtj	Bisysslor som ej kräver samma kunskaper etc som huvudtj	Uppgift om krav på kunskaper etc saknas	Beröring förekommer mellan bisyssla och huvudtj	Beröring förekommer ej mellan bisyssla och huvudtj	Uppgift om beröring saknas	Motiv 1	Motiv 2	Motiv 3	Motiv 4	Nytta för arbetsgivaren i huvudtj	Ej nytta för arbetsgivaren i huvudtj	Uppgift om nytta saknas	Alla bisysslor
Därav														
Offentliga bisysslor exkl 01 o. 04														
Bisysslor antal	251	105	3	229	127	4	28	117	69	145	235	113	12	359
%	69,9	29,4	0,8	63,6	35,3	1,1	7,7	32,6	19,3	40,4	65,3	31,4	3,3	100,0
Timmar antal	4 952	1 659	27	4 260	2 313	65	504	2 100	1 963	2 070	4 461	2 001	176	6 637
%	74,6	25,0	0,4	64,2	34,8	1,0	7,6	31,6	29,6	31,2	67,2	30,1	2,6	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	19,7	15,8	9,0	18,6	18,2	16,3	18,0	17,9	28,4	14,3	19,0	17,7	14,7	18,5
Enskilda bisysslor exkl 09														
Bisysslor antal	121	147	2	98	167	5	3	9	136	122	89	171	10	270
%	44,8	54,5	0,8	36,4	61,8	1,8	1,3	3,4	50,2	45,2	33,0	63,4	3,6	100,0
Timmar antal	3 245	3 788	47	2 540	4 459	80	55	172	4 767	2 085	2 278	4 399	402	7 079
%	45,8	53,5	0,7	35,9	63,0	1,1	0,8	2,4	67,3	29,5	32,2	62,1	5,7	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	26,8	25,8	23,5	25,9	26,7	16,0	18,3	19,1	35,1	17,1	25,6	25,7	40,2	26,2
Inte ersättningsgivande bisysslor														
Offentliga bisysslor														
Bisysslor antal	72	34	0	83	22	2	18	36	8	45	77	27	3	107
%	67,5	32,2	0,3	77,6	20,7	1,8	16,6	33,8	7,7	42,0	72,3	24,9	2,8	100,0
Timmar antal	956	333	—	957	319	12	273	424	266	326	940	331	18	1 289
%	74,2	25,8	—	74,3	24,8	1,0	21,2	32,9	20,7	25,3	72,9	25,7	1,4	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	13,3	9,8	—	11,5	14,5	6,0	15,2	11,8	33,3	7,2	12,2	12,3	6,0	12,0

Enskilda bisysslor														
Bisysslor	antal	117	276	9	204	192	5	5	9	14	374	141	244	16	402
	%	29,1	68,8	2,1	50,8	47,9	1,3	1,3	2,3	3,4	93,0	35,2	60,8	4,1	100,0
Timmar	antal	1 433	2 756	87	2 244	1 983	50	28	60	480	3 708	1 541	2 624	111	4 276
	%	33,5	64,4	2,0	52,5	46,4	1,2	0,7	1,4	11,2	86,7	36,0	61,4	2,6	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	12,2	10,0	9,7	11,0	10,3	10,0	5,6	6,7	34,3	9,9	10,9	10,8	6,9	10,6
Alla inte ersättnings givande bisysslor															
Bisysslor	antal	189	311	9	287	215	7	23	45	22	418	219	271	19	509
	%	37,2	61,1	1,8	56,4	42,2	1,4	4,5	8,9	4,3	82,3	43,0	53,2	3,8	100,0
Timmar	antal	2 389	3 089	87	3 201	2 302	62	300	484	747	4 034	2 481	2 956	129	5 565
	%	42,9	55,5	1,6	57,5	41,4	1,1	5,4	8,7	13,4	72,5	44,6	53,1	2,3	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	12,6	9,9	9,7	11,2	10,7	8,9	13,0	10,8	34,0	9,7	11,3	10,9	6,8	10,9
Därav Offentliga bisysslor exkl 01 o. 04															
Bisysslor	antal	62	34	0	73	22	1	15	29	8	45	67	26	3	96
	%	64,6	35,1	0,3	76,5	22,7	0,8	15,5	30,0	7,9	46,6	70,0	27,1	2,9	100,0
Timmar	antal	796	326	—	808	313	—	229	319	253	321	796	310	16	1 121
	%	71,0	29,0	—	72,1	27,9	—	20,4	28,4	22,6	28,6	71,0	27,6	1,4	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	12,8	9,6	—	11,1	14,2	—	15,3	11,0	31,6	7,1	11,9	11,9	5,3	11,7
Enskilda bisysslor exkl 09															
Bisysslor	antal	20	36	1	22	35	—	2	1	12	42	15	40	2	57
	%	35,0	64,0	1,0	38,7	61,3	—	3,0	2,1	21,4	73,6	26,5	70,2	3,2	100,0
Timmar	antal	405	585	0	504	486	—	9	5	449	528	237	740	13	990
	%	40,9	59,0	—	50,9	49,1	—	0,9	0,5	45,3	53,3	23,9	74,7	1,4	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	20,3	16,3	—	22,9	13,9	—	4,5	5,0	37,4	12,6	15,8	18,5	6,5	17,4
Uppgift om ersättning saknas															
Bisysslor	antal	9	4	2	10	2	2	1	2	1	10	9	3	3	14
Timmar	antal	105	67	0	140	27	4	2	34	42	94	137	30	4	172

Tabell 7. Bisysslor som innehas på grund av motiven 1—4, fördelade på bisyssletyper, m fl variabler: relativa tal.

Bisyssletyp	Motiv 1	Motiv 2	Motiv 3	Motiv 4
Offentliga bisysslor				
01	0,5	0,8	0,3	15,8
02	5,5	17,6	13,2	5,0
03	—	2,0	2,8	0,7
04	27,5	38,1	7,7	2,1
05	31,5	19,0	1,4	5,4
06—08	21,8	14,8	13,5	9,2
Enskilda bisysslor				
09	6,2	3,8	2,3	44,6
10	0,6	0,2	0,7	2,8
11	2,8	0,5	0,7	1,6
12	—	0,2	1,5	0,2
13	—	0,3	0,5	0,5
14	2,6	2,6	38,3	9,2
15	1,1	0,1	17,4	3,0
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0
Därav med nytta för arbetsgivaren	90,4	84,5	38,4	40,4
Totalantal bisysslor i 100-tal	73	275	252	956

Tabell 8. Offentliga och enskilda bisysslor som innehas på grund av motiven 1—4, fördelade på

Ersättning Nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten	Offentliga bisysslor					Enskilda bisysslor				
	Motiv				Alla offentliga bisysslor	Motiv				Alla enskilda bisysslor
	1	2	3	4		1	2	3	4	
Ersättningsgivande bisysslor	71,4	85,0	90,9	86,6	85,4	44,3	55,3	90,7	35,9	47,4
Inte ersättningsgivande bisysslor	27,8	14,2	8,4	12,3	13,7	55,7	43,1	8,9	63,0	51,7
Uppgift om ersättning saknas	0,8	0,8	0,7	1,1	0,9	—	1,6	0,4	1,1	0,9
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Bisysslor som ansetts vara till nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten	89,9	85,3	54,3	48,2	64,5	93,1	75,0	28,3	35,7	36,0
Bisysslor som inte ansetts vara till nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten	6,0	12,0	42,6	46,8	31,6	6,9	19,9	67,5	60,6	60,2
Uppgift om nytta för arbetsgivaren i huvudtjänsten saknas	4,1	2,8	3,1	5,0	4,0	—	5,2	4,3	3,7	3,8
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Totalantal bisysslor i 100-tal	64	254	98	363	779	10	21	154	593	778

ersättningsgivande och andra, m fl variabler: relativa tal.

Alla bisysslor					Därav									
					Offentliga bisysslor exkl 01 o. 04					Enskilda bisysslor exkl 09				
Motiv				Alla bi-	Motiv				Alla offentliga bisysslor exkl	Motiv				Alla enskilda bisysslor
1	2	3	4	sysslor	1	2	3	4	01 o. 04	1	2	3	4	exkl 09
67,8	82,7	90,8	55,2	66,4	64,4	79,8	89,4	75,0	77,9	66,9	85,9	91,5	74,0	82,2
31,5	16,4	8,7	43,8	32,7	34,4	19,6	9,7	23,1	20,8	33,1	11,0	8,2	25,3	17,3
0,7	0,9	0,5	1,1	0,9	1,2	0,7	0,9	2,0	1,3	—	3,1	0,3	0,7	0,6
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
90,4	84,5	38,4	40,4	50,2	89,5	83,0	48,2	55,4	66,2	95,0	69,2	27,3	32,0	32,1
6,1	12,6	57,8	55,4	45,9	6,8	14,5	48,7	40,2	30,4	5,0	22,1	68,2	65,4	64,3
3,5	3,0	3,8	4,2	3,9	3,7	2,5	3,1	4,3	3,5	—	8,7	4,4	2,6	3,6
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
73	275	252	956	1 556	43	147	78	194	461	5	11	148	165	329

Tabell 9. Olika tjänstemannagruppers andelar av undersökningspopulationen, av bisysslehavarna

Tjänstemannagrupp	% av alla tjänstemän	% av alla tjänstemän m bisysslor	% av alla bisysslor	% av all f bisysslor använd tid	% av alla offentliga bisysslor	% av all f offentliga bisysslor använd tid	% av alla enskilda bisysslor	% av all f enskilda bisysslor använd tid
Antal tjänstemän, bisysslor eller timmar i 100-tal	3 051	874	1 556	24 249	779	11 541	778	12 708
Löneskikt 1	70,3	51,7	47,7	55,1	35,2	36,1	60,1	72,4
2	8,4	13,0	14,0	10,6	16,0	13,2	11,9	8,2
3	0,9	2,1	3,0	1,9	4,0	3,1	1,8	0,8
4	19,3	30,7	31,8	29,3	40,5	43,3	23,0	16,7
5	0,2	0,7	1,2	1,4	1,5	1,9	0,9	0,9
6	0,9	1,9	2,4	1,7	2,7	2,4	2,2	1,0
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Lönegrad C 3–C 8	0,2	0,5	0,9	0,5	1,4	1,0	0,4	0,1
Arvodesanställda	19,1	20,9	19,8	26,3	21,9	27,7	17,8	25,1
Inte arvodesanställda	80,9	78,2	79,4	72,6	77,3	71,7	81,5	73,4
Uppgift saknas	—	1,0	0,8	1,2	0,8	0,7	0,7	1,6
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Heltidsanställda	91,6	91,9	93,3	84,4	93,4	84,5	93,1	84,3
Deltidsanställda	8,4	8,0	6,7	15,6	6,5	15,5	6,9	15,7
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Akademiker	10,2	18,2	19,6	18,6	25,6	26,4	13,6	11,5
Icke akademiker	89,8	81,8	80,4	81,5	74,4	73,6	86,5	88,5
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Präster	0,8	2,0	2,8	1,7	4,9	3,2	0,8	0,4
Domare	0,2	0,4	0,7	0,5	1,0	0,8	0,4	0,1
Jur kand/pol mag	1,4	2,6	3,4	2,4	4,4	3,6	2,3	1,3
Tekniker	7,7	7,1	6,9	5,5	5,3	4,1	8,5	6,8
Handelsutbildade	4,3	3,1	2,7	2,3	1,8	1,3	3,6	3,3
Statsdep (utom UD)	0,3	0,6	0,8	0,7	1,0	1,1	0,6	0,3
UD	0,3	0,1	0,1	0,2	0,2	0,1	0,1	0,4
Domstolarna m m	1,5	1,6	1,8	1,2	2,1	1,7	1,6	0,7
Polisväsendet	4,9	5,2	5,0	3,1	5,6	2,7	4,3	3,5
Försvaret (mil)	4,8	5,5	5,2	6,2	3,9	5,5	6,5	6,9
Länsstyrelserna	1,9	2,0	1,9	1,6	1,8	1,2	1,9	1,9
Universiteten	3,6	4,5	4,4	7,9	4,7	9,3	4,1	6,5
Affärsverken	34,2	22,2	20,2	24,6	11,6	12,5	28,8	35,5
Myndigheter m uppdragsverksamhet	5,2	4,4	4,0	3,2	3,5	3,0	4,6	3,3
Forskning	5,2	5,9	5,6	6,8	5,5	6,7	5,8	6,9
Inköps- och försäljningsarbete	6,0	8,9	9,9	8,6	10,6	11,0	9,1	6,5
Förrådsarbete	2,8	3,2	3,3	3,5	2,8	2,7	3,8	4,3

samt av alla bisysslor och vissa typer och grupper av bisysslor m m.

% av alla offentliga bisysslor exkl typ 01 o. 04	% av all f offentliga bisysslor exkl typ 01 o. 04 använd tid	% av alla bisysslor av typ 05	% av all f bisysslor av typ 05 använd tid	% av alla enskilda bisysslor exkl typ 09	% av all f enskilda bisysslor exkl typ 09 använd tid	% av alla bisysslor där motiv 1 angetts	% av all tid använd f bisysslor där motiv 1 angetts	% av alla bisysslor där motiv 1 angetts exkl typ 01, 04 o. 09	% av all tid använd f bisysslor där motiv 1 angetts exkl typ 01, 04 o. 09
461	7 860	130	1 261	329	8 091	73	1 147	48	798
37,5	41,9	19,1	12,0	63,3	76,0	22,1	21,0	29,9	27,3
22,1	17,2	38,9	43,2	13,6	8,4	30,6	24,9	44,1	34,9
6,4	4,4	17,5	19,6	2,8	0,9	9,4	6,2	12,8	8,5
29,7	32,3	15,4	11,4	17,8	13,5	33,2	37,4	11,4	23,0
2,1	2,0	5,0	8,1	1,7	1,0	3,6	7,4	4,0	5,9
2,3	2,2	4,2	5,6	0,9	0,2	1,2	3,2	0,9	0,4
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
2,3	1,3	7,3	7,5	0,6	0,1	4,0	2,3	5,7	3,3
20,8	28,3	14,2	18,8	20,5	32,2	21,8	23,0	15,9	22,6
78,3	71,0	84,8	79,2	78,8	65,9	78,3	77,1	84,1	77,4
0,9	0,7	1,0	1,9	0,7	1,9	—	—	—	—
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
91,8	79,1	97,8	97,5	88,0	76,4	97,9	96,7	97,9	95,6
8,2	20,9	2,2	2,5	12,0	23,7	2,1	3,3	2,1	4,5
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
31,8	29,2	54,8	63,9	18,1	13,1	44,4	39,2	47,2	36,6
68,2	70,8	45,2	36,2	81,9	86,9	55,6	60,8	52,8	63,4
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
7,1	4,4	18,2	16,1	0,6	0,2	14,6	10,2	21,8	14,5
1,5	1,0	3,6	2,5	0,5	0,1	0,4	0,2	0,6	0,3
6,6	4,8	14,4	15,3	3,5	1,2	2,5	1,0	3,9	1,5
6,3	4,8	7,9	8,5	9,4	5,7	8,4	6,3	10,3	8,1
2,0	1,2	2,9	2,2	3,9	2,4	2,1	3,6	1,3	2,3
1,7	1,5	4,5	5,6	0,7	0,3	0,3	0,2	0,4	0,3
0,3	0,1	0,6	0,4	0,2	0,3	0,7	0,1	1,0	0,2
3,1	2,2	5,9	6,8	1,7	0,5	0,4	0,2	0,6	0,3
6,8	3,0	3,7	0,7	4,8	2,7	3,1	1,0	4,7	1,4
5,7	7,7	2,7	6,0	5,6	4,6	8,0	8,1	9,5	10,4
2,9	1,7	3,1	0,8	2,3	1,2	1,5	0,6	2,3	0,8
6,4	11,8	8,1	13,1	7,0	8,8	4,2	7,6	4,9	6,2
11,3	15,1	8,5	4,7	30,4	38,7	10,6	9,2	14,0	12,2
4,8	4,1	5,8	10,7	5,6	3,7	6,1	3,4	7,3	4,7
7,7	8,6	10,6	18,3	8,5	8,5	10,5	14,8	13,3	16,2
10,7	9,8	16,2	19,6	8,4	6,0	18,4	12,7	18,7	10,0
2,8	3,1	0,7	0,9	3,0	4,2	4,3	6,6	6,1	9,5

Tabell 9 (forts)

Tjänstemannagrupp	% av alla bisysslor där motiv 2 angetts	% av all tid använd f bisysslor där motiv 2 angetts	% av alla bisysslor där motiv 2 angetts exkl typ 01, 04 o. 09	% av all tid använd f bisysslor där motiv 2 angetts exkl typ 01, 04 o. 09	% av alla bisysslor där motiv 3 angetts	% av all tid använd f bisysslor där motiv 3 angetts
Antal tjänstemän, bisysslor eller timmar i 100-tal	275	4 313	157	2 608	252	7 988
Löneskikt 1	22,1	22,7	28,9	28,2	62,1	74,1
2	16,8	14,3	25,9	21,0	11,0	6,9
3	5,8	4,4	9,6	7,3	1,7	0,6
4	50,8	54,0	29,4	37,4	24,5	18,0
5	2,3	2,2	3,4	3,1	0,7	0,4
6	2,1	2,4	2,7	3,0	0,1	—
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Lönegrad C 3–C 8	2,3	1,5	4,0	2,4	0,3	0,2
Arvodesanställda	27,1	31,0	20,8	29,4	23,9	34,6
Inte arvodesanställda	71,2	67,4	77,9	68,8	75,2	63,9
Uppgift saknas	1,7	1,6	1,4	1,7	0,9	1,5
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Heltidsanställda	95,9	88,8	95,0	83,6	82,6	69,8
Deltidsanställda	4,1	11,2	5,0	16,4	17,4	30,2
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Akademiker	30,8	32,6	40,4	41,1	19,0	13,0
Icke akademiker	69,2	67,5	59,6	59,0	81,0	87,0
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Präster	5,4	3,5	8,6	5,4	0,4	0,2
Domare	0,6	0,7	1,1	1,2	0,7	0,2
Jur kand/pol mag	6,9	6,5	11,7	10,5	4,0	1,2
Tekniker	3,4	3,4	3,9	3,9	4,8	3,1
Handelsutbildade	2,1	2,2	3,3	3,2	2,3	1,0
Statsdep (utom UD)	2,3	2,3	3,9	3,7	0,5	0,3
UD	0,0	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Domstolarna m m	2,1	2,0	3,6	3,4	2,2	0,7
Polisväsendet	2,0	1,5	3,4	2,5	2,9	1,5
Försvaret (mil)	4,9	4,4	7,4	6,9	6,5	6,5
Länsstyrelserna	3,6	2,3	6,2	3,7	1,9	0,8
Universiteten	5,4	9,5	7,6	12,4	7,8	9,8
Affärsverken	4,2	3,5	6,2	4,6	29,1	38,1
Myndigheter m uppdragsverksamhet	2,1	2,5	3,5	4,0	4,4	3,3
Forskning	5,3	5,6	8,0	7,6	7,9	7,2
Inköps- och försäljningsarbete	12,6	12,3	11,1	8,3	7,7	7,2
Förrådsarbete	1,8	1,7	2,8	2,6	3,4	4,5

% av alla offentliga bisysslor där motiv 3 angetts	% av all tid använd f offentliga bisysslor där motiv 3 angetts	% av alla enskilda bisysslor där motiv 3 angetts	% av all tid använd f enskilda bisysslor där motiv 3 angetts	% av alla bisysslor där motiv 3 angetts exkl typ 01, 04 o. 09	% av all tid använd f bisysslor där motiv 3 angetts exkl typ 01, 04 o. 09	% av alla bisysslor där motiv 4 angetts	% av all tid använd f bisysslor där motiv 4 angetts	% av alla bisysslor där motiv 4 angetts exkl typ 01, 04 o. 09	% av all tid använd f bisysslor där motiv 4 angetts exkl typ 01, 04 o. 09
98	2 667	154	5 321	226	7 472	956	10 801	359	5 073
44,8	56,3	73,2	83,0	66,4	77,4	53,2	57,7	48,2	53,5
13,2	9,3	9,5	5,7	11,5	7,2	12,7	10,3	16,3	13,3
2,3	1,2	1,3	0,4	1,9	0,7	2,0	1,4	3,7	2,1
39,0	33,0	15,3	10,5	19,5	14,4	28,1	27,0	27,7	27,5
0,7	0,2	0,6	0,4	0,7	0,4	0,8	1,2	1,7	1,6
—	—	0,1	—	0,1	—	3,2	2,4	2,3	2,1
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0,4	0,4	0,2	0,1	0,3	0,2	0,4	0,3	0,7	0,3
21,8	30,1	25,3	36,9	24,9	35,3	16,5	18,6	18,6	24,5
77,9	69,7	73,5	61,0	74,2	63,1	82,9	80,5	80,8	74,6
0,4	0,2	1,2	2,1	1,0	1,6	0,6	0,8	0,6	0,9
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
85,1	68,2	81,0	70,5	81,0	67,8	95,0	92,1	92,8	86,4
14,9	31,8	19,0	29,5	19,0	32,2	5,0	7,9	7,2	13,6
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
25,9	19,2	14,7	9,9	19,1	12,5	14,6	14,9	21,4	20,9
74,1	80,8	85,3	90,1	80,9	87,5	85,4	85,1	78,6	79,1
100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0,9	0,6	0,1	—	0,5	0,2	1,8	1,3	2,8	1,7
1,5	0,5	0,2	0,1	0,8	0,2	0,7	0,5	1,2	0,8
6,4	2,4	2,5	0,6	4,1	1,1	2,3	1,8	3,5	2,0
3,8	2,5	5,5	3,4	5,2	3,2	8,4	8,1	10,3	8,5
1,3	0,2	2,9	1,4	2,4	1,1	3,0	3,2	2,9	2,0
0,1	0,1	0,7	0,3	0,4	0,2	0,5	0,4	0,8	0,5
—	—	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,4	0,3	0,4
3,8	1,3	1,2	0,4	2,3	0,7	1,8	1,3	2,5	1,4
2,6	0,8	3,0	1,8	3,0	1,5	6,5	5,1	9,1	5,3
6,2	7,9	9,6	5,8	6,4	6,3	4,7	6,6	3,9	4,7
2,3	1,5	1,6	0,5	1,9	0,9	1,4	2,0	1,5	1,2
7,8	11,9	7,8	8,9	8,3	10,3	3,2	5,8	5,4	9,9
15,7	25,2	37,6	44,5	31,6	40,4	23,1	24,6	17,9	21,5
3,6	2,4	4,9	3,8	4,8	3,5	4,4	3,3	5,8	4,3
7,7	6,3	8,1	7,6	8,3	7,4	4,7	6,1	7,2	9,4
10,6	11,3	5,9	5,2	8,0	7,6	9,0	7,8	9,1	7,8
2,0	1,5	4,2	5,9	3,4	4,5	3,6	3,3	2,2	2,1

Tabell 10. Antalet bisysslor och timmar i bisysslor per tjänsteman och bisysslehavare i vissa tjänstemannagrupper.

Antal tjänstemän, bisysslor och timmar anges i 100-tal, antal bisysslor och timmar per tjänsteman och per bisysslehavare i ental.

Tjänstemannagrupp	Antal tjänstemän	Antal bisysslehavare	Antal bisysslor	Antal timmar använda för bisysslor	Antal bisysslor per tjänsteman	Antal bisysslor per bisysslehavare	Antal timmar per tjänsteman	Antal timmar per bisysslehavare
Alla tjänstemän	3 051	874	1 556	24 249	0,5	1,8	7,9	27,7
Löneskikt 1	2 145	452	742	13 370	0,3	1,6	6,2	29,6
2	256	114	217	2 569	0,8	1,9	10,0	22,6
3	27	18	47	466	1,8	2,6	17,5	25,9
4	587	268	494	7 110	0,8	1,8	12,1	26,5
5	7	6	18	331	2,6	3,0	46,8	54,0
6	29	16	38	403	1,3	2,3	14,1	24,6
Lönegrad C 3–C 8	5	4	14	129	2,7	3,2	25,1	30,2
Akademiker	313	159	305	4 498	1,0	1,9	14,4	28,2
Icke akademiker	2 739	715	1 251	19 751	0,5	1,8	7,2	27,6
Präster	25	18	44	421	1,7	2,5	16,5	24,0
Domare	5	4	11	109	1,9	2,8	19,9	28,8
Tekniker	234	62	108	1 341	0,5	1,7	5,7	21,5
Handelsutbildade	131	27	42	566	0,3	1,6	4,3	21,1
Jur kand/pol mag	42	23	53	576	1,3	2,3	13,7	24,9
Affärsverken	1 042	194	314	5 955	0,3	1,6	5,7	30,6
Domstolarna m m	47	14	29	283	0,6	2,1	6,0	20,5
Statsdep (utom UD)	10	5	12	161	1,3	2,5	16,2	32,6

Tabell 11. Bisysslor och timmar i bisysslor i olika tjänstemannagrupper, fördelade på bisyssletyper: absoluta och relativa tal.

Antal bisysslor och antal timmar anges i 100-tal, genomsnittlig tidsåtgång i ental.

Tjänstemannagrupp		Bisyssletyp																Därav	
		Offentliga bisysslor						Enskilda bisysslor							Offentliga bisysslor	Enskilda bisysslor	Alla bisysslor	Off bis exkl 01 o. 04	Enskilda bisysslor exkl 09
		01	02	03	04	05	06–08	09	10	11	12	13	14	15					
Löneskikt 1																			
Bisysslor	antal	87	27	12	14	25	109	259	21	8	2	2	128	46	274	467	742	173	208
	%	11,8	3,6	1,7	1,9	3,4	14,7	34,9	2,8	1,1	0,3	0,3	17,3	6,2	37,0	63,0	100,0	23,3	28,1
Timmar	antal	632	668	25	242	151	2 452	3 052	187	79	30	8	3 429	2 415	4 170	9 200	13 370	3 296	6 148
	%	4,7	5,0	0,2	1,8	1,1	18,3	22,8	1,4	0,6	0,2	0,1	25,7	18,1	31,2	68,8	100,0	24,7	46,0
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	7,2	24,8	2,0	17,1	6,1	22,5	11,8	8,9	9,6	14,9	3,4	26,7	52,2	15,2	19,7	18,0	19,1	29,5
Löneskikt 2																			
Bisysslor	antal	20	20	5	3	51	26	48	6	5	3	2	20	8	125	93	217	102	45
	%	9,0	9,4	2,3	1,4	23,3	11,9	22,1	2,7	2,3	1,4	0,9	9,4	3,9	57,4	42,6	100,0	46,9	20,6
Timmar	antal	112	374	6	60	545	431	358	32	31	11	9	395	205	1 528	1 041	2 569	1 355	683
	%	4,4	14,6	0,2	2,4	21,2	16,8	13,9	1,2	1,2	0,4	0,4	15,4	8,0	59,5	40,5	100,0	52,8	26,6
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	5,7	18,3	1,2	19,4	10,7	16,6	7,5	5,5	6,3	3,8	4,5	19,3	24,2	12,3	11,2	11,8	13,3	15,3
Löneskikt 3																			
Bisysslor	antal	2	3	0	—	23	4	6	0	4	1	0	3	1	31	15	47	29	9
	%	3,9	5,4	0,1	—	48,9	8,7	13,2	0,6	8,9	2,0	0,8	6,2	1,2	67,1	33,0	100,0	63,2	19,7
Timmar	antal	20	29	—	—	248	66	33	1	26	1	4	29	9	363	104	466	343	71
	%	4,2	6,3	—	—	53,1	14,1	7,1	0,1	5,6	0,2	1,0	6,3	2,0	77,8	22,3	100,0	73,5	15,2
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	10,9	11,4	—	—	10,9	16,3	5,3	—	6,3	1,1	—	10,1	16,1	11,6	6,8	10,0	11,7	7,7
Löneskikt 4																			
Bisysslor	antal	36	79	2	144	20	36	119	1	1	0	2	38	17	316	179	494	137	59
	%	7,3	16,0	0,4	29,2	4,1	7,2	24,0	0,2	0,1	0,0	0,4	7,6	3,4	63,9	36,2	100,0	27,7	11,8
Timmar	antal	190	1 564	3	2 275	144	824	1 015	19	—	2	12	625	436	4 992	2 118	7 110	2 535	1 094
	%	2,7	22,0	0,0	32,0	2,0	11,6	14,3	0,3	—	0,0	0,2	8,8	6,1	70,2	29,8	100,0	35,7	15,4
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	5,3	19,7	1,3	15,8	7,2	23,1	8,5	15,8	—	—	6,7	16,6	25,7	15,8	11,9	14,4	18,5	18,7

Tabell 11 (forts)

Tjänstemannagrupp		Bisyssletyp: Offentliga bisysslor 01	02	03	04	05	06–08	Enskilda bisysslor 09	10	11	12	13	14	15	Offentliga bisysslor	Enskilda bisysslor	Alla bisysslor	Därav: Off bis exkl 01 o. 04	Enskilda bisysslor exkl 09
Löneskikt 5																			
Bisysslor	antal	0	1	—	2	6	2	1	—	1	—	—	3	1	12	7	18	9	6
	%	2,3	5,9	—	10,2	35,1	10,5	6,2	—	5,3	—	—	18,1	6,5	63,8	36,2	100,0	51,4	30,0
Timmar	antal	3	7	—	55	102	48	37	—	1	—	—	33	44	216	115	331	158	78
	%	0,9	2,2	—	16,6	31,0	14,4	11,3	—	0,3	—	—	9,9	13,4	65,1	34,9	100,0	47,6	23,6
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	—	6,9	—	29,3	15,9	24,7	32,6	—	1,1	—	—	9,8	36,9	18,3	17,3	18,0	16,6	14,2
Löneskikt 6																			
Bisysslor	antal	9	3	—	1	5	2	14	1	1	0	—	1	0	21	17	38	10	3
	%	24,4	8,2	—	3,0	14,4	5,0	37,6	1,9	2,2	0,6	—	1,7	1,1	55,0	45,0	100,0	27,6	7,5
Timmar	antal	50	55	—	51	71	46	113	3	5	—	—	6	1	274	129	403	172	16
	%	12,4	13,7	—	12,7	17,6	11,4	28,1	0,9	1,4	—	—	1,6	0,2	67,9	32,1	100,0	42,7	4,0
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	5,4	17,9	—	45,1	13,1	24,2	8,0	5,0	6,5	—	—	10,3	—	13,2	7,6	10,7	16,5	5,8
Lönegrad C3—C8																			
Bisysslor	antal	0	0	—	—	10	1	1	0	1	0	—	0	0	11	3	14	10	2
	%	1,6	1,3	—	—	69,6	5,2	8,5	0,4	10,3	0,8	—	1,8	0,4	77,8	22,2	100,0	76,1	13,7
Timmar	antal	7	1	—	—	95	9	6	0	7	—	—	1	2	112	17	129	104	12
	%	5,6	0,6	—	—	73,8	6,7	4,4	0,2	6,0	—	—	1,1	1,6	86,7	13,4	100,0	81,1	8,9
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	—	—	—	—	10,0	12,2	4,9	—	5,5	—	—	—	—	10,5	5,7	9,4	10,0	6,1
Heltidsanställda																			
Bisysslor	antal	146	117	19	159	127	160	433	29	20	6	6	176	53	729	723	1 451	423	290
	%	10,1	8,1	1,3	11,0	8,8	11,0	29,8	2,0	1,4	0,4	0,4	12,1	3,7	50,2	49,8	100,0	29,1	19,9
Timmar	antal	928	2 198	33	2 614	1 230	2 756	4 521	242	143	44	32	3 824	1 892	9 759	10 699	20 458	6 216	6 177
	%	4,5	10,7	0,2	12,8	6,0	13,5	22,1	1,2	0,7	0,2	0,2	18,7	9,3	47,7	52,3	100,0	30,4	30,2
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	6,3	18,8	1,8	16,4	9,7	17,3	10,4	8,3	7,2	7,2	5,5	21,8	35,6	13,4	14,8	14,1	14,7	21,3
Deltidsanställda																			
Bisysslor	antal	8	16	1	5	3	19	14	—	—	0	1	18	21	51	53	104	38	40
	%	7,6	15,5	0,5	4,7	2,7	17,8	13,2	—	—	0,2	0,7	17,3	19,8	48,8	51,2	100,0	36,4	38,0
Timmar	antal	77	502	—	69	31	1 111	84				2	694	1 218	1 789	1 997	3 786	1 644	1 913
	%	2,0	13,2	—	1,8	0,8	29,3	2,2	—	—	—	0,0	18,3	32,2	47,2	52,8	100,0	43,4	50,5

Akademiker																			
Bisysslor	antal	19	37	2	34	71	36	46	2	8	3	2	30	15	200	105	305	146	60
	%	6,3	12,1	0,7	11,1	23,4	11,8	15,0	0,7	2,6	1,0	0,6	9,7	5,0	65,4	34,6	100,0	48,1	19,6
Timmar	antal	130	771	5	617	805	715	394	15	50	11	9	607	370	3 043	1 456	4 498	2 296	1 062
	%	2,9	17,1	0,1	13,7	17,9	15,9	8.8	0,3	1,1	0,3	0,2	13.5	8,2	67,6	32,4	100,0	51,0	23,6
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	6,7	20,8	2,1	18,3	11,3	20,0	8,6	6,8	6,3	3,9	4,8	20,5	24,3	15,3	13,8	14,8	15,7	17,8
Icke akademiker																			
Bisysslor	antal	135	96	17	131	59	142	402	27	12	3	5	164	59	579	672	1 251	315	269
	%	10,8	7,7	1,4	10,4	4,7	11,4	32,1	2,1	1,0	0,3	0,4	13,1	4,7	46,3	53,7	100,0	25,1	21,5
Timmar	antal	877	1 928	29	2 066	456	3 151	4 215	227	93	33	24	3 911	2 741	8 499	11 252	19 751	556	703
	%	4,4	9,8	0,1	10,5	2,3	16,0	21,3	1,2	0,5	0,2	0,1	19,8	13,9	43,0	57,0	100,0	28,2	35,6
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	6,5	20,0	1,7	15,8	7,7	22,1	10,5	8,5	7,8	9,8	5,2	23,9	46,7	14,7	16,7	15,8	17,7	26,1
Präster																			
Bisysslor	antal	5	3	—	—	24	6	4	—	0	—	1	1	0	38	6	44	33	2
	%	11,4	6,5	—	—	53,7	14,4	9,2	—	1,0	—	1,4	1,9	0,5	86,0	14,0	100,0	74,6	4,8
Timmar	antal	29	55	—	—	203	85	32	—	1	—	3	12	2	372	49	421	343	17
	%	6,9	13,0	—	—	48,2	20,2	7,5	—	0,3	—	0,6	2,7	0,5	88,4	11,7	100,0	81,4	4,1
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	5,8	19,1	—	—	8,6	13,5	7,8	—	—	—	4,0	13,8	--	9,8	8,0	9,6	10,4	8,3
Domare																			
Bisysslor	antal	1	1	0	—	5	1	1	0	1	0	0	0	0	8	3	11	7	2
	%	10,1	7,6	1,5	—	44,8	10,2	11,4	1,9	7,3	0,6	1,1	2,9	0,6	74,2	25,8	100,0	64,1	14,4
Timmar	antal	13	26	0	—	31	25	6	1	3	—	2	2	0	95	14	109	81	8
	%	12,3	23,6	0,1	—	28,5	22,8	5,5	0,5	3,1	—	1,7	1,9	0,1	87,3	12,7	100,0	75,0	7,2
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	12,6	32,1	—	—	6,6	23,1	5,0	—	4,4	—	—	—	—	12,2	5,1	10,3	12,1	5,2
Jur kand/pol mag																			
Bisysslor	antal	3	3	2	1	19	7	7	1	3	1	1	3	1	34	18	53	31	11
	%	6,2	6,1	3,2	1,0	35,5	13,3	12,8	1,5	6,4	2,6	2,3	6,3	2,7	65,4	34,6	100,0	58,1	21,8
Timmar	antal	35	57	3	8	192	121	60	5	23	4	6	51	10	417	159	576	374	99
	%	6,1	9,9	0,5	1,3	33,4	21,1	10,3	0,8	4,0	0,8	1,1	8,9	1,7	72,4	27,6	100,0	65,0	17,3
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	10,7	17,7	1,9	13,8	10,3	17,4	8,8	5,9	6,8	3,3	5,2	15,4	7,0	12,1	8,7	10,9	12,2	8,7
Tekniker																			
Bisysslor	antal	9	8	1	3	10	9	35	6	3	—	0	17	5	42	66	108	29	31
	%	8,7	7,9	1,2	3,1	9,5	8,3	32,5	5,6	2,6	—	0,2	15,5	5,0	38,6	61,4	100,0	26,8	28,9
Timmar	antal	52	148	0	39	107	126	407	35	19	—	1	296	112	472	868	1 341	381	462
	%	3,9	11,0	0,0	2,9	8,0	9,4	30,3	2,6	1,4	—	0,1	22,0	8,3	35,2	64,8	100,0	28,4	34,4
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	5,5	17,5	0,0	11,9	10,4	14,2	11,6	5,7	6,6	—	—	17,8	20,9	11,4	13,2	12,5	13,2	14,9

Tabell 11 (forts)

Tjänstemannagrupp		Bisyssletyp: Offentliga bisysslor 01	02	03	04	05	06–08	Enskilda bisysslor 09	10	11	12	13	14	15	Offentliga bisysslor	Enskilda bisysslor	Alla bisysslor	Därav: Off bis exkl 01 o. 04	Enskilda bisysslor exkl 09
Handelsutbildade																			
Bisysslor	antal	3	2	1	1	4	2	15	1	0	1	—	7	3	14	28	42	9	13
	%	7,8	4,3	3,3	3,3	9,1	5,0	37,0	2,9	0,8	3,7	—	16,7	6,3	32,7	67,3	100,0	21,7	30,3
Timmar	antal	19	24	10	34	27	31	231	2	10	7	—	139	32	144	421	566	91	190
	%	3,4	4,2	1,7	6,0	4,8	5,4	40,9	0,4	1,8	1,3	—	24,5	5,6	25,5	74,5	100,0	16,1	33,6
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	6,0	13,2	7,0	25,0	7,2	14,6	14,9	1,9	—	4,8	—	19,9	12,1	10,6	15,0	13,5	10,0	15,0
Statsdepartementen (utom UD)																			
Bisysslor	antal	0	0	—	—	6	2	2	—	1	0	—	1	0	8	4	12	8	2
	%	3,1	2,3	—	—	46,5	13,0	17,8	—	4,8	3,7	—	6,7	2,1	65,0	35,0	100,0	61,9	17,3
Timmar	antal	6	3	—	—	71	43	17	—	1	1	—	19	1	123	38	161	116	21
	%	4,0	1,7	—	—	44,1	26,6	10,3	—	0,8	0,6	—	11,6	0,3	76,5	23,5	100,0	72,5	13,2
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	—	—	—	—	12,2	26,4	7,5	—	2,0	—	—	22,5	—	15,2	8,7	12,9	15,1	9,9
Utrikesdepartementet																			
Bisysslor	antal	—	—	—	—	1	0	0	—	0	—	—	0	0	1	1	2	1	1
	%	—	—	—	—	40,6	16,4	16,9	—	5,8	—	—	11,1	9,2	57,0	43,0	100,0	57,0	26,1
Timmar	antal	—	—	—	—	6	2	24	—	0	—	—	17	4	8	46	54	8	22
	%	—	—	—	—	10,3	3,8	45,7	—	0,9	—	—	32,2	7,1	14,1	85,9	100,0	14,1	40,2
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	—	—	—	—	6,6	—	—	—	—	—	—	—	—	6,4	51,7	25,9	6,4	39,9
Domstolarna m m																			
Bisysslor	antal	2	2	1	—	8	4	6	1	2	0	1	2	0	16	12	29	14	6
	%	7,2	5,6	2,7	—	27,2	15,0	22,8	2,3	5,3	0,6	1,8	8,0	1,7	57,6	42,4	100,0	50,4	19,6
Timmar	antal	24	34	1	—	86	50	47	1	11	—	5	22	2	195	88	283	171	41
	%	8,4	12,2	0,2	—	30,5	17,6	16,6	0,4	4,0	—	1,6	7,7	0,9	68,9	31,1	100,0	60,5	14,5
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	11,6	21,5	0,8	—	11,1	11,7	7,2	1,5	7,6	—	9,2	9,5	—	11,9	7,3	9,9	11,9	7,3
Polisväsendet																			
Bisysslor	antal	12	2	1	—	5	23	18	2	0	—	1	10	2	43	34	77	31	16
	%	15,8	3,0	1,0	—	6,3	30,3	23,3	2,5	0,3	—	1,3	13,4	2,9	56,4	43,6	100,0	40,6	20,3
Timmar	antal	69	43	6	—	9	181	219	9	0	—	3	145	62	308	439	747	239	219
	%	9,2	5,8	0,8	—	1,2	24,2	29,4	1,2	0,0	—	0,4	19,4	8,3	41,3	58,7	100,0	32,0	29,3
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	5,7	18,5	7,5	—	1,9	7,7	12,2	4,4	—	—	3,1	14,0	28,2	7,1	13,0	9,7	7,6	14,0

Försvaret (mil)																			
Bisysslor	antal	3	13	1	0	4	10	33	3	2	—	0	11	3	30	51	81	26	18
	%	4,1	15,9	0,6	0,4	4,4	11,8	40,2	3,3	2,1	—	0,1	13,7	3,3	37,2	62,8	100,0	32,7	22,6
Timmar	antal	27	331	—	3	76	195	508	27	3	—	2	200	138	631	878	1 510	602	370
	%	1,8	21,9	—	0,2	5,0	12,9	33,6	1,8	0,2	—	0,1	13,3	9,2	41,8	58,2	100,0	39,9	24,5
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	8,1	25,8	—	—	21,4	20,4	15,6	10,2	1,8	—	—	18,1	51,7	21,0	17,3	18,7	22,7	20,3
Länsstyrelserna																			
Bisysslor	antal	1	1	5	—	4	3	8	1	1	1	1	4	—	14	15	29	13	7
	%	3,3	4,6	16,7	—	13,9	10,1	26,0	2,7	3,3	4,0	2,9	12,6	—	48,6	51,4	100,0	45,3	25,4
Timmar	antal	9	16	18	—	10	88	148	3	17	5	2	68	—	141	243	384	132	95
	%	2,3	4,2	4,7	—	2,6	22,9	38,4	0,7	4,5	1,4	0,6	17,7	—	36,7	63,3	100,0	34,4	24,8
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	9,4	12,2	3,7	—	2,4	30,2	19,5	3,5	18,2	4,7	2,6	18,5	—	10,0	16,3	13,2	10,1	12,9
Universiteten																			
Bisysslor	antal	3	7	—	4	11	12	9	1	2	—	—	14	7	36	32	68	29	23
	%	4,4	10,4	—	6,1	15,5	17,2	12,6	1,0	2,4	—	—	20,8	9,7	53,5	46,6	100,0	43,0	33,9
Timmar	antal	16	182	—	136	165	579	116	7	8	—	—	471	227	1 078	829	1 906	925	71
	%	0,9	9,5	—	7,1	8,6	30,4	6,1	0,4	0,4	—	—	24,7	11,9	56,5	43,5	100,0	48,5	37,4
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	5,4	25,7	—	32,8	15,6	49,4	13,5	10,0	5,1	—	—	33,2	34,3	29,5	26,1	27,9	31,5	30,8
Affärsverken																			
Bisysslor	antal	38	3	4	—	11	34	124	9	4	1	1	62	24	90	224	314	52	100
	%	12,1	0,9	1,4	—	3,5	10,9	39,4	3,0	1,2	0,2	0,3	19,6	7,5	28,7	71,3	100,0	16,6	31,9
Timmar	antal	258	26	—	—	60	1 101	1 376	98	22	12	3	1 727	1 272	1 445	4 510	5 955	1 187	3 134
	%	4,3	0,4	—	—	1,0	18,5	23,1	1,7	0,4	0,2	0,1	29,0	21,4	24,3	75,7	100,0	19,9	52,6
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	6,8	9,6	—	—	5,4	32,4	11,1	10,5	5,8	18,5	2,6	28,0	54,1	16,1	20,2	19,0	22,8	31,3
Myndigheter med uppdragsverksamhet																			
Bisysslor	antal	5	3	1	—	7	11	18	4	1	0	—	9	4	27	36	63	22	18
	%	7,6	4,9	1,1	—	11,9	17,3	28,1	6,1	1,3	0,6	—	14,6	6,6	42,8	57,2	100,0	35,2	29,1
Timmar	antal	19	52	0	—	135	136	124	16	9	0	—	179	93	343	421	764	324	297
	%	2,5	6,7	0,1	—	17,7	17,8	16,2	2,0	1,2	0,0	—	23,4	12,2	44,9	55,1	100,0	42,5	38,9
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	4,0	17,2	0,6	—	18,0	12,5	7,0	4,1	11,9	—	—	19,5	22,5	12,7	11,7	12,1	14,6	16,2
Forskning																			
Bisysslor	antal	4	9	—	3	14	12	17	3	1	—	—	17	6	42	45	87	35	28
	%	4,7	10,8	—	3,5	15,9	13,7	19,2	3,8	1,3	—	—	19,7	7,4	48,6	51,4	100,0	40,4	32,2
Timmar	antal	17	214	—	77	231	228	194	33	8	—	—	451	191	767	877	1 644	673	684
	%	1,0	13,0	—	4,7	14,1	13,9	11,8	2,0	0,5	—	—	27,5	11,6	46,6	53,4	100,0	40,9	41,6
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	4,1	22,7	—	25,6	16,7	19,0	11,6	10,1	7,2	—	—	26,2	29,6	18,1	19,6	18,9	19,1	24,3

Tabell 11 (forts)

Tjänstemannagrupp		Bisyssletyp: Offentliga bissysslor 01	02	03	04	05	06–08	Enskilda bisysslor 09	10	11	12	13	14	15	Offentliga bisysslor	Enskilda bisysslor	Alla bisysslor	Därav: Off bis exkl 01 o. 04	Enskilda bisysslor exkl 09
Inköps- och försäljningsarbete																			
Bisysslor	antal	12	15	1	22	21	12	43	4	3	0	0	13	7	83	71	153	49	28
	%	7,7	9,7	0,7	14,1	13,7	8,0	28,1	2,6	2,2	0,1	0,1	8,5	4,6	53,8	46,2	100,0	32,1	18,1
Timmar	antal	90	271	1	405	247	252	336	22	17	—	1	188	258	1 267	822	2 089	771	486
	%[1]	4,3	13,0	0,0	19,4	11,8	12,1	16,1	1,0	0,8	—	0,1	9,0	12,4	60,7	39,4	100,0	36,9	23,3
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	7,7	18,2	0,8	18,7	11,7	20,6	7,8	5,5	5,0	—	—	14,5	36,8	15,3	11,6	13,6	15,7	17,5
Förrådsarbete																			
Bisysslor	antal	7	3	1	1	1	9	20	2	1	—	—	5	2	21	30	51	13	10
	%	15,2	5,3	1,1	1,4	1,8	17,4	38,4	3,9	1,0	—	—	10,4	4,2	42,1	57,9	100,0	25,5	19,5
Timmar	antal	66	25	0	5	11	205	206	27	0	—	—	169	143	313	546	860	242	340
	%	7,7	2,9	0,1	0,6	1,3	23,9	24,0	3,1	0,0	—	—	19,7	16,7	36,5	63,5	100,0	28,2	39,5
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	8,6	9,2	0,7	7,2	12,7	23,2	10,5	13,7	0,7	—	—	31,7	66,7	14,6	18,5	16,9	18,6	34,1

Tjänstemannagrupp	Offentliga bisysslor			Enskilda bisysslor			Alla bisysslor	Därav					
								Offentliga bisysslor exkl typ 01 o. 04			Enskilda bisysslor exkl typ 09		
	Med ersättn	Utan ersättn	Uppgift saknas	Med ersättn	Utan ersättn	Uppgift saknas		Med ersättn	Utan ersättn	Uppgift saknas	Med ersättn	Utan ersättn	Uppgift saknas
Alla													
Bisysslor %	42,7	6,9	0,5	23,7	25,8	0,5	100,0	23,1	6,2	0,4	17,4	3,7	0,1
Timmar %	41,8	5,3	0,5	34,6	17,6	0,2	100,0	27,4	4,6	0,4	29,2	4,1	0,1
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	15,2	12,1	17,2	22,7	10,6	6,9	15,6	18,5	11,8	16,9	26,2	17,4	11,0
Löneskikt 1													
Bisysslor %	32,0	4,5	0,4	32,9	29,5	0,6	100,0	18,5	4,4	0,4	23,2	4,8	0,1
Timmar %	26,8	3,8	0,7	47,1	21,4	0,3	100,0	20,4	3,6	0,7	39,7	6,2	0,1
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	15,1	15,0	28,0	25,8	13,1	8,4	18,0	19,9	14,8	28,0	30,9	23,0	17,5
Löneskikt 2													
Bisysslor %	43,2	13,6	0,6	20,2	22,0	0,4	100,0	33,1	13,2	0,6	16,8	3,5	0,3
Timmar %	45,3	13,9	0,3	26,9	13,4	0,3	100,0	38,9	13,6	0,3	24,2	2,2	0,2
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	12,4	12,1	5,1	15,7	7,2	7,9	11,8	13,9	12,2	5,1	17,0	7,6	7,9
Löneskikt 3													
Bisysslor %	58,0	8,4	0,7	16,4	16,6	—	100,0	54,1	8,4	0,7	15,0	4,8	—
Timmar %	69,5	8,0	0,3	12,8	9,4	—	100,0	65,3	8,0	0,3	12,7	2,5	—
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	12,0	9,5	—	7,9	5,7	—	10,0	12,1	9,5	—	8,5	5,3	—
Löneskikt 4													
Bisysslor %	56,5	7,0	0,4	13,1	22,7	0,3	100,0	22,5	5,1	0,1	9,9	1,9	0,0
Timmar %	65,6	4,3	0,3	17,5	12,3	0,0	100,0	33,1	2,6	0,0	14,3	1,1	0,0
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	16,7	9,0	11,6	19,2	7,8	0,5	14,4	21,2	7,3	0,0	20,7	8,6	—
Löneskikt 5													
Bisysslor %	49,7	12,8	1,4	22,4	11,2	2,6	100,0	38,8	11,2	1,4	22,4	5,0	2,6
Timmar %	47,2	17,1	0,8	19,2	14,2	1,4	100,0	34,8	12,0	0,8	19,2	3,0	1,4
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	17,0	24,1	—	15,4	22,8	—	18,0	16,1	19,2	—	15,4	10,7	—
Löneskikt 6													
Bisysslor %	46,5	7,9	0,6	10,4	34,6	—	100,0	19,1	7,9	0,6	4,7	2,8	—
Timmar %	61,4	6,2	0,3	6,6	25,5	—	100,0	36,3	6,2	0,3	2,2	1,8	—
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	14,1	8,3	—	6,8	7,8	—	10,7	20,2	8,3	—	5,0	7,0	—
Lönegrad C 3—C 8													
Bisysslor %	62,4	15,4	—	12,9	9,3	—	100,0	60,7	15,4	—	11,3	2,5	—
Timmar %	69,9	16,8	—	8,4	4,9	—	100,0	64,3	16,8	—	8,1	0,8	—
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	10,5	10,2	—	6,1	5,0	—	9,4	10,0	10,2	—	6,8	—	—

Tabell 12 (forts)

Tjänstemannagrupp	Offentliga bisysslor			Enskilda bisysslor			Alla bisysslor	Därav					
								Offentliga bisysslor exkl typ 01 o. 04			Enskilda bisysslor exkl typ 09		
	Med ersättn	Utan ersättn	Uppgift saknas	Med ersättn	Utan ersättn	Uppgift saknas		Med ersättn	Utan ersättn	Uppgift saknas	Med ersättn	Utan ersättn	Uppgift saknas
Akademiker													
Bisysslor %	54,3	10,6	0,6	18,3	16,1	0,2	100,0	37,9	9,7	0,5	16,4	3,0	0,2
Timmar %	57,8	9,6	0,3	23,3	9,0	0,2	100,0	42,1	8,8	0,2	22,0	1,5	0,1
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	15,7	13,3	6,8	18,8	8,2	9,1	14,8	16,4	13,4	5,3	19,9	7,2	7,3
Icke akademiker													
Bisysslor %	39,9	5,9	0,4	25,0	28,2	0,2	100,0	19,5	5,3	0,4	17,6	3,8	0,1
Timmar %	38,1	4,3	0,6	37,2	19,6	0,2	100,0	24,0	3,7	0,5	30,8	4,7	0,1
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	15,1	11,5	20,4	23,4	11,0	6,6	15,8	19,5	11,0	21,1	27,6	19,4	12,7
Tekniker													
Bisysslor %	32,6	5,7	0,4	28,6	32,4	0,4	100,0	21,1	5,4	0,4	22,6	5,9	0,4
Timmar %	30,8	4,1	0,4	40,7	24,0	0,1	100,0	24,2	3,8	0,4	31,5	2,8	0,1
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	11,8	8,9	—	17,7	9,2	—	12,5	14,3	8,8	—	17,4	5,9	—
Handelsutbildade													
Bisysslor %	30,2	2,4	—	35,3	32,1	—	100,0	19,2	2,4	—	25,4	5,0	—
Timmar %	25,3	0,2	—	39,1	35,4	—	100,0	15,9	0,2	—	31,4	2,2	—
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	11,3	1,0	—	15,0	14,9	—	13,5	11,2	1,0	—	16,8	6,0	—
Domstolarna m m													
Bisysslor %	53,8	3,8	—	17,3	25,1	—	100,0	46,6	3,8	—	14,3	5,4	—
Timmar %	63,3	5,6	—	11,9	19,3	—	100,0	54,8	5,6	—	11,2	3,3	—
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	11,7	14,6	—	6,8	7,6	—	9,9	11,7	14,6	—	7,8	6,1	—
Polisväsendet													
Bisysslor %	49,0	7,0	0,4	22,3	21,3	—	100,0	33,3	7,0	0,4	16,7	3,7	—
Timmar %	37,0	4,2	0,1	30,0	28,8	—	100,0	27,7	4,2	0,1	21,8	7,5	—
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	7,3	5,9	—	13,0	13,1	—	9,7	8,1	5,9	—	12,7	19,9	—
Försvaret (mil)													
Bisysslor %	29,9	6,4	0,9	29,1	33,1	0,6	100,0	25,8	6,0	0,9	19,7	2,7	0,2
Timmar %	35,0	4,9	1,9	30,8	26,8	0,6	100,0	33,2	4,7	1,9	23,0	1,3	0,3
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	21,9	14,3	38,2	19,8	15,1	17,0	18,7	24,0	14,7	38,2	21,7	9,1	—

Länsstyrelserna													
Bisysslor %	46,1	2,4	—	29,7	21,7	—	100,0	42,8	2,4	—	24,5	0,9	—
Timmar %	36,5	0,2	—	27,7	35,6	—	100,0	34,2	0,2	—	24,5	0,3	—
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	10,5	1,2	—	12,3	21,7	—	13,2	10,6	1,2	—	13,2	—	—
Universiteten													
Bisysslor %	46,3	6,8	0,4	32,6	13,3	0,7	100,0	36,3	6,4	0,2	31,1	2,2	0,7
Timmar %	49,6	6,7	0,3	36,6	6,7	0,3	100,0	42,6	5,8	0,1	35,6	1,6	0,3
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	29,9	27,4	—	31,4	14,1	—	27,9	32,8	25,3	—	32,0	20,5	—
Affärsverken													
Bisysslor %	24,2	4,2	0,3	38,6	32,2	0,5	100,0	12,1	4,2	0,3	25,7	6,2	—
Timmar %	20,5	3,0	0,7	54,8	20,7	0,2	100,0	16,2	3,0	0,7	44,6	8,1	—
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	16,1	13,7	45,0	27,0	12,2	6,0	19,0	25,4	13,7	45,0	32,9	24,7	—
Myndigheter med uppdragsverksamhet													
Bisysslor %	36,6	5,2	1,0	27,7	27,7	1,8	100,0	29,0	5,2	1,0	22,9	5,8	0,4
Timmar %	38,1	6,4	0,4	36,9	18,2	0,0	100,0	35,6	6,4	0,4	34,2	4,7	0,0
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	12,6	15,1	4,6	16,1	8,0	0,2	12,1	14,9	15,1	4,6	18,1	9,8	—
Forskning													
Bisysslor %	38,3	9,9	0,4	29,6	21,3	0,5	100,0	30,3	9,7	0,4	26,2	5,5	0,5
Timmar %	35,6	10,8	0,3	40,8	12,3	0,3	100,0	30,7	9,9	0,3	38,2	3,1	0,3
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	17,5	20,5	—	26,0	10,9	—	18,9	19,1	19,2	—	27,5	10,7	—
Inköps- och försäljn.arbete													
Bisysslor %	44,4	9,2	0,2	18,7	26,7	0,8	100,0	24,0	7,9	0,2	13,7	4,2	0,2
Timmar %	53,9	6,6	0,2	25,3	13,9	0,2	100,0	31,0	5,8	0,2	21,6	1,5	0,2
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	16,5	9,7	—	18,4	7,1	2,8	13,6	17,6	10,0	—	21,5	4,8	—
Förrådsarbete													
Bisysslor %	37,6	4,5	—	30,3	27,7	—	100,0	21,0	4,5	—	16,8	2,7	—
Timmar %	29,0	7,5	—	41,1	22,4	—	100,0	20,7	7,5	—	33,1	6,4	—
Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	13,0	28,2	—	22,9	13,6	—	16,9	16,6	28,2	—	33,2	39,8	—

Tabell 13. Bisysslor bland tjänstemän inom vissa löneskikt i olika tjänstemannagrupper, fördelade på offentliga och enskilda samt efter ersättning: absoluta och relativa tal.

Antal bisysslor anges i 100-tal.

Tjänstemannagrupp			Off bisyss-lor	Därav med ersättn	Ensk bisyss-lor	Därav med ersättn	Alla bisyss-lor	Därav med ersättn
Domstolarna m m								
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	3	3	5	2	9	5
		%	39,1	37,9	60,9	17,2	100,0	55,1
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	13	12	7	3	20	15
		%	65,8	60,8	34,2	17,3	100,0	78,1
Polisväsendet								
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	41	36	32	16	72	53
		%	56,4	50,1	43,6	22,6	100,0	72,7
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	2	1	2	1	4	2
		%	55,4	30,8	44,6	19,2	100,0	50,0
Försvaret (mil)								
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	21	17	37	18	58	36
		%	35,8	30,0	64,2	31,4	100,0	61,5
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	9	7	13	5	23	12
		%	40,9	29,4	59,1	23,0	100,0	52,5
Länsstyrelserna								
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	6	6	9	4	15	10
		%	40,4	40,4	59,6	28,7	100,0	69,0
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	8	8	6	4	15	12
		%	56,7	51,9	43,3	30,8	100,0	82,7
Universiteten								
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	6	6	8	5	14	11
		%	42,2	40,6	57,9	38,1	100,0	78,7
Löneskikt 2 + 3 + 4 + 5	Bisysslor	antal	31	26	24	17	55	43
		%	56,3	47,7	43,7	31,2	100,0	78,9
Affärsverken								
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	75	64	208	114	284	178
		%	26,6	22,6	73,4	40,2	100,0	62,7
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	15	12	15	7	30	19
		%	48,9	40,0	51,1	23,6	100,0	63,5
Myndigheter med uppdragsverksamhet								
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	15	14	22	11	37	25
		%	40,7	36,8	59,3	29,6	100,0	66,5
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	12	9	14	6	26	16
		%	45,6	36,2	54,4	25,2	100,0	61,4
Akademiker								
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	10	10	11	5	21	15
		%	47,8	45,5	52,3	23,7	100,0	69,2
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	104	80	51	26	155	106
		%	67,3	51,5	32,7	16,9	100,0	68,4
Löneskikt 4	Bisysslor	antal	69	63	33	20	102	83
		%	67,5	61,4	32,5	19,8	100,0	81,3
Icke akademiker								
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	264	228	456	239	720	467
		%	36,7	31,6	63,3	33,2	100,0	64,8
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	52	41	58	25	109	67
		%	47,4	37,8	52,6	23,2	100,0	61,0
Löneskikt 4	Bisysslor	antal	247	217	145	45	392	261
		%	62,9	55,3	37,1	11,4	100,0	66,6
Tekniker								
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	10	8	32	14	42	22
		%	23,2	18,5	76,8	34,3	100,0	52,8
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	20	17	23	10	43	27
		%	46,3	38,7	53,7	23,2	100,0	61,9

Tabell 14. Bisysslor bland akademiker och andra inom vissa myndighetsgrupper, fördelade på offentliga och enskilda samt efter ersättning: absoluta och relativa tal.

Antal bisysslor anges i 100-tal

Tjänstemannagrupp			Off bisyss-lor	Därav med ersättn	Ensk bisyss-lor	Därav med ersättn	Alla bisyss-lor	Därav med ersättn
Domstolarna m m								
Akademiker	Bisysslor	antal	15	14	7	3	22	17
		%	68,1	63,6	32,0	12,4	100,0	76,0
Icke akademiker	Bisysslor	antal	2	1	5	2	7	4
		%	23,3	21,5	76,7	33,4	100,0	54,9
Universiteten								
Akademiker	Bisysslor	antal	29	25	23	17	52	42
		%	56,3	47,4	43,8	33,2	100,0	80,6
Icke akademiker	Bisysslor	antal	7	7	9	5	16	12
		%	44,7	42,6	55,3	30,8	100,0	73,5
Myndigheter med upp-dragsverksamhet								
Akademiker	Bisysslor	antal	8	6	9	4	17	10
		%	47,7	35,2	52,3	23,5	100,0	58,8
Icke akademiker	Bisysslor	antal	19	17	27	13	46	31
		%	41,0	37,1	59,0	29,3	100,0	66,4

Tabell 15. Bisysslor bland tjänstemän inom vissa löneskikt i olika tjänstemannagrupper, fördelade på offentliga och enskilda samt på motiv till innehav: absoluta och relativa tal.

Antal bisysslor anges i 100-tal.

Tjänstemannagrupp			Offentliga bisysslor	Därav motiv 1	2	3	4	Ensk bisysslor	Därav motiv 1	2	3	4	Alla bisysslor	Därav motiv 1	2	3	4
Domstolarna m m																	
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	3	—	2	1	0	5	—	—	1	5	9	—	2	2	5
		%	39,1	—	20,2	14,8	4,1	60,9	—	—	6,0	55,0	100,0	—	20,2	20,7	59,1
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	13	0	4	2	7	7	0	0	1	5	20	0	4	4	12
		%	65,8	1,2	18,7	12,3	33,5	34,2	0,3	1,2	6,5	26,2	100,0	1,5	19,9	18,9	59,7
Polisväsendet																	
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	41	1	4	2	34	32	0	1	5	26	72	1	5	7	59
		%	56,4	1,3	5,0	3,3	46,8	43,6	0,4	1,7	6,3	35,3	100,0	1,6	6,7	9,6	82,1
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	2	1	0	0	1	2	—	0	0	2	4	1	0	0	3
		%	55,4	24,6	8,0	3,6	19,2	44,6	—	2,2	1,3	41,1	100,0	24,6	10,3	4,9	60,3
Försvaret (mil)																	
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	21	1	8	6	6	37	1	2	9	26	58	2	9	15	32
		%	35,8	2,3	13,0	9,6	10,8	64,2	1,3	3,3	15,4	44,2	100,0	3,6	16,3	25,0	55,0
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	9	3	3	1	3	13	1	1	1	11	23	4	4	2	13
		%	40,9	13,1	13,1	2,2	12,4	59,1	3,3	4,2	5,4	46,2	100,0	16,4	17,3	7,6	58,6
Länsstyrelserna																	
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	6	0	4	1	1	9	—	0	1	7	15	0	4	2	8
		%	40,4	2,3	25,3	8,0	4,7	59,6	—	2,3	7,5	49,8	100,0	2,3	27,7	15,5	54,5
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	8	1	5	1	2	6	—	1	1	4	15	1	6	2	6
		%	56,7	5,2	32,8	7,8	10,9	43,3	—	7,0	8,9	27,4	100,0	5,2	39,8	16,6	38,4
Universiteten																	
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	6	—	1	1	4	8	—	—	3	5	14	—	1	4	9
		%	42,2	—	3,9	8,7	29,5	57,9	—	—	20,5	37,4	100,0	—	3,9	29,2	66,9
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	31	2	13	6	9	24	1	1	9	12	55	3	14	16	22
+ 4 + 5		%	56,3	4,0	23,4	11,9	17,1	43,7	1,6	2,6	16,9	22,5	100,0	5,6	26,0	28,8	39,6
Affärsverken																	
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	75	3	5	13	54	208	1	2	56	149	284	4	8	69	202
		%	26,6	1,1	1,9	4,6	19,0	73,4	0,5	0,9	19,7	52,4	100,0	1,5	2,8	24,3	71,4
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	15	3	3	2	6	15	1	0	2	12	30	3	4	4	19
		%	48,9	8,9	11,1	7,6	21,4	51,1	2,6	1,0	6,6	40,9	100,0	11,4	12,1	14,2	62,3
Myndigheter m uppdragsverks																	
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	15	2	1	3	9	22	1	—	4	17	37	3	1	7	26
		%	40,7	5,4	2,4	8,4	24,6	59,3	1,4	—	11,8	46,0	100,0	6,8	2,4	20,2	70,6

Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	12	2	4	0	5	14	0	0	3	10	26	2	5	4	15
		%	45,6	7,3	16,9	1,8	19,7	54,4	0,3	1,5	12,4	40,2	100,0	7,6	18,4	14,1	59,9
Akademiker																	
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	10	1	3	2	4	11	—	—	3	8	21	1	3	5	12
		%	47,8	3,0	15,7	11,3	17,8	52,3	—	—	12,7	39,6	100,0	3,0	15,7	23,9	57,4
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	104	18	41	10	36	51	3	4	8	35	155	21	45	18	71
		%	67,3	11,6	26,5	6,2	23,1	32,7	1,9	2,8	5,3	22,7	100,0	13,5	29,3	11,5	45,8
Löneskikt 4	Bisysslor	antal	69	8	27	13	21	33	0	1	11	22	102	8	28	23	43
		%	67,5	7,9	26,5	12,3	20,8	32,5	0,2	0,9	10,5	21,0	100,0	8,1	27,3	22,8	41,8
Icke akademiker																	
Löneskikt 1	Bisysslor	antal	264	12	48	41	163	456	4	9	110	333	720	16	58	151	496
		%	36,7	1,6	6,7	5,7	22,6	63,3	0,6	1,3	15,3	46,2	100,0	2,2	8,0	21,0	68,9
Löneskikt 2 + 3	Bisysslor	antal	52	7	15	6	24	58	1	2	8	46	109	9	17	14	70
		%	47,4	6,9	13,5	5,1	22,0	52,6	0,9	1,9	7,7	42,0	100,0	7,8	15,4	12,8	64,0
Löneskikt 4	Bisysslor	antal	247	15	109	26	97	145	1	3	13	129	392	16	112	38	226
		%	62,9	3,9	27,8	6,5	24,8	37,1	0,2	0,8	3,3	32,9	100,0	4,1	28,5	9,8	57,6

Tabell 16. Bisysslor bland akademiker och andra inom vissa myndighetsgrupper, fördelade på motiv till innehav: absoluta och relativa tal.

Antal bisysslor anges i 100-tal.

Tjänstemannagrupp			Alla bisysslor	Därav motiv 1	2	3	4
Domstolarna m m							
Akademiker	Bisysslor	antal	22	0	5	4	12
		%	100,0	1,4	24,4	19,2	55,1
Icke akademiker	Bisysslor	antal	7	—	0	1	5
		%	100,0	—	5,7	20,3	74,0
Universiteten							
Akademiker	Bisysslor	antal	52	3	13	16	20
		%	100,0	5,3	25,8	30,1	38,8
Icke akademiker	Bisysslor	antal	16	0	1	4	11
		%	100,0	2,0	8,3	24,9	64,8
Myndigheter med uppdragsverksamhet							
Akademiker	Bisysslor	antal	17	2	4	2	9
		%	100,0	10,4	21,6	12,3	55,8
Icke akademiker	Bisysslor	antal	46	3	2	9	32
		%	100,0	5,9	4,5	19,6	7,0

Tabell 17. Tjänstemän i olika tjänstemannagrupper, fördelade på bisysslehavare och andra: relativa tal.

	Privata tjänstemän						Offentliga tjänstemän					
	Antal bisysslor					Antal tjänstemän	Antal bisysslor					Antal tjänstemän
Tjänstemannagrupp	0	1	2—4	Fler än 4	S:a	i 100-tal	0	1	2—4	Fler än 4	S:a	i 100-tal
Alla tjänstemän	79,1	14,8	5,4	0,7	100,0	6 559	71,4	16,4	10,7	1,5	100,0	3 051
Lönegrupp 1	80,7	14,2	4,5	0,6	100,0	5 980	74,8	14,9	9,3	1,0	100,0	2 608
2	62,3	21,6	14,3	1,8	100,0	579	51,0	25,4	19,4	4,3	100,0	443
Akademiker	67,3	18,9	11,3	2,5	100,0	276	49,0	27,1	19,7	4,2	100,0	313
Icke akademiker	79,6	14,7	5,1	0,6	100,0	6 284	73,9	15,2	9,7	1,1	100,0	2 739
Heltidsanställda	79,0	15,0	5,4	0,6	100,0	5 927	71,3	16,3	10,9	1,6	100,0	2 796
Deltidsanställda	80,3	13,7	4,9	1,1	100,0	632	72,5	18,2	9,1	0,2	100,0	255
40 år och yngre	83,4	13,2	3,1	0,3	100,0	3 594	74,0	16,5	8,9	0,6	100,0	1 504
Över 40 år	73,8	16,9	8,1	1,2	100,0	2 965	68,8	16,3	12,5	2,4	100,0	1 548

Tabell 18. Bisysslor och timmar i bisysslor, fördelade på bisyssletyper: absoluta och relativa tal.

Antal bisysslor och timmar anges i 100-tal, genomsnittlig tidsåtgång i ental.

		Bisyssletyp									
		Offentliga		Enskilda				Alla offentliga bisysslor	Alla enskilda bisysslor	Alla bisysslor	Enskilda bisysslor exkl typ 4
		1	2	3	4	5	6				
Bisysslor	antal	369	163	170	924	82	412	532	1 588	2 120	663
	%	17,4	7,7	8,0	43,6	3,8	19,4	25,1	74,9	100,0	31,3
Timmar	antal	1 611	2 338	5 523	7 848	1 607	6 425	3 949	21 404	25 353	13 555
	%	6,4	9,2	21,8	31,0	6,3	25,3	15,6	84,4	100,0	53,5
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	4,4	14,3	32,5	8,5	19,7	15,6	7,4	13,5	12,0	20,4

Tabell 19. Bisysslor och timmar i bisysslor i olika bisyssletyper, fördelade på ersättningsgivande och andra: absoluta och relativa tal.

Antal bisysslor och antal timmar anges i 100-tal, genomsnittlig tidsåtgång i ental.

Bisyssletyp			Med ersättning	Utan ersättning	Alla bisysslor
Offentliga bisysslor	Typ 1	Bisysslor antal	369	—	369
		%	100,0	—	100,0
		Timmar antal	1 611	—	1 611
		%	100,0	—	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	4,4	—	4,4
	Typ 2	Bisysslor antal	156	7	163
		%	95,8	4,2	100,0
		Timmar antal	2 307	31	2 338
		%	98,7	1,3	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	14,8	4,5	14,3
Enskilda bisysslor	Typ 3	Bisysslor antal	170	—	170
		%	100,0	—	100,0
		Timmar antal	5 523	—	5 523
		%	100,0	—	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	32,5	—	32,5
	Typ 4	Bisysslor antal	169	755	924
		%	81,3	81,7	100,0
		Timmar antal	1 515	6 333	7 848
		%	19,3	80,7	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	9,0	8,4	8,5
	Typ 5	Bisysslor antal	61	21	82
		%	74,2	25,8	100,0
		Timmar antal	1 466	140	1 607
		%	91,3	8,7	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	24,2	6,7	19,7
	Typ 6	Bisysslor antal	306	106	412
		%	74,2	25,8	100,0
		Timmar antal	4 758	1 667	6 425
		%	74,0	26,0	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	15,6	15,7	15,6
Alla offentliga bisysslor		Bisysslor antal	525	7	532
		%	98,7	1,3	100,0
		Timmar antal	3 918	31	3 949
		%	99,2	0,8	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	7,5	4,5	7,4
Alla enskilda bisysslor		Bisysslor antal	705	883	1 588
		%	44,4	55,6	100,0
		Timmar antal	13 263	8 141	21 404
		%	62,0	38,0	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	18,8	9,2	13,5
Alla bisysslor		Bisysslor antal	1 227	889	2 120
		%	57,9	42,0	100,0
		Timmar antal	17 180	8 172	25 353
		%	67,7	32,2	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	14,0	9,2	12,0
Därav enskilda bisysslor exkl typ 4		Bisysslor antal	536	127	663
		%	80,8	19,2	100,0
		Timmar antal	11 747	1 808	13 555
		%	86,7	13,3	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	21,9	14,2	20,4

Tabell 20. Bisysslor och timmar i bisysslor i olika bisyssletyper, fördelade på motiv till innehav: absoluta och relativa tal.

Antal bisysslor och timmar anges i 100-tal, genomsnittlig tidsåtgång i ental.

Bisyssletyp			Motiv 1	Motiv 2	Alla bisysslor
Offentliga bisysslor	Typ 1	Bisysslor antal	18	351	369
		%	4,8	95,2	100,0
		Timmar antal	101	1 510	1 611
		%	6,3	93,7	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	5,7	4,3	4,4
	Typ 2	Bisysslor antal	34	129	163
		%	21,1	78,9	100,0
		Timmar antal	447	1 891	2 338
		%	19,1	80,9	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	13,0	14,7	14,3
Enskilda bisysslor	Typ 3	Bisysslor antal	7	163	170
		%	4,1	95,9	100,0
		Timmar antal	157	5 366	5 523
		%	2,8	97,2	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	22,5	32,9	32,5
	Typ 4	Bisysslor antal	67	857	924
		%	7,2	92,8	100,0
		Timmar antal	604	7 244	7 848
		%	7,7	92,3	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	9,1	8,4	8,5
	Typ 5	Bisysslor antal	75	7	82
		%	91,4	8,6	100,0
		Timmar antal	1 564	43	1 607
		%	97,4	2,6	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	21,0	6,1	19,7
	Typ 6	Bisysslor antal	56	355	412
		%	13,7	86,3	100,0
		Timmar antal	370	6 055	6 425
		%	5,8	94,2	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	6,6	17,0	15,6
Alla offentliga bisysslor		Bisysslor antal	52	480	532
		%	9,8	90,2	100,0
		Timmar antal	548	3 401	3 949
		%	13,9	86,1	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	10,6	7,1	7,4
Alla enskilda bisysslor		Bisysslor antal	205	1 383	1 588
		%	12,9	87,1	100,0
		Timmar antal	2 695	18 709	21 404
		%	12,6	87,4	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	13,2	13,5	13,5
Alla bisysslor		Bisysslor antal	256	1 863	2 120
		%	12,1	87,9	100,0
		Timmar antal	3 243	22 110	25 353
		%	12,8	87,2	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	12,6	11,9	12,0
Därav enskilda bisysslor exkl typ 4		Bisysslor antal	138	525	663
		%	20,8	79,2	100,0
		Timmar antal	2 091	11 464	13 555
		%	15,4	84,6	100,0
		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	15,2	21,8	20,4

Tabell 21. Bisysslor och timmar i bisysslor bland tjänstemän i olika lönegrupper, fördelade på bisyssletyper: absoluta och relativa tal.

Antal bisysslor och antal timmar anges i 100-tal, genomsnittlig tidsåtgång i ental.

Tjänstemannagrupp		Bisyssletyp: Offentliga bisysslor 1	2	Enskilda bisysslor 3	4	5	6	Ensk bisysslor utom typ 4	Alla offentliga bisysslor	Alla enskilda bisysslor	Alla bisysslor
Privata tjänstemän											
Lönegrupp 1											
Bisysslor	antal	257	132	149	788	67	324	541	389	1 328	1 718
	%	15,0	7,7	8,7	45,9	3,9	18,9	31,5	22,7	77,3	100,0
Timmar	antal	793	2 164	4 841	6 857	931	5 651	11 422	2 957	18 280	21 237
	%	3,7	10,2	22,8	32,3	4,4	26,6	53,8	13,9	86,1	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	3,1	16,4	32,5	8,7	13,8	17,5	21,1	7,6	13,8	12,4
Lönegrupp 2											
Bisysslor	antal	112	31	21	136	14	88	123	143	259	402
	%	27,8	7,8	5,2	33,9	3,5	21,9	30,6	35,6	64,4	100,0
Timmar	antal	818	174	682	991	676	775	2 133	992	3 124	4 116
	%	19,9	4,2	16,6	24,1	16,4	18,8	51,8	24,1	75,9	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	7,3	5,6	32,6	7,3	48,5	8,8	17,4	6,9	12,1	10,2
Alla privata tjänstemän											
Bisysslor	antal	369	163	170	924	82	412	663	532	1 588	2 120
	%	17,4	7,7	8,0	43,6	3,9	19,4	31,3	25,1	74,9	100,0
Timmar	antal	1 611	2 338	5 523	7 848	1 607	6 425	13 555	3 949	21 404	25 353
	%	6,4	9,2	21,8	31,0	6,3	25,3	53,5	15,6	84,4	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	4,4	14,3	32,5	8,5	19,7	15,6	20,4	7,4	13,5	12,0

Tjänstemannagrupp		Bisyssletyp: Offentliga bisysslor 01	04	Övriga offentliga	Enskilda bisysslor 09	Övriga enskilda	Alla offentliga bisysslor	Alla enskilda bisysslor	Alla bisysslor
Offentliga tjänstemän									
Lönegrupp 1									
Bisysslor	antal	118	130	272	360	250	521	609	1 130
	%	10,5	11,5	24,1	31,8	22,1	46,1	53,9	100,0
Timmar	antal	798	2 065	5 080	3 925	6 879	7 943	10 805	18 748
	%	4,3	11,0	27,1	20,9	36,7	42,4	57,6	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	6,8	15,9	18,7	10,9	27,6	15,3	17,7	16,6
Lönegrupp 2									
Bisysslor	antal	36	34	189	87	80	259	167	426
	%	8,5	8,0	44,3	20,5	18,7	60,8	39,2	100,0
Timmar	antal	209	618	2 780	683	1 212	3 607	1 895	5 501
	%	3,8	11,3	50,5	12,4	22,0	65,6	34,4	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	5,6	18,0	14,7	7,8	15,2	13,9	11,4	12,9
Alla offentliga tjänstemän									
Bisysslor	antal	154	164	461	447	329	779	777	1 556
	%	9,9	10,6	29,6	28,7	21,1	50,0	50,0	100,0
Timmar	antal	1 007	2 683	7 860	4 609	8 091	11 550	12 699	24 249
	%	4,2	11,1	32,4	19,0	33,4	47,6	52,4	100,0
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	6,5	16,3	17,0	10,3	24,6	14,8	16,4	15,6

Tabell 22. Bisysslor och timmar i bisysslor bland akademiker och andra, fördelade på bisyssletyper: absoluta och relativa tal.

Antal bisysslor och timmar anges i 100-tal, genomsnittlig tidsåtgång i ental.

Tjänstemannagrupp		Bisyssletyp: Offentliga bisysslor 1	2	Enskilda bisysslor 3	4	5	6	Alla offentliga bisysslor	Alla enskilda bisysslor	Alla bisysslor	Enskilda bisysslor exkl typ 4
Akademiker											
Bisysslor	antal	31	17	17	32	10	64	49	123	172	92
	%	18,2	10,1	10,1	18,4	6,1	37,2	28,3	71,7	100,0	53,3
Timmar	antal	160	71	768	245	552	859	231	2 424	2 655	2 179
	%	6,0	2,7	28,9	9,3	20,8	32,3	8,7	91,3	100,0	82,1
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	5,1	4,1	44,4	7,8	53,0	13,5	4,7	19,7	15,5	23,8
Icke akademiker											
Bisysslor	antal	338	146	153	893	71	348	483	1 464	1 948	572
	%	17,3	7,5	7,8	45,8	3,7	17,9	24,8	75,2	100,0	29,4
Timmar	antal	1 451	2 267	4 755	7 603	1 055	5 567	3 718	18 980	22 698	11 377
	%	6,4	10,0	21,0	33,5	4,6	24,5	16,4	83,6	100,0	50,1
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	4,3	15,6	31,1	8,5	14,8	16,0	7,7	13,0	11,7	19,9
Alla privata tjänstemän											
Bisysslor	antal	369	163	170	924	82	412	532	1 588	2 120	663
	%	17,4	7,7	8,0	43,6	3,9	19,4	25,1	74,9	100,0	31,3
Timmar	antal	1 611	2 338	5 523	7 848	1 607	6 425	3 949	21 404	25 353	13 555
	%	6,4	9,2	21,8	31,0	6,3	25,3	15,6	84,4	100,0	53,5
Genomsnittlig tidsåtgång	tim/bis	4,4	14,3	32,5	8,5	19,7	15,6	7,4	13,5	12,0	20,4

Tabell 23. Ersättningsgivande och inte ersättningsgivande bisysslor och timmar i sådana bisysslor, fördelade efter tjänstemännens lönegrupper: absoluta och relativa tal.

Antal bisysslor och timmar anges i 100-tal, genomsnittlig tidsåtgång i ental.

Tjänstemannagrupp	Ersättningsgivande bisysslor					Inte ersättningsgivande bisysslor					Uppgift om ersättning saknas		Alla bisysslor				
	Bisysslor		Timmar		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	Bisysslor		Timmar		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	Bisysslor	Timmar	Bisysslor		Timmar		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis
	Antal	%	Antal	%		Antal	%	Antal	%		Antal	Antal	Antal	%	Antal	%	
Privata tjänstemän																	
Lönegrupp 1	979	79,6	14 321	83,4	14,6	739	83,1	6 916	84,6	9,4	—	—	1 718	81,0	21 237	83,8	12,4
Lönegrupp 2	251	20,4	2 860	16,6	11,4	151	16,9	1 256	15,4	8,3	—	—	402	19,0	4 116	16,2	10,2
Alla privata tjänstemän	1 231	100,0	17 180	100,0	14,0	889	100,0	8 172	100,0	9,2	—	—	2 120	100,0	25 353	100,0	12,0
Offentliga tjänstemän																	
Lönegrupp 1	746	72,2	14 258	77,0	19,1	374	73,5	4 345	78,1	11,6	10	145	1 130	72,6	18 748	77,3	16,6
Lönegrupp 2	287	27,8	4 255	23,0	14,8	135	26,5	1 219	21,9	9,1	4	27	426	27,4	5 501	22,7	12,9
Alla offentliga tjänstemän	1 033	100,0	18 513	100,0	17,9	509	100,0	5 565	100,0	10,9	14	172	1 556	100,0	24 249	100,0	15,6

Tabell 24. Ersättningsgivande och inte ersättningsgivande bisysslor och timmar i sådana bisysslor, fördelade på akademiker och andra: absoluta och relativa tal.

Antal bisysslor och timmar anges i 100-tal, genomsnittlig tidsåtgång i ental.

Tjänstemannagrupp	Ersättningsgivande bisysslor					Inte ersättningsgivande bisysslor					Uppgift om ersättning saknas		Alla bisysslor				
	Bisysslor		Timmar		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	Bisysslor		Timmar		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis	Bisysslor	Timmar	Bisysslor		Timmar		Genomsnittlig tidsåtgång tim/bis
	Antal	%	Antal	%		Antal	%	Antal	%		Antal	Antal	Antal	%	Antal	%	
Privata tjänstemän																	
Akademiker	119	9,7	1 816	10,6	15,3	53	5,9	839	10,3	15,9	—	—	172	8,1	2 655	10,5	15,5
Icke akademiker	1 111	90,3	15 365	89,4	13,8	836	94,1	7 333	89,7	8,8	—	—	1 948	91,9	22 698	89,5	11,7
Alla privata tjänstemän	1 231	100,0	17 180	100,0	14,0	889	100,0	8 172	100,0	9,2	—	—	2 120	100,0	25 353	100,0	12,0
Offentliga tjänstemän																	
Akademiker	221	21,4	3 646	19,7	16,5	81	16,0	835	15,0	10,3	2	18	305	19,6	4 498	18,6	14,8
Icke akademiker	812	78,6	14 867	80,3	18,3	427	84,0	4 730	85,0	11,1	12	153	1 251	80,4	19 751	81,5	15,8
Alla offentliga tjänstemän	1 033	100,0	18 513	100,0	17,9	509	100,0	5 565	100,0	10,9	14	172	1 556	100,0	24 249	100,0	15,6

Bilaga 4 Intervjuer med representanter för vissa statliga myndigheter om tjänstemäns bisysslor

4.1 *Inledning*

Under våren och sommaren 1968 har utredningsmannen och utredningens sekreterare intervjuat ett tjugotal verkschefer och administrativa chefer vid statliga myndigheter om tjänstemäns bisysslefrågor.

De intervjuade hade på förhand fått del av ett formulär med frågor om deras erfarenheter av 13 § StjL och om behovet av bestämmelser till skydd för den offentliga tjänstens integritet, om tillämpningen av 8 § AST och behovet av kontrollmöjligheter över tjänstemännens bisyssleinnehav samt om behovet av bestämmelser om tjänstemans rätt att driva med myndigheten konkurrerande verksamhet.

4.2 *Frågor rörande 13 § statstjänstemannalagen*

Jävsanmälningar på grund av bisyssleinnehav uppges vara mycket sällsynta. Man har upplyst att i några fall vissa jävsrisker kunnat uppkomma av bisysslor. Det har huvudsakligen gällt bisysslor som vederbörande tjänsteman fått åtaga sig i den egna myndighetens intresse. För att undvika risker för bristande förtroende till ovälden i vederbörandes tjänstutövning har från honom överförts arbetsuppgifter i vilka sådana risker bedömts kunna uppkomma.

Cheferna anser förbudet i 13 § StjL nödvändigt för att skydda den offentliga tjänstens integritet. Genomgående har man den uppfattningen att det är väsentligt att förbudet utsträcks till att avse även sådana bisysslor som leder till fara för att andra tjänstemän sätts i jävssituationer. Från några håll har vid intervjuerna påpekats faror som är förknippade med bisysslor som kan leda till s. k. indirekt jäv. En underordnad tjänsteman kan i sin tjänstutövning låta sig påverkas av att hans överordnade i sin bisyssla berörs av den underordnades avgöranden och han kan av olika skäl draga sig för att anmäla jäv. Det indirekta jävet kan vidare vara svårt att skönja för en utomstående.

I allmänhet anser verkscheferna att ett förbud mot bisysslor, som leder till fara för att förtroendet till ovälden rubbas för den som utövar bisysslan eller för annan tjänsteman, utgör ett såvitt nu är i fråga tillräckligt skydd för den offentliga tjänstens integritet. Chefen för en myndighet, vars verksamhet till väsentlig del består i utförandet av uppdrag åt privata företag, har framhållit att till sådana bisysslor som kan leda till risker för bristande förtroende till ovälden i allmänhet får räknas de som innefattar verksamhet på myndighetens arbetsområde. Myndighetens uppdragsgivare konkurrerar med varandra. Om en tjänsteman hos myndigheten som bisyssla åtager sig uppdrag åt sådant företag, kan hos dess konkurrenter lätt den misstanken uppstå att tjänstemannen i bisysslan – avsiktligt eller oavsiktligt – utnyttjar företagshemligheter eller lik-

nande förhållanden som de anförtrott myndigheten i åt den givna uppdrag eller att tjänstemannen vid utövandet av huvudtjänsten på ett eller annat sätt gynnar sin uppdragsgivare i bisysslan och detta även om han inte har att befatta sig med ärenden från denne. Om tjänsteman utan någon kontroll från myndighetens sida åtager sig bisysslor hos myndighetens uppdragsgivare kan – allt efter omständigheterna – förtroendet för hans, andra tjänstemäns eller myndighetens oväld skadas och förutsättningarna för myndighetens verksamhet brista. Det är ett starkt intresse bland myndighetens uppdragsgivare att kunna vända sig till en institution som är absolut opartisk och objektiv och dessutom åtnjuter anseende härför.

Enligt 13 § StjL ankommer det på tjänstemannen att på eget ansvar avgöra om en bisyssla leder till fara för att förtroendet till ovälden rubbas eller inte. En chef har uttalat att myndigheten inte har några negativa erfarenheter av detta system och att detta bör bibehållas intill dess det på grund av gjorda erfarenheter framstår som mindre lämpligt. Det måste anses vara en fördel att myndigheten inte behöver befatta sig med tjänstemannens privata förhållanden.

Flertalet av de intervjuade cheferna anser dock systemet mindre lämpligt. Man framhåller att tjänstemännen ofta måste antagas ha otillräcklig förmåga att göra den juridiskt präglade avvägning som krävs för att bedöma tillåtligheten. Den försiktigt lagde tjänstemannen kommer att avstå från en bisyssla som han utan olägenhet för myndighetens verksamhet skulle ha kunnat antaga, medan en djärvare person kan åtaga sig en olämplig bisyssla. Det understryks vidare från flera håll att flertalet tjänstemän saknar erforderlig överblick över vederbörande verks olika aktiviteter och även därför har svårt att göra en riktig avvägning av riskfrågan. En myndighet, enligt vars instruktion tjänstemännen inte utan tillstånd av myndigheten får åtaga sig uppdrag av kommun eller enskild i ärenden som handläggs eller kan komma att handläggas av myndigheten, har i arbetsordning rekommenderat tjänstemännen att samråda med verksledningen innan de åtager sig uppdrag som faller inom myndighetens verksamhetsområde. Rekommendationen har motiverats med att den enskilde tjänstemannen inte kan förutsättas ha överblick över alla aktiviteter inom myndigheten. En chef framhåller att det är viktigt att tjänstemannen efterhör hos verksledningen om bisysslor kan innefatta risker för bristande förtroende till ovälden med hänsyn till att tjänstemannen, även om han känner till myndighetens externa kontakter, svårligen kan ha kunskap om dess planerade aktiviteter och affärsförbindelser. Sekretessbelagda förhållanden kan också försvåra avvägningen för tjänstemannen. Samme chef nämner att åtskilliga tjänstemän är osäkra om förbudsbestämmelsernas tolkning och verksledningen har fått inte så få förfrågningar härom. En chef anser att tjänstemännen bör kunna få råd av sin myndighet i fråga om en bisyssla är tillåtlig ur oväldssynpunkt. Några anser att man bör överväga att införa en anmälningsskyldighet för tjänstemännen, åtminstone beträffande vissa typer av bisysslor. Det framhålls att det kan stöta på ansenliga svårigheter att ge tjänstemännen information om de branscher eller de företag inom vilka bisysslor kan innefatta jävsrisker.

En chef nämner att han inte anser det nuvarande tillståndet olämpligt. Det betonas emellertid att myndighetens arbetsuppgifter i betydande utsträckning utgörs av faktiskt handlande och handläggning av enkla ärenden, vartill kommer att de tjänstemän, som i någon större utsträckning svarar för myndighetsutövning eller kommersiellt inriktade kontakter, på grund av verksamhetens allmänna beskaffenhet har god träning i att handla efter författningstexter. Myndighetens verksamhetsgrenar kan också ganska lätt överblickas. Och en annan chef säger att tjänstemännen vid den myndigheten på grund av inriktningen av dess verksamhet får anses ha rätt goda möjligheter att själva bedöma om risker för bristande förtroende till ovälden kan följa av en bisyssla.

4.3 *Frågor om behovet av reglering av omfattningen av tjänstemäns bisysslor*

Ingen av cheferna anser det påkallat att för alla tjänstemän eller för grupper av tjänstemän begränsa rätten att ha bisysslor som inte på grund av sin art framstår som oförenliga med tjänsten (beträffande s. k. konkurrensbisysslor, se 4.4).

Tillämpning av 8 § AST har inte skett men väl övervägts i några fall.

Beträffande frågan om de nuvarande möjligheterna att enligt 8 § AST inskrida mot omfattande bisyssleinnehav är tillräckliga och lämpliga råder delade meningar.

Några chefer anser att möjligheterna att komma till rätta med omfattande bisyssleinnehav är mindre tillfredsställande, låt vara att de inte haft anledning överväga ingripanden. Arbetsgivaren bör ges större möjligheter. Man framhåller att eftersom det direkt utsagts att förutsättningen för förbud eller förfrågan är mindre tillfredsställande arbetsprestationer måste en sådan åtgärd uppfattas av tjänstemannen som en prickning av honom och därför vara ägnad att rubba ett gott samarbete. Detta försvårar för myndigheten att tillämpa bestämmelserna i 8 § AST.

Andra chefer anser att de befogenheter 8 § AST ger myndigheten är tillfyllest. Några har utvecklat i huvudsak följande synpunkter. Chefen för en enhet skall se till att personalens arbetsprestationer är tillfredsställande. En tjänstemans mindre goda prestationer kan uppenbarligen ha sin grund likaväl i t. ex. sjukdom eller personliga bekymmer som i omfattande extraarbete vid sidan av tjänsten. Vilken av alla tänkbara orsaker som är aktuell i det särskilda fallet kan och bör chefen bilda sig en uppfattning om, t. ex. vid samtal med tjänstemannen. Får han anledning till antagande att bisysslor är orsaken ger 8 § AST honom möjlighet att genom förfrågan undersöka förhållandena närmare och att genom förbud komma till rätta med missbruket.

4.4 *Konkurrensbisysslor*

Cheferna har tillfrågats om de anser att hinder bör möta för tjänsteman att ha bisyssla som innebär att han ägnar sig åt samma eller likartad verksamhet som den myndigheten bedriver. Härvid har bortsetts från fall då sådan bisyssla innefattar fara för att förtroendet till ovälden rubbas.

Flertalet chefer vid myndigheter som har uppdragsverksamhet eller annan ekonomiskt inriktad verksamhet av någon omfattning anser att deras tjänstemän inte utan myndighetens medgivande bör få ägna sig åt samma eller likartad verksamhet som myndigheten. Man skjuter i förgrunden att myndigheten arbetar efter principen om full kostnadstäckning och i flera fall i konkurrens med privata företag. Det är otillfredsställande om en tjänsteman som bisyssla åtager sig ett uppdrag som eljest skulle ha kunnat tillföras myndigheten. En chef påpekar att denna risk är påtaglig vad beträffar tjänstemän vid hans myndighet. Dessa är specialister med en inriktning som är ovanlig på den privata marknaden. Om dessa tjänstemän hade full frihet att åtaga sig uppdrag inom myndighetens verksamhetsområde kunde myndighetens egen verksamhet beräknas lida ett allvarligt avbräck. Uppdragsgivarna får nämligen antagas inte sällan anse det fördelaktigt att lämna uppdraget åt en tjänsteman i stället för åt myndigheten redan därför att tjänstemannen kan utföra uppdraget till lägre pris; han behöver ju inte ta hänsyn till de indirekta kostnaderna. Andra chefer betonar att verkets kunskaper, som utnyttjas eller kunnat utnyttjas i dess uppdragsverksamhet, inte bör tillföras utomstående genom att tjänsteman i sin bisyssla utnyttjar dessa. En chef pekar på risken för att om tjänsteman åtager sig bisyssla vid ett med myndigheten konkurrerande företag, myndighetens kunder kan gå över till detta, och han framhåller vidare att det är otillfredsställande om en tjänsteman, som på myndighetens bekostnad fått utbildning för vissa arbetsuppgifter, utnyttjar denna till konkurrerande företags fromma.

Endast en av cheferna vid myndigheter med någon ekonomiskt inriktad verksamhet har sagt att han inte anser tjänstemans bisyssla inom myndighetens verksamhets-

område innebära nämnvärda ekonomiska olägenheter för myndigheten.

4.5 *Övriga synpunkter*

Det framhålls av några chefer att tjänstemäns bisysslor kan vara till gagn för myndigheten och att detta kan motivera att möjligheterna att ha bisysslor inte görs alltför snäva. En chef påpekar att en hel del bisysslor kan utgöra en lämplig stimulans för tjänstemännen. En annan chef understryker att enligt hans erfarenhet vissa bisysslor kan vara till ansenlig nytta för myndigheten genom de inblickar i andra verksamhetsområden tjänstemannen förvärvar och genom de personliga kontakter han i bisysslan kan knyta. Detta gäller inte minst högre tjänstemäns bisysslor av enskild karaktär, såsom t. ex. uppdrag som styrelseledamot i företag. En chef nämner att man för att kunna till myndigheten knyta eller hos denna behålla specialister, som är eftersökta av icke statliga arbetsgivare, fått lägga ut inkomstbringande bisysslor på specialisterna. En chef framhåller att hans verk inte sällan kan ha fördel av att tjänsteman utför vissa bisysslor som ligger inom myndighetens verksamhetsområde.

Vissa negativa erfarenheter av bisyssleväsendet nämns. Vid en myndighet har man ibland haft vissa svårigheter att förflytta eller befordra tjänstemän eftersom vederbörande på den ort där han tjänstgjort haft inkomstbringande bisysslor som han inte velat avstå från. En chef nämner att det förekommit att företag gett myndighetens specialister eller andra tjänstemän i uppdrag att göra undersökningar rörande någon företagets produkt, varvid tydligtvis syftet varit att företaget i reklamsyfte skulle kunna utnyttja undersökningsresultatet och vederbörandes tjänsteställning vid myndigheten.

Bilaga 5 Sammanställning av vissa bisyssleregler för kommunala och privata tjänstemän i Sverige och för offentliga tjänstemän i några främmande länder

5.1 *Inledning*

Som förut nämnts har utredningen av bl. a. förbund på arbetsgivare- och tjänstemannasidorna fått upplysningar om regler angående bisysslor och synpunkter på sådana regler vad beträffar tjänstemän i kommunal och i privat tjänst här i landet. Vidare har utredningen genom utrikesdepartementet erhållit vissa uppgifter om regler om rätten för offentliga tjänstemän i vissa främmande länder att ha bisysslor. I det följande återges summariskt uppgifter om berörda regler.

5.2 *Bisyssleregler för kommunala tjänstemän*

5.2.1 Inledning

Efter riksdagsbeslutet om förhandlingsrättsreformen träffades överenskommelse mellan Svenska kommunförbundet och Svenska stadsförbundet (numera sammanslagna till Svenska kommunförbundet) samt bl. a. SACO och TCO om allmänna bestämmelser, avsedda att ingå i kollektivavtal för tjänstemän hos de till dessa förbund anslutna kommunerna. Bestämmelserna kallas ABT (för heltidsanställda tjänstemän) och ABTD (för deltidsanställda). En motsvarande överenskommelse träffades samtidigt mellan landstingens centrala lönenämnd och huvudorganisationerna (LABT-bestämmelserna). För Stockholms stads tjänstemän träffades liknande särskild överenskommelse om regler, benämnda ABT 66. I anslutning till överenskommelserna utformade arbetsgivarsidan tjänstemannastadgor (LTS för landstingen, TST Sthlm för Stockholm och TST för övriga kommuner), vilka ensidigt har antagits av kommunerna.

Kollektivavtal träffas på kommunsidan mellan vederbörande centrala parter i första hand genom huvudöverenskommelser (HÖK, på landstingssidan benämnda LHÖK). HÖK/LHÖK medför inte omedelbart kollektivavtalsverkan mellan kommun och tjänsteman. HÖK/LHÖK innehåller rekommendationer om att mellan kommun och vederbörande arbetstagarorganisation ingås kollektivavtal (KAT, på landstingssidan benämnda LKAT) enligt bestämmelser i HÖK/LHÖK. I KAT/LKAT ingår genom hänvisningar vissa centralt överenskomna normkomplex, bl. a. ABT (ABTD, LABT), med de ändringar som kan ha beslutats i HÖK.

Kommunförbundet träffar enligt avtal med Svenska pastoratens riksförbund (pastoratsförbundet) HÖK berörande medlemmar i detta förbund. ABT/ABTD-reglerna blir gällande även där.

5.2.2 Bisyssleregler i de allmänna bestämmelserna och i tjänstemannastadgorna

De allmänna bestämmelserna och stadgorna anges gälla i den mån statligt meddelade föreskrifter inte föranleder till annat. Utan-

för ABT/ABTD-reglerna faller i huvudsak tillfälligt anställda eller vikarier eller i särskild ordning kontraktsanställda. Flertalet LABT-bestämmelser gäller även bl. a. deltidsanställda. ABT 66 omfattar tjänstemän hos Stockholms stad för vilka s. k. enskilt avtal inte gäller.

ABT innehåller i § 8 följande regler om rätt att ha bisysslor.

Tjänsteman må icke utan kommunens medgivande åtaga sig tjänst eller uppdrag eller idka förvärvsverksamhet. Tjänsteman är skyldig att efter anfordran lämna kommunen de uppgifter som denna anser erforderliga för bisysslans bedömande.

Bestämmelserna avser icke förtroendeuppdrag inom fackliga, politiska eller ideella organisationer.

På grund av hänvisning gäller ABT § 8 även deltidsanställda tjänstemän som träffas av ABTD-reglerna.

LABT § 10 stadgar följande om bisysslor.

Befattningshavare må icke utan arbetsgivarens medgivande åtaga sig avlönat uppdrag i allmän eller enskild tjänst eller idka förvärvsverksamhet.

Vad ovan sagts avser icke förtroendeuppdrag inom facklig, politisk eller ideell organisation.

Reglerna gäller även för de i LABT angivna heltidsanställda tjänstemän som inte är befattningshavare, men inte för deltidsanställda befattningshavare.

Bisysslebestämmelserna i ABT 66 avviker från de nyss återgivna. 8 § i ABT har denna lydelse.

1 mom. Tjänsteman må ej utan föregående anmälan till staden åtaga sig tjänst, avlönat eller annat uppdrag, som icke är av uppenbart tillfällig beskaffenhet, eller idka förvärvsverksamhet. Där staden finner sysslan inverka hinderligt för huvudtjänstens behöriga utövande eller kunna påverka tjänstemannens handläggning av ärenden i tjänsten, äger staden meddela förbud mot bisysslans utövande.

Förtroendeuppdrag inom fackliga, politiska eller ideella organisationer räknas icke såsom bisyssla.

2 mom. Tjänsteman är skyldig att efter anfordran till staden lämna de uppgifter, som staden anser erforderliga för bisysslans bedömande.

I TST Sthlm stadgas att förteckning över anmälningar om bisysslor skall föras hos nämnd. För övriga kommuner finns bestämmelser om tillståndsprövning i stadgorna. TST § 12 lyder.

Frågor rörande innehav av bisyssla enligt ABT § 8 prövas av lönenämnden. Medgivande att inneha bisyssla må vägras endast där nämnden prövar bisysslan vara hindrande för tjänsten eller kunna påverka tjänstemannens handläggning av ärenden i tjänsten.

Om icke annat angives, gäller medgivande tills vidare.

Över anmälningar av bisysslor skall förteckning föras.

Enligt LTS § 13 må medgivande vägras, förutom då bisysslan finnes vara hindrande, när denna kan påverka vederbörandes tjänsteutövning.

5.2.3 Vissa synpunkter från arbetsgivare- och tjänstemannaorganisationer

Bisysslebegreppet

Kommunförbunden (Svenska kommunförbundet, Svenska landstingsförbundet och Svenska stadsförbundet) anser att enligt definitionerna i avtalen såsom bisyssla får räknas tjänst, uppdrag (i LABT avlönat uppdrag) eller förvärvsverksamhet som inte ingår i av arbetsgivaren fastställda åligganden i innehavd tjänst eller anställning. Tillstånd behövs inte för uppdrag som arbetstagaren enligt lag eller författning är skyldig att fullgöra. Bisysslebestämmelserna i avtalen avser inte heller sådana offentliga uppdrag av förtroendekaraktär där rätt till avsägelse som regel inte föreligger.

Sveriges juristförbund meddelar att enligt dess erfarenhet betraktas i vissa kommuner alla uppdrag och ekonomiska aktiviteter av någon omfattning vid sidan av huvudtjänsten som bisyssla. Dit räknas då även medborgerliga förtroendeuppdrag. I den praktiska tillämpningen synes bisysslor av rätt kort varaktighet eller ringa omfattning i regel inte kräva tillstånd. Förbundet anser att under begreppet bisyssla i gängse mening medborgerliga förtroendeuppdrag inte hör hemma, inte heller bl. a. tillfälliga smärre uppdrag. Uppdrag åt huvudarbetsgivaren närstående organ kan anses vara

bisyssla. Så kan vara fallet om särskild ersättning utöver den ordinarie lönen utgår.

Sveriges socionomers riksförbund anser att t. ex. övervakningsuppdrag och personundersökningar inte träffas av avtalens bisysslebestämmelser. Medborgerliga förtroendeuppdrag och uppdrag hos den egna kommunen får visserligen anses vara bisysslor men synes inte omfattas av anmälningsskyldighet till arbetsgivare. *Sveriges civilingenjörsförbund* anser på grundval av en enkät bland vissa medlemmar att ABT på ett tillfredsställande sätt klarlägger innehållet i begreppet bisyssla. Förbundet påpekar att uppdrag eller anställning inom den egna kommunen kan vara att anse som bisyssla.

Föreskrifterna om prövning av bisysslеinnehav

Kommunförbunden har meddelat bl. a. följande.

Bestämningen »hindrande för tjänsten» avser dels den tids- eller arbetsinsatsmässiga omfattningen av bisysslan i förhållande till tjänstemannens arbetsuppgifter i innehavd tjänst vid tidpunkten för sammanträffandet mellan tjänsteuppgifter och bisyssla, dels förhållandet mellan bisyssla och tjänsteuppgifter ur den vidare synvinkeln, att arbetsgivaren bör ha rätten att vägra bisyssla om denna befinnes inverka hindrande på arbetsgivarens organisatoriska överväganden rörande arbetsuppgifterna inom överskådlig tid framöver.

Beträffande den förstnämnda rena tids- eller arbetsinsatsvärderingen ger en av förbunden företagen rundfråga bland vissa medlemmar inga entydiga mått. Bedömningen måste också rimligtvis växla från fall till fall beroende på omständigheterna. Ett av de ingående momenten måste exempelvis vara i vilken utsträckning tjänsteåliggandena vid den aktuella tidpunkten kräver eller rimligen kan förutses kräva särskilda arbetsinsatser i form av övertidstjänstgöring; i denna avvägning och med hänsyn till den avtalsenliga skyldigheten att fullgöra övertidstjänstgöring måste arbetsgivaren kunna kräva att bisysslan sättes i efterhand. I ett par av de uppgiftslämnande kommunerna syns man som interna anvisningar ha ansett att bisyssla icke i något fall borde överstiga ca 500 timmar per år eller 10–12 timmar i veckan. Kommunförbunden finner förvisso denna maximisiffra böra utgöra en absolut övre gräns; för många tjänstemannakategorier bör gränsen dock säkerligen sättas avsevärt lägre. – – – Prövningen måste bli beroende på det enskilda fallet och omständigheterna i detta. – – – En bisyssla får anses »hindrande för tjänsten» om den – – – skulle medföra inskränkning i arbetsgivarens möjlighet att fastställa ändrade arbetsuppgifter för tjänstemannen inom ramen för en naturlig utveckling av verksamheten.

Av vikten att garantier för en så långt möjligt objektiv och rättvis behandling av ärenden skapas anses följa att kommun är skyldig se till att tjänsteman inte i sin tjänstutövning påverkas av åtaganden utom tjänsten. Skäl till avslag på begärt bisysslетillstånd enligt grunden »kunna påverka tjänstemannens handläggning av ärenden i tjänsten» anses därför föreligga exempelvis om någon som handlägger inköpsärenden vill åtaga sig uppdrag åt firmor som tillhandahåller varor eller tjänster inom området eller vill själv driva sådan verksamhet. Förbunden framhåller vidare att de angivna principerna för bisysslеprövning i och för sig synes sammanfalla med allmänna arbetsrättsliga principer om lojalitetskrav, tystnadsplikt, konkurrensförhållanden m. m. Lojaliteten anses sålunda kräva att tjänstemannen inte åtager sig uppdrag i ärende för person eller företag med intressen som strider eller kan komma att strida mot kommunens, särskilt inte om tjänstemannen i sin tjänst har att deltaga i ärendets beredning. Beträffande exempelvis byggnadsplanering eller markaffärer torde detta betraktelsesätt falla sig naturligt, varvid även tystnadsplikten ofta inte ter sig förenlig med medgivande till bisyssla. Under alla omständigheter anses medgivande till sådan bisyssla äventyra tilltron till tjänstemannens oväld.

Pastoratsförbundet nämner att det rekommenderat sina medlemmar att inte medge tjänsteman ha bisysslor som kan verka rubbande på hans lojalitet mot arbetsgivaren eller på tilltron till tjänstemannens oväld.

Det kan tilläggas att enligt kommunförbund och tjänstemannaorganisationer ingripanden i bisysslefrågor eller tvister mellan arbetsgivare och tjänsteman i sådana frågor varit sällsynta.

5.2.4 Vissa författningsbestämmelser om rätt att ha bisysslor

En del kommunala tjänstemän träffas av den i annat sammanhang återgivna regeln i 38 § stadgan för allmänna vårdanstalter för alkoholmissbrukare om förbud för den som är anställd vid sådan anstalt att vara leverantör till denna m. m. Kommunal tillsynsman, som övervakar efterlevnaden av arbetarskyddslagstiftningen, får enligt instruktionen den 3 december 1965 (nr 791) för yrkesinspektionen inte utan tillstånd i varje särskilt fall för egen eller annans räkning driva, ha del i eller vara anställd hos företag, vars verksamhet faller inom hans arbetsområde eller åtaga sig uppdrag åt kommun eller enskild i ärende som handläggs eller kan komma att handläggas av yrkesinspektionen inom den kommun där tillsynsmannen är verksam. Fast anställd tandläkare inom folktandvården får enligt 8 § 3 mom. kungörelsen den 26 maj 1961 (nr 278) angående statsbidrag till folktandvård inte utöva enskild tandläkarpraktik. Dock får vederbörande hälsovårdsstyrelse lämna tandläkare, som sysslar enbart med barn- och ungdomstandvård, tillstånd till dylik praktik.

En del kommunala tjänstemän får inte bekläda vissa kommunala förtroendeuppdrag. Enligt 7 § kommunallagen får i kommunens tjänst anställd befattningshavare, vilken som föredragande hos kommunens styrelse eller eljest på grund av sina tjänsteåligganden intager den ledande ställningen inom kommunens samfällda förvaltning, inte utses till fullmäktige. Sådan tjänsteman får inte heller vara ledamot av kommunens styrelse eller av fakultativ nämnd (29 och 32 §§ samt 44 § andra stycket och 45 § kommunallagen). Även i kommunens tjänst anställd befattningshavare, som är chef för något till styrelsens förvaltningsområde hörande verk är obehörig att bekläda uppdrag av senast åsyftat slag. Från revisorsuppdrag är enligt 63 § andra stycket kommunallagen uteslutna de som är redovisningsskyldiga till kommun eller till redovisningsskyldig står i släktskap som avses i 16 § kommunallagen. I huvudsak motsvarande stadganden finns i landstingslagen. I lagen om församlingsstyrelse har getts liknande föreskrifter beträffande ledamotskap i kyrkoråd m. m. för i församlingens tjänst anställd befattningshavare som föreståt någon rådet underställd förvaltning.

Uttryckliga författningsbestämmelser, motsvarande 16 § KtjSt, har inte meddelats för de kommunalt anställda, vars tjänster inte är statligt reglerade. Generella jävsbestämmelser saknas f. n. för dessa tjänstemän. Det kan tilläggas att i det i ämbetsberättelsen år 1966 s. 462 redovisade ärendet kritiserade JO att stadsarkitekt i tjänsten tagit befattning med byggnadsärende i vilket arkitekten som privat uppdrag utfört ritningar. JO ansåg att arkitekten av jäv varit hindrad befatta sig med byggnadsärendet. JO återgav vissa av sina i framställningen 3.7.1963 gjorda uttalanden, bl. a. angående de på jävssynpunkter grundade hindren för statliga tjänstemän att åtaga sig privata uppdrag inom området för deras tjänsteverksamhet. JO underströk att uttalandena i fråga var tillämpliga även på kommunalanställda arkitekter.

5.3 *Bestämmelser i kollektivavtal och författningar angående privata tjänstemäns rätt att ha bisysslor*

5.3.1 Vissa kollektivavtalsbestämmelser

Avtalet mellan Sveriges Verkstadsförening och Svenska Industritjänstemannaförbundet rörande allmänna anställningsvillkor för tjänstemän innehåller i § 2 bestämmelser om bl. a. tjänstemans rätt att ha bisysslor. Bestämmelserna lyder sålunda.

> Tjänsteman får icke utföra arbeten eller direkt eller indirekt bedriva ekonomisk verksamhet för med arbetsgivaren konkurrerande företag eller eljest åtaga sig uppdrag eller bedriva verksamhet, som kan menligt inverka på hans arbete i tjänsten. Innan tjänsteman åtager sig bisyssla av mera omfattande slag bör tjänsteman samråda med arbetsgivaren.
>
> Det är tjänsteman obetaget att mottaga statligt, kommunalt eller fackligt förtroendeuppdrag.

Bestämmelser som i huvudsak överens-

stämmer härmed förekommer i ett stort antal kollektivavtal för industrins och handelns tjänstemän, så t. ex. i avtalet mellan Handelns Arbetsgivareorganisations centrala grupp och Handelstjänstemannaförbundet avseende allmänna bestämmelser för tjänstemän.

I kollektivavtal som gäller för medlemmar av Sveriges Arbetsledareförbund saknas i allmänhet uttryckliga bestämmelser om rätt att inneha bisysslor. I § 2 av huvudavtalet mellan Svenska Arbetsgivareföreningen och detta förbund stadgas emellertid följande.

> Arbetsledare skall iakttaga full diskretion såväl inåt som utåt rörande företagets angelägenheter såsom prissättningar, konstruktioner, experiment och undersökningar, driftsförhållanden, affärsangelägenheter och dylikt.

På en del områden förekommer avtalsbestämmelser, som avviker från dem som citerats inledningsvis. § 3 a, c och d av Tidningarnas Arbetsgivareförenings avtal med Svenska Journalistförbundet lyder sålunda.

> Det åligger medarbetare att under arbetstiden helt ägna sig åt det företag, i vilket han är anställd. Medarbetare får icke utan företagsledningens tillstånd medarbeta i annan dags- eller veckotidning. Sådant tillstånd skall meddelas skriftligen och kan ges åt medarbetare generellt för viss tid.
>
> Uppdrag vid sidan av arbetet, vilka kan inverka hinderligt på detta, får ej antagas utan företagsledningens tillstånd. Sådant tillstånd må icke vägras utan att särskilda skäl föreligger.
>
> – – – – –
>
> Medarbetare skall iakttaga diskretion om sin och andras verksamhet inom företaget och om alla förhållanden, som står i samband därmed.
>
> Material varav medarbetare erhåller del i samband med sin tjänst hos företaget eller som finns på företaget, får icke av medarbetare utan företagsledningens tillstånd användas annorledes än för företagets räkning.
>
> Medarbetare får icke hindras att i annan tidning framföra sin mening i ekonomiska, politiska och kulturella frågor, därest denna hans mening ej kan komma till uttryck i den tidning, där han är anställd.

För tjänstemän vid Sveriges Radio AB gäller speciella bestämmelser om rätt att ha bisysslor enligt avtal mellan Svenska Arbetsgivareföreningens allmänna grupp och Svenska Industritjänstemannaförbundet. Enligt § 2 mom. 2 skall anställd iakttaga diskretion i fråga om sin och andras verksamhet inom företaget. Vidare stadgas bl. a. följande (§ 2 mom. 3–7).

Anställd är skyldig att i offentliga sammanhang avhålla sig från sådana uttalanden och åtgärder, som kan medföra att företagets opartiskhet, särskilt på det politiska området, med fog kan ifrågasättas. Anställd får inte utan företagsledningens medgivande inneha befattning eller därmed jämförligt uppdrag hos annat företag; dock är det anställd obetaget att mottaga statligt, kommunalt eller fackligt förtroendeuppdrag. Anställd får inte heller utan särskilt tillstånd medverka i film, teater, o. dyl. eller medarbeta i företag, som ägnar sig åt radio- eller tv-produktion. Inte heller får anställd utan tillstånd utnyttja program eller programuppslag utanför företaget. Vidare krävs företagsledningens medgivande om anställd vill medverka i sådan reklam där hans namn och ställning i företaget kan anses ha väsentlig betydelse. Anställd skall i sina relationer till utomstående alltid handla så att tilltron till hans opartiskhet i tjänsten med fog inte kan ifrågasättas. Tvister mellan Sveriges Radio AB och anställd om tillämpningen av avtalets bisysslebestämmelser kan hänskjutas till en nämnd med rådgivande funktioner. – Sveriges Radio AB har upplyst att nämnden inte behövt anlitas.

I kollektivavtal mellan Bankernas Förhandlingsorganisation och Svenska Bankmannaförbundet stadgas att tjänsteman eller aspirant inte utan bankens medgivande får för egen eller annans räkning driva agentur- eller affärsrörelse av något slag eller åtaga sig anställning eller uppdrag, som kan menligt inverka på hans arbete i banken. Vidare är vederbörande anställd förbjuden att inlåta sig i spekulationsaffärer eller ingå borgensförbindelser i sådan omfattning att hans ekonomiska ställning därigenom kan avsevärt rubbas. I avtalet hänvisas vidare till separata överenskommelser mellan Svenska Bankmannaförbundet och vissa banker. Det stadgas att anställd skall vara skyldig att, där banken så påfordrar, lämna uppgift om bisyssla av den art och i den ut-

sträckning som anges i åsyftade överenskommelser. Bland bisysslor som nämns i sådana överenskommelser märks uppdrag som styrelseledamot, siffergranskare eller kassaförvaltare i ekonomiska företag, avlönat allmänt uppdrag, som medborgare äger avsäga sig, och kassörskap i ideella föreningar, m. m., om vederbörande har kassörs- eller redogörartjänst i banken.

I avtal mellan Sparbankernas Förhandlingsorganisation och Svenska Bankmannaförbundet angående tjänstemän i sparbanker anslutna till organisationen finns bestämmelser om förbud för de anställda att åtaga sig uppdrag eller utöva verksamhet, som nära ansluter till de regler som enligt vad nyss angetts förekommer på affärsbanksområdet. I avtalet stadgas också skyldighet för tjänsteman att årligen efter anmodan till sparbanken lämna uppgift om de bisysslor han innehar. Om sparbanken av särskilda skäl anser sig böra infordra uppgift om den inkomst den anställde har av bisysslan och den tid som beräknas åtgå för denna, är den anställde skyldig lämna uppgift därom.

Enligt vad utredningen inhämtat från företag och förbund på arbetsgivare- och tjänstemannasidorna är tvister mellan arbetsgivare och tjänstemän i bisysslefrågor sällsynta. De bestämmelser som finns meddelade anses i allmänhet vara i stort sett tillfredsställande.

5.3.2 Några författningsbestämmelser

Författningsbestämmelser har getts om privata tjänstemäns rätt att inneha vissa bisysslor. Utredningen har inte gjort någon systematisk inventering av sådana bestämmelser.

I 107 § 1 mom. lagen den 14 september 1944 (nr 705) om aktiebolag stadgas att den får inte utses till revisor i aktiebolaget som är befattningshavare där. Enligt 107 § 2 mom. får, utan hinder av bestämmelsen i 1 mom., av två revisorer i dotterbolag en vara tjänsteman i moderbolaget. I 46 § lagen den 1 juni 1951 (nr 308) om ekonomiska föreningar föreskrivs att den som är befattningshavare hos föreningen eller under det sistförflutna året haft hand om bokföring eller medelsförvaltning för föreningen inte får vara revisor i denna. Motsvarande gäller enligt 49 § lagen om jordbrukskasserörelsen beträffande uppdrag att vara revisor i en jordbrukets kreditkassa. Om förbud för befattningshavare att vara revisor stadgas också i 97 § lagen om bankrörelse samt i 53 § lagen den 3 juni 1955 (nr 416) om sparbanker och i 30 § lagen den 24 mars 1938 (nr 96) om understödsföreningar.

I 75 § lagen om bankrörelse föreskrivs att verkställande direktör eller annan tjänsteman, åt vilken uppdragits att ensam eller i förening med annan avgöra på styrelsen ankommande ärenden, inte får vara ledamot av styrelsen i bolag, vars huvudsakliga verksamhet består i att förvalta eller driva handel med aktier eller som idkar emissionsrörelse. För att vara ledamot av styrelsen för annat bolag måste han inhämta särskilt medgivande av bankens styrelse. Motsvarande gäller enligt 76 § lagen om bankrörelse för ställföreträdare för verkställande direktör. Befattningshavare i banken får inte vara styrelsens ordförande enligt 77 § lagen om bankrörelse.

12 § lagen om sparbanker stadgar att huvudman i sparbank får inte den vara som är tjänsteman i sparbanken, där ej sådant är uttryckligen medgivet i sparbankens reglemente, eller som är huvudman, styrelseledamot eller tjänsteman i annan sparbank. I huvudsak motsvarande gäller enligt 37 § beträffande uppdrag att vara styrelseledamot i sparbank. Huvudman, som tillsätts av stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige eller landsting, får enligt 12 § inte vara tjänsteman eller styrelseledamot i annan bank än Sparbankernas bankaktiebolag eller i hypoteksförening eller kassa för jordbrukskredit.

Enligt 26 § lagen om jordbrukskasserörelsen får befattningshavare i centralkassa inte vara ordförande i styrelsen för kassan. Av styrelseledamöterna får högst två vara befattningshavare i kassa, som är ansluten till centralkassan.

För privata tjänstemäns del kan jämväl de förut i skilda sammanhang berörda bestäm-

melserna i 4 § riksdagsordningen samt i kommunallagen m. fl. författningar om allmänt medborgerliga förtroendeuppdrag ha aktualitet. Vidare kan vad beträffar fackliga förtroendeuppdrag hänvisas till 3 och 7 §§ lagen om förenings- och förhandlingsrätt. Enligt sistnämnda stadgande får arbetsgivare inte vägra arbetstagare skälig ledighet för deltagande i förhandling om fråga, vari han är utsedd att vara representant för sin förening.

5.4 *Bisysslеregler i några främmande länder*

Danmark

I § 1 loven nr. 154 af 7. juni 1958 om lønninger og pensioner m. v. till statens tjenestemænd (lønningsloven) definieras statstjänsteman som »enhver, der varigt og som livsgerning har ansættelse i statens tjeneste i en i lov om normering og klassificering af statstjenestemandsstillinger omhandlet stilling, for hvilken lønning er fastsat i denne lov til en fast årlig sum». I inte obetydlig utsträckning förekommer anställning i statens tjänst på villkor som fastställts i kollektivavtal mellan staten och fackliga organisationer.

Grundläggande bestämmelser om statstjänstemäns rätt att ha bisysslor hos annan än staten ges i lønningsloven § 44. Enligt § 44, första stycket, får tjänsteman endast ha »beskæftigelse uden for statstjenesten, for så vidt og i det omfang det er foreneligt med den samvittighetsfulde udførelse af hans pligter som tjenestemand og med den for stillingen nødvendige agtelse og tillid». Statstjänstemannaanställning får inte förenas med en anställning i kommun, s. k. koncessionerat selskab eller en offentlig verksamhet för vilken lönen inte är bestämd i lønningsloven, om sistnämnda anställning är förenad med rätt till pension.

Statstjänsteman är enligt § 44, andra stycket, skyldig att göra skriftlig anmälan till den myndighet som kan tillsätta tjänsten om han vill

a) påbegynde en forretnings- eller erhvervsvirksomhed,

b) overtage en uden for statstjenesten liggende beskaeftigelse, der ikke er af midlertidig karakter, og hvortil der er knyttet vederlag,

c) indtræde i en bestyrelse eller et representantskab for et selskab af erhvervsmæssig karakter.

Om myndigheten finner bisyssleinnehavet inte vara förenligt med § 44, första stycket, kan tjänstemannen förbjudas att åtaga sig bisysslan. Förbud skall i princip meddelas inom fyra veckor från anmälan.

Vid bedömning av om bisyssla skall förbjudas eller inte torde man fästa avseende vid, bl. a., i vad mån tjänstemannen genom bisysslan konkurrerar med näringslivet. Vidare beaktas om fara för intressekollisioner vad gäller uppgifterna i tjänsten och i bisysslan kan uppstå.

I loven nr. 5 af 7. juni 1958 om normering og klassificering af statstjenestemandsstillinger (normeringsloven) ges särskilda bestämmelser om bisysslor för vissa grupper av tjänstemän. Så t. ex. stadgas i § 103 normeringsloven följande.

Ingen dommer kan indehave nogen indtægtsgivende fast virksomhed uden for sit egentlige embede uden tilladelse af et af præsidenterne ved de kollegiale retter dannet råd, og dette giver justitsministeriet indberetning om sådanne tilladelser.

Specialregler gäller också för bl. a. vissa läkare.

I lønningsloven § 7 stadgas beträffande statliga tjänster att ingen kan anställas i mer än en tjänst. Vissa ytterligare begränsningar förekommer i möjligheterna att ha statliga bisysslor. Sålunda har lønningsrådet i skrivelse 11.4.1960 uttalat att tjänsteman inte bör ha s. k. formiddagsstilling i besvärsmyndighet om han har huvudtjänst i beslutsmyndighet eller omvänt.

Finland

Ur en av utrikesdepartementet tillhandahållen PM, dagtecknad 10.2.1968, kan återges följande.

Författningsföreskrifter om statliga tjänstemäns rätt att inneha bisysslor gäller inte dem vars anställningsförhållanden är privaträttsligt reglerade. För dessa gäller endast

stadgandet i § 16 arbetsavtalslagen 1.6. 1922/141 därom att arbetstagare inte utan arbetsgivarens samtycke får åtaga sig nytt arbete, vilket inkräktar på hans förmåga att fullgöra det tidigare arbetsavtalet. Beträffande anställda i ansvarsfull och ledande ställning tillämpas dock samma föreskrifter som inom den aktuella förvaltningsgrenen gäller för tjänstemän.

Enligt § 21 lagen 22.12.1942/1030 om avlöning i statens tjänster eller befattningar får innehavare av tjänst eller befattning inte utan tillstånd mottaga annan avlönad befattning, vilken han är berättigad avsäga sig. Motsvarande gäller för extraordinarie befattningshavare och tillfälliga funktionärer.

Åtskilliga specialregler har meddelats. Så t. ex. får enligt § 40 kommunallagen 27.8. 1948/642 till fullmäktige inte väljas landshövding, länsråd, landskamrerare, landssekreterare eller länsrevisor. Lagen 12.12.1958/ 497 om ändring av 15 kap. 3 § rättegångsbalken stadgar att tjänsteman inte får vara ombud eller biträde vid rättegång när det strider mot hans tjänsteplikt. Lagfaren medlem av allmän domstol får inte vid rättegång vara ombud eller biträda part om han inte har del i saken eller för talan för make eller vissa anhöriga. Vid den domstol, av vilken han är medlem, får han inte för andra än berörda personer sköta inskrivnings- eller andra ansökningsärenden.

Innehavare av tjänst eller befattning vid fängelse är enligt § 42 förordningen angående fångvårdsväsendet 17.2.1950/86 förbjuden bl. a. att själv eller genom annan leverera livsmedel eller andra förnödenheter för fängelsets räkning. Han får inte heller utan tillstånd använda fånge i sitt eller annans enskilda arbete.

Enligt § 12 lagen angående rättighet att idka näring 27.9.1919/122 gäller begränsningar i rätten att driva näring för uppbördsman, förvaltare av kronans medel, allmän åklagare, tjänsteman eller betjänt vid tullverket eller polisinrättning och vissa anhöriga till sådan personal.

I ovannämnda promemoria framhålls vidare att det av sakens natur anses följa, att tjänsteman för att vederbörligen kunna sköta sin tjänst bör undvika att deltaga i sådan verksamhet, som eventuellt gör honom formellt jävig att handlägga till hans tjänst hörande uppgifter eller som är ägnad att rubba förtroendet till hans opartiskhet i tjänstutövningen. Det nämns att riksdagens justitieombudsman i beslut 6.2.1965 i ärende om tjänstemäns bisysslor uttalat bl. a. att det inte kan stå i överensstämmelse med tjänstemans skyldigheter att tjänsteman av egen vilja som privatperson vidtager sådan åtgärd som gör eller kan göra honom jävig att utföra vissa uppgifter i tjänsten.

Vissa frågor om statstjänstemäns rätt att ha bisysslor har nyligen varit föremål för offentlig utredning. I betänkande 22.6.1967 framhölls bl. a. att företagen utredning gett vid handen att tjänstemän i allmänhet inte hade alltför många bisysslor. I vissa fall hade förbud inte iakttagits. Detta sammanhängde enligt utredningen delvis med att stadgandena om bisysslor var bristfälliga och svårtolkade. Övervakningen av bisysslevåsendet borde effektiviseras och ingripanden ske när missförhållanden yppades. Bestämmelser om bisysslor borde revideras och grundläggande bestämmelser ingå i en speciell tjänstemannalag. Utarbetandet av förslag till sådana bestämmelser ansåg utredningen inte ingå i dess uppgifter.

Norge

Allmänna regler om statstjänstemäns rätt att inneha bisysslor har meddelats dels i statens lønnsregulativ 11.7.1968 § 15, dels i bistillingsregulativet (St.prp.nr. 40 1962-63).

Lønnsregulativet § 15 stadgar följande.

Tjenestemenn som er lønnet etter sjefsregulativets klasse 5 eller høyere, kan ikke overta lønnet bistilling eller bierverv som vedkommende ikke oppnevnes til av Kongen, Storting eller et departement.

Hvor samfunnsmessige eller andre viktige grunner tilsier det, kan lønns- og prisdepartementet dispensere fra forskriftene i første ledd.

Enligt bistillingsregulativet får offentliga tjänstemän inte åtaga sig bisysslor »som på noen måte kan hemme eller sinke deres

pliktige arbeid». Det stadgas vidare att arbete i offentliga eller privata bisysslor i största möjliga utsträckning skall utföras utom den i huvudtjänsten bestämda arbetstiden.

Bestämmelserna i bistillingsregulativet grundades på förslag om bestämmelser om offentliga tjänstemäns bisysslor, som framlagts av Bistillingsutvalget (Innstilling I och II, Oslo 1957 och 1958). Utvalget ansåg att generella bestämmelser, som begränsade tjänstemäns möjligheter att inneha bisysslor, inte borde meddelas med hänsyn bl. a. till svårigheterna att utforma regler som på en gång var tillfredsställande för det allmänna och för tjänstemännen. Man underströk att det var självklart att tjänsteman inte ägde åtaga sig bisyssla av den art att den kom i strid med hans lojalitetsplikt gentemot staten. Uppdrag i företag, som stod under tjänstemannens eller hans kollegors tillsyn i tjänsten, måste i en hel del fall undvikas.

För några grupper av statstjänstemän har meddelats specialregler. Så t. ex. stadgas i politiloven den 13 mars 1936, nr 3, att polititjänsteman inte utan politimesterens tillstånd får inneha »annen offentlig eller privat lønnet stilling eller drive privat erverv».

Holland

Allmänna regler om civila statstjänstemäns rätt att ha bisysslor har getts i det holländska allmänna statstjänstemannareglementet (Algemeen Rijksambtenarenreglement av 12.6.1931). Reglementet gäller inte för bl. a. dem vars anställningsförhållanden är privaträttsligt reglerade.

Det stadgas i reglementets art. 61 att tjänsteman är skyldig att lyda vad som föreskrivs honom i fråga om åtagande och utförande av bisysslor. I den mån regler getts i tjänstens intresse om rätt för honom eller medlem av hans familj att driva handel eller annan näring är tjänstemannen skyldig följa föreskrifterna och att tillse att dessa efterlevs även av hans familj. Under alla förhållanden är det förbjudet för tjänsteman att åtaga sig eller utföra bisyssla eller driva handel eller annan näring om detta kan vara skadligt för hans tjänstutövning eller oförenligt med tjänstens anseende. Enligt art. 60 i reglementet får civil statstjänsteman inte utan särskilt tillstånd jämsides med statstjänsten inneha tjänst inom provins-, kommunal- eller annan offentlig förvaltning.

I art. 62 förbjuds tjänsteman att utan tillstånd direkt eller indirekt deltaga i anbud eller leveranser till offentlig myndighet. Enligt art. 63 kan tjänsteman vid viss myndighet av vederbörande minister förbjudas att vara ombud eller ställföreträdare för eller delägare eller medlem i bolag, föreningar eller stiftelser som regelmässigt kommer i beröring med myndigheten.

Särskilda föreskrifter har av vissa ministerier utfärdats om bisysslor, som på grund av reglementets allmänna bestämmelser inte är tillåtna.

Frågor om offentliga tjänstemäns bisysslor är föremål för utredning inom det holländska inrikesministeriet.

KU
13 MAJ 1969
S

Nordisk udredningsserie (Nu) 1969

Konologisk förteckning

1. Utvidgat nordiskt ekonomiskt samarbete.
3. Nordforsks miljövårdsutredning.
4. Förslag till utbyggnad av den samnordiska fortbildningen för journalister.

Statens offentliga utredningar 1969

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet

Faktisk brottslighet bland skolbarn. [1]
Bostadsrätt. [4]
Utsökningsrätt IX. [5]

Kommunikationsdepartementet

Ny sjöarbetstidslag. [3]

Utbildningsdepartementet

Om sexuallivet i Sverige. [2]

Civildepartementet

Offentliga tjänstemäns bisysslor. [6]

Anm. Siffrorna inom klammer betecknar utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen.

K L Beckmans Tryckerier AB 1969

13 MAJ 1969